

**ENGELLİ GENÇLER,
SOSYAL DIŞLANMA VE
İNTERNET**

**ESRA KÖTEN
BARIŞ ERDOĞAN**

**İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
2014**

Bu eser, İstanbul Gelişim Üniversitesi (İGÜ) İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi (İİSBF) Yayın Kurulu'nun incelemeleri ve konuya ilişkin İİSBF Dekanlığı'nın 27.11.2014 tarih ve 38519711-770/280 sayılı sevk yazısına istinaden toplanan İGÜ Yayın Kurulu'nun 05.12.2014 tarih ve 53330280-770/0544 sayılı yazıları, İGÜ Yönetim Kurulu'nun 17.12.2014 tarihinde yapılan 2014/11 sayılı toplantısında alınan 3 numaralı karar uyarınca Üniversitemiz Yayınevi tarafından basımına karar verilmiştir.

© İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları

© Istanbul Gelisim University Press

Aralık 2014 / December 2014

Her hakkı saklıdır. *All rights reserved.*

Sertifika No: 23696

ISBN: 978-605-4827-20-6

İGÜ Yayınları; No: 28

Yayına hazırlayan

Esra KÖTEN

Ahmet Şenol ARMAĞAN

Kapak tasarımı:

Tarık Kaan YAĞAN

İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları

Adres: **Rektörlük Binası - Cihangir Mah. Şehit Jandarma Komando Er Hakan Öner Sok. No: 1, 34310 Avcılar / İstanbul / TÜRKİYE**

Telefon: **+90 212 422 70 00**

Belgeç: **+90 212 422 74 01**

E-posta: **iguyayinlari@gelisim.edu.tr**

Web: **www.gelisim.edu.tr**

Facebook: **iguyayinlari**

Twitter: **IGUYayinlari**

Baskı ve cilt:

Anka Matbaa

Sertifika No: 12328

Tel: +90 212 5659033 - 4800571

e-Posta: ankamatbaa@gmail.com

Bu araştırma "Sosyal Dışlanma ve Sosyal Dahil Etmede İnternet Kullanımının Etkileri" adıyla "2013 Yılı Gençlik Projeleri Destek Programı-Sosyal Dahil Etme" kapsamında Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından desteklenmiştir. (Proje No: GPDP 13 II-108)

ÖZGEÇMİŞ

Esra Köten, Marmara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde lisans, Galatasaray Üniversitesi Türkiye Üzerine Toplumsal İncelemeler Programı'nda yüksek lisans eğitimi almıştır. Doktora çalışmasını İstanbul Üniversitesi'nde yine sosyoloji alanında "Endüstri Sonrası Toplumda Değişen Çalışma İlişkileri ve Türkiye'deki Yansımaları: Hizmet Çalışanları Örneği" başlıklı teziyle tamamlamıştır. Çalışma sosyolojisi, toplumsal cinsiyet, kent, toplumsal hareketler, sosyal dışlanma, engellilik ve eşitsizlik konularında çalışmaları vardır. Temel sosyoloji derslerinin yanında sosyal antropoloji, toplumsal cinsiyet, kent, çağdaş toplum ve ekonomi, endüstri sosyolojisi ve araştırma yöntemleri gibi dersler vermiştir. Halen İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde Sosyoloji Bölüm Başkanlığı görevini yürütmektedir.

&

Barış Erdoğan, Marmara Üniversitesi Fransızca Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. Yüksek lisansını Paris'te Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales (Sosyal Bilimler Yüksek Akademisi, EHESS) ve Institut National des Langues et Civilisations Orientales'in (Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Ulusal Enstitüsü, INALCO) Küçük Asya ve İçişleri Programı'nda bitirmiştir. Doktorasını ise EHESS'te sosyoloji alanında yapmıştır. Halen İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde çalışmaktadır. Şiilik, Kürt milliyetçiliği, siyasal İslam, sembolik şiddet, yeni toplumsal hareketler, post-kolonyalizm ve toplumsal dışlanma üzerine çalışmalar yapmaktadır.

ÖNSÖZ

Modern kentlerde günlük yaşam her geçen gün biraz daha hayatta kalma savaşına benziyor. Şehrin yoğun temposu, hızlı hareket etme ihtiyacı, toplu ulaşım araçlarına binme mücadelesi, köpüler, alt geçitler, çalışmayan asansörler, bozuk yürüyen merdivenler, esnaf ve otomobiller tarafından işgal edilmiş kaldırımlar...

Elinizdeki kitabın konusu İstanbul gibi büyük bir kentte her gün yüzbinlerce insanın ulaşım için kullanmak zorunda olduğu metrobüs duraklarında insanları gözlemlerken çıkıverdi. Özellikle sabah ve akşam saatlerinde işçiler, memurlar ve öğrenciler bu toplu ulaşım aracına binebilmek için insanüstü mücadele veriyordu. Hızlı ve çevik olanlar oturabiliyor, diğerleri ise ya ayakta kalıyor ya da sıradaki aracı beklemek zorunda kalıyordu. Bu mücadelede engelli bireyleri özellikle de bedensel engellileri görmek mümkün olmamıştı; zira tekerlekli sandalyeyle ya da başka bir araçla otobüs durağına ulaşılar bile engelli bireylerin metrobüse binebilmeleri neredeyse imkânsızdı. Bu bizi “engelliler nerede?” sorusuna götürdü.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun rakamlarına göre Türkiye nüfusunun %12,29'u engelli bireylerden oluşuyor. Bedensel engelli olanlar ise tüm engellilerin yaklaşık onda biri, 2014 rakamlarıyla yaklaşık 1 milyon kişi. Ancak okulda, işte, yolda, kamusal alanlarda, toplu ulaşım araçlarında bu insanların neredeyse hiçbirini görmüyoruz, göremiyoruz.

Peki, resmi istatistiklerde önemli bir yer işgal eden engelli bireyler neredeler? Zamanlarını nasıl geçiriyorlar, toplumsal hayatla bütünleşebilmek için nasıl bir mücadele veriyorlar? Toplumsal yaşamın birçok alanından dışlanan bedensel engelli bireyler için internet dış dünyaya açılan bir pencere, onları topluma dahil edebilecek bir araç olabilir mi? Örneğin internet, engelli gençlerin ev dışına çıkmaksızın engelsiz bireylerin çok daha kolay erişebildiği eğitim, iş ve sosyalleşme imkânlarına kavuşmasının bir aracı olarak işlev görebilir mi? Yoksa internet teknolojilerine bağlı kalarak oluşturulacak sosyal politikalar engellilerin sorunlarını çözmeyeceği gibi sosyal dışlanmayı yeniden üretebilir ya da daha da ağırlaştırabilir mi? Çalışmamızın başında kafamızda yanıtını arayan bunun gibi birçok soru vardı.

Sorularımızı bir araya getirdiğimizde toplumsal yaşamda görünürlükleri en az olan gruptan biri olan genç bedensel engellilerin son yıllarda günlük hayatımızın her alanına giren internetle olan ilişkilerini sosyal dışlanma kavramı çerçevesinde incelenmeye karar verdik.

Literatür çalışmasına başladığımızda ise üzerinde araştırma yapılması gereken çok bakir bir alanla karşı karşıya olduğumuzu gördük. Elimizde Türkiye'de engellilik hakkında daha önce yapılmış sosyolojik özgün çalışmalar ve yeni istatistiki bilgiler yok gibiydi. Engellilik çalışmaları 1970'li yıllardan itibaren Avrupa ve ABD'de yapılmaktaydı ve akademik dünyada göreceli olarak zengin bir külliyat ortaya çıkmıştı. Türkiye'de ise toplumsal cinsiyet, etniklik, dil ya da din ekseninde çeşitli gruplar üzerine her geçen yıl artan sayıda akademik çalışma yapılıyor olsa da, her nedense engellilik sosyal bilimcilerin yeterince ilgisini çekmemiş bir alan olarak duruyordu.

Türkiye'de engelliler ile ilgili en kapsamlı istatistiki çalışmanın 2002 yılında yapıldığını gördük. 2014 yılına geldiğimizde elimizde hala o zamanki adı Devlet İstatistik Enstitüsü olan Türkiye İstatistik Kurumu'nun yaptığı “Türkiye Özürlüler Araştırması”nın ve 2006 yılında aynı araştırmanın verilerinden türetilen “Türkiye Özürlüler Araştırması 2002 İkincil Analizi”nin verileri dışında bir veri yoktu.

Çalışmanın bu aşamasında Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın açmış olduğu 2013 yılı Gençlik Projeleri Destek Programı'na başvurduk ve destek hakkı kazandık. Nitel ve nicel yöntemler kullanarak iki aşamalı olarak gerçekleştirmeyi planladığımız araştırmaya Ocak 2014'te başladık. Çalışma yapacağımız gençlik grubunu Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın gençler için belirlediği yaş

aralığı olan 14-29 aralığı ile sınırlandırdık. 8 ilde kartopu yöntemiyle 31 engelli gençle yüz yüze derinlemesine görüşme yöntemiyle gerçekleştirdiğimiz nitel çalışmada 14 yaşın gençler için önemli bir dönüm noktası olduğunu gördük. Bu döneme kadar bedensel engelli gençlerin genelde aile ortamı, apartman, mahalle gibi görece dar alanlarda engelliliklerinin çok da farkına varmadan yaşayabildiklerini ancak akran çevresinin okul, iş ve mahalle dışı kamusal alanlara hareketliliğinin başladığı bu çağda aynı sosyalleşme alanlarına erişim ve ulaşım imkânı olmayan engelli gençlerin küçük toplumsal çevrelerinden kopmaya ve yalnızlaşmaya başladığını gözlemledik.

Saha çalışmamızdan elde ettiğimiz bilgiler ve izlenimler doğrultusunda çalışmamızın ikinci ayağı olan nicel araştırmanın anket soru formunu hazırladık. Elinizdeki kitabın temeli Türkiye çapında internet üzerinde 14-29 yaş arası bedensel engelli gençler ile yapılan bu anket çalışmasına dayanıyor. Kitapta bedensel engelli gençlerin başlıca sosyal dışlanma alanlarını, bu dışlanmanın toplumsal neden ve sonuçlarının sosyolojik analizini ve internet kullanımının bedensel engellilerin sosyal dışlanmalarına/dahil edilmelerine etkilerini sunmayı amaçladık.

Bu araştırmanın gerçekleşmesi için bize maddi destek sağlayan Gençlik ve Spor Bakanlığı'na, araştırmaya katılımı artıran dernek-kulüp yöneticileri ile gönüllülerine ve İstanbul Gelişim Üniversitesi yönetimine teşekkürü borç biliriz.

Esra KÖTEN & Barış ERDOĞAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
İÇİNDEKİLER	7
TABLolar LİSTESİ	11
GRAFİKLER LİSTESİ	17
GİRİŞ	19
1. BÖLÜM	21
KURAMSAL ÇERÇEVE VE YÖNTEM	21
1.1. KURAMSAL ÇERÇEVE	22
1.1.1. SOSYAL DIŞLANMA VE SOSYAL DAHİL ETME	22
1.1.2. ENGELLİLİK VE ÇEVRE	24
1.1.3. ENGELLİLERİN SOSYAL DIŞLANMASI	25
1.1.4. ENGELLİLER VE İNTERNET KULLANIMI	28
1.1.5. DIŞLANMA MI, DAHİL ETME MI? İNTERNET KULLANIMININ ENGELLİLERİN YAŞAMINA ETKİLERİ	29
1.2. YÖNTEM	34
1.2.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	34
1.2.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	34
1.2.3. ARAŞTIRMA SORULARININ HAZIRLANMASI	35
1.2.4. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİN BELİRLENMESİ	36
1.2.5. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ	38
1.2.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	38
1.2.7. VERİ ANALİZİ	39
2. BÖLÜM	41
ARAŞTIRMANIN GENEL BULGULARI	41
2.1. GENEL DAĞILIMLAR	42
2.1.1. ENGELLİ GENÇLERİN YAŞA GÖRE DAĞILIMI	42
2.1.2. ENGELLİ GENÇLERİN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI	43
2.1.3. ENGELLİ GENÇLERİN EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE DAĞILIMI	44
2.1.4. ENGELLİ GENÇLERİN ENGELLİLİK SÜRESİNE GÖRE DAĞILIMI	45
2.1.5. ENGELLİ GENÇLERİN KULLANILAN ARACA GÖRE DAĞILIMI	46
2.1.6. ENGELLİ GENÇLERİN BİR GÜNDE EV DIŞINDA GEÇİRDİKLERİ SÜREYE GÖRE DAĞILIMI	47
2.1.7. ENGELLİ GENÇLERİN EVDEN ÇIKMA SIKLIĞINA GÖRE DAĞILIMI	48
2.1.8. ENGELLİ GENÇLERİN ÇALIŞMAK İSTEDİKLERİ İŞYERİ ORTAMINA GÖRE DAĞILIMI	49
2.1.9. ENGELLİ GENÇLERİN İNTERNETTE GEÇİRDİKLERİ SÜREYE GÖRE DAĞILIMI	50
2.1.10. ENGELLİ GENÇLERİN “İNTERNETTE GÜNLÜK GAZETELERİ VE HABER SİTELERİNİ OKUMAK” DEĞİŞKENİNE GÖRE DAĞILIMI	51
2.1.11. ENGELLİ GENÇLERİN “FACEBOOK, TWİTTER GİBİ SOSYAL AĞLARI TAKİP ETMEK” DEĞİŞKENİNE GÖRE DAĞILIMI	52
2.1.12. ENGELLİ GENÇLERİN “EĞLENMEK” AMAÇLI İNTERNET KULLANIMINA GÖRE DAĞILIMI	53
2.1.13. ENGELLİ GENÇLERİN “BLOGLARI, SÖZLÜKLERİ OKUMAK” AMAÇLI İNTERNET KULLANIMINA GÖRE DAĞILIMI	54
2.1.14. ENGELLİ GENÇLERİN “ANLIK MESAJLAŞMA” AMAÇLI İNTERNET KULLANIMINA GÖRE DAĞILIMI	55
2.1.15. ENGELLİ GENÇLERİN “SOHBET ODALARINA KATILMAK” AMAÇLI İNTERNET KULLANIMINA GÖRE DAĞILIMI	56
2.1.16. ENGELLİ GENÇLERİN “ALİŞVERİŞ YAPMAK” AMAÇLI İNTERNET KULLANIMINA GÖRE DAĞILIMI	57
2.1.17. ENGELLİ GENÇLERİN “WEBDE GEZİNMEK” AMAÇLI İNTERNET KULLANIMINA GÖRE DAĞILIMI	58
2.1.18. ENGELLİ GENÇLERİN “BİLGİ ARAMAK” AMAÇLI İNTERNET KULLANIMINA GÖRE DAĞILIMI	59

2.1.19.	ENGELLİ GENÇLERİN “OYUN OYNAMAK” AMAÇLI İNTERNET KULLANIMINA GÖRE DAĞILIMI	60
2.1.20.	ENGELLİ GENÇLERİN İNTERNETTE TANIŞILAN BİRİYLE GERÇEK HAYATTA GÖRÜŞME DEĞİŞKENİNE GÖRE DAĞILIMI	61
2.1.21.	ENGELLİ GENÇLERİN “DIŞARIDAKİ ETKİNLİKLERE KATILAMADIĞIM İÇİN İNTERNETTE ZAMAN GEÇİRİYORUM” DEĞİŞKENİNE GÖRE DAĞILIMI	62
2.1.22.	ENGELLİ GENÇLERİN “İNTERNET OLMASA DIŞARIYA DAHA ÇOK ÇIKARDIM” DEĞİŞKENİNE GÖRE DAĞILIMI	63
2.1.23.	ENGELLİ GENÇLERİN “DIŞARIDA SPOR FAALİYETLERİNE VEYA OYUNLARA KATILAMADIĞIM İÇİN İNTERNETTE OYUN OYNUYORUM” DEĞİŞKENİNE GÖRE DAĞILIMI	64
2.1.24.	ENGELLİ GENÇLERİN “DIŞARIDA ÇOK ZAMAN GEÇİRDİĞİM İÇİN İNTERNETE AYIRACAK ZAMAN BULAMIYORUM” DEĞİŞKENİNE GÖRE DAĞILIMI	65
2.1.25.	ENGELLİ GENÇLERİN “İNTERNET ÖNCELİKLE EVDE OYALANMAMA YARIYOR” DEĞİŞKENİNE GÖRE DAĞILIMI	66
2.1.26.	ENGELLİ GENÇLERİN “İNSANLAR ENGELİMİ GÖRMEDİKLERİ İÇİN İNTERNETTE İLETİŞİMİ TERCİH EDİYORUM” DEĞİŞKENİNE GÖRE DAĞILIMI	67
2.1.27.	ENGELLİ GENÇLERİN “DIŞARIYA DAHA ÇOK ÇIKABİLSEYDİM İNTERNETİ DAHA AZ KULLANIRDIM” DEĞİŞKENİNE GÖRE DAĞILIMI	68
2.1.28.	ENGELLİ GENÇLERİN “İNTERNET KULLANDIĞIM İÇİN SOSYAL ÇEVREM SÜREKLİ GENİŞLİYOR” DEĞİŞKENİNE GÖRE DAĞILIMI	69
2.2.	KULLANILAN ARAÇIN ETKİLERİ	70
2.2.1.	KULLANILAN ARAÇ İLE BİR GÜNDE EV DIŞINDA GEÇİRİLEN SÜRE ARASINDAKİ İLİŞKİ	70
2.2.2.	KULLANILAN ARAÇ İLE EVDEN ÇIKMA SIKLIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ	71
2.2.3.	KULLANILAN ARAÇ İLE ÇALIŞMA DURUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ	72
2.2.4.	KULLANILAN ARAÇ İLE “DIŞARIDA SPOR FAALİYETLERİNE VEYA OYUNLARA KATILAMADIĞIM İÇİN İNTERNETTE OYUN OYNUYORUM” ARASINDAKİ İLİŞKİ	73
2.3.	ENGELLİ GENÇLERİN EV DIŞINDA GEÇİRDİKLERİ SÜRE VE DIŞARI ÇIKMA SIKLIĞI	74
2.3.1.	BİR GÜNDE EV DIŞINDA GEÇİRİLEN SÜRE İLE CİNSİYET ARASINDAKİ İLİŞKİ	74
2.3.2.	EVDEN ÇIKMA SIKLIĞI İLE CİNSİYET ARASINDAKİ İLİŞKİ	75
2.3.3.	BİR GÜNDE EV DIŞINDA GEÇİRİLEN SÜRE İLE EĞİTİM DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	76
2.3.4.	EVDEN ÇIKMA SIKLIĞI İLE EĞİTİM DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	77
3.	BÖLÜM	79
İNTERNET KULLANIMI İLE SOSYAL DIŞLANMA İLİŞKİSİ		79
3.1.	SOSYAL DIŞLANMA ÖLÇEĞİ	80
3.1.1.	ÖLÇEK HAKKINDA GENEL BİLGİ	80
3.1.2.	SOSYAL DIŞLANMA ÖLÇEK MADDELERİNİN GENEL DAĞILIMI	82
3.1.3.	SOSYAL DIŞLANMA ÖLÇEK MADDELERİNİN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI	106
3.2.	ENGELLİ GENÇLERİN İNTERNET KULLANIMI İLE SOSYAL DIŞLANMA DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	119
3.2.1.	İNTERNETTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE SOSYAL DIŞLANMA DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	119
3.2.2.	İNTERNET KULLANIM SIKLIĞI İLE SOSYAL DIŞLANMA DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	119
3.2.3.	İNTERNET KULLANIMINA İTEN NEDENLER İLE SOSYAL DIŞLANMA DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	121
3.3.	EĞİTİMİN SOSYALLEŞME İLE İLİŞKİSİ	123
3.3.1.	EĞİTİM DÜZEYİ İLE SOSYAL AĞLARDAKİ ARKADAŞ SAYISI ARASINDAKİ İLİŞKİ	123
3.3.2.	EĞİTİM DÜZEYİ İLE SOSYAL AĞLARDAKİ ARKADAŞLARI GERÇEK HAYATTA GÖRME ARASINDAKİ İLİŞKİ	124
3.3.3.	EĞİTİM DÜZEYİ İLE SOSYAL AĞLARDAKİ ARKADAŞLARLA YÜZ YÜZE GÖRÜŞME ARASINDAKİ İLİŞKİ	125
3.4.	SANALDAN GERÇEĞE SOSYAL İLİŞKİLER	126
3.4.1.	SOSYAL AĞLARDAKİ ARKADAŞ SAYISI İLE ARKADAŞLARI GERÇEK HAYATTA GÖRME ARASINDAKİ İLİŞKİ	126
3.4.2.	SOSYAL AĞLARDAKİ ARKADAŞ SAYISI İLE BU ARKADAŞLARLA YÜZ YÜZE GÖRÜŞME ARASINDAKİ İLİŞKİ	127
3.4.3.	SOSYAL AĞLARDAKİ ARKADAŞ SAYISI, ARKADAŞLARI GERÇEK HAYATTA GÖRME VE ARKADAŞLARLA YÜZ YÜZE GÖRÜŞME İLE İNTERNET ORTAMINDA TANIŞILAN BİRİYLE BİR ARAYA GELME ARASINDAKİ İLİŞKİ	128
3.5.	YÜZ YÜZE İLETİŞİM	130

3.5.1. SOSYAL AĞLARDAKİ ARKADAŞLARLA YÜZ YÜZE GÖRÜŞME İLE BİR GÜNDE EV DIŞINDA GEÇİRİLEN SÜRE ARASINDAKİ İLİŞKİ	130
3.5.2. SOSYAL AĞLARDAKİ ARKADAŞLARLA YÜZ YÜZE GÖRÜŞME İLE EVDEN ÇIKMA SIKLIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ	131
3.5.3. SOSYAL AĞLARDAKİ ARKADAŞLARLA YÜZ YÜZE GÖRÜŞME İLE KULLANILAN ARAÇ ARASINDAKİ İLİŞKİ	132
3.5.4. İNTERNETTE TANIŞILAN BİRİYLE GERÇEK HAYATTA GÖRÜŞME İLE CİNSİYET ARASINDAKİ İLİŞKİ	133
3.5.5. İNTERNETTE TANIŞILAN BİRİYLE GERÇEK HAYATTA GÖRÜŞME İLE ÇALIŞMA DURUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ	133

4. BÖLÜM **135**

ENGELLİ GENÇLERİN İNTERNET KULLANIMI **135**

4.1. İNTERNETTE GEÇİRİLEN SÜRE VE KULLANIM SIKLIĞI DAĞILIMLARI **136**

4.1.1. GENEL DAĞILIM 136

4.2. ENGELLİ GENÇLERİN İNTERNETTE GEÇİRDİKLERİ SÜRE **138**

4.2.1. İNTERNETTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE CİNSİYET ARASINDAKİ İLİŞKİ 138

4.2.2. İNTERNETTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE “İHTİYAÇLARIMI TEK BAŞIMA KARŞILAYABİLDİĞİM İÇİN ARKADAŞLARIMLA DIŞARIDA VAKİT GEÇİREBİLİYORUM” ARASINDAKİ İLİŞKİ 139

4.2.3. İNTERNETTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE KULLANILAN ARAÇ ARASINDAKİ İLİŞKİ 140

4.2.4. İNTERNETTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE EĞİTİM DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ 141

4.2.5. İNTERNETTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE ÇALIŞMA DURUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ 142

4.2.6. İNTERNETTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE BİR GÜNDE EV DIŞINDA GEÇİRİLEN SÜRE ARASINDAKİ İLİŞKİ 143

4.2.7. İNTERNETTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE EVDEN ÇIKMA SIKLIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ 144

4.3. ENGELLİ GENÇLERİN İNTERNET KULLANIM SIKLIKLARI **145**

4.3.1. İNTERNET KULLANIM SIKLIĞI İLE YAŞ ARASINDAKİ İLİŞKİ 145

4.3.2. İNTERNET KULLANIM SIKLIĞI İLE CİNSİYET ARASINDAKİ İLİŞKİ 151

4.3.3. İNTERNET KULLANIM SIKLIĞI İLE ENGEL TÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ 159

4.3.4. İNTERNET KULLANIM SIKLIĞI İLE EĞİTİM DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ 165

4.3.5. İNTERNET KULLANIM SIKLIĞI İLE ÇALIŞMA DURUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ 175

4.3.6. İNTERNET KULLANIM SIKLIĞI İLE KULLANILAN ARAÇ ARASINDAKİ İLİŞKİ 185

4.3.7. İNTERNET KULLANIM SIKLIĞI İLE BİR GÜNDE EV DIŞINDA GEÇİRİLEN SÜRE ARASINDAKİ İLİŞKİ 193

4.3.8. İNTERNET KULLANIM SIKLIĞI İLE EVDEN ÇIKMA SIKLIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİ 203

4.4. ENGELLİ GENÇLERİN İNTERNET KULLANIMINA İTEN NEDENLER **212**

4.4.1. İNTERNET KULLANIMINA İTEN NEDENLER İLE YAŞ ARASINDAKİ İLİŞKİ 212

4.4.2. İNTERNET KULLANIMINA İTEN NEDENLER İLE CİNSİYET ARASINDAKİ İLİŞKİ 217

4.4.3. İNTERNET KULLANIMINA İTEN NEDENLER İLE ENGEL TÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİ 223

4.4.4. İNTERNET KULLANIMINA İTEN NEDENLER İLE EĞİTİM DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ 230

4.4.5. İNTERNET KULLANIMINA İTEN NEDENLER İLE ÇALIŞMA DURUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ 238

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER **247**

KAYNAKÇA **253**

EK: ANKET SORU FORMU **257**

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.2.4-1: Özürlü Türüne Göre Özürlü Nüfus Oranı, 2002.....	36
Tablo 1.2.4-2: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2013.....	36
Tablo 2.1.1-1: Engelli gençlerin yaşa göre dağılımı	42
Tablo 2.1.2-1: Engelli gençlerin cinsiyete göre dağılımı	43
Tablo 2.1.3-1: Engelli gençlerin eğitim düzeyine göre dağılımı	44
Tablo 2.1.4-1: Engelli gençlerin engellilik süresine göre dağılımı	45
Tablo 2.1.5-1: Engelli gençlerin kullanılan araca göre dağılımı.....	46
Tablo 2.1.6-1: Engelli gençlerin bir günde ev dışında geçirilen süre değişkenine göre dağılımı	47
Tablo 2.1.7-1: Engelli gençlerin evden çıkma sıklığı değişkenine göre dağılımı.....	48
Tablo 2.1.8-1: Engelli gençlerin çalışmak istedikleri işyeri ortamı değişkenine göre dağılımı	49
Tablo 2.1.9-1: Engelli gençlerin bir günde internette geçirilen süre değişkenine göre dağılımı	50
Tablo 2.1.10-1: Engelli gençlerin “günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” değişkenine göre dağılımı. 51	
Tablo 2.1.11-1: Engelli gençlerin “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” değişkenine göre dağılımı	52
Tablo 2.1.12-1: Engelliler gençlerin “eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” değişkenine göre dağılımı	53
Tablo 2.1.13-1: Engelli gençlerin blogları, sözlükleri okumak değişkenine göre dağılımı.....	54
Tablo 2.1.14-1: Engelli gençlerin “anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” değişkenine göre dağılımı	55
Tablo 2.1.15-1: Engelli gençlerin “sohbet odalarına katılmak” değişkenine göre dağılımı	56
Tablo 2.1.16-1: Engelli gençlerin “alışveriş yapmak” değişkenine göre dağılımı.....	57
Tablo 2.1.17-1: Engelli gençlerin “webde gezinmek” değişkenine göre dağılımı.....	58
Tablo 2.1.18-1: Engelli gençlerin “bilgi aramak” değişkenine göre dağılımı.....	59
Tablo 2.1.19-1: Engelli gençlerin “çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” değişkenine göre dağılımı.. 60	
Tablo 2.1.20-1: Engelli gençlerin internet ortamında tanışılan biriyle bir araya gelme değişkenine göre dağılımı	61
Tablo 2.1.21-1: Engelli gençlerin “dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” değişkenine göre dağılımı	62
Tablo 2.1.22-1: Engelli gençlerin “internet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” değişkenine göre dağılımı .. 63	
Tablo 2.1.23-1: Engelli gençlerin “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” değişkenine göre dağılımı.....	64
Tablo 2.1.24-1: Engelli gençlerin “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” değişkenine göre dağılımı	65
Tablo 2.1.25-1: Engelli gençlerin “internet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” değişkenine göre dağılımı. 66	
Tablo 2.1.26-1: Engelli gençlerin “insanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” değişkenine göre dağılımı	67
Tablo 2.1.27-1: Engelli gençlerin “dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” değişkenine göre dağılımı	68
Tablo 2.1.28-1: Engelli gençlerin “internet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” değişkenine göre dağılımı	69
Tablo 2.2.1-1: Kullanılan araç ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	70
Tablo 2.2.2-1: Kullanılan araç ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki	71
Tablo 2.2.3-1: Kullanılan araç ile çalışma durumu arasındaki ilişki	72
Tablo 2.2.4-1: Kullanılan araç ile “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” arasındaki ilişki.....	73
Tablo 2.3.1-1: Bir günde ev dışında geçirilen süre ile cinsiyet arasındaki ilişki	74
Tablo 2.3.2-1: Evden çıkma sıklığı ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	75
Tablo 2.3.3-1: Bir günde ev dışında geçirilen süre ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki	76
Tablo 2.3.4-1: Evden çıkma sıklığı ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	77
Tablo 3.1.1-1: Sosyal dışlanma ölçeği faktör yapısı	80
Tablo 3.1.2-1: Engelli gençlerin “sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum” değişkenine göre dağılımı	82
Tablo 3.1.2-2: Engelli gençlerin “çeşitli sosyal çevrelere girebiliyorum*” değişkenine göre dağılımı	83
Tablo 3.1.2-3: Engelli gençlerin “insanlar beni aralarında görmek istemiyorlar” değişkenine göre dağılımı.. 84	

Tablo 3.1.2-4: Engelli gençlerin “arkadaşlarımla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum*” değişkenine göre dağılımı	85
Tablo 3.1.2-5: Engelli gençlerin “arkadaşlarımla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum*” değişkenine göre dağılımı	86
Tablo 3.1.2-6: Engelli gençlerin “yeni arkadaşlar edinemiyorum” değişkenine göre dağılımı.....	87
Tablo 3.1.2-7: Engelli gençlerin “arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder*” değişkenine göre dağılımı	88
Tablo 3.1.2-8: Engelli gençlerin “toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum” değişkenine göre dağılımı ..	89
Tablo 3.1.2-9: Engelli gençlerin “sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarım (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)*” değişkenine göre dağılımı	90
Tablo 3.1.2-10: Engelli gençlerin “ihtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*” değişkenine göre dağılımı.....	91
Tablo 3.1.2-11: Engelli gençlerin “kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum” değişkenine göre dağılımı	92
Tablo 3.1.2-12: Engelli gençlerin “yaşadığım şehrin fiziki koşulları daha uygun olsa evde daha az vakit geçiririm” değişkenine göre dağılımı	93
Tablo 3.1.2-13: Engelli gençlerin “kamu hizmetlerinde (ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum” değişkenine göre dağılımı	94
Tablo 3.1.2-14: Engelli gençlerin “dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum” değişkenine göre dağılımı	95
Tablo 3.1.2-15: Engelli gençlerin “insanların beni gördüklerinde rahatsız olduklarını hissediyorum” değişkenine göre dağılımı	96
Tablo 3.1.2-16: Engelli gençlerin “cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor” değişkenine göre dağılımı	97
Tablo 3.1.2-17: Engelli gençlerin “ulaşım araçlarını kullanamıyorum” değişkenine göre dağılımı.....	98
Tablo 3.1.2-18: Engelli gençlerin “başkalarının değersiz olduğumu düşündüklerini hissediyorum” değişkenine göre dağılımı	99
Tablo 3.1.2-19: Engelli gençlerin “okulun (rampa, asansör, tuvalet gibi) yapısal özellikleri yeterli(ydi)”*” değişkenine göre dağılımı	100
Tablo 3.1.2-20: Engelli gençlerin “okulda diğer öğrencilerin davranışları beni mutsuz ediyor(du)” değişkenine göre dağılımı	101
Tablo 3.1.2-21: Engelli gençlerin “okulda teneffüslerde çoğunlukla yalnız kalıyor(dum)” değişkenine göre dağılımı	102
Tablo 3.1.2-22: Engelli gençlerin “dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum” değişkenine göre dağılımı	103
Tablo 3.1.2-23: Engelli gençlerin “iyi bir iş bulma umudum yok” değişkenine göre dağılımı	104
Tablo 3.1.2-24: Engelli gençlerin “yakın çevrem dışındaki insanlar bana yeterince değer vermiyorlar” değişkenine göre dağılımı	105
Tablo 3.1.3-1: “Sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	106
Tablo 3.1.3-2: “Arkadaşlarımla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum*” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	107
Tablo 3.1.3-3: “Arkadaşlarımla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum*” ile cinsiyet arasındaki ilişki	108
Tablo 3.1.3-4: “Yeni arkadaşlar edinemiyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki	109
Tablo 3.1.3-5: “Arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder*” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	110
Tablo 3.1.3-6: “Toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	111
Tablo 3.1.3-7: “Sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarım (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)*” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	112
Tablo 3.1.3-8: “İhtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	113
Tablo 3.1.3-9: “Kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	114
Tablo 3.1.3-10: “Kamu hizmetlerinde (ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	115
Tablo 3.1.3-11: “Dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki....	116
Tablo 3.1.3-12: “Cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor” ile cinsiyet arasındaki ilişki	117

Tablo 3.1.3-13: "Dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum" ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	118
Tablo 3.2.1-1: İnternette geçirilen süre ile sosyal dışlanma düzeyi arasındaki ilişki	119
Tablo 3.2.2-1: İnternet kullanım sıklığı ile sosyal dışlanma düzeyi arasındaki ilişki	119
Tablo 3.2.3-1: İnternet kullanımına iten nedenler ile sosyal dışlanma düzeyi arasındaki ilişki.....	121
Tablo 3.3.1-1: Eğitim düzeyi ile sosyal ağlardaki arkadaş sayısı arasındaki ilişki	123
Tablo 3.3.2-1: Eğitim düzeyi ile sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme arasındaki ilişki.....	124
Tablo 3.3.3-1: Eğitim düzeyi ile sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme arasındaki ilişki	125
Tablo 3.4.1-1: Sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ile arkadaşları gerçek hayatta görme arasındaki ilişki	126
Tablo 3.4.2-1: Sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ile bu arkadaşlarla yüz yüze görüşme arasındaki ilişki	127
Tablo 3.4.3-1: Sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ile internet ortamında tanışılan biriyle bir araya gelme arasındaki ilişki.....	128
Tablo 3.4.3-2: Sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme ile internet ortamında tanışılan biriyle bir araya gelme arasındaki ilişki.....	128
Tablo 3.4.3-3: Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile internet ortamında tanışılan biriyle bir araya gelme arasındaki ilişki.....	129
Tablo 3.5.1-1: Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	130
Tablo 3.5.2-1: Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki.....	131
Tablo 3.5.3-1: Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile kullanılan araç arasındaki ilişki.....	132
Tablo 3.5.4-1: İnternette tanışılan biriyle gerçek hayatta görüşme ile cinsiyet arasındaki ilişki	133
Tablo 3.5.5-1: İnternette tanışılan biriyle gerçek hayatta görüşme ile çalışma durumu arasındaki ilişki	133
Tablo 4.1.1-1: İnternette geçirilen süre ve kullanım sıklığı dağılımları.....	136
Tablo 4.2.1-1: İnternette geçirilen süre ile cinsiyet arasındaki ilişki	138
Tablo 4.2.2-1: İnternette geçirilen süre ile "ihtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*" arasındaki ilişki	139
Tablo 4.2.3-1: İnternette geçirilen süre ile kullanılan araç arasındaki ilişki.....	140
Tablo 4.2.4-1: İnternette geçirilen süre ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	141
Tablo 4.2.5-1: İnternette geçirilen süre ile çalışma durumu arasındaki ilişki	142
Tablo 4.2.6-1: İnternette geçirilen süre ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki	143
Tablo 4.2.7-1: İnternette geçirilen süre ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki	144
Tablo 4.3.1-1: "Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak" ile yaş arasındaki ilişki	145
Tablo 4.3.1-2: "Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek" ile yaş arasındaki ilişki	146
Tablo 4.3.1-3: "Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)" ile yaş arasındaki ilişki	147
Tablo 4.3.1-4: "Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype vb.)" ile yaş arasındaki ilişki	148
Tablo 4.3.1-5: "Bilgi aramak" ile yaş arasındaki ilişki.....	149
Tablo 4.3.1-6: Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak ile yaş arasındaki ilişki.....	150
Tablo 4.3.2-1: "Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak" ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	151
Tablo 4.3.2-2: "Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek" ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	152
Tablo 4.3.2-3: "Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)" ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	153
Tablo 4.3.2-4: "Blogları, sözlükleri okumak" ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	154
Tablo 4.3.2-5: Sohbet odalarına katılmak ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	155
Tablo 4.3.2-6: Alışveriş yapmak ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	156
Tablo 4.3.2-7: "Webde gezinmek" ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	157
Tablo 4.3.2-8: Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak ile cinsiyet arasındaki ilişki	158
Tablo 4.3.3-1: "Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak" ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki.....	159
Tablo 4.3.3-2: "Blogları, sözlükleri okumak" ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki ...	160
Tablo 4.3.3-3: "Sohbet odalarına katılmak" ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki....	161
Tablo 4.3.3-4: "Alışveriş yapmak" ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki.....	162
Tablo 4.3.3-5: "Bilgi aramak" ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki.....	163
Tablo 4.3.3-6: "Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak" ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki.....	164
Tablo 4.3.4-1: "Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak" ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	165
Tablo 4.3.4-2: "Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek" ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	166

Tablo 4.3.4-3: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	167
Tablo 4.3.4-4: “Blogları, sözlükleri okumak” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	168
Tablo 4.3.4-5: “Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	169
Tablo 4.3.4-6: “Sohbet odalarına katılmak” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	170
Tablo 4.3.4-7: “Alışveriş yapmak” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	171
Tablo 4.3.4-8: “Webde gezinmek” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	172
Tablo 4.3.4-9: “Bilgi aramak” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	173
Tablo 4.3.4-10: “Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	174
Tablo 4.3.5-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki	175
Tablo 4.3.5-2: “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	176
Tablo 4.3.5-3: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	177
Tablo 4.3.5-4: “Blogları, sözlükleri okumak” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	178
Tablo 4.3.5-5: “Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	179
Tablo 4.3.5-6: “Sohbet odalarına katılmak” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	180
Tablo 4.3.5-7: “Alışveriş yapmak” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	181
Tablo 4.3.5-8: “Webde gezinmek” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	182
Tablo 4.3.5-9: “Bilgi aramak” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	183
Tablo 4.3.5-10: “Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki	184
Tablo 4.3.6-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile kullanılan araç arasındaki ilişki.....	185
Tablo 4.3.6-2: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile kullanılan araç arasındaki ilişki.....	186
Tablo 4.3.6-3: “Blogları, sözlükleri okumak” ile kullanılan araç arasındaki ilişki.....	187
Tablo 4.3.6-4: “Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” ile kullanılan araç arasındaki ilişki.....	188
Tablo 4.3.6-5: “Sohbet odalarına katılmak” ile kullanılan araç arasındaki ilişki.....	189
Tablo 4.3.6-6: “Alışveriş yapmak” ile kullanılan araç arasındaki ilişki.....	190
Tablo 4.3.6-7: “Webde gezinmek” ile kullanılan araç arasındaki ilişki.....	191
Tablo 4.3.6-8: “Bilgi aramak” ile kullanılan araç arasındaki ilişki.....	192
Tablo 4.3.7-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	193
Tablo 4.3.7-2: “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	194
Tablo 4.3.7-3: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	195
Tablo 4.3.7-4: “Blogları, sözlükleri okumak” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	196
Tablo 4.3.7-5: “Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	197
Tablo 4.3.7-6: “Sohbet odalarına katılmak” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	198
Tablo 4.3.7-7: “Alışveriş yapmak” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	199
Tablo 4.3.7-8: “Webde gezinmek” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	200
Tablo 4.3.7-9: “Bilgi aramak” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	201
Tablo 4.3.7-10: “Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki.....	202
Tablo 4.3.8-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki.....	203
Tablo 4.3.8-2: “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki...	204
Tablo 4.3.8-3: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki.....	205
Tablo 4.3.8-4: “Blogları, sözlükleri okumak” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki.....	206
Tablo 4.3.8-5: “Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki.....	207
Tablo 4.3.8-6: “Sohbet odalarına katılmak” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki.....	208
Tablo 4.3.8-7: “Webde gezinmek” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki.....	209

Tablo 4.3.8-8: “Bilgi aramak” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki.....	210
Tablo 4.3.8-9: “Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki.....	211
Tablo 4.4.1-1: “Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ile yaş arasındaki ilişki.....	212
Tablo 4.4.1-2: “İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” ile yaş arasındaki ilişki.....	213
Tablo 4.4.1-3: “Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile yaş arasındaki ilişki.....	214
Tablo 4.4.1-4: “İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile yaş arasındaki ilişki.....	215
Tablo 4.4.1-5: “Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile yaş arasındaki ilişki.....	216
Tablo 4.4.2-1: “Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	217
Tablo 4.4.2-2: “Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	218
Tablo 4.4.2-3: “İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	219
Tablo 4.4.2-4: “İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	220
Tablo 4.4.2-5: “Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	221
Tablo 4.4.2-6: “İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ile cinsiyet arasındaki ilişki.....	222
Tablo 4.4.3-1: “Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki.....	223
Tablo 4.4.3-2: “Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki.....	224
Tablo 4.4.3-3: “Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki.....	225
Tablo 4.4.3-4: “İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki.....	226
Tablo 4.4.3-5: “İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki.....	227
Tablo 4.4.3-6: “Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki.....	228
Tablo 4.4.3-7: “İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki.....	229
Tablo 4.4.4-1: “Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	230
Tablo 4.4.4-2: “İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	231
Tablo 4.4.4-3: “Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	232
Tablo 4.4.4-4: “Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	233
Tablo 4.4.4-5: “İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	234
Tablo 4.4.4-6: “İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	235
Tablo 4.4.4-7: “Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	236
Tablo 4.4.4-8: “İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki.....	237
Tablo 4.4.5-1: “Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ile şu anki çalışma durumu ile arasındaki ilişki.....	238
Tablo 4.4.5-2: “İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki ..	239
Tablo 4.4.5-3: “Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	240
Tablo 4.4.5-4: “Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	241
Tablo 4.4.5-5: “İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	242
Tablo 4.4.5-6: “İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....	243

<i>Tablo 4.4.5-7: “Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....</i>	<i>244</i>
<i>Tablo 4.4.5-8: “İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki.....</i>	<i>245</i>

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1.1-1: Engelli gençlerin yaşa göre dağılımı	42
Grafik 2.1.2-1: Engelli gençlerin cinsiyete göre dağılımı	43
Grafik 2.1.3-1: Engelli gençlerin eğitim düzeyine göre dağılımı	44
Grafik 2.1.4-1: Engelli gençlerin engellilik süresine göre dağılımı	45
Grafik 2.1.5-1: Engelli gençlerin kullanılan araca göre dağılımı	46
Grafik 2.1.6-1: Engelli gençlerin bir günde ev dışında geçirilen süre değişkenine göre dağılımı.....	47
Grafik 2.1.7-1: Engelli gençlerin evden çıkma sıklığı değişkenine göre dağılımı.....	48
Grafik 2.1.8-1: Engelli gençlerin çalışmak istedikleri işyeri ortamı değişkenine göre dağılımı	49
Grafik 2.1.9-1: Engelli gençlerin bir günde internette geçirilen süre değişkenine göre dağılımı.....	50
Grafik 2.1.10-1: Engelli gençlerin “günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” değişkenine göre dağılımı	51
Grafik 2.1.11-1: Engelli gençlerin “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” değişkenine göre dağılımı	52
Grafik 2.1.12-1: Engelliler gençlerin “eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” değişkenine göre dağılımı	53
Grafik 2.1.13-1: Engelli gençlerin blogları, sözlükleri okumak değişkenine göre dağılımı.....	54
Grafik 2.1.14-1: Engelli gençlerin “anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” değişkenine göre dağılımı	55
Grafik 2.1.15-1: Engelli gençlerin “sohbet odalarına katılmak” değişkenine göre dağılımı	56
Grafik 2.1.16-1: Engelli gençlerin “alışveriş yapmak” değişkenine göre dağılımı	57
Grafik 2.1.17-1: Engelli gençlerin “webde gezinmek” değişkenine göre dağılımı.....	58
Grafik 2.1.18-1: Engelli gençlerin “bilgi aramak” değişkenine göre dağılımı	59
Grafik 2.1.19-1: Engelli gençlerin “çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” değişkenine göre dağılımı .	60
Grafik 2.1.20-1: Engelli gençlerin internet ortamında tanışılan biriyle bir araya gelme değişkenine göre dağılımı	61
Grafik 2.1.21-1: Engelli gençlerin “dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” değişkenine göre dağılımı	62
Grafik 2.1.22-1: Engelli gençlerin “internet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” değişkenine göre dağılımı .	63
Grafik 2.1.23-1: Engelli gençlerin “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” değişkenine göre dağılımı	64
Grafik 2.1.24-1: Engelli gençlerin “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” değişkenine göre dağılımı	65
Grafik 2.1.25-1: Engelli gençlerin “internet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” değişkenine göre dağılımı	66
Grafik 2.1.26-1: Engelli gençlerin “insanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” değişkenine göre dağılımı	67
Grafik 2.1.27-1: Engelli gençlerin “dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” değişkenine göre dağılımı	68
Grafik 2.1.28-1: Engelli gençlerin “internet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” değişkenine göre dağılımı	69
Grafik 3.1.2-1: Engelli gençlerin “sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum” değişkenine göre dağılımı	82
Grafik 3.1.2-2: Engelli gençlerin “çeşitli sosyal çevrelere girebiliyorum*” değişkenine göre dağılımı	83
Grafik 3.1.2-3: Engelli gençlerin “insanlar beni aralarında görmek istemiyorlar” değişkenine göre dağılımı .	84
Grafik 3.1.2-4: Engelli gençlerin “arkadaşlarımla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum*” değişkenine göre dağılımı	85
Grafik 3.1.2-5: Engelli gençlerin “arkadaşlarımla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum*” değişkenine göre dağılımı	86
Grafik 3.1.2-6: Engelli gençlerin “yeni arkadaşlar edinemiyorum” değişkenine göre dağılımı.....	87
Grafik 3.1.2-7: Engelli gençlerin “arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder*” değişkenine göre dağılımı	88
Grafik 3.1.2-8: Engelli gençlerin “toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum” değişkenine göre dağılımı..	89
Grafik 3.1.2-9: Engelli gençlerin “sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarım (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)*” değişkenine göre dağılımı	90
Grafik 3.1.2-10: Engelli gençlerin “ihtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*” değişkenine göre dağılımı.....	91

Grafik 3.1.2-11: Engelli gençlerin “kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum” değişkenine göre dağılımı	92
Grafik 3.1.2-12: Engelli gençlerin “yaşadığım şehrin fiziki koşulları daha uygun olsa evde daha az vakit geçiririm” değişkenine göre dağılımı	93
Grafik 3.1.2-13: Engelli gençlerin “kamu hizmetlerinde (ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum” değişkenine göre dağılımı	94
Grafik 3.1.2-14: Engelli gençlerin “dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum” değişkenine göre dağılımı	95
Grafik 3.1.2-15: Engelli gençlerin “insanların beni gördüklerinde rahatsız olduklarını hissediyorum” değişkenine göre dağılımı	96
Grafik 3.1.2-16: Engelli gençlerin “cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor” değişkenine göre dağılımı	97
Grafik 3.1.2-17: Engelli gençlerin “ulaşım araçlarını kullanamıyorum” değişkenine göre dağılımı	98
Grafik 3.1.2-18: Engelli gençlerin “başkalarının değersiz olduğumu düşündüklerini hissediyorum” değişkenine göre dağılımı	99
Grafik 3.1.2-19: Engelli gençlerin “okulun (rampa, asansör, tuvalet gibi) yapısal özellikleri yeterli(ydi)*” değişkenine göre dağılımı	100
Grafik 3.1.2-20: Engelli gençlerin “okulda diğer öğrencilerin davranışları beni mutsuz ediyor(du)” değişkenine göre dağılımı	101
Grafik 3.1.2-21: Engelli gençlerin “okulda teneffüslerde çoğunlukla yalnız kalıyor(d)um” değişkenine göre dağılımı	102
Grafik 3.1.2-22: Engelli gençlerin “dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum” değişkenine göre dağılımı	103
Grafik 3.1.2-23: Engelli gençlerin “iyi bir iş bulma umudum yok” değişkenine göre dağılımı	104
Grafik 3.1.2-24: Engelli gençlerin “yakın çevrem dışındaki insanlar bana yeterince değer vermiyorlar” değişkenine göre dağılımı	105

GİRİŞ

Her “engelsiz” bireyin hastalık, yaşlılık, kaza, fiziksel şiddet, terör ve savaş gibi çeşitli sebeplerden dolayı potansiyel olarak bir engelli adayı olduğu günümüz dünyasında engellik üzerine yapılan çalışmalarda karşımıza metodolojik ve kavramsal sorunlar/tartışmalar çıkmaktadır.

Engellilik konusu sosyal bilimlerde temel olarak iki biçimde ele alınmıştır. İlk model engelliliği kaynağı bireyde çözümü ise modern tıpta aranması gereken bir “sorun” olarak görme eğilimindedir. Bireysel ya da tıbbi model olarak anılan bu yaklaşıma göre engelli birey bedeninde var olan bir eksiklik ya da anomali sonucunda “normal” olandan farklıdır. Bireysel engellilik modeli, engelliliği sakatlık veya hastalık gibi doğuştan ya da sonradan oluşan herhangi bir nedenle bireyin yaşamsal faaliyetlerinde bir kısıtlama olarak görür. Dolayısıyla engellilik bireyin kendisinden kaynaklanan fiziksel, zihinsel ya da duygusal bir durumdur. Bu modele göre, engelli bireylerin karşı karşıya kaldığı sorunların nedenleri bireyseldir¹.

Engellilik konusunun ele alınışında sosyal belirlenimin etkilerine odaklanmak, ikinci yaklaşımı ortaya çıkarmıştır. “Sosyal model” olarak adlandırılan bu yaklaşım, engelliliği meydana getiren toplumsal etkileri merkeze alır. Sosyal engellilik modeline göre engellilik, bireysel bir sorunun ötesinde bedensel bir işlev kaybı olan insanların toplumla tam olarak bütünleşmesi önündeki toplumsal engellerden kaynaklanmaktadır². Toplumda genel bir ağırlığı olan bireysel engellilik modelinin tüm paradigmasını ters yüz eden bu modele göre engellilik bir kişisel trajediden çok toplumsal bir baskıdan kaynaklanmaktadır ve sorunun temelinde bireyin kendisi değil bizatihi toplum vardır. Bu anlayış temelde modern toplumların biçimlenmesinde normalin inşasına dayanmaktadır. Modernleşmenin standartlaştırıcı, tektipleştirici etkisi, normal olanı belirlerken, anormal olarak kategorileştirdiğini ötekileştirmiştir. Böylece engeli olmayan bireylerin baz alındığı yeni bir toplumsal sistem inşa edilmiştir. Sanayileşmenin fabrikalaşma, kentleşme, özel ve kamusal alanı birbirinden ayırma, ailenin işlevlerini azaltma ya da başka kurumlara devrini sağlama gibi etkileri, engellilerin de yeni toplumsal yapının büyük ölçüde dışında bırakılması sonucunu getirmiştir. Bu yaklaşım doğuştan, biyolojik, bedensel, değişmez, verili sakatlık ya da yeti yitimlerinin var olmadığını iddia etmez; ancak bireyin dışlanmasında ve ötekileştirilmesinde belirleyici olanın toplum/yapı/sistem olduğunun altını çizer. Engelleyici bariyerler toplumsal yaşamın konut, eğitim, iş, ulaşım, kültür, boş zaman faaliyetleri, sağlık, diğer sosyal hizmetler, medeni haklar, siyasi haklar gibi pek çok alanında engelli bireylerin karşısına çıkmaktadır³. Engelli bireyin, kendisinden değil, çevreden kaynaklanan nedenlerle engelli hale gelmesi temelindeki bu anlayış, çevresel belirleyenlerin engellileri dışlamaksızın yeniden inşası tartışmalarını beraberinde getirmektedir. Bu noktada teknolojinin kullanımı –ister tıbbi alanda ister tekerlekli sandalye gibi engellilerin kullanımı için tasarlanan araçlar ya da bilgisayar ve telekomünikasyon alanında olsun– şüphesiz engellilerin sosyal dahil edilmeleri için bazı faydalar sağlamaktadır. Ancak sorun yüzeysel teknoloji uygulamalarıyla çözülemeyecek kadar derinliklidir. Engelli bireyleri yok sayarak ya da tümüyle/büyük ölçüde dışarıya atarak inşa edilen bir toplumsal/ekonomik sistemde, olması gereken engellinin teknoloji kullanımını artırarak toplumsal şartlara bireysel uyumunun sağlanması değil, engelsiz bireyi norm olarak tasarlanmış toplumun, toplumsal düzenin ve zihniyetin değişmesidir.

¹ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, Ankara, 2004, s. 325.

² Mike Oliver, *The Politics of Disablement*, Macmillan, London, 1990.

³ Carol Thomas, “Sakatlık Kuramı: Temel Fikirler, Meseleler ve Düşünürler”, *Sakatlık Çalışmaları: Sosyal Bilimlerden Bakmak*, (Der: Dikmen Bezmez, Sibel Yardımcı ve Yıldırım Şentürk), Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 33.

Böylesine bir toplumsal dönüşümün sağlanamadığı durumlarda engelli bireyler, toplumla bütünleşememekte, sosyal hayata dahil olamamaktadırlar. Toplumsal kısıtlamalar sonucu engelli bireyler eğitim ve iş yaşamından dışlanmakta, kültürel ve sosyal aktivitelere katılamamaktadırlar. Birbirlerinin nedeni ve sonucu olan bütün bu süreçler sosyal dışlanmayı çeşitli biçimlerde yeniden üretmekte ve maddi, kültürel, simgesel ve sosyal sermayenin⁴ zenginleşememesine neden olmaktadır.

Son dönemde toplumsal alanda engelli bireylerin karşısına çıkan engeller karşısında internet uygulamalarının kullanılmasının engellilerin toplumla bütünleşmeleri ve sosyal sermayelerinin zenginleşmesi yönünde önemli bir çözüm olabileceği üzerine yaygın bir kanı gelişmiş bulunmaktadır. Örneğin sanayi-sonrası toplum tartışmalarında bilgisayar merkezli çalışma teknolojilerinin ve ağ bağlantılı telekomünikasyonun kullanımı yoluyla hizmet istihdamının artışı, kentsel erişilmezlik sorununa çözüm olarak görülmekte, engellilerin evden çalışabilmesinin önünün bu sayede açılacağı ve böylece hareketliliğin, fiziki seyahat ile değil telekomünikasyon ya da sanal iletişim ile sağlanabileceği düşünülmektedir⁵. Ancak bu özellikle daha fazla dışlanma üretme, engellilerin tecrit edilmesini ve özel alana hapsedilişini sürdürme/artırma riski yaratması itibarıyla sorunlu ve tartışılması gereken bir yaklaşımdır.

Bu çalışmada Türkiye’de 14-29 yaş arası bedensel engelli gençlerin yaşadıkları sosyal dışlanma olgusu ile internet kullanım alışkanlıkları arasındaki ilişki niceliksel bir yöntemle incelenmektedir. Araştırmanın bulguları, toplumsal alandaki engeller kaldırılmadıkça sadece internet teknolojilerine bağlı kalarak oluşturulacak sosyal politikaların bedensel engelli gençlerin toplumla bütünleşme sorunlarına yardımcı olamayacağını, aksine onların daha fazla özel alana kapatılmalarına neden olarak sosyal dışlanmayı yeniden üreteceğini göstermektedir.

---

⁴ Pierre Bourdieu, “Le Capital Social”, *Les Actes de la Recherche en Science Sociales*, N:31, 1980.

⁵ Brendan Gleeson, “Teknoloji Sakatlayıcı Kentin Üstesinden Gelebilir mi?”, *Sakatlık Çalışmaları: Sosyal Bilimlerden Bakmak*, (Der: Dikmen Bezmez, Sibel Yardımcı ve Yıldırım Şentürk), Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 378.

1.BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE YÖNTEM

1.1. KURAMSAL ÇERÇEVE⁶

Son yıllarda internet kullanımını engellilerin sosyal dahil edilmeleri için önemli bir araç olarak kabul görmekte, bu varsayımın sosyal dışlanmaya uğrayan bu grubun internet kullanımı yoluyla eğitim, iş ve diğer alanlara erişiminin artırılması amacıyla çeşitli projeler geliştirilmektedir. Ancak internet kullanımının sosyal dahil etme için ne derece etkin bir araç olduğu, hatta amacının tersine sosyal dışlanmayı farklı formlarda yeniden üreten bir işlev taşıyıp taşımadığının tartışılması gerekmektedir.

İnternet engellilere engelsiz bireylere oranla zorluk yaşadıkları pek çok alanda avantaj sağlama olanağına sahiptir. Ancak son yıllarda internet kullanımının geçmişe oranla ucuzlaması, daha kolay elde edilebilir hale gelmesi, özendirilmesi ve yaygınlaştırılmasıyla, engelliler sosyal dışlanma bağlamında yeni bir tehlike ile karşı karşıya gelmiştir. İnternet, kolaylıkla bağımlılık yaratarak çok sayıda insanın vaktinin önemli bir kısmını bilgisayar başında geçirmesine neden olmakta, engelsiz bireylerde dahi eve kapanma, asosyalleşme, sosyal dışlanma tehlikesi oluşturmaktadır. Bu risk, engelliler için, okul ve iş gibi dışlanma alanlarında çözüm için internete yönlendirilmeleriyle artmakta, böylece engelliler sosyal hayattan kopma ve daha fazla eve kapanma noktasına gelmektedir.

Türkiye’de engellilerle ilgili araştırmaların son derece sınırlı olduğu görülmektedir. Engellilere yönelik genel bilgi düzeyindeki istatistiksel çalışmalar bile son on yılın verilerini kapsamamaktadır. Engelli gençler ve internet kullanımı üzerine olan çalışmaların da dünya genelinde sınırlı sayıda olduğu, olanların da ağırlıklı internet kullanımını artırmaya yönelik çalışmalar içerdiği ve konuya sosyal dışlanma bağlamında yaklaşılmadığı görülmektedir. Ancak az sayıda çalışma, internet kullanımının engelli gençlerin yalnızlığını azaltmadığı, dolayısıyla sosyal dahil etme için internetin doğru bir araç olmadığı yönünde bulgulara ulaşmıştır.

1.1.1. Sosyal Dışlanma ve Sosyal Dahil Etme

Sosyal dışlanma, dezavantajlı birey ve grupların çeşitli alanlarda toplumla bütünleşememesidir. Bu kavram bireylerin toplumun geneliyle tam olarak bütünleşmesinin engellenmesi biçimlerine işaret etmekte ve sosyologlarca eşitsizliğin yeni kaynaklarını göstermek için kullanılmaktadır⁷. Bu dışlanma eğitim olanaklarından, barınma imkânlarından, iş hayatından, sağlık, ulaşım gibi hizmetlerden ya da sosyal ilişkilerden dışlanma gibi biçimlerde gerçekleşmektedir. Sosyal dışlanma teorisi temel olarak bireylerin sahip oldukları sosyal haklar ve eşitsizlikler üzerine inşa edilmektedir⁸. David Gordon ve meslektaşları tarafından yapılan “Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma” konulu araştırma, toplumsal dışlanmayı yeterli kaynak ve gelirden yoksun olmaya bağlı dışlanma; iş piyasasından dışlanma, sosyal ilişkilerden dışlanma ve sosyal hizmetlerden dışlanma olmak üzere dört boyuta ayırmıştır⁹. Bu boyutların her birinde dışlanmaya maruz kalanlar birtakım ortak özellikleri paylaşmaktadırlar; tümü çeşitli nedenlerle toplumsal olarak önyargı ve ayrımcılığa uğrayan ikincil gruplardır.

⁶ Bu bölümün önceki bir versiyonu “Sosyal Dahil Etme Adı Altında Sosyal Dışlanmanın Yeniden Üretimi: Engelli Gençler ve İnternet” başlığıyla *Sosyolojca Dergisi* (8) Temmuz-Aralık 2014 sayısında yayınlanmıştır.

⁷ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, Ankara, 2004, s. 92.

⁸ Stefan Schönfelder ve Kay Axhausen, “Activity Spaces: Measures of Social Exclusion”, *Transport Policy*, Cilt: 10, N:4, 2003, ss. 273-286’ dan aktaran Arif Keçeli, Sinan Kocaman ve Gökhan Mert, “Kentiçi Ulaşım Sistemleri ve Sosyal Aktivite İlişkisi: Avcılar İlçesi Örneği”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 27, 2012, s. 190.

⁹ Gordon, David, Ruth Levitas, Christina Pantazis vd., *Poverty and Social Exclusion in Britain*, Joseph Rowntree Foundation, York, 2000’den aktaran Anthony Giddens, a.g.e.

Sınıf, ırk, etnisite, din, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, engellilik gibi nedenlerle toplumsal olarak dezavantajlı hale gelen grupların sosyal dışlanmaya uğrama olasılıkları daha fazla olmaktadır. Sosyal politika alanında sosyal dışlanma kavramını ilk kez 1974 yılında kullanan Fransa Sosyal İşler Bakanı René Lenoir da, sosyal dışlanmışlara yaşlıları, tek ebeveynli aileleri, uyuşturucu kullananları, suçluları, işsizlik sigortası kapsamına girmemiş olan işsizleri, zihinsel ve bedensel engellileri dahil etmiştir¹⁰. Tüm sosyal dışlanmaya uğrayan gruplarda olduğu gibi engellilerde de, gençlerin söz konusu dışlanmaya bağlı olumsuzlukları yaşamaları olasılığı, bu olumsuzlukları telafi edebilecek araçlardan çoğu zaman yoksun olmaları nedeniyle diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksektir.

Sosyal dahil etme politikaları ve projeleri, sosyal dışlanma karşısında dezavantajlı bireylerin toplumla bütünleşmesinin önündeki engelleri kaldırmak için oldukça önem arz etmektedir. Siyasal, sosyal ve ekonomik olmak üzere birçok boyutu olan sosyal dahil etme kavramını Dünya Bankası, "Yoksulluk riskiyle ve sosyal dışlanmayla karşı karşıya olanların, ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşama bütünüyle katılmaları ve içinde yaşadıkları toplumda normal kabul edilen yaşam ve refah standartlarından yararlanmaları için gereken fırsat ve kaynakları kazanmalarını sağlayan süreç" olarak tanımlamaktadır¹¹. Bu tanım sosyal dışlanma ve dahil etmenin ekonomik boyutlarını vurgulamaktadır. Oysa belirli ekonomik standartlardan yoksun olma sosyal dışlanmanın tek nedeni olmadığı gibi bu standartların sağlanması da sosyal dahil etmenin de tek yolu değildir. Sosyal dışlanma ve dahil etme yalnızca ekonomik olarak açıklanamayacak kadar karmaşık süreçlerdir; çünkü sosyal dışlanmanın belirleyicisi olan dezavantajlı olma durumu toplumsal ve kültürel bir dizi faktörün etkisi altındadır.

Bu açıdan bakıldığında sosyal dışlanmanın ve dahil etmenin, içinde birçok gri alanı barındırdığı görülmektedir. Bir birey için yaşamın her alanında tam bir sosyal dışlanmadan ya da sosyal dahil etmeden bahsetmek mümkün değildir. Maddi zenginliklere ulaşabilen, dolayısıyla yoksulluğa bağlı dışlanma yaşamayan bir birey, fiziksel engeli nedeniyle kültürel ve toplumsal faaliyetlerden ya da kimi temel hizmetlerden dışlanabilmektedir. Örneğin, ücretli olarak bir Vakıf Üniversitesi'nde okuma imkânına sahip engelli bir genç, arkadaşlarıyla okul çıkışı bir kafeye ya da sinemaya bu mekânların uygun şartlar sun(a)maması nedeniyle gitme imkânı bulamamakta, böylece hem kültürel aktivitelerden hem de sosyal çevresiyle bütünleşmekten mahrum kalabilmektedir.

Bireylerin ve grupların yaşamlarında farklı biçimlerde ortaya çıkan bu sosyal dışlanma biçimlerinin etkilerini hafifletebilmek için çeşitli çözüm yolları aranmaktadır. Bilgisayar ve internet teknolojisi bu anlamda giderek önem kazanmaktadır. Her geçen yıl bilgisayar yazılım ve donanımlarının ucuzlaması, internete erişimin hızlanması ve yaygınlaşması, bir yandan toplumun geri kalan kısmına göre daha düşük sosyo-ekonomik güce sahip dışlanmış birey ve grupların bu hizmeti satın alma olasılığını artırmakta, diğer yandan uzaktan eğitim, internet bankacılığı, elektronik ticaret, dijital kütüphaneler ve sanal kültür aktiviteleri gibi internet üzerinden sosyal dahil etme girişimlerine canlılık kazandırmaktadır. Bilgisayar destekli pek çok hizmet ve sosyal iletişim ağı kent merkezleri dışında yaşayan ya da hareket etme zorluğu çeken engelli gençlerin toplumsal ve kültürel yaşama dahil olmalarına belli ölçüde hizmet etmektedir. Ancak internet merkezli dahil etme uygulamaları, insanları marjinalleştirme riski taşımakta, bir takım temel hizmetlere kolayca erişebilen ve bunları hızla tüketebilen dezavantajlı birey, gerçek toplumsal ilişkilerden daha da uzaklaşmaktadır.

---

¹⁰ René Lenoir, *Les Exclus: Un Français sur Dix*, Editions du Seuil, Paris, 1989'dan aktaran Seyhan Erdoğan, "Sosyal Politikada "Avrupalı" Bir Kavram: Sosyal Dışlanma", *Çalışma Ortamı Dergisi*, 2004, Sayı: 5.

¹¹ World Bank, "Social Exclusion and the EU's Social Inclusion Agenda", The EU8 Social Inclusion Study için hazırlanan bildiri, World Bank, Washington, DC, 2007, s.4.

1.1.2. Engellilik ve çevre

Engellilik konusunda dünyada ve Türkiye’de bir kavram karmaşası yaşandığı görülmektedir. Engellilik, “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”da¹² “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeni ile toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi” olarak tanımlanmaktadır. Literatürde “sakatlık,” “özürlülük” ve “engellilik” kavramlarının çoğu zaman birbirinin yerine kullanılabilirdiği görülmektedir. Bu kavramlar ayrı ayrı tanımlanacak olursa, “sakatlık”, kişinin fonksiyonel kayıplarına karşılık gelirken, “özürlülük” kişinin özrüünün normal günlük yaşam aktivitelerini ne kadar etkilediği durumuna odaklanmakta, “engellilik” ise çevresel etmenleri vurgulayarak çok daha geniş bir kısıtlılık halini ifade etmektedir¹³.

Engellilikle ilgili kullanılan kavramların en kabul gören tanımlarını Birleşik Krallık’ta engelli hakları için çalışan bir sivil toplum kuruluşu olan Büyük Londra Engellilik Hareketi (GLAD) “Engelli İnsanların Hak ve Özgürlükleri Yasa Tasarısı”nda şöyle sıralamaktadır¹⁴:

- Engellilik: bir sakatlık ya da sağlık sorunu olan bir kişi ile çevrenin olumsuz bariyerleri (tutum ve inançlar vb. dahil) arasındaki etkileşimin sonucudur.

- Engelli kişi/kişiler: bir sakatlık ya da sağlık sorunu olan ve engellilikle karşılaşan ya da engelli olarak algılanan bir kişi ya da kişiler (bireyler grubu).

- Sakatlık: Bir bireyin bedeni ya da zihniyle ilgili bir özellik ve durumdur, öyle ki bu özellik ve durum, buna sahip olmayan bireylerle karşılaştırıldığında bireyin kişisel ve sosyal işlevselliğini sınırlamıştır, sınırlamaktadır ya da sınırlayacaktır. Sakatlık fiziksel, entelektüel, zihinsel veya duyuşsal bir durumla ilgilidir; bu nedenle büyük ölçüde bireysel bir konudur. Buna göre, engellilik, sakatlığı olan insanların dışlanma ya da ayrımcılığa maruz kalma biçimidir ve aslında sosyal ve gelişimsel bir konudur. Sakatlığı olan insanlar özel koşulları olan insanlardır; engelleri olan insanlarsa çevresel faktörlere bağlı olarak dışlanan ve ayrımcılığa maruz kalan sakatlığı olan insanlardır.

- Çevresel faktörler: insanların yaşadığı ve yaşamlarını idame ettirdiği fiziksel, sosyal ve davranışsal çevreyi oluşturan koşullardır¹⁵.

Bu tanımlardan yola çıkıldığında, sakatlık ile engellilik arasındaki en önemli ayrımın çevre faktörüne dayandığı görülmektedir. Herkesin bir sakatlığı olabilir; yalnız bu sakatlık ancak çevre ile ilişki halinde bir engelliliğe dönüşür. Örneğin, Birleşik Krallık’ta gözleri iyi görmeyen biri gözlük kullanabilir ve böylece kendini engelli olarak hissetmez ya da öyle görülmez. Bununla beraber, kırsal Afrika’da aynı görme bozukluğuna sahip bir insan oftalmik bakıma erişemeyeceğinden, büyük olasılıkla okulda başarılı olamayacak ve sakatlığının çevre ile ilişkisi sonucunda engelli bir birey haline gelecektir¹⁶.

Bedenlerimize ilişkin deneyimlerimiz ve başkalarıyla olan etkileşimlerimiz, ister engelli ya da sağlam, ister hasta ya da sağlıklı olsunlar içinde yaşadığımız, değişen toplumsal koşullar tarafından şekillendirilmektedir¹⁷. Engellilik, çevresel faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan bir olgu olmakla birlikte, bağlamsaldır da. Farklı ekonomik, toplumsal ve teknolojik koşullar, sakatlıkların ve

¹² “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, Kanun Numarası: 5378, Kabul Tarihi: 1/7/2005, *Resmi Gazete*, 7/7/2005, Sayı: 25868.

¹³ Engelsiz Erişim Çalışma Grubu, *Bilgi ve İletişim Teknolojilerinde Engelsiz Erişim*, BTK, Ankara, 2012, s.5-6.

¹⁴ GLAD, *GLAD (Greater London Action on Disability) for inclusion in the draft Disabled Peoples’ Rights and Freedoms Bill*, <http://www.glad.org.uk/Pages/rightsnow.htm> Erişim tarihi: 17.10.2013.

¹⁵ Lorna Jean Edmonds, *Disabled People and Development*, Asian Development Bank, Phillipines, 2005, s.2-3.

¹⁶ *Ibid.*, s.3.

¹⁷ Anthony Giddens, *a.g.e.*, s.333.

engelliliklerin ortaya çıkmasında ve sürekli hale gelmesinde, tedavi/telafi edilebilir hastalık, yaralanma ya da bozuklukların sakatlık ve engelliliğe dönüşüp dönüşmemesinde belirleyici olmaktadır.

Giddens, Dünya Sağlık Örgütü'nün, müzmin hastalıkların ve kalıcı sakatlıkları ortaya çıkaran koşulları yoksulluk, yetersiz sağlık teşkilatlanması, dengesiz beslenme ve kötü barınma koşulları olarak sıraladığını belirtmektedir. Yeterli tedavi olanaklarına sahip olan ülkeler için sıradan durumlar olan kemik kırılması gibi yaralanmalar, bu imkânlara sahip olmayan ülkelerde kalıcı sakatlıklara neden olabilmektedir. Her yıl çok sayıda çocuk, yeterli miktarda A vitamini alamadığı için, görme yetisini kaybetmektedir¹⁸. Toplumsal, ekonomik ve çevresel faktörlerin hem sakatlıkların oluşmasında hem de bu sakatlıkların engelliliğe dönüşmesinde azımsanmayacak ölçüde belirleyici olduğu görülmektedir.

1.1.3. Engellilerin Sosyal Dışlanması

Türkiye'de engelliler üzerine yapılan geniş çaplı son araştırma 2002'de gerçekleştirilen "Türkiye Özürlüler Araştırması"dır ve hala bu araştırmanın verilerinden yararlanılmaktadır. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)¹⁹ ve Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA)²⁰ işbirliği ile yapılan araştırmada Türkiye'de "özürlülerin" sayısı, oranı, sosyo-ekonomik yapısı, sosyal yaşamda karşılaştıkları sorunlar, beklentileri, "özürlülük" türü, özrün oluş sebebi, bölgesel farklılıkların ölçülmesi ile süreğen hastalığa sahip olma oranlarının ölçülmesi hedeflenmiştir. Bu araştırmaya göre engelli nüfusun toplam nüfus içindeki oranının, %7,09'u erkek, %5,20'si kadın olmak üzere, %12.29 olduğu kabul edilmektedir²¹. 2006'da ise Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu-Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu (TÜBİTAK-SOBAG) tarafından "Türkiye Özürlüler Araştırması 2002 İkincil Analizi" yapılmıştır. Bu analiz engellilerin maruz kaldıkları sosyal olumsuzluklara, sosyal yaşama katılımlarındaki sınırlamalara ve toplumdan soyutlanmalarına dikkat çekmektedir²².

Engelliler, sosyal dışlanmayı çok boyutlu olarak yaşayan ve sosyal dahil etmeye yönelik uygulamalar her ne kadar artmakta olsa da kalıcı çözümler elde etme yolunda oldukça geride olduğumuz bir grubu oluşturmaktadır. Araştırmalar engellilerin, okul ve iş hayatında uğradıkları ayrımcılığın ve dışlanmanın dünya genelinde çok yoğun olduğunu göstermektedir. Eğitim, istihdam, ekonomik kaynaklara ve kamusal hizmetlere erişim engellilerin dışlanmaya uğradıkları başlıca alanlar arasında gelmektedir.

Engellilerin eğitim alanında yaşadıkları dezavantajlar birçok araştırma ile ortaya konulmuştur. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) verilerine göre okul dışı kalan dünya çocuk nüfusunun %35'i engellidir ve bu engelli çocuklar içinde okula kaydolabilenler dünya genelinde yalnızca yaklaşık %2 oranındadır²³. Türkiye'de de engellilerin eğitim seviyesi, toplumun geneline göre oldukça düşüktür. OGİDKZ'de (ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma, zihinsel

¹⁸ James I. Charlton, *Nothing About Us Without Us: Disability Oppression and Empowerment*, University of California Press, Berkeley, 1998'den aktaran Anthony Giddens, *a.g.e.*, s. 332-333.

¹⁹ Devlet İstatistik Enstitüsü'nün adı 2005 yılı Kasım ayında 5429 sayılı kanun ile Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) olarak değiştirilmiştir.

²⁰ 31.12.2011 tarihi itibarıyla Özürlüler İdaresi Başkanlığı Kurumu kapatılarak bu kuruma ait iş ve işlemler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir.

²¹ ÖZİDA (Özürlüler İdaresi Başkanlığı), *Türkiye Özürlüler Araştırması*, 2002, <http://www.eyh.gov.tr/tr/8240/Turkiye-Ozurluler-Arastirmasi-2002> Erişim tarihi: 23.10.2013.

²² Engelsiz Çalışma Grubu, *a.g.e.*

²³ Selda Çağlar, "Engelli Hakları Sözleşmesi'nde Ayrımcılık Yasağı ve Türkiye'nin Uyum Sorunu", TBB Dergisi, N:96, 2011, s.149-150.

özürlüler) okuma yazma bilmeme oranı %36,33 iken²⁴, okuma-yazma bilenlerin büyük kısmı ilköğretim mezunudur. Ayrıca, engellilerin eğitim durumlarına cinsiyet bağlamında bakıldığında, kadınların erkeklere göre daha dezavantajlı durumda olduğu görülmektedir. Örneğin okuma yazma bilmeyen kadınların oranı OGİDKZ'de %48,01 iken; erkeklerde bu oran %28,14'tür²⁵.

Engellilerin istihdam alanında yaşadıkları sosyal dışlanma da önemli boyutlardadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) hesaplamalarına göre, bazı ülkelerde engellilerin %80'i işsizdir; Türkiye genelinde ise OGİDKZ'de işgücüne katılım oranının yalnızca %21,71 olduğu görülmekte, bununla birlikte işsizlik oranının kentlerde kırsal alanlara göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir²⁶.

Eğitim ve istihdamdan dışlanma, yoksulluğu da beraberinde getirmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) verilerine göre dünya çapında 650 milyon engelli bulunmakta, bu rakamın 500 milyonu gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır²⁷. Yine Birleşmiş Milletler verilerine göre engelli gençler dünya gençliğinin en yoksul ve marjinal kısmını oluşturmaktadır. Dünya genelinde engelli gençlerin sayısının 180-220 milyon arasında olduğu ve bunların yaklaşık %80'inin gelişmekte olan ülkelerde yaşadığı tahmin edilmektedir. UNESCO'nun tahminlerine göre gelişmekte olan ülkelerde engelli çocukların %98'i okula gitmemektedir. Gelişmiş ülkelerde dahi engelli gençler yoksulluk nedeniyle iki kez dezavantajlı hale gelmektedir²⁸.

Yoksul ailelerde, temiz içme ve kullanma suyu olmaması, yetersiz ve dengesiz beslenme, hijyenik olmayan çevre, hastalıkların erken teşhis ve tedavisinin güçlüğü gibi sorunlara ek olarak, engellinin ve ona bakmakla yükümlü olan kişinin işsiz olma ihtimalinin yüksek olması da önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Böylece engelli kişinin eğitim, sağlık hizmetleri ve rehabilitasyon imkânlarından yararlanma şansı da azalmaktadır²⁹. İtalya'da yapılan bir çalışmaya göre engelli bireylerin çeşitli ek hizmetler almaları gerektiği ve kamusal hizmetlere yeterince erişim imkânına sahip olmamalarından dolayı, engeli olmayanların ekonomik doyumuna ulaşabilmeleri için 2,16 kez daha fazla ekonomik gelire sahip olmaları gerekmektedir³⁰. Kısacası engellilikle yoksulluk arasında çift yönlü bir ilişki olduğu, birinin diğerinin olasılığını arttırdığı, dolayısıyla her ikisinden kaynaklanan sosyal dışlanma biçimlerinin birlikte yaşanabildiği görülmektedir.

Engelli bireylerin yaşadıkları bir başka dezavantaj da evlilik oranlarında görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2002 araştırmasına göre 15 yaş üstü OGİDKZ nüfusun %34,41'i hiç evlenmemiş, %1,66'sı boşanmış, %9,31'i ise eşini kaybetmiştir³¹. Bu rakamlar, engelli bireylerin büyük oranda ebeveynlerine bağımlı olduğu yönünde yorumlanabileceği gibi, engellilere yönelik sosyal hizmet uygulamaları ve projelerine duyulan ihtiyacın ne denli büyük olduğunu da göstermektedir.

Sosyal dışlanmanın çok önemli bir başka boyutu da kamusal alan ve kamusal hizmetlerden dışlanmadır. Engellilerin eğitim ve istihdam gibi zorunlu görülen alanlarda sosyal dahil etmeye yönelik uygulamalar, sorunun yalnızca küçük bir kısmına yanıt olabilir. Sosyal yaşamın her alanı engelliler için yeni dışlanma dinamikleri barındırmaktadır. Örneğin bir yerden bir başka yere

²⁴ TÜİK, *Türkiye Özürlüler Araştırması*, 2002, <http://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf> Erişim tarihi: 21.10.2013.

²⁵ ÖZİDA, a.g.e.

²⁶ Selda Çağlar, a.g.e.

²⁷ Gerard Quinn, "The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Towards a New International Politics of Disability", *Jacobs eroek Disability Law Symposium*, -17 Nisan, NFB Headquarters Baltimore, Maryland, USA, 2009, s. 35-36'dan aktaran Selda Çağlar, a.g.e.

²⁸ UN Division for Social Policy and Development, "Fact sheet on Youth with Disabilities", 2011, <http://social.un.org/youthyear/docs/Fact%20sheet%20youth%20with%20disabilities.pdf> Erişim tarihi: 14.11.2013.

²⁹ Serhat Özgökçeler ve Doğan Bıçkı, "Özürlülerin Sosyal Dışlanma Boyutları: Bursa ve Çanakkale Örneklerinden Yansıyanlar", *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, N:113, Petrol-İş Yayını, İstanbul, 2010, ss. 217-243.

³⁰ Aldo Rosano, Federica Mancini ve Alessandro Solipaca, "Poverty in People with Disabilities: Indicators from the Capability Approach", *Springer Science+Business Media B.V.*, 2008, s. 81.

³¹ TÜİK, a.g.e.

ulaşımda yaşanan güçlükler, engellileri eve ya da sürekli refakatçi gereksinimine mahkûm etmektedir. TÜİK'in 2010'da gerçekleştirdiği Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması'na göre, kayıtlı olan engelli bireylerin %66,9'u kaldırımların, yaya yollarının ve yaya geçitlerinin engelli bireylerin kullanımına uygun olmadığını düşünmektedir. Aynı araştırmada, kayıtlı olan engelli bireylerin %66,3'ü oturdukları binanın, %59,5'i dükkân, market, mağaza ve lokantaların, %58,4'ü kamu binalarının, %55,4'ü postane ve banka benzeri yerlerin engellilerin kullanımına uygun olmadığını belirtmiştir³².

Kamusal alanların ve hizmetlerin engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmemesinin neden olduğu olumsuzluklardan biri ise söz konusu grubun toplumsal hayattaki görünürlüğü'nün kısıtlı olmasıdır. Avrupa ve Asya'da geniş çaplı sosyal araştırmalar yapan bir kurum olan ComRes'in 2011'de Birleşik Krallık'ta 2050 yetişkine uyguladığı bir anket ve 533 engelli ile gerçekleştirdiği görüşmelerden elde edilen sonuçlar oldukça dikkat çekicidir. ComRes araştırması, engellilerin herkesle aynı imkânlarla sahip olması yönündeki genel kanıya rağmen (%91), engelli kişilerin gündelik hayatta çoğunlukla görünmez olduklarını göstermektedir. Engelli olmayan ve ailesinde engelli bir birey bulunmayan insanların yaklaşık %40'ı hiç engelli birini tanımadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %90'ının evinde sosyalleşme kapsamında (arkadaş, misafir vb.) hiçbir engelli bulunmamıştır ve yalnızca %21'i bir engelli ile birlikte çalışma deneyimi yaşamıştır. Sonuçlar, engellilerin hâlihazırda günlük yaşamın dışında kaldığını ve görünmezleştiğini göstermektedir. Araştırma raporu, gerekli önlemler alınmazsa engellilerin daha fazla sosyal dışlanmaya itilebileceği ve hatta toplumla bağlarının tümüyle kopma noktasına gelebileceği konusunda da uyarılar içermektedir³³.

Görünmezliğin bir başka sonucu da toplumun nadiren karşılaştığı, tanımadığı bu gruba karşı ürettiği olumsuz önyargılar ve ayrımcılığın yeniden üretimidir. Aynı araştırmanın sonuçlarına göre Britanya halkının %41'inin engellilere ayrımcılık uygulamadığını iddia etmesine rağmen engellilerin yarından fazlası, hayatları boyunca en az bir kez bir yabancıdan düşmanlık, saldırganlık veya şiddet gördüğünü (%56), yarısı günde ya da haftada bir ayrımcılığa maruz kaldığını, üçte birinden fazlası ise son bir yılda insanların onlara karşı davranışlarının kötüye gittiğini belirtmiştir. Engellilere yönelik olumsuz algı ve tutumları azaltacak olan, engellilerin gündelik yaşamdaki görünürlüğü'nün artmasıdır. Engelli insanlar topluma katılmazsa, tutumlar kötüye gitmeye devam edecek ve engellilerin toplumdan daha fazla dışlanmaları riski artacaktır³⁴. Sonuç olarak engellilerin kamusal alanda yok sayılmaları ve görünmezleşmeleri, önyargı ve ayrımcılığın, dışlama, saldırganlık, alay etme, fiziksel ve psikolojik şiddet gibi biçimlerde ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Engelliler, eğitim, istihdam, sosyal ilişkiler, mülkiyet, sağlık gibi alanlarda çeşitli dezavantajlar yaşamaktadırlar. Engeller, bu bireylerin kamusal alandaki hareketliliğini, eğitim ve iş olanaklarına erişimlerini, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerine ulaşımını kısıtlamakla kalmamakta, onların yoksullaşmalarına ya da sosyal hareketliliğe getirdiği engellerle yoksul kalmalarına da yol açarak, yoksulluk kaynaklı sosyal dışlanma biçimlerini de doğrudan ya da dolaylı olarak yaşamalarına neden olabilmektedir. Toplumsal olarak yok sayılma, görmezden gelinme, kısırılmışlık, mekânsal ve mesleki sıkıştırılmışlık, ötekileştirilme gibi sosyal dışlanma göstergelerine ek olarak, sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda da sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Okul hayatında karşılaştıkları ayrımcılık ve okul binasına ulaşım güçlüğü, çok sayıda engelli gencin ya eğitim olanağına hiç sahip olamamasına ya da eğitimini yarıda bırakmasına neden olmakta, bu durum

³² TÜİK, *Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması*, 2010, www.tuik.gov.tr/jsp/duyuru/upload/Duyuru_06042011.pdf Erişim tarihi: 22.10.2013.

³³ ComRes, *Scope Discrimination Survey*, 2011. <http://www.comres.co.uk/poll/8/scope-discrimination-survey-15-may-2011.htm> Erişim tarihi: 20.11.2013.

³⁴ *Ibid.*

gençlerin başarı düzeyini olumsuz yönde etkilemekte ve toplumsal hareketlilik olanaklarından mahrum kalmalarına neden olmaktadır.

Çeşitli araştırmalardan elde edilen bu veriler, engelli bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları zorlukların ve yaşadıkları sosyal dışlanmanın saptanmasında önem taşımaktadır. Bununla beraber, ev dışında geçirilen zamanın fiziksel engellilere getirdiği güçlükler, zamanlarının tümünü değilse bile büyük kısmını ev içinde, dolayısıyla imkân varsa bilgisayar ve internete bağımlı olarak geçirmelerine neden olmaktadır. Bu noktada çeşitli hizmetlere, eğitime ve istihdama erişim için bir yere kadar avantaj sağlayan bilgisayar ve internet teknolojileri, engelli bireylerin daha fazla içe kapanmalarına neden olabilmekte, böylece sosyal dışlanma yeni bir biçimde yeniden üretilmiş olmaktadır.

1.1.4. Engelliler ve İnternet Kullanımı

Engellilerin internet kullanımıyla ilgili araştırmalar genellikle engellilerin sosyal dışlanma yaşadıkları alanlara ek olarak internete erişimde de dezavantaj yaşıyor olması konusuna odaklanmaktadır. Örneğin Birleşik Krallık'ta yapılan bir araştırma, internet kullanıcıları arasında engellilerin başkalarına oranla daha düşük oranda olmasını, diğer sorunların yanında, engellilerin evden internete ulaşma şanslarının azlığına ve daha az bilgi ve iletişim teknolojisi bilgisine sahip olmalarına bağlı olarak açıklamaktadır. Teknik ulaşım engelleri ve özel yazılımlar ile temel internet kullanımı için gerekli ortamın eksikliği, engellilerin daha az internet kullanmalarının nedenleri olarak gösterilmektedir. Bu sorun, program tasarımcılarının engellilerin ihtiyaçlarını yeterince düşünmemeleri ya da teknolojinin özel ihtiyaçları olan insanlar için hazırlanan uygulamaların yetişemeyeceği kadar hızlı ilerliyor olması ile açıklanmaya çalışılmaktadır³⁵.

Her ne kadar engelli bireylerin engelsizlere göre internete erişim oranları düşük olsa da, çeşitli uygulamalar ve projeler ile internet kullanımı özendirilmekte ve yaygınlaştırılmakta, böylece evinden internete erişim imkânı elde eden engelliler pek çok amaç için bu teknolojiyi faydalanmaktadır. ABD'de engelli bireylerin internet kullanımı üzerine yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, engelliler en çok elektronik posta (%67,1) ve bilgi arama (%62,8) için internete başvurumaktadırlar. Engelli internet kullanıcılarının %39'u interneti, haberleri takip etmek, hava durumunu izlemek ya da spor skorlarını öğrenmek; %29,3'ü okul ödevleri; %26,2'si işle ilgili görevler; %17'si alışveriş ve fatura ödeme; %15,9'u iş arama; %24'ü ise diğer amaçlar için kullanmaktadır. Ancak aynı araştırma engellilerin genelinde internet kullanımı oranının bilgisayar ve internet bağlantısı masraflarını karşılayamamaları nedeniyle oldukça düşük olduğu sonucuna da varmaktadır³⁶.

Bu ve benzeri araştırmalar, internet teknolojisine erişimin artmasının engellilerin sosyal dahil edilmesi için önemli işlevleri olduğunu savunmaktadır. Genel olarak internetin, sosyal dışlanmaya karşı kullanılabilir etkili bir araç olduğu, sosyal olarak dışlanmış grupların internet kullanımıyla bazı açık ve ölçülebilir faydalar elde edebileceği düşünülmektedir³⁷.

Her biri diğerini yeniden üreten süreçler olarak engellilik ve yoksulluk, internet kullanımının yaygınlaşmasının önünde bir engel olarak görülmektedir, çünkü engelliler engelsizlere kıyasla ortalamada daha düşük ücretle çalışmak ve engelliliğin getirdiği birtakım ek maliyetleri de karşılamak durumundadırlar. Bu kapsamda engellilerin diğer alanlardaki dışlanmalarına paralel

³⁵ Ellen J. Helsper, *Social Inclusion, Self-Confidence and Group Identity*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, London School of Economics, 2007, http://etheses.lse.ac.uk/711/1/Helsper_Internet_use_by_teenagers_.pdf Erişim tarihi: 21.10.2013.

³⁶ Stephen H. Kaye, "Computer and Internet Use Among People with Disabilities", *Disability Statistics Report*, N:13, Department of Education, National Institute on Disability and Rehabilitation Research, Washington DC, U.S, 2000.

³⁷ Paul Foley, "Does the Internet Help to Overcome Social Exclusion?", *Electronic Journal of E-Government*, <http://www.ejeg.com/volume2/issue2>, 2004, ss. 139-146 Erişim tarihi: 17.10.2013.

olarak internet erişimi kapsamında da dışlanma yaşıyor oldukları açıktır. Ancak engellilerin internet kullanımının artmasının/arttırılmasının sosyal dışlanma bağlamında yeni sorunlar üretebileceği de dikkatten kaçmamalıdır.

İnternet, özellikle tek kişilik kullanım (web sitelerinde gezinme, haber okuma vb.) söz konusuysa, bireylerin izole olmasına ve sosyal aktiviteler için geçirdikleri zamanın azalmasına neden olabilmektedir. Örneğin, Attewell, Suazo-Garcia ve Battle evde bilgisayarı olan ergenlerin spor yapmak ve dışarıda oynamak için daha az zaman harcadıklarını göstermişlerdir³⁸. Dahası, sanal sosyalleşme geleneksel sosyalleşme ile aynı şey değildir; yüz yüze etkileşimler genellikle e-posta, sohbet veya anlık mesajlaşma gibi sanal iletişimlerden daha zengindir³⁹. Sosyal dahil etme amacıyla engelli gençlerin daha fazla internet kullanımına yönlendirilmesi, bu gençlerin toplumsallaşmadan uzak tutulmasıyla daha fazla sosyal dışlanma yaratılması riskini beraberinde getirmektedir.

1.1.5. Dışlanma mı, Dahil Etme mi? İnternet Kullanımının Engellilerin Yaşamına Etkileri

Engelli gençlerin yaşadıkları çeşitli dezavantajlara bağlı olarak akranlarından daha fazla sosyal dışlanmaya maruz kaldıkları görülmektedir. Araştırmalar, engelli gençlerin arkadaş edinme konusunda kaygılı olduklarını ve dar sosyal ağlara sahip olduklarını göstermektedir⁴⁰. Ayrıca engelli gençlerin az sayıda karşılıklı arkadaşlık ilişkileri kurabildikleri ve engelli olmayan akranlarına göre daha fazla izole oldukları bilinmektedir⁴¹.

Birçok araştırmacı⁴², engelli çocukların ve ergenlerin arkadaşlık ilişkileri kurmak, bunları sürdürmek ve sosyal etkileşimi güçlendirmekle ilgili yaşadıkları zorlukların potansiyel olarak internet sosyal ağları ile aşılabileceği ve internetin eşzamanlı olmayan iletişim için önyargı ve zaman baskısından uzak bir olanak yaratabileceği düşüncesindedir⁴³. Genellikle teknoloji, engelleri azaltmakta ve engellilere yeni imkânlar yaratmakta etkili bir araç olarak görülmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından gelişmekte olan ülkelerden 12 engelli gençle yapılan grup tartışmalarında engelli gençlerin önemli bir kısmı, cep telefonları ve bilgisayarlar dahil olmak üzere yeni teknolojilerin yaşamlarını iyileştirmekteki olumlu etkilerinden söz etmiştir⁴⁴.

³⁸ A. Paul Attewell, Belkis Suazo-Garcia ve Juan Battle, "Computers and Young Children: Social Benefit or Social Problem", *Social Forces*, N:82-1, 2003, ss. 277-296'dan aktaran Thierry Pénard ve Nicolas Poussing, "Internet Use and Social Capital: The Strength of Virtual Ties", *Journal of Economic Issues*, Cilt: XLIV N:3, 2010, s. 569.

³⁹ Thierry Pénard ve Nicolas Poussing, *a.g.e.*, s. 570.

⁴⁰ Anne McMaugh ve Ray Debus, 1999; Pammi Raghavendra vd., 2011a ve Abirami Thirumanickam, Pammi Raghavendra ve Catherine Olsson, 2011'den aktaran Pammi Raghavendra, Emma Grace, Lareen Newman, Denise Wood ve Tim Connell, " 'They think I'm really cool and nice': The impact of Internet support on the social networks and loneliness of young people with disabilities", *Telecommunications*, Cilt: 63, N:2, 2013, s. 1, <http://tja.org.au/index.php/tja/article/view/414> Erişim tarihi: 26.11.2013.

⁴¹ Line Nadeau ve Réjean Tessier, "Social adjustment of children with cerebral palsy in mainstream classes: peer perception", *Developmental Medicine & Child Neurology*, N:48, 2005, ss. 331-336. <http://dx.doi.org/10.1017/S0012162206000739> Erişim tarihi: 12.11.2013'ten aktaran Pammi Raghavendra vd., *a.g.e.*

⁴² Alison Barnfather, Miriam Stewart, Joyce Magill-Evans, Lynne Ray ve Nicole Letourneau, "Computer-mediated support for adolescents with cerebral palsy or spina bifida", *Computer, Informatics & Nursing*, N:29, 2011, ss. 24-33. <http://dx.doi.org/10.1097/NCN.0b013e3181f9db63> Erişim tarihi: 30.10.2013.

Makayla Lewis, "Cerebral palsy and online social networks", *12th International ACM SIGACCESS Conference on Computers and Accessibility*, Orlando, USA. ACM New York, NY, USA, 2010, s. 243-244.

Pammi Raghavendra, Denise Wood, Lareen Newman ve Jan Lawry, "Why aren't you on Facebook?: Patterns and experiences of using the Internet among young people with physical disabilities", *Technology and Disability*, N:24, 2012, ss. 149-162.

⁴³ Pammi Raghavendra vd., *a.g.e.*, 2013, s. 2.

⁴⁴ UNDESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs) - Economic and Social Council (ECOSOC), "Building a Better Tomorrow: The Voices of Young People with Disabilities", 2011,

Bu yöndeki birçok çalışma internetin özellikle sosyal ilişkiler kurmak için kullanımındaki önemine dikkat çekmektedir. Granovetter'in⁴⁵ yolundan giderek internet üzerinden sosyal aktivitenin iki biçimini belirlemek mümkündür: Öncelikle, internet yakın arkadaşlar ve aile ile var olan sosyal bağları korumaya ve yoğunlaştırmaya yarayabilir (güçlü bağ yatırımları). İkinci olarak, internet tanıdıklarla bağları korumaya ve yeni sanal tanışıklıklar kurmaya yarayabilir (zayıf bağ yatırımları). Resnick'e⁴⁶ ve Riphagen ile Kanfer'e⁴⁷ göre de, bilgisayar aracılı iletişim güçlü bağları güçlendirmek için kullanılabilir gibi, zayıf bağları genişletmek için de kullanılabilir⁴⁸.

Bu bağlamda engelli gençlerle internet kullanım örüntüleri üzerine yapılan araştırmalar⁴⁹, katılımcıların %95'inin interneti anlık mesajlaşma, e-posta, ödev, Youtube ve arkadaşları ve aileleriyle sosyal ağlarda iletişim kurmak için kullandıklarını göstermiştir. Yine fiziksel engellilerin internet kullanımına yönelik bir araştırmada⁵⁰, internet kullanımını sağlayan başlıca faktörlerin kardeş ve arkadaşların desteği olduğu, kullanmama nedenlerinin de genellikle ailede bilgisayar/internet kullanılmaması ya da engelliliğe bağlı faktörler olduğu görülmüştür⁵¹. Birleşik Krallık'ta 18 yaş üstü 14 engelli gençle yapılan bir araştırma⁵² da, katılımcıların günde 4-6 saat Facebook kullandıklarını göstermiştir. Katılımcılar, ağırlıklı olarak onları sosyal medya ile tanıştırmış olan aile üyeleriyle ve arkadaşları ile iletişim kurmaktadırlar. Çalışmada, sosyal ağlarda iletişim kurmanın yararlarının bağımsız bir iletişim sağlaması ve izolasyonu azaltması olduğu iddia edilmektedir⁵³. Ancak araştırmanın sonuçları göstermektedir ki, internet üzerinde sürdürülen sosyal ilişkiler mevcut sosyal ağların devamı niteliğinde olup, çoğu zaman yeni tanışıklıkların ve yeni ilişkilerin kurulması anlamına gelmemektedir. Bu da internet üzerinden iletişimin iddia edildiği gibi her zaman izolasyonu azaltıcı bir etkisi olmadığını, en fazla var olan ilişkilerin sanal ortamda devam etmesini sağladığını göstermektedir.

Türkiye'de de bilişim teknolojilerine ve hizmetlerine engellilerin sorunlarının çözümü açısından büyük önem atfedilmektedir. Örneğin engellilerin eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamamalarına ve ekonomik hayata katılım seviyesinin oldukça düşük olduğuna dikkat çeken T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bilgi Toplumu Stratejisinin Yenilenmesi Projesi çerçevesinde hazırlanan Engelsiz Bilişim Raporu'nda, çözüm yolu olarak şu ifadeye yer vermektedir:

İşte bu nüfusun gerek eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerekse istihdama katılabilmesini sağlamadaki en önemli araçlardan biri hiç şüphesiz ki bilişim teknolojileri ve hizmetleridir.

Ayrıca engelli bireylerin özellikle kamu kurumlarının vermiş oldukları hizmetlerden daha etkin şekilde yararlanabilmelerindeki neredeyse tek yol bilişim teknolojileri ve hizmetleri olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁴.

<http://undesadspd.org/Youth/ResourcesandPublications/YouthWithDisabilities.aspx> Erişim tarihi: 14.11.2013.

⁴⁵ Mark S. Granovetter, "The Strength of Weak Ties", *American Journal of Sociology*, N: 78, 1973, ss. 1361-1380.

⁴⁶ Paul Resnick, "Beyond Bowling Together: Sociotechnical Capital" *HCI in the New Millenium*, (John Carroll ed.), Addison-Wesley, Boston MA, 2002, ss. 247-272.

⁴⁷ Joel Riphagen ve Alaina Kanfer, "How Does E-mail Affect Our Lives?", *National Center for Supercomputing Applications*, Champaign-Urbana, IL, 1997.

⁴⁸ Thierry Pénard ve Nicolas Poussing, *a.g.e.*

⁴⁹ Lareen Newman, Denise Wood, Pammi Raghavendra, Jan Lawry ve Darryl Sellwood, "The internet's potential to increase social networks for young Australians with disabilities", *40th National Conference of the Public Health Association of Australia*, Adelaide, Australia, 2010; Pammi Raghavendra, Denise Wood, Lareen Newman, Emma Grace, Tim Connell, ve Renee Jose, "Effectiveness of internet solutions to facilitate social participation in young people with acquired brain injury", *Novita Community Paediatric Acquired Brain Injury Conference*, Adelaide, Australia, Kasım, 2011b. ve Pammi Raghavendra vd., *a.g.e.*, 2012.

⁵⁰ Pammi Raghavendra v.d., *a.g.e.*, 2012.

⁵¹ Pammi Raghavendra v.d., *a.g.e.*, 2013, s. 2.

⁵² Makayla Lewis v.d., *a.g.e.*

⁵³ Pammi Raghavendra vd., *a.g.e.*

⁵⁴ T.C. Kalkınma Bakanlığı, *Engelsiz Bilişim Raporu, Bilgi Toplumu Stratejisinin Yenilenmesi Projesi "Toplumsal Dönüşüm" Odak Grup Çalışmaları*, 2013, s. 1.

Ancak engellilerin ekonomik ve eğitimsel sorunlarını çözmek için bir araç olarak önerilen “neredeyse tek yol” engelli bireylerin toplum dışına itilmelerini yeniden üretme tehlikesini içermekte ve sanal dahil etme yöntemleri gerçekte dışlanmayı daha da sağlama riskini taşımaktadır. Bu çerçevede engelli olmayan gençlerin sosyal izolasyonunda internetin etkilerine bakmak bile önemli ölçüde yol gösterici olacaktır. Genel olarak engellilerin internet kullanımı engelli olmayanlara göre daha düşük oranda olmakla birlikte⁵⁵, internet kullanımındaki artış gerek engelli gerekse engelli olmayan gençleri kapalı alanlara iterek daha fazla sosyal dışlanma yaşamalarına neden olabilmektedir. Her ne kadar son yıllarda mobil cihazlar aracılığıyla internet kullanımı da yaygınlaşmakta ve buna bağlı olarak internete erişim sağlamak için evde ya da bir internet kafede bulunma zorunluluğu azalsa da; “dışarıda” olduğunda dahi iletişimin ağırlıklı internet üzerinden sağlanır olduğu görülmektedir. Bir grup arkadaşın okul kantininde ya da bir kafede birlikte otururken birbirleriyle doğrudan iletişim kurmak yerine her birinin ellerindeki cihazları tercih ediyor olduklarını görmek artık şaşırtıcı olmaktan çıkmaktadır. Bu da internetin gerçek iletişimi azaltıcı/yalnızlaştırıcı etkisinin kapalı mekânlarla sınırlı kalmadığını göstermektedir. Ancak engelliliklerine bağlı olarak dışarıda vakit geçirme olanakları daha sınırlı olan engelli gençlerin internet kullanımına dayalı sosyal dışlanmaya maruz kalma olasılığı engelli olmayanlara oranla çok daha güçlüdür.

İnternet kullanımı ile sosyal sermayenin inşası ve devamının sağlanması arasındaki ilişki birçok çalışmaya konu olmuştur. Sosyal sermaye, Bourdieu⁵⁶, Burt⁵⁷ ve Coleman⁵⁸ gibi sosyologlarca geliştirilmiş bir kavramdır ve bireyin kaynaklara, enformasyona ya da yardımlara ulaşımını ve daha iyi sosyal statü, daha iyi eğitimsel ve profesyonel başarı ve daha fazla mutluluk gibi faydalar elde etmesini sağlayan sosyal bağlar bütünü anlamına gelmektedir⁵⁹. Wellman vd.⁶⁰, Putnam⁶¹’i izleyerek sosyal sermayenin üç biçimini belirlemişlerdir: ağ sermayesi (arkadaşlar, komşular ve iş arkadaşları arasındaki enformel ilişkiler), katılımcı sermaye (siyasete ve gönüllü organizasyonlara katılım) ve topluluğa bağlılık (topluluğa duyulan güven ve sorumluluk). Bu sınıflandırmaya göre Wellman vd., ABD’de toplanan verilere dayanarak, internet kullanımının ağ sermayesini bütünlendiğini ve katılımcı sermayeyi artırdığını, ancak topluluğa bağlılığın altını oyduğunu belirtmektedirler⁶². Yine Quan-Haase ve Wellman⁶³, internet kullanımının iletişim ağları ve sanal gruplar yoluyla sosyal sermayeyi oluşturduğunu ve sosyal ilişkiler ile sivil katılımı artırdığını iddia etmektedirler. Ancak sosyal sermayenin üçüncü türü olan topluluğa bağlılık internet kullanımı ile zarar görmekte, dolayısıyla bireyin internet kullanımı arttıkça toplumsal bağları zayıflamaktadır.

Sanders’a⁶⁴ göre de sosyal medya üzerinden kurulan iletişim sosyal bağları zayıflatmakta ve yalnızlığı artırmaktadır. Sosyal medya bireylerin iletişim kurmalarında zaman-mekân açısından

---

<http://www.engelsizbilisim.org/?p=819> Erişim tarihi: 24.10.2013.

⁵⁵ *British Social Attitudes Survey*, 2011, a.g.e.

⁵⁶ Pierre Bourdieu, “Le Capital Social”, *Les Actes de la Recherche en Science Sociales*, N:31, 1980, s. 2-3.

⁵⁷ Ronald Stuart Burt, *Structural Holes: The Social Structure of Competition*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1992.

⁵⁸ James S. Coleman, “Social Capital in the Creation of Human Capital”, *American Journal of Sociology*, N: 94, 1988, ss. 95-120.

⁵⁹ Thierry Pénard ve Nicolas Poussing, a.g.e. s.570-572.

⁶⁰ Barry Wellman, Anabel Quan-Haase, James Witte ve Keith Hampton, “Does the Internet Increase, Decrease or Supplement Social Capital? Social Networks, Participation, and Community Commitment”, *American Behavioral Scientist*, N: 45, 2001, ss. 437-456.

⁶¹ Robert Putnam, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon and Schuster, New York, 2000.

⁶² Thierry Pénard ve Nicolas Poussing, a.g.e., s.571.

⁶³ Anabel Quan-Haase ve Barry Wellman, “How Does the Internet Affect Social Capital?”, 2002, s.3, http://homes.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/internetsocialcapital/Net_SC-09.PDF. Erişim tarihi: 27.11.2013

⁶⁴ Matthew Sanders, “The Mass Media and The Prevention of Child Behavior Problems”. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, Cilt: 41 N: 7, 2000.

kolaylıklar sağlamaktadır; ancak bu iletişim zamansal ve mekânsal olarak sanal bir uzamda olduğundan, bireylerin bu tür bir iletişimle yalnızlıklarını aştıklarını söyleyebilmek mümkün değildir⁶⁵.

Bu bağlamda Avustralya'da engelli gençlerin sosyal ağları kullanımı ile yalnızlık hislerinin ölçülmesi üzerine yapılan bir çalışma internet-sosyal bütünleşme ilişkisi hakkında bazı önemli bulgulara ulaşmıştır. Araştırmacılar evde internet erişimi imkânı bulunan 0-18 yaş arası engelli gençlere önce bir sosyal ağ kullanımı ve yalnızlık testi uygulamış, ardından interneti daha fazla kullanmalarını teşvik edici bir dizi eğitim vermiş ve ardından internet kullanım oranları ile yalnızlık duygusu arasındaki ilişkiyi ölçmeye çalışmışlardır. Anket sonuçlarına göre katılımcıların internet kullanma oranında dikkat çekici bir artış olmasına rağmen, yalnızlık seviyesi ölçümlerinde anlamlı bir değişim olmadığı görülmüştür⁶⁶.

Araştırmada, katılımcıların yalnızlık hislerini değerlendirmek amacıyla "çocuklar için yalnızlık ve sosyal tatminsizlik anketi"⁶⁷ kullanılmıştır. 16 maddeden oluşan bu ölçek, "Okulda yalnızım", "Sınıfta konuşacak kimsem yok" gibi yalnızlık duygusuna odaklanan maddelere ek olarak "Çok TV izliyorum", "Müziği seviyorum" gibi hobi ve ilgi alanlarıyla ilgili maddeler de içermektedir. Amaç Erişim Ölçeklemesi (GAS, Goal Attainment Scaling)⁶⁸ kullanılarak belirlenen maddelerse şunlardır: Diğerleriyle internet üzerinde oyun oynamak, internet aracılığıyla arkadaşlarla iletişimde kalmak, evden arkadaşlarla internet üzerinden konuşmak ve Livewire'da yeni insanlarla bağlantı kurmak. Araştırma yalnızlık oranlarında anlamlı bir değişim bulgusuna ulaşmamıştır⁶⁹. Araştırma konusu olan engelli gençler her ne kadar internet kullanımıyla örneğin Facebook'taki arkadaş sayılarını bir ölçüde artırmış olsa da, bunun yalnızlık duygusunu hafifletmediği; dahası internet üzerinde kurulan ilişkilerin çoğunlukla mevcut ilişkilerin devamı niteliğinde olduğu görülmektedir. Engelli gençler internette kendilerini daha rahat ve güvenli hissetmekte, bu nedenle iletişim kurma sıklıkları ve yoğunlukları artmaktadır; ancak bu iletişim ağırlıkla zaten tanıyor oldukları insanlarla sınırlı kalmakta, böylece yalnızlık duygusunun azalmasında bir etki yaratmamaktadır⁷⁰.

Gençlerin yeni sosyal bağlar kurmak ve var olanları güçlendirmek için interneti düzenli olarak kullanmakta olduğu bilinmektedir. Engelli gençler günlük hayatta daha az arkadaşına ve sosyal ağına sahip olduğundan, internet bu gençlerin mevcut ilişkilerini artırmasının potansiyel bir yolu olarak görülmektedir. Ancak yalnızlık öznel bir kavramdır ve her zaman sanal ya da gerçek nesnel sosyal faaliyetlerle orantılı olarak değişmez. Örneğin, sosyal olarak çok aktif kişilerin kendilerini yalnız olarak tanımlamaları bilinen bir durumdur⁷¹.

Sosyal sermayenin internet üzerinden geliştirilmesi, önceden sahip olunan sosyal sermaye birikimine bağlıdır. Ancak geniş bir sosyal ağına hâlihazırda sahip olmayan, örneğin arkadaşlarıyla nadiren buluşan internet kullanıcıları, arkadaşlarla iletişim için de interneti daha az kullanmaktadır⁷². Bu kapsamda, engelli gençler engeli olmayanlara kıyasla daha dar sosyal çevrelere sahip olduğundan, internetin genel olarak sosyal sermaye geliştirici etkisi söz konusu

⁶⁵ İpek Sucu, "Sosyal Medya Oyunlarında Gerçeklik Duygusunun Yön Değiştirmesi: SMEET Oyunu Örneği", *e-gifder (Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi)*, No: 3, 2012, s. 67.

⁶⁶ Pammi Raghavendra v.d., 2013, *a.g.e.*

⁶⁷ R. Steven Asher, Shelley Hymel ve D. Peter Renshaw, "Loneliness in children", *Child Development* N:55, 1984, ss. 1456-1464. <http://dx.doi.org/10.2307/1130015> Erişim tarihi: 29.10.2013.

⁶⁸ Thomas Kiresuk ve Robert Sherman, "Goal attainment scaling: a general method of evaluating comprehensive community mental health programs", *Community Mental Health Journal*, N:4, 1968, ss. 443-453. <http://dx.doi.org/10.1007/BF01530764> Erişim tarihi: 10.11.2013.

⁶⁹ Benzer sonuçlar için bkz: Miriam Stewart, Alison Barnfather, Joyce Magill-Evans, Lynne Ray ve Nicole Letourneau, "Brief report: An online support intervention: Perceptions of adolescents with physical disabilities", *Journal of Adolescence*, N:34, 2011, ss. 795-800. <http://dx.doi.org/10.1016/j.adolescence.2010.04.007> Erişim tarihi: 14.11.2013.

⁷⁰ Pammi Raghavendra v.d., *a.g.e.*, 2013, s. 11.

⁷¹ A.e., s. 12.

⁷² Thierry Pénard ve Nicolas Poussing, *a.g.e.*, s. 570.

olsa bile bu onlar için geçerli olmamaktadır. Sanal ortamda “arkadaş” sayısını görünürde artıran kullanıcıların dahi, gerçek anlamda yalnızlıkları azalmamaktadır.

İnternet kullanımı özellikle engelli gençlerin gündelik yaşamında önemli bir yer kaplamakta ancak sosyal dışlanma bağlamında yeni riskler de taşımaktadır. Engelli gençler için internet üzerinden kurulan iletişim, engeli olmayanlarda olduğu gibi bir tercihten çok zorunluluk halindedir. Engelliler, kamusal alanların ve hizmetlerin onlara göre tasarlanmaması, maruz kaldıkları olumsuz algı ve tutumlar, engelliliklerinden kaynaklanan yoksulluk ve yoksunluk gibi bir takım olumsuzlukları, sanal alemde sohbet, sosyal medya ve grup halinde oynanan çevrimiçi oyunlar gibi yollarla telafi etmeye, böylece hem duygusal tatmin sağlamaya hem de bu dünyadaki sosyal çevreyle sosyal sermayelerini bir ölçüde pekiştirmeye çalışmaktadırlar. Çünkü engellilerin gerçek hayatta karşılaştıkları birçok olumsuz tutum ve önyargı sanal ortamda engellerinin çoğu zaman karşı tarafça fark edilmemesine/bilinmemesine bağlı olarak ortadan kalkmakta, böylece engelliler kendilerini daha güvende hissetmektedirler. Ancak sanal sosyalleşmenin, sosyal sermayeyi artırmaya ve sosyal izolasyonu azaltmaya yardımcı olmadığı görülmektedir. Sosyal sermayenin internet üzerinden geliştirilmesi, önceden sahip olunan sosyal sermaye birikimine bağlı olduğundan engelliler için internet sosyal sermayeyi geliştirici ve yalnızlığı azaltıcı bir etki yaratmamaktadır. Aksine artan internet kullanımının engelsiz bireyleri dahi izole etmedeki etkisi düşünüldüğünde, bunun zorunluluklara bağlı olarak internet kullanan engelliler için çok daha büyük tuzaklar içerdiği açıktır. Engelleri bir ölçüde aşmak için çözüm gibi sunulan internet ve sağladığı olanaklar, engelli gençlerin daha fazla eve kapanması, görünmezleşmesi ve sosyal dışlanmaya uğraması sonucunu doğurmaktadır.

1.2. YÖNTEM

Bu çalışma, Türkiye’de bedensel engelli gençlerin internet kullanımları ile yaşadıkları sosyal dışlanma olgusunu anlamaya yönelik olarak Ocak 2014 - Haziran 2014 arasında gerçekleştirilen bir saha araştırmasının kısmi verilerine dayanmaktadır. Araştırmanın tamamı nitel ve nicel veri toplamayı içeren iki kısımdan oluşmaktadır. Ancak bu kitapta yalnızca niceliksel araştırmada elde edilen veriler ele alınacaktır.

1.2.1. Araştırmanın Konusu

Tüm engelliler gibi bedensel engelliler de yaşamları boyunca çeşitli açılardan sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Çocukluk ile yetişkinlik arasında bir geçiş dönemi gibi görülen gençlik yılları ise tüm bireylerin yaşamlarında, beraberinde kendine özgü problemler getiren bir aşamadır. Böylece bedensel engelli gençler, gerek engelliliğin gerekse gençliğin getirdiği sorunlarla aynı anda baş etmek zorunda kalmaktadır.

Bedensel engelli gençlerin yaşamlarındaki çoğu dezavantajlı durumun hareket imkânlarının kısıtlılığına bağlı olarak ortaya çıktığını iddia etmek mümkündür. Bu kısıtlılık temelde engelli bireyin bedensel özelliklerinden kaynaklanıyor gibi görünse de, onu engelli hale getirenin ağırlıkla toplumsal yaşamın engelsiz bireylere göre düzenlenmesi olduğu gerçeğini göz ardı etmemek gerekir. Engelli bireyleri yok sayarak ya da engelsiz bireyi “normal” ya da “standart” kabul ederek inşa edilen bir düzende, engellilik bir “sapma” halini almaktadır. Böylece engelliler kurulu düzen içinde eğitim, iş ve sosyalleşme olanaklarından büyük ölçüde mahrum kalmaktadırlar.

Bu noktada çağımızın en önemli iletişim aracı kabul edilen ve engelli ya da engelsiz çoğu gencin yaşamında büyük bir yere sahip olan internet, engelli gençlerin ev dışına çıkmaksızın engelsiz bireylerin çok daha kolay erişebildiği eğitim, iş ve sosyalleşme imkânlarına kavuşmasının bir aracı gibi değerlendirilebilmektedir. Ancak ilk bakışta böyle görünse de, internetin sanılan etkiyi oluşturmakta oldukça zayıf olduğunu söylemek mümkündür; engelli gençler internet sayesinde genellikle ne eğitim alma şansına ne de ücretli bir iş edinme olanağına sahip olabilmektedirler. Sosyalleşme bağlamında ise internetin etkileri tartışmalıdır. Sosyal ağlar üzerinden kurulan ve sürdürülen iletişim, engelsiz gençler için olduğu kadar engelli gençler için de günlük hayatın vazgeçilmezleri arasına girmiştir; ancak bu iletişimin sosyalleşmeye bir katkısının bulunup bulunmadığının ve varsa bu katkının ne ölçüde olduğunun araştırılması gerekmektedir.

1.2.2. Araştırmanın Amacı

Son yıllarda internet kullanımı engellilerin sosyal dahil edilmesi için önemli bir araç olarak görülmekte, bu varsayımla sosyal dışlanmaya uğrayan bu grubun internet kullanımı yoluyla eğitim, iş ve diğer alanlara erişiminin artırılması amacıyla çeşitli projeler geliştirilmektedir. Ancak bunun ne derece etkin bir araç olduğu, hatta amacının tersine sosyal dışlanmayı farklı formlarda yeniden üreten bir işlev taşıyıp taşımadığının saptanması bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Bu temel amaçla gerçekleştirilen araştırma, şu alt amaçları içermektedir: Genç ortopedik engelli bireylerin sosyal dışlanma yaşadıkları başlıca alanların saptanması, söz konusu alanlarda yaşanan dışlanmanın nedenlerinin belirlenmesi, dışlanmanın toplumsal sonuçlarının saptanması, Türkiye’de ve dünyada bu konuda daha önce yapılan araştırma bulguları ile elde edilen verilerin karşılaştırılması yoluyla, Türkiye’nin ortopedik engelli gençlerin sosyal dışlanması konusundaki

konumunun belirlenmesi, ortopedik engelli gençlerin internet kullanımının yoğunluğunun ölçülmesi, internet kullanımının genç ortopedik engelli bireylerin sosyal dahil edilmesine etkilerinin saptanması, internet kullanımının genç ortopedik engelli bireylerin sosyal dışlanmasına etkilerinin saptanması ve genç ortopedik engelli bireylerin sosyal dahil edilmesi kapsamında yapılabilecekler için öneriler geliştirilmesi.

Özetle bu araştırma, ortopedik engelli gençlerin başlıca sosyal dışlanma alanlarının belirlenmesini, bu dışlanmanın toplumsal neden ve sonuçlarının sosyolojik olarak analizini yapmayı ve internet kullanımının ortopedik engellilerin sosyal dışlanmalarına/dahil edilmelerine etkilerini anlamayı amaçlamaktadır.

1.2.3. Araştırma Sorularının Hazırlanması

Bu nicel araştırmanın sorularını hazırlamadan önce bir nitel saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Nitel saha araştırması kapsamında İstanbul'daki pilot çalışmanın ardından, İstanbul, Adana, Trabzon, Diyarbakır, Sinop, Antalya, İzmir ve Gaziantep'te 14-29 yaş arası bedensel engelli 31 gençle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca dernek ve kulüp başkanları, özel eğitim uzmanları, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri yöneticileri, belediye çalışanları ve bazı gençlerin anneleri ya da babaları ile de görüşülmüştür. İllerin seçiminde belirli bir amaç güdülmemiş, niteliksel araştırmanın temsiliyet iddiası bulunmadığından kontak kişiler ve dernekler aracılığıyla kartopu yöntemiyle irtibat kurulan iller tercih edilmiştir. Derinlemesine görüşmeler, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde, dernek ve kulüp merkezlerinde ve görüşülenlerin evlerinde açık-uçlu sorulardan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşme formlarından yararlanılarak yapılmıştır. Görüşmeler ile ulaşılan nitel verinin analizi sonucunda elde edilen bulgular nicel araştırma için rehber oluşturmuş, bu bulgulara göre anket soruları hazırlanmıştır.

Hazırlanan anket 5'i açık uçlu, 54'ü kapalı uçlu olmak üzere 59 sorudan oluşmaktadır. Sorular, internet kullanımı ile ilgili sorular, sosyal ilişkilerle ilgili sorular ve genel bilgiler olarak üç başlıkta düzenlenmiştir. Katılımcıların internet kullanım sürelerini, amaçlarını ve sıklıklarını anlamaya yönelik soruları, sosyal dışlanmaya yönelik sorular izlemektedir. "Bedensel engelli gençler için sosyal dışlanma ölçeği" adı altında 24 maddelik bir ölçek oluşturulmuştur. Katılımcıların sosyal dışlanma puanları 17 olumlu ve 7 olumsuz ifadeden oluşan bu ölçek aracılığıyla belirlenmiştir. Son olarak katılımcıların genel profilini ortaya koyacak sorularla anket sona ermektedir.

1.2.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Belirlenmesi

Tablo 1.2.4-1: Özürlü Türüne Göre Özürlü Nüfus Oranı, 2002⁷³

(%)					
	Ortopedik özürlü	Görme özürlü	İşitme özürlü	Dil ve konuşma özürlü	Zihinsel özürlü
Türkiye	1,25	0,60	0,37	0,38	0,48
Yaş grubu					
0-9	0,64	0,33	0,20	0,46	0,42
10-19	0,77	0,36	0,29	0,43	0,58
20-29	1,21	0,45	0,32	0,42	0,65
30-39	1,26	0,46	0,35	0,31	0,54
40-49	1,39	0,62	0,35	0,26	0,39
50-59	1,79	0,91	0,41	0,30	0,26
60-69	2,80	1,56	0,77	0,41	0,27
70+	3,94	2,98	1,70	0,39	0,31

Tablo 1.2.4-2: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2013⁷⁴

Yaş grubu	Toplam		
	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam - Total	76 667 864	38 473 360	38 194 504
15-19	6 477 722	3 327 238	3 150 484
20-24	6 214 024	3 166 104	3 047 920
25-29	6 286 332	3 189 167	3 097 165

⁷³ ÖZİDA (Özürlüler İdaresi Başkanlığı), *Türkiye Özürlüler Araştırması*, 2002, s.21. <http://www.eyh.gov.tr/tr/8240/Turkiye-Ozurluler-Arastirmasi-2002> Erişim tarihi: 23.10.2013.

⁷⁴ TÜİK, *Adrese dayalı nüfus kayıt istatistikleri sonuçları, Tablo-3 Yaş grubu ve cinsiyete göre il/ilçe merkezi ve belde/köy nüfusu*, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15974> Erişim tarihi: 10.10.2014.

Türkiye’de internet kullanan engellilerin oranları ile ilgili bir çalışma olmadığı gibi genel olarak engelli nüfusun engel türü ve yaşa göre demografik oranları hakkında da sağlıklı bir bilgi bulunmamaktadır. Bu araştırmanın konusu olan 14-29 yaş arası internet kullanan bedensel engelli nüfusun nicel durumunu tam olarak belirleyebilmek mümkün değildir. Ancak 2002 yılında DİE ve ÖZİDA tarafından yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması⁷⁵ verilerinden ve 31 Aralık 2013 tarihinde TÜİK’in açıkladığı adrese dayalı nüfus istatistiklerinden⁷⁶ faydalanarak 14-29 yaş arası bedensel engeli nüfus hakkında yaklaşık bir tahminde bulunmak mümkün olmaktadır. Türkiye Özürlüler Araştırmasının verilerine göre Türkiye’de “ortopedik engelli”⁷⁷ nüfusun genel nüfusa oranı yüzde 1,25’tir. Bu oran 14 yaşından itibaren evrene dahil olabilecek 10-19 yaş grubu içinde %0,77, evrene tamamı giren 20-29 yaş grubu içinde ise %1,21’dir. 2013 yılı TÜİK verilerine göre ise 15-19 yaş arası Türkiye nüfusu 6.372.165’tir. 20-24 ve 25-29 yaş aralıklarının toplamı ise 12.500.356’dır. Türkiye Özürlüler Araştırmasının 2002 yılı engellilik oranlarını sabit veri olarak tutarsak 31 Aralık 2013 tarihi itibarıyla 15-19 yaş grubunda 49.878, 20-24 ve 25-29 yaş grupları içinde ise toplam 151.254 ortopedik engelli bulunmaktadır. Söz konusu grupların genel toplamı ise 201.132’dir. Bu rakama araştırma evreni içinde yer alan 14 yaşındaki bedensel engelliler dahil değildir. 2002 yılındaki oranlar doğru kabul edildiğinde son yıllarda geliştirilen ve yaygınlaştırılan koruyucu önleyici politikalara bağlı olarak bedensel engellilerin oranlarının azaldığı öne sürülebilir⁷⁸. Sonuç olarak kesin bir rakam verememekle birlikte 14-29 yaş grubu bedensel engelli gençlerin sayısı tahmini 200.000 olarak hesaplanmıştır.

TÜİK’in Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2014⁷⁹ verilerine göre tüm Türkiye’de 16-24 yaş arası gençlerin %73’ü son üç ay içinde internet kullandığını ifade etmiştir. Engelli bireylerin ve ailelerinin eğitim ve çalışma hayatına erişimlerinin kısıtlı, sağlık ve ulaşım harcamalarının toplumun geneline kıyasla fazla olduğu düşünülürse internete erişim ve kullanım oranlarının da toplumun geri kalanından daha düşük olduğunu iddia etmek mümkündür. Ancak araştırmanın ana kitlesini temsil edecek büyüklüğü hesaplarken evrenin tam olarak bilinmemesinden kaynaklanan olası hata paylarını minimuma indirmek için evren olarak 14-29 yaş grubu tüm bedensel engeli bulunan gençler alınmıştır.

Söz konusu ana kitleyi temsil edecek örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde aşağıdaki formül kullanılarak homojen bir yapıda olmayan bu evren için % 95 güven aralığında, $\pm$ %5 örnekleme hatası ile gerekli örneklem büyüklüğü $n=384$ olarak hesaplanmıştır.

⁷⁵ Özürlüler İdaresi Başkanlığı [ÖZİDA], *Türkiye Özürlüler Araştırması*, 2002. Erişim: 23.10.2013.

<http://www.eyh.gov.tr/tr/8240/Turkiye-Ozurluler-Arastirmasi-2002>.

⁷⁶ TÜİK, *Adrese dayalı nüfus kayıt istatistikleri sonuçları, Tablo-3 Yaş grubu ve cinsiyete göre il/ilçe merkezi ve belde/köy nüfusu*, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15974> (Erişim tarihi: 10 Ekim 2014)

⁷⁷ TÜİK raporlarında “ortopedik engelli”, kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişi olarak tanımlanmaktadır. (El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında, kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar, felçliler, Serabral Palsi, spastikler ve sipina bifida olanlar)

⁷⁸ *Mevzuattan Uygulamaya Engelli Hakları İzleme Raporu 2013*, Toplumsal Haklar ve Araştırma Derneği, İstanbul, 2014, s. 27.

⁷⁹ *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*, 2014, Tablo-11 Son üç içinde internet kullanan bireylerin kullanım yaş grubu, eğitim ve işgücü durumuna göre internet kullanımı <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16198> (Erişim tarihi: 10 Ekim, 2014)

$$n = N t^2 p q / d^2 (N-1) + t^2 p q^{80}$$

N: Hedef kitledeki birey sayısı

n : Örnekleme alınacak birey sayısı

p : İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı)

q : İncelenen olayın görülmeşi sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)

t : Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer

d : Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen $\pm$ örnekleme hatasıdır.

Bu çerçevede anket soruları tesadüfi olarak belirlenen 492 engelli genç tarafından yanıtlanmış ve 408 kullanılabilir anket formu elde edilmiştir. Sonuç olarak araştırma bulgularının %95 güven aralığında, $\pm$ %5 örnekleme hatası ile genellenebileceği söylenebilir.

1.2.5. Veri Toplama Tekniği

Hazırlanan anket soru formu, bu amaçla hazırlanan web sitesine yüklenmiş ve katılımcıların anketi internet ortamında doldurması sağlanmıştır. Tasarlanan web sitesinin web adresi ve anket çalışmasının duyurusu ilgili web sitelerinde, e-posta gruplarında, Facebook ve Twitter gibi sosyal medya alanlarında ve kontak kişilerle yapılan görüşmeler aracılığıyla yapılmıştır.

Web üzerinde anket uygulaması tekniğinin başlıca avantajı, çok sayıda katılımcıyla birebir iletişime geçmekten çok daha hesaplı olması ve daha fazla insana ulaşma şansını artırmasıdır. İnternet üzerinden anket aynı zamanda kişisel gizliliğin korunması açısından da avantaj sağlamaktadır. Böylece katılımcıların kimlik bilgileri açık olduğunda yanıt vermekten çekinebilecekleri soruları yanıtlama ihtimali artmaktadır.

1.2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma sırasında yaşanan sınırlılıkları şöyle özetlemek mümkündür. Öncelikle araştırmanın hedef kitesini oluşturan bedensel engelli gençlere erişimle ilgili yaşanan sorunların altını çizmek gerekir. Söz konusu gençlerin bir kısmına üye oldukları dernek ve kulüpler ya da düzenli olarak gittikleri özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri aracılığıyla erişmek mümkün olmuştur. Ancak, bedensel engelli gençlerin önemli bir kısmı neredeyse evlerinden hiç çıkmadan ya da uzaklaşmadan yaşamlarını sürdürmektedir. Bu nedenle onlara ulaşmakta güçlükler yaşanmıştır. Böylece veri toplama süreci planlandığından daha uzun sürmüştür.

Katılımcıların bir kısmının eğitim eksikliği ve sosyal ilişkilerin zayıflığı gibi nedenlerle sorulara tutarsız yanıtlar verme eğiliminde olduğu görülmüştür. Bununla beraber erkeklere kıyasla kadın katılımcılara ulaşmakta da zorluklar yaşanmıştır. Engelli gençler içinde kadınların erkeklere oranla evden daha az çıkması, daha az sosyalleşmesi ve araştırmaya katılımı artırmak için iletişim kurulan dernek ve kulüplere daha az gidiyor olması, katılımcıların ağırlıkla erkeklerden oluşması sonucunu getirmiştir.

---

⁸⁰ Priscilla Salant ve Don A. Dillman, *How to Conduct Your Own Survey*, John Wiley & Sons, Inc. Newyork, 1994, s. 55.

1.2.7. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı t-testi, ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında tek yönlü Anova testi ve farklılığa neden olan grubun tespitinde Tukey Post Hoc testi kullanılmıştır. Sürekli değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir.

Elde edilen bulgular %95 güven aralığında %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Korelasyon ilişkileri aşağıdaki kriterlere göre değerlendirilmiştir⁸¹:

<i>r</i>	İlişki
0,00-0,25	Çok Zayıf
0,26-0,49	Zayıf
0,50-0,69	Orta
0,70-0,89	Yüksek
0,90-1,00	Çok Yüksek

Sosyal dışlanma ölçeğindeki 24 maddenin güvenilirliğini hesaplamak için iç tutarlılık katsayısı olan "Cronbach Alpha" hesaplanmıştır. Ölçeğin genel güvenilirliği $\alpha=0.875$ olarak çok yüksek bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığını olumsuz etkileyen 5 madde çıkartılarak 19 maddenin güvenilirliği tekrar hesaplandığında $\alpha=0.885$ bulunmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliliğini ortaya koymak için açıklayıcı (açımlayıcı) faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Yapılan Barlett testi sonucunda ($p=0.000<0.05$) faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan test sonucunda ($KMO=0.873>0,60$) örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Faktör analizi uygulamasında varimax yöntemi seçilerek faktörler arasındaki ilişkinin yapısının aynı kalması sağlanmıştır. Faktör analizi sonucunda değişkenler, toplam açıklanan varyansı %55.327 olan 4 faktör altında toplanmıştır. Güvenirliğine ilişkin bulunan alpha ve açıklanan varyans değerine göre sosyal dışlanma ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğe ait oluşan faktör yapısı aşağıda görülmektedir.

Araştırmada ölçeğe ait faktör yapısı isimlendirilmeyip ölçeğin genel puanı kullanılmıştır. Ölçek puanı hesaplanırken maddelere verilen değerler toplandıktan sonra madde sayısına bölünmüştür (aritmetik ortalama). Sosyal dışlanma ölçeğinden alınan puan 1-3 arasında değişmektedir. Sosyal dışlanma ölçek puanının artması sosyal dışlanmanın arttığını göstermektedir. Sosyal dışlanma düzeyi ortalamasının 2,008 olarak orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

⁸¹ Kalaycı, Ş., *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2006. s. 116.

2.BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN GENEL BULGULARI

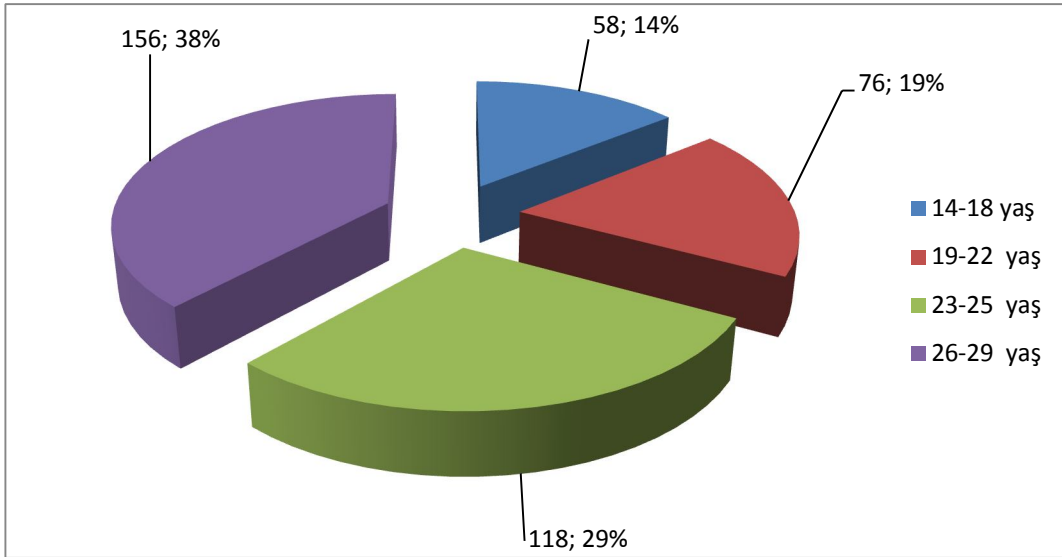
2.1. GENEL DAĞILIMLAR

2.1.1. Engelli gençlerin yaşa göre dağılımı

Tablo 2.1.1-1: Engelli gençlerin yaşa göre dağılımı

Değişken	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaş	14-18 yaş	58	14,2
	19-22 yaş	76	18,6
	23-25 yaş	118	28,9
	26-29 yaş	156	38,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.1-1: Engelli gençlerin yaşa göre dağılımı

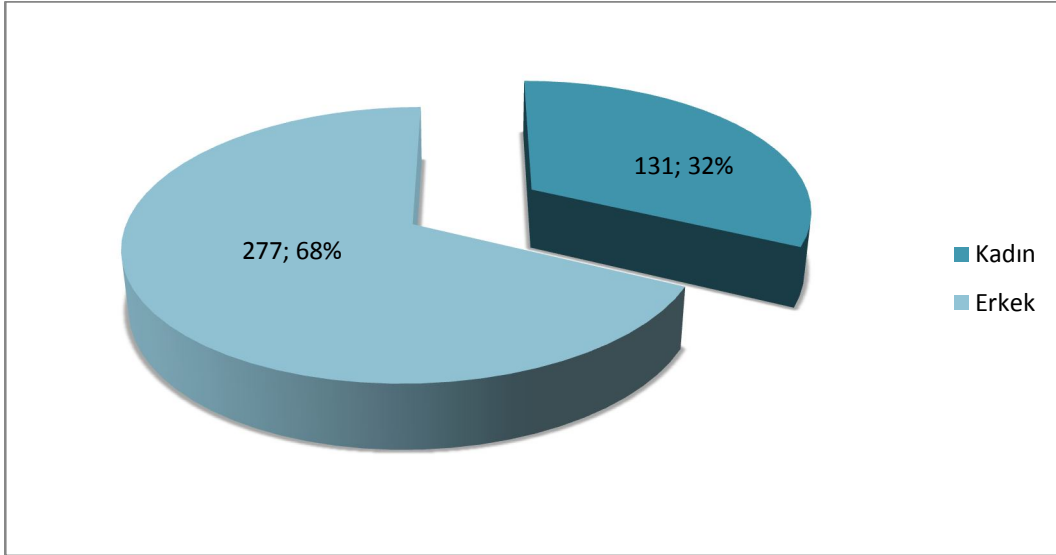
Yaş değişkenine göre katılımcıların %14,2'si 14-18, %18,6'sı 19-22, %28,9'u 23-25 ve %38,2'si 26-29 yaş aralığındadır.

2.1.2. Engelli gençlerin cinsiyete göre dağılımı

Tablo 2.1.2-1: Engelli gençlerin cinsiyete göre dağılımı

Değişken	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	131	32,1
	Erkek	277	67,9
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.2-1: Engelli gençlerin cinsiyete göre dağılımı

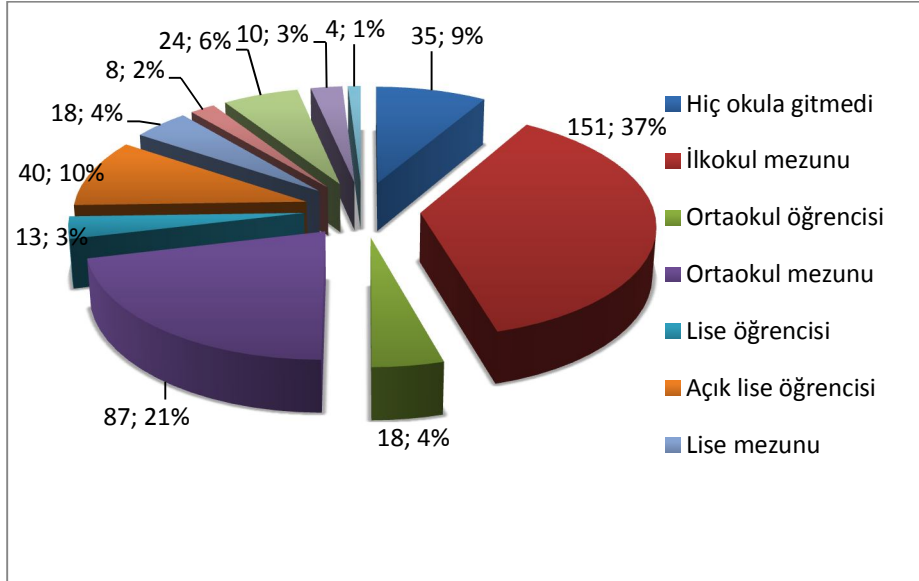
Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların %32,1'i kadın, %67,9'u erkektir.

2.1.3. Engelli gençlerin eğitim düzeyine göre dağılımı

Tablo 2.1.3-1: Engelli gençlerin eğitim düzeyine göre dağılımı

Değişken	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmedi	35	8,6
	İlkokul mezunu	151	37,0
	Ortaokul öğrencisi	18	4,4
	Ortaokul mezunu	87	21,3
	Lise öğrencisi	13	3,2
	Açık lisede öğrenci	40	9,8
	Lise mezunu	18	4,4
	Açık lise mezunu	8	2,0
	Üniversite öğrencisi	24	5,9
	Açık öğretim fakültesinde öğrenci	10	2,5
	Üniversite mezunu	4	1,0
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.3-1: Engelli gençlerin eğitim düzeyine göre dağılımı

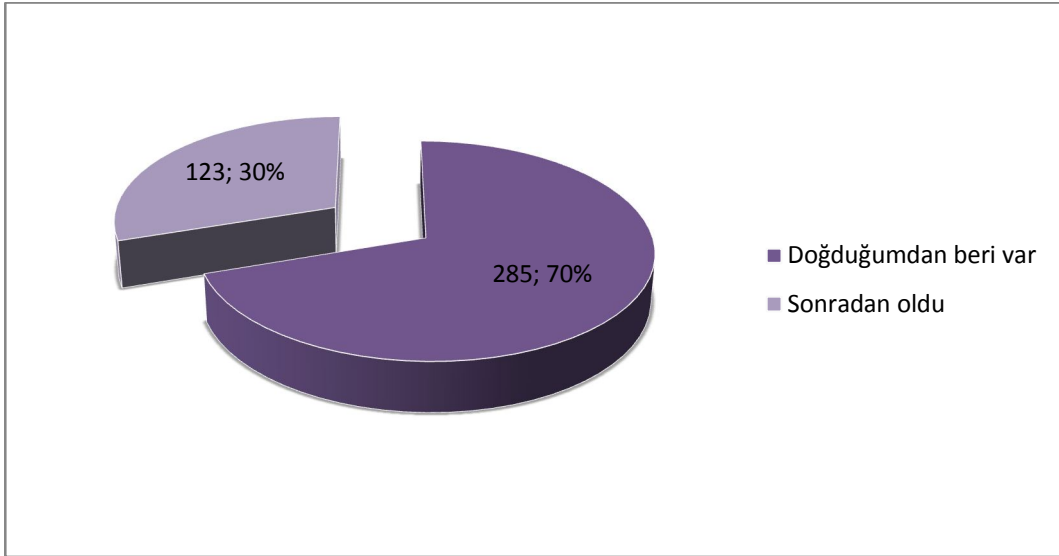
Eğitim düzeyi değişkenine göre katılımcıların %8,6'sını hiç okula gitmeyenler, %37'sini ilkokul mezunları, %4,4'ünü ortaokul öğrencileri, %21,3'ünü ortaokul mezunları, %3,2'sini lise öğrencileri, %9,8'ini açık lise öğrencileri, %4,4'ünü lise mezunları, %2'sini açık lise mezunları, %5,9'unu üniversite öğrencileri, %2,5'ini açık öğretim fakültesi öğrencileri ve %1'ini üniversite mezunları oluşturmaktadır.

2.1.4. Engelli gençlerin engellilik süresine göre dağılımı

Tablo 2.1.4-1: Engelli gençlerin engellilik süresine göre dağılımı

Değişken	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Engellilik süresi	Doğduğumdan beri var	285	69,9
	Sonradan oldu	123	30,1
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.4-1: Engelli gençlerin engellilik süresine göre dağılımı

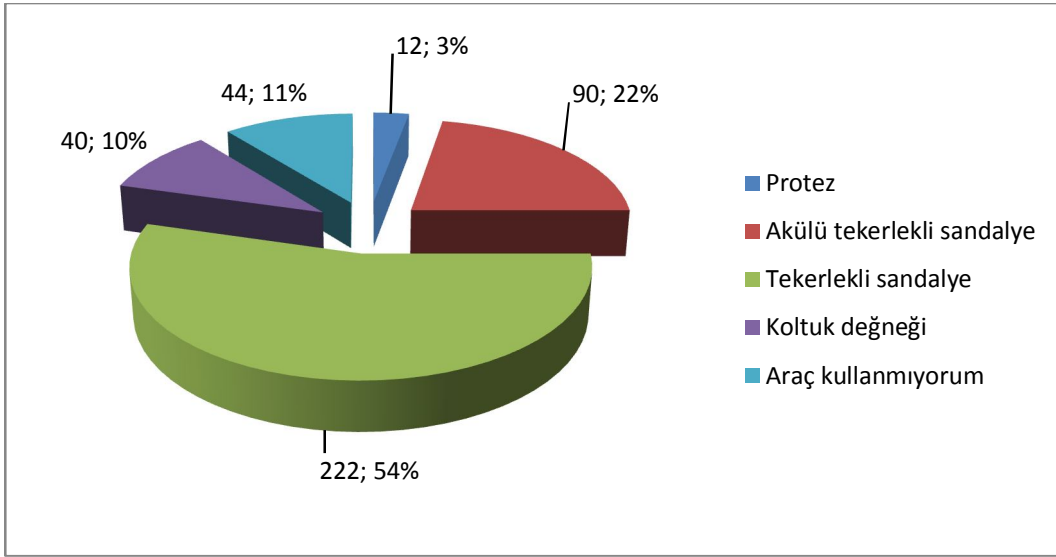
Engellilik süresi değişkenine göre katılımcıların %69,9'unun engeli doğuştan, %30,1'inin ise engeli sonradan olmuştur.

2.1.5. Engelli gençlerin kullanılan araca göre dağılımı

Tablo 2.1.5-1: Engelli gençlerin kullanılan araca göre dağılımı

Değişken	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Kullanılan araç	Protez	12	2,9
	Akülü tekerlekli sandalye	90	22,1
	Tekerlekli sandalye	222	54,4
	Koltuk değneği	40	9,8
	Araç kullanmıyorum	44	10,8
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.5-1: Engelli gençlerin kullanılan araca göre dağılımı

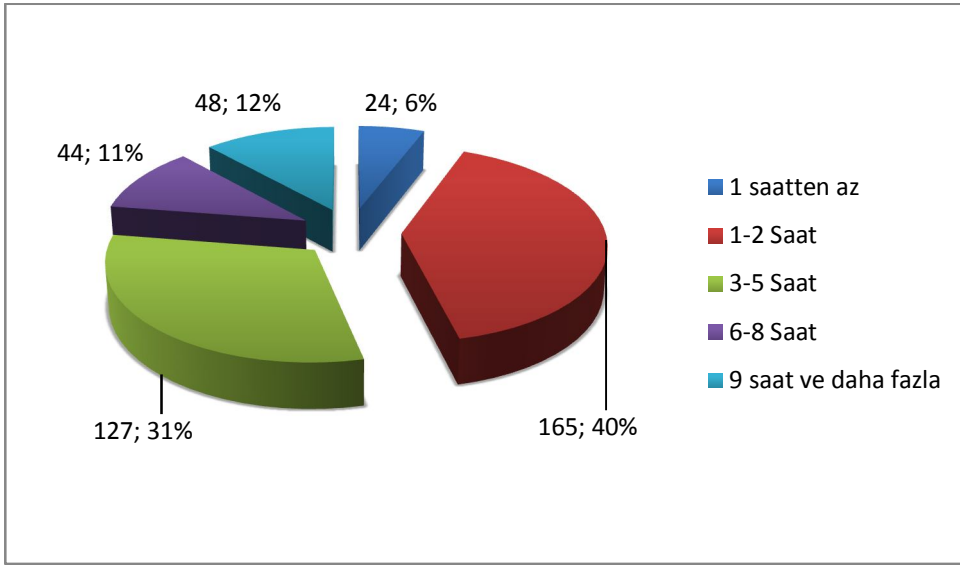
Katılımcıların kullanılan araç değişkenine göre %2,9'u protez, %22,1'i akülü tekerlekli sandalye, %54,4'ü tekerlekli sandalye ve %9,8'i koltuk değneği kullanmakta, %10,8'i ise araç kullanmamaktadır.

2.1.6. Engelli gençlerin bir günde ev dışında geçirdikleri süreye göre dağılımı

Tablo 2.1.6-1: Engelli gençlerin bir günde ev dışında geçirilen süre değişkenine göre dağılımı

Değişken	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?	1 saatten az	24	5,9
	1-2 saat	165	40,4
	3-5 saat	127	31,1
	6-8 saat	44	10,8
	9 saat ve daha fazla	48	11,8
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.6-1: Engelli gençlerin bir günde ev dışında geçirilen süre değişkenine göre dağılımı

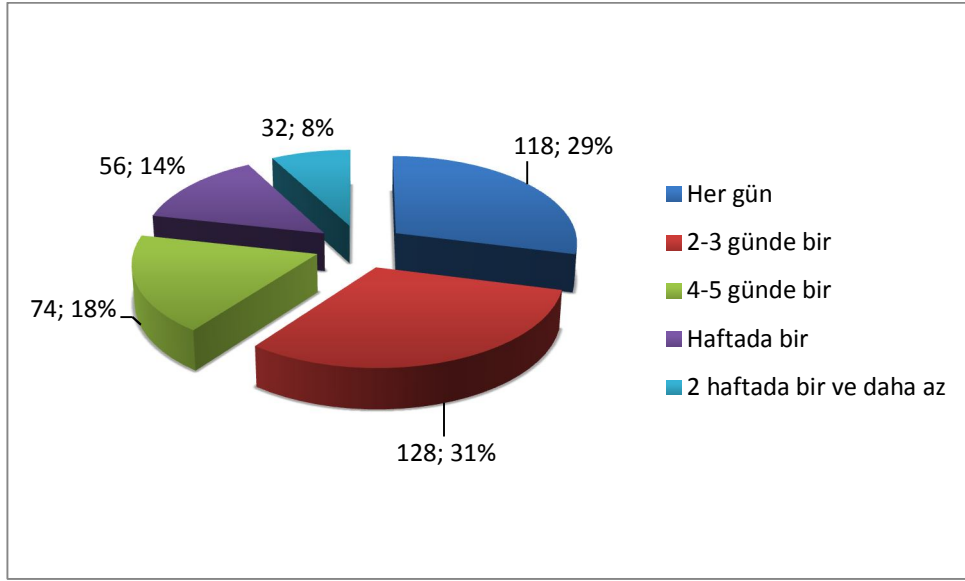
Katılımcıların bir günde ev dışında geçirdikleri süre değişkenine göre %5,9'u 1 saatten azını, %40,4'ü 1-2 saatini, %31,1'i 3-5 saatini, %10,8'i 6-8 saatini, %11,8'i ise 9 saat ve daha fazlasını dışarıda geçirmektedir.

2.1.7. Engelli gençlerin evden çıkma sıklığına göre dağılımı

Tablo 2.1.7-1: Engelli gençlerin evden çıkma sıklığı değişkenine göre dağılımı

Değişken	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?	Her gün	118	28,9
	2-3 günde bir	128	31,4
	4-5 günde bir	74	18,1
	Haftada bir	56	13,7
	2 haftada bir ve daha az	32	7,8
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.7-1: Engelli gençlerin evden çıkma sıklığı değişkenine göre dağılımı

Katılımcıların %28,9'u her gün, %31,4'ü 2-3 günde bir, %18,1'i 4-5 günde bir, %13,7'si haftada bir ve %7,8'i 2 haftada bir ve daha az evden uzakta bir yere gitmektedir.

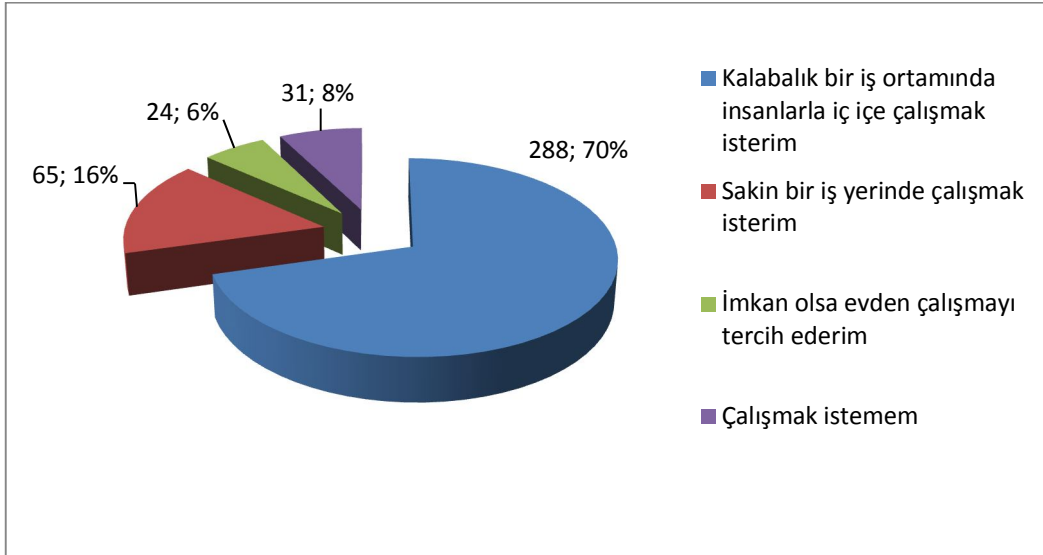

2.1.8. Engelli gençlerin çalışmak istedikleri işyeri ortamına göre dağılımı

Tablo 2.1.8-1: Engelli gençlerin çalışmak istedikleri işyeri ortamı değişkenine göre dağılımı

Değişken	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Nasıl bir iş yerinde çalışmak istersiniz?	Kalabalık bir iş ortamında insanlarla iç içe çalışmak isterim	288	70,6
	Sakin bir iş yerinde çalışmak isterim	65	15,9
	İmkân olsa evden çalışmayı tercih ederim	24	5,9
	Çalışmak istemem	31	7,6
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.8-1: Engelli gençlerin çalışmak istedikleri işyeri ortamı değişkenine göre dağılımı

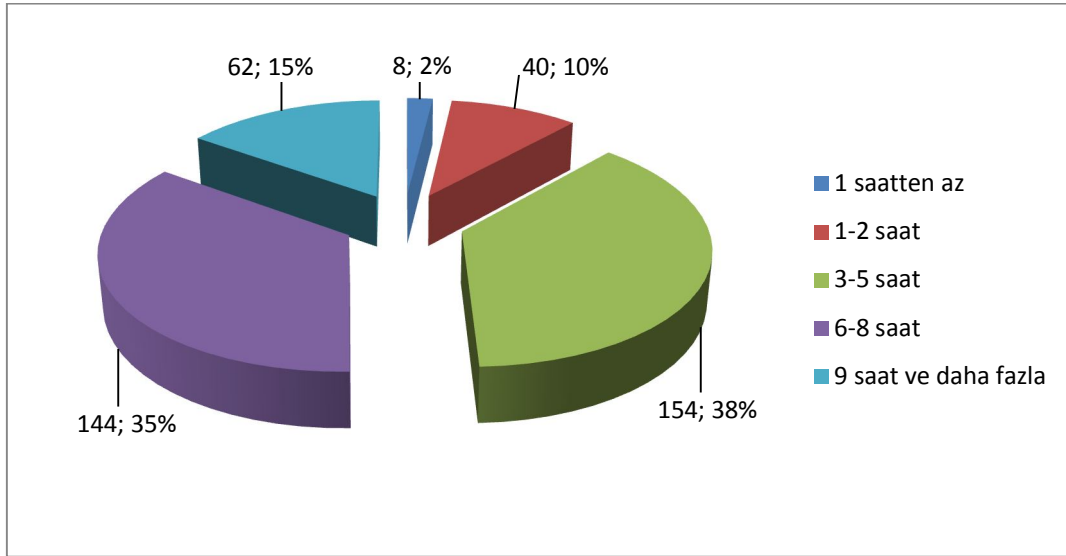
Katılımcıların %70,6'sı kalabalık bir iş ortamında insanlarla iç içe çalışmak istediğini, %15,9'u sakın bir iş yerinde çalışmak istediğini, %5,9'u imkân olsa evden çalışmayı tercih edeceğini, %7,6'sı ise çalışmak istemediğini belirtmiştir.

2.1.9. Engelli gençlerin internette geçirdikleri süreye göre dağılımı

Tablo 2.1.9-1: Engelli gençlerin bir günde internette geçirilen süre değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Genel olarak günde kaç saatinizi internette geçiriyorsunuz?	1 saatten az	8	2,0
	1-2 saat	40	9,8
	3-5 saat	154	37,7
	6-8 saat	144	35,3
	9 saat ve daha fazla	62	15,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.9-1: Engelli gençlerin bir günde internette geçirilen süre değişkenine göre dağılımı

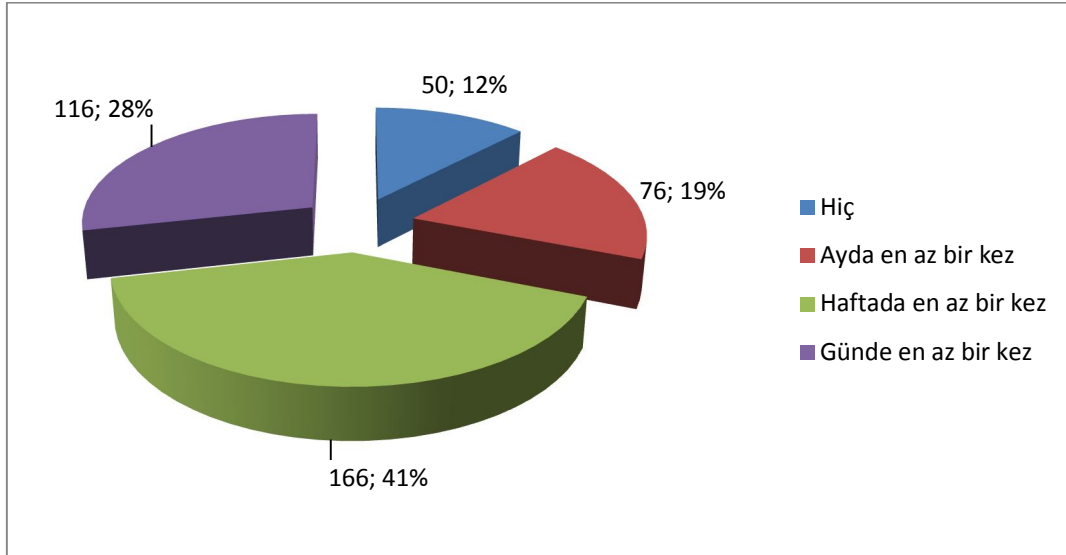
Bir günde katılımcıların %2'si 1 saatten az, %9,8'i 1-2 saat, %37,7'si 3-5 saat, %35,3'ü 6-8 saat ve %15,2'si 9 saat ve daha fazla internette zaman geçirmektedir.

2.1.10. Engelli gençlerin “internette günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” değişkenine göre dağılımı

Tablo 2.1.10-1: Engelli gençlerin “günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak	Hiç	50	12,3
	Ayda en az bir kez	76	18,6
	Haftada en az bir kez	166	40,7
	Günde en az bir kez	116	28,4
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.10-1: Engelli gençlerin “günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” değişkenine göre dağılımı

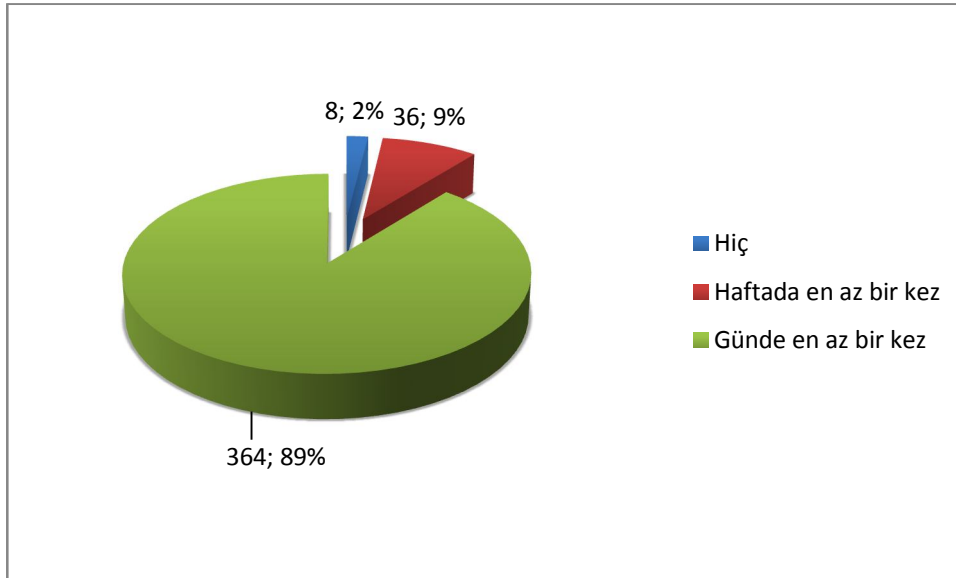
Katılımcıların %18,6'sı ayda en az bir kez, %40,7'si haftada en az bir kez, %28,4'ü günde en az bir kez günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak amacıyla internet kullanmakta, %12,3'ü ise bu amaçla interneti hiç kullanmamaktadır.

2.1.11. Engelli gençlerin “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” değişkenine göre dağılımı

Tablo 2.1.11-1: Engelli gençlerin “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek	Hiç	8	2,0
	Haftada en az bir kez	36	8,8
	Günde en az bir kez	364	89,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.11-1: Engelli gençlerin “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” değişkenine göre dağılımı

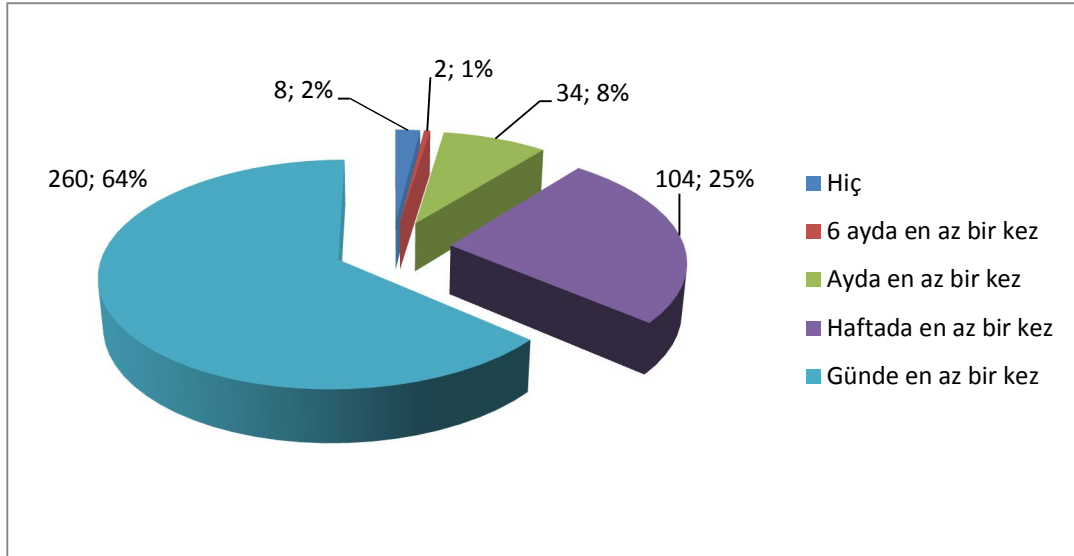
Katılımcıların %8,8'i haftada en az bir kez ve %89,2'si günde en az bir kez Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek amacıyla internet kullanmakta, %2'si ise bu amaçla interneti hiç kullanmamaktadır.

2.1.12. Engelli gençlerin “eğlenmek” amaçlı internet kullanımına göre dağılımı

Tablo 2.1.12-1: Engelliler gençlerin “eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)	Hiç	8	2,0
	6 ayda en az bir kez	2	0,5
	Ayda en az bir kez	34	8,3
	Haftada en az bir kez	104	25,5
	Günde en az bir kez	260	63,7
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.12-1: Engelliler gençlerin “eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” değişkenine göre dağılımı

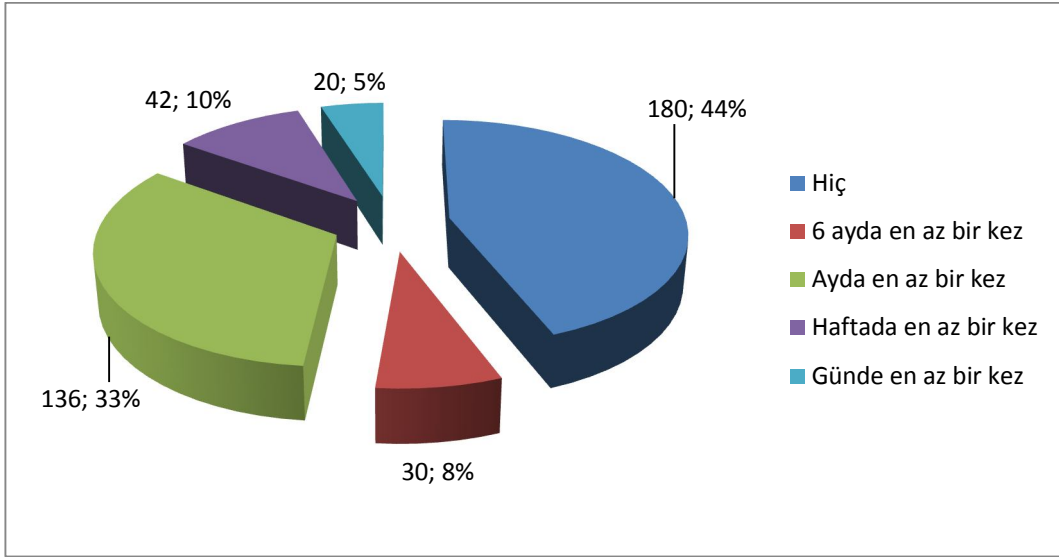
Katılımcıların %0,5'i 6 ayda en az bir kez, %8,3'ü ayda en az bir kez, %25,5'i haftada en az bir kez ve %63,7'si günde en az bir kez eğlenmek amacıyla internet kullanmakta, %2'si ise bu amaçla interneti hiç kullanmamaktadır.

2.1.13. Engelli gençlerin “blogları, sözlükleri okumak” amaçlı internet kullanımına göre dağılımı

Tablo 2.1.13-1: Engelli gençlerin blogları, sözlükleri okumak değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Blogları, sözlükleri okumak	Hiç	180	44,1
	6 ayda en az bir kez	30	7,4
	Ayda en az bir kez	136	33,3
	Haftada en az bir kez	42	10,3
	Günde en az bir kez	20	4,9
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.13-1: Engelli gençlerin blogları, sözlükleri okumak değişkenine göre dağılımı

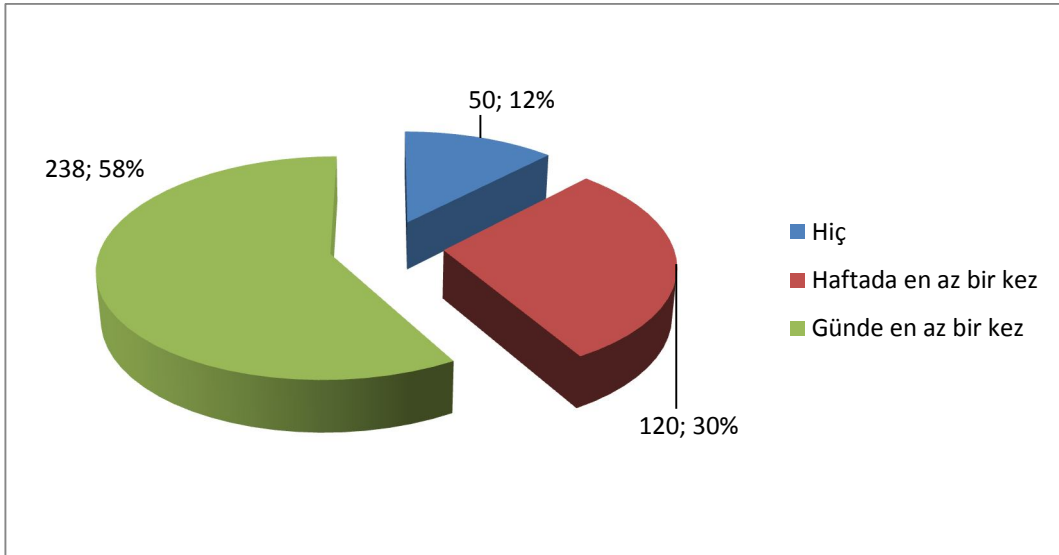
Katılımcıların %7,4'ü 6 ayda en az bir kez, %33,3'ü ayda en az bir kez, %10,3'ü haftada en az bir kez ve %4,9'u günde en az bir kez blogları, sözlükleri okumak amacıyla internet kullanmakta, %44,1'i ise bu amaçla interneti hiç kullanmamaktadır.

2.1.14. Engelli gençlerin “anlık mesajlaşma” amaçlı internet kullanımına göre dağılımı

Tablo 2.1.14-1: Engelli gençlerin “anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)	Hiç	50	12,3
	Haftada en az bir kez	120	29,4
	Günde en az bir kez	238	58,3
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.14-1: Engelli gençlerin “anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” değişkenine göre dağılımı

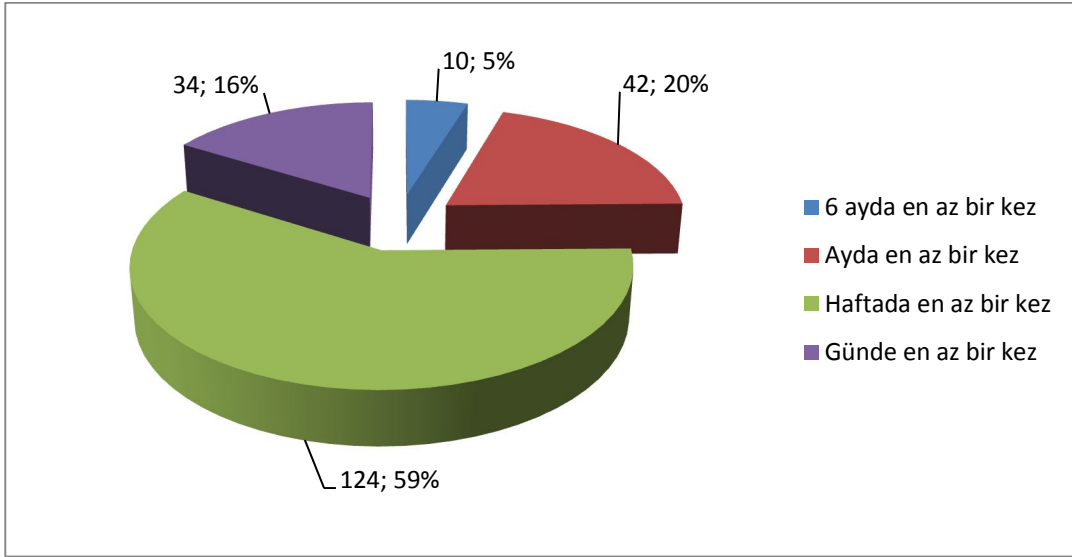
Katılımcıların %29,4'ü haftada en az bir kez, %58,3'ü günde en az bir kez anlık mesajlaşma amacıyla internet kullanmakta, %12,3'ü ise bu amaçla interneti hiç kullanmamaktadır.

2.1.15. Engelli gençlerin “sohbet odalarına katılmak” amaçlı internet kullanımına göre dağılımı

Tablo 2.1.15-1: Engelli gençlerin “sohbet odalarına katılmak” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Sohbet odalarına katılmak	Hiç	198	48,5
	6 ayda en az bir kez	10	2,5
	Ayda en az bir kez	42	10,3
	Haftada en az bir kez	124	30,4
	Günde en az bir kez	34	8,3
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.15-1: Engelli gençlerin “sohbet odalarına katılmak” değişkenine göre dağılımı

Katılımcıların %2,5'i 6 ayda en az bir kez, %10,3'ü ayda en az bir kez, %30,4'ü haftada en az bir kez ve %8,3'ü günde en az bir kez sohbet odalarına katılmak amacıyla internet kullanmakta, %48,5'i ise bu amaçla interneti hiç kullanmamaktadır.

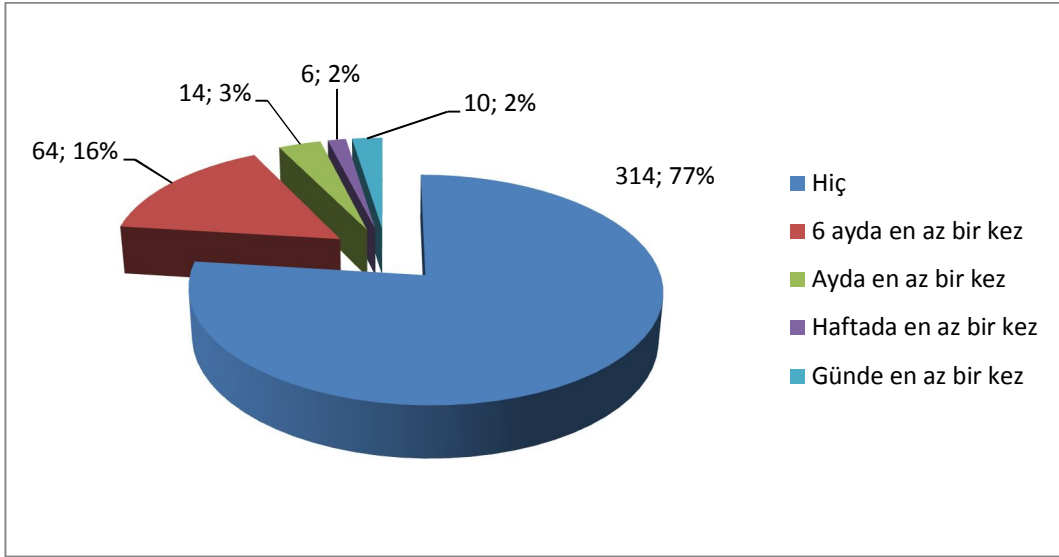

2.1.16. Engelli gençlerin “alışveriş yapmak” amaçlı internet kullanımına göre dağılımı

Tablo 2.1.16-1: Engelli gençlerin “alışveriş yapmak” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Alışveriş yapmak	Hiç	314	77,0
	6 ayda en az bir kez	64	15,7
	Ayda en az bir kez	14	3,4
	Haftada en az bir kez	6	1,5
	Günde en az bir kez	10	2,5
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.16-1: Engelli gençlerin “alışveriş yapmak” değişkenine göre dağılımı

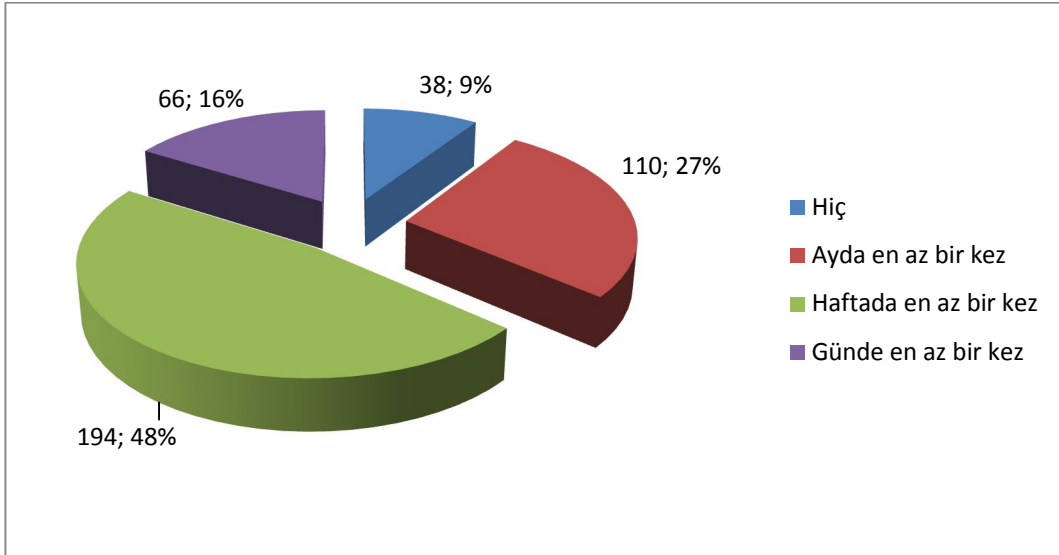
Katılımcıların %15,7'si 6 ayda en az bir kez, %3,4'ü ayda en az bir kez, %1,5'i haftada en az bir kez ve %2,5'i günde en az bir kez alışveriş yapmak amacıyla internet kullanmakta, %77'si ise bu amaçla interneti hiç kullanmamaktadır.

2.1.17. Engelli gençlerin “webde gezinmek” amaçlı internet kullanımına göre dağılımı

Tablo 2.1.17-1: Engelli gençlerin “webde gezinmek” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Webde gezinmek	Hiç	38	9,3
	Ayda en az bir kez	110	27,0
	Haftada en az bir kez	194	47,5
	Günde en az bir kez	66	16,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.17-1: Engelli gençlerin “webde gezinmek” değişkenine göre dağılımı

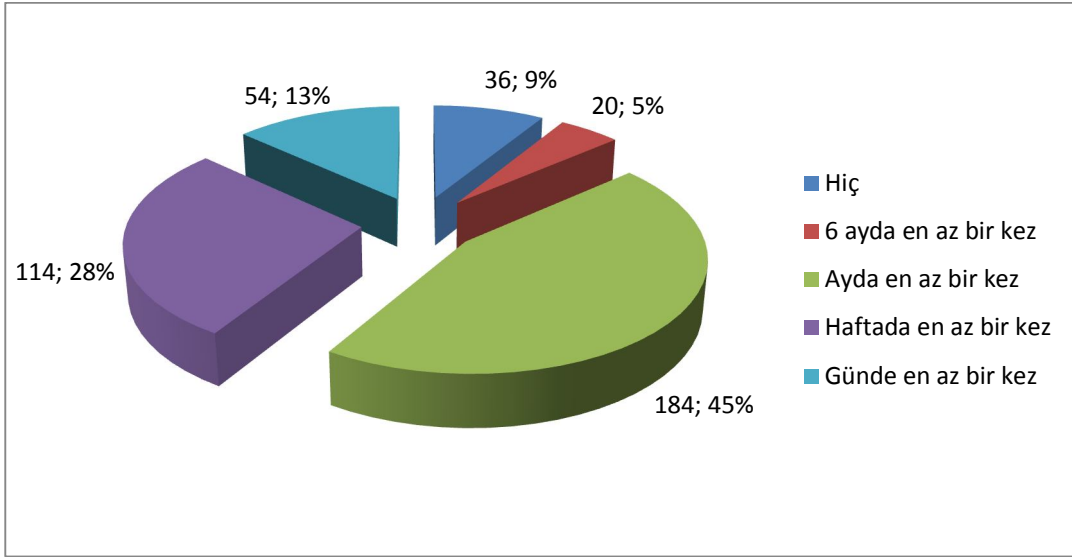
Katılımcıların %27'si ayda en az bir kez, %47,5'i haftada en az bir kez ve %16,2'si günde en az bir kez webde gezinmek amacıyla internet kullanmakta, %9,3'ü ise bu amaçla interneti hiç kullanmamaktadır.

2.1.18. Engelli gençlerin “bilgi aramak” amaçlı internet kullanımına göre dağılımı

Tablo 2.1.18-1: Engelli gençlerin “bilgi aramak” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Bilgi aramak	Hiç	36	8,8
	6 ayda en az bir kez	20	4,9
	Ayda en az bir kez	184	45,1
	Haftada en az bir kez	114	27,9
	Günde en az bir kez	54	13,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.18-1: Engelli gençlerin “bilgi aramak” değişkenine göre dağılımı

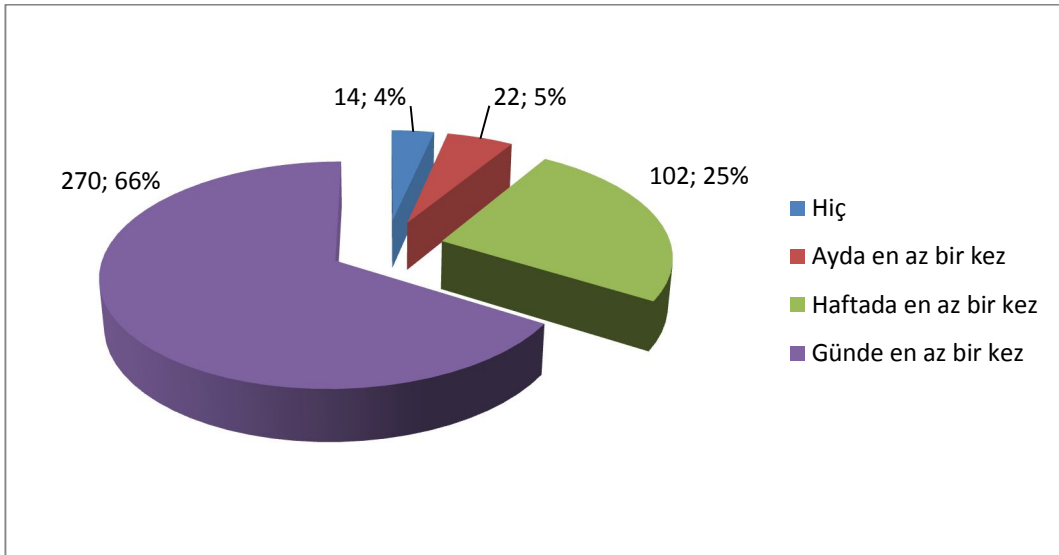
Katılımcıların %4,9'u 6 ayda en az bir kez, %45,1'i ayda en az bir kez, %27,9'u haftada en az bir kez ve %13,2'si günde en az bir kez bilgi aramak amacıyla internet kullanmakta, %8,8'i ise bu amaçla interneti hiç kullanmamaktadır.

2.1.19. Engelli gençlerin “oyun oynamak” amaçlı internet kullanımına göre dağılımı

Tablo 2.1.19-1: Engelli gençlerin “çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak	Hiç	14	3,4
	Ayda en az bir kez	22	5,4
	Haftada en az bir kez	102	25,0
	Günde en az bir kez	270	66,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.19-1: Engelli gençlerin “çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” değişkenine göre dağılımı

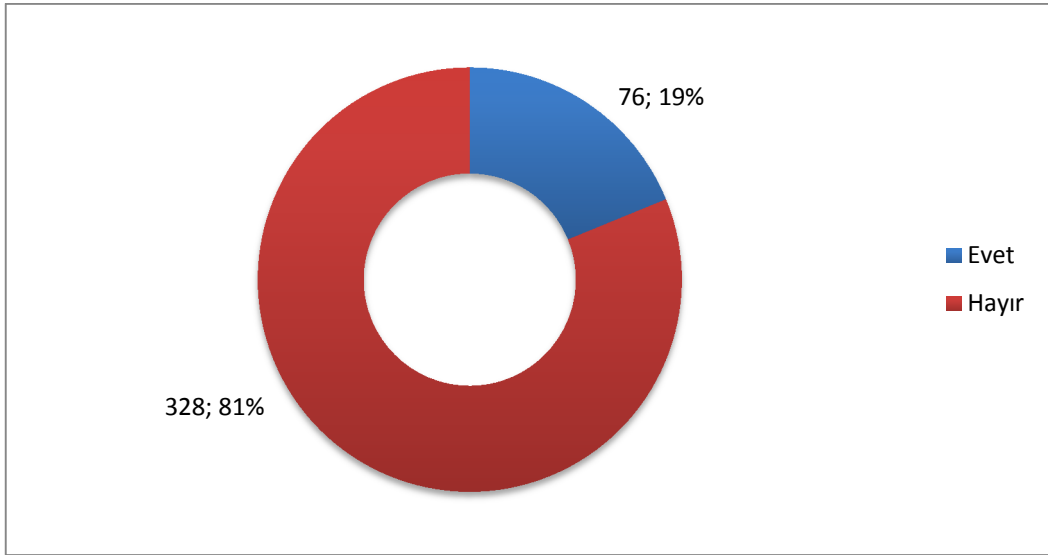
Katılımcıların %5,4'ü ayda en az bir kez, %25'i haftada en az bir kez ve %66,2'si günde en az bir kez oyun oynamak amacıyla internet kullanmakta, %3,4'ü ise bu amaçla interneti hiç kullanmamaktadır.

2.1.20. Engelli gençlerin internette tanışılan biriyle gerçek hayatta görüşme değişkenine göre dağılımı

Tablo 2.1.20-1: Engelli gençlerin internet ortamında tanışılan biriyle bir araya gelme değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Daha önce internette tanıştığınız biriyle gerçek hayatta bir araya geldiniz mi?	Evet	76	18,8
	Hayır	328	81,2
	Toplam	404	100,0

Grafik 2.1.20-1: Engelli gençlerin internet ortamında tanışılan biriyle bir araya gelme değişkenine göre dağılımı

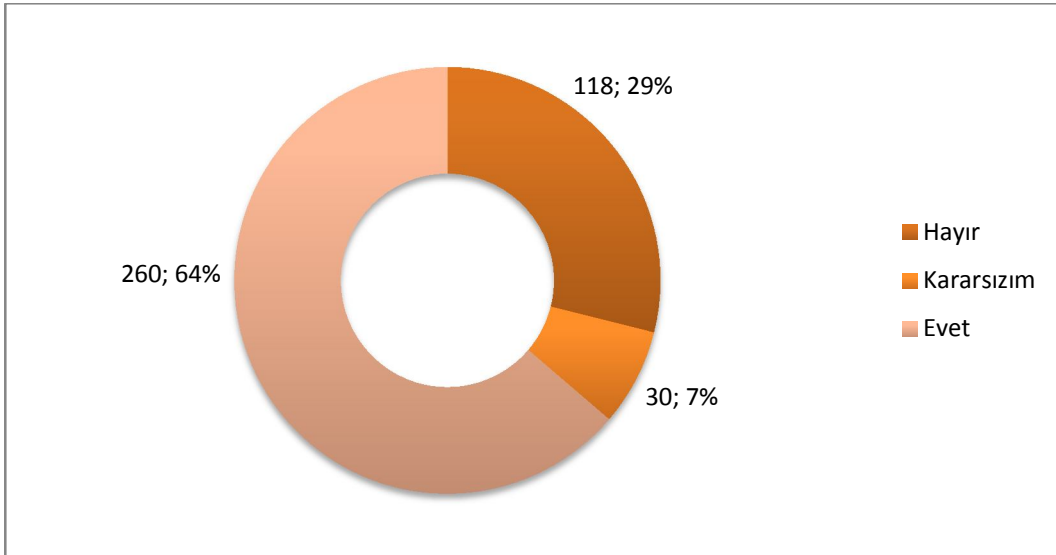
Katılımcıların %18,8'i daha önce internette tanıştığı biriyle gerçek hayatta bir araya geldiğini belirtmiştir. %81,2'si ise bu soruya hayır yanıtını vermiştir.

2.1.21. Engelli gençlerin “dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” değişkenine göre dağılımı

Tablo 2.1.21-1: Engelli gençlerin “dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum	Hayır	118	28,9
	Kararsızım	30	7,4
	Evet	260	63,7
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.21-1: Engelli gençlerin “dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” değişkenine göre dağılımı

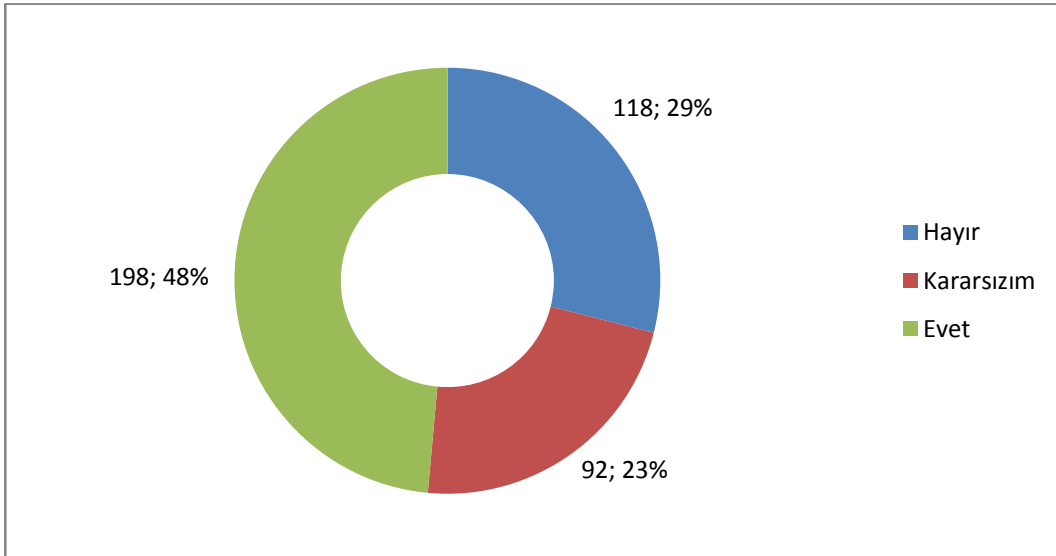
“Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ifadesine katılımcıların %28,9’u hayır, %7,4’ü kararsızım ve %63,7’si evet yanıtını vermiştir.

2.1.22. Engelli gençlerin “internet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” değişkenine göre dağılımı

Tablo 2.1.22-1: Engelli gençlerin “internet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım	Hayır	118	28,9
	Kararsızım	92	22,5
	Evet	198	48,5
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.22-1: Engelli gençlerin “internet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” değişkenine göre dağılımı

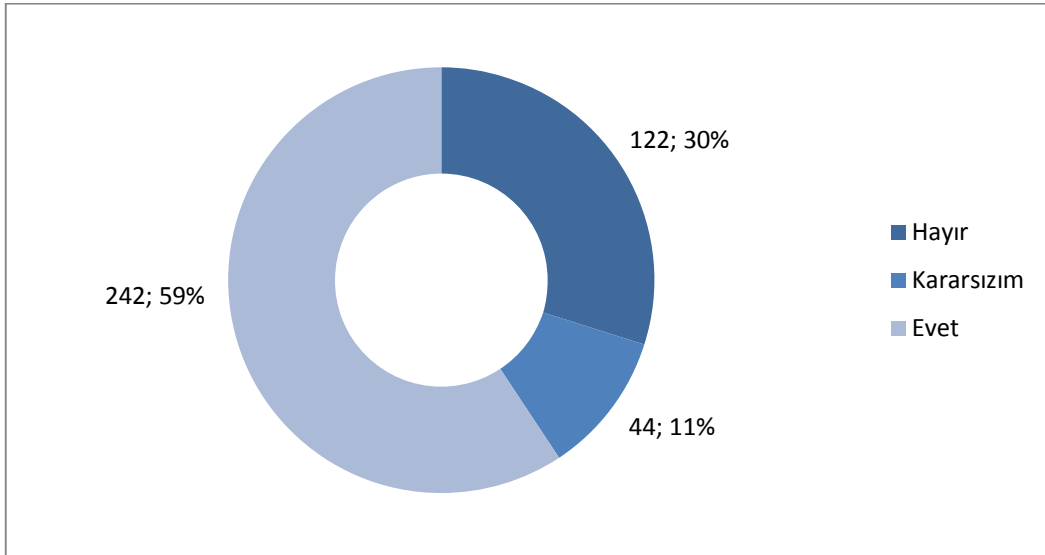
“İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” ifadesine katılımcıların %28,9'u hayır, %22,5'i kararsızım ve %48,5'i evet yanıtını vermiştir.

2.1.23. Engelli gençlerin “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” değişkenine göre dağılımı

Tablo 2.1.23-1: Engelli gençlerin “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum	Hayır	122	29,9
	Kararsızım	44	10,8
	Evet	242	59,3
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.23-1: Engelli gençlerin “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” değişkenine göre dağılımı

“Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ifadesine katılımcıların %29,9'u hayır, %10,8'i kararsızım ve %59,3'ü evet yanıtını vermiştir.

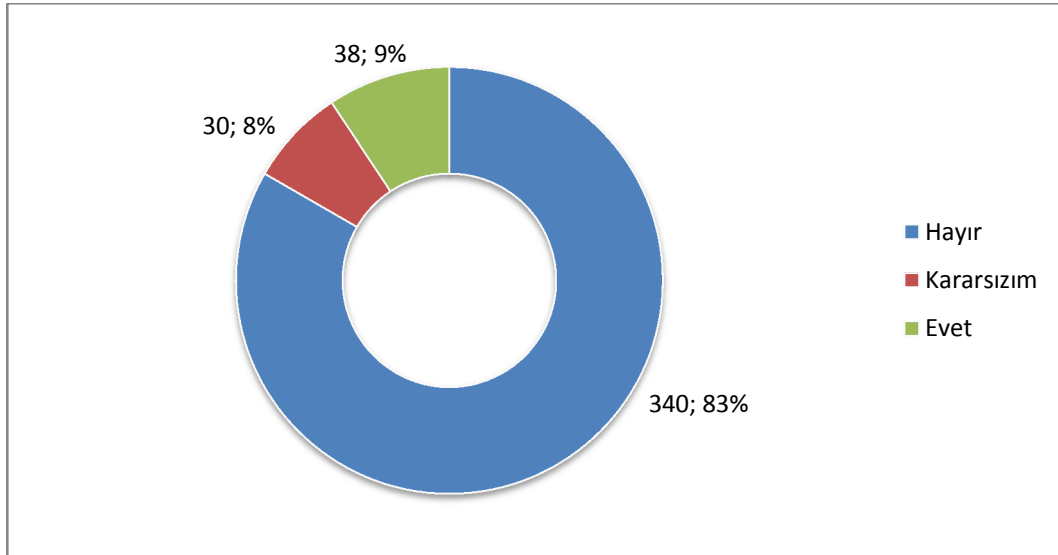

2.1.24. Engelli gençlerin “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” değişkenine göre dağılımı

Tablo 2.1.24-1: Engelli gençlerin “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum	Hayır	340	83,3
	Kararsızım	30	7,4
	Evet	38	9,3
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.24-1: Engelli gençlerin “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” değişkenine göre dağılımı

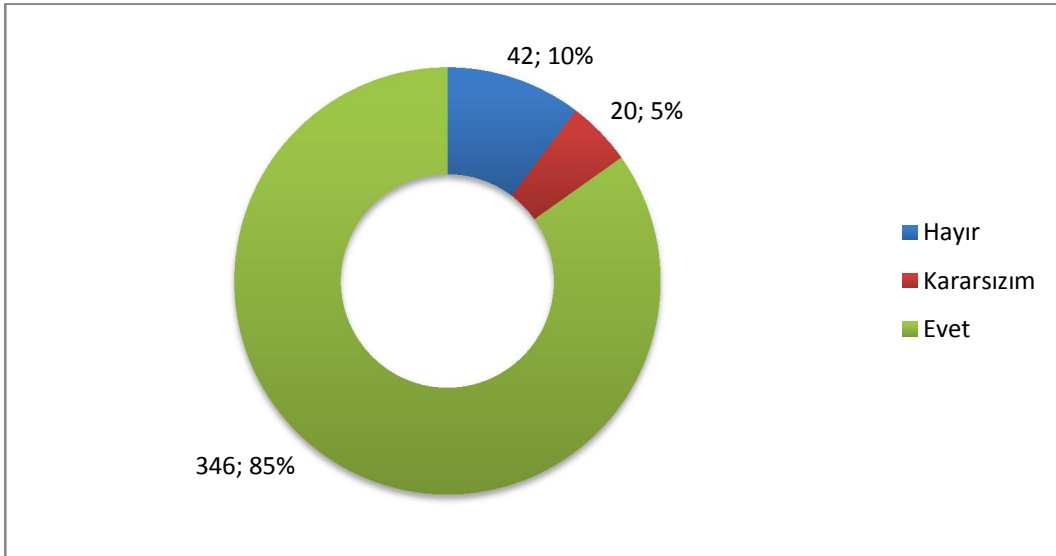
“Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ifadesine katılımcıların %83,3’ü hayır, %7,4’ü kararsızım ve %9,3’ü evet yanıtını vermiştir.

2.1.25. Engelli gençlerin “internet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” değişkenine göre dağılımı

Tablo 2.1.25-1: Engelli gençlerin “internet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor	Hayır	42	10,3
	Kararsızım	20	4,9
	Evet	346	84,8
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.25-1: Engelli gençlerin “internet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” değişkenine göre dağılımı

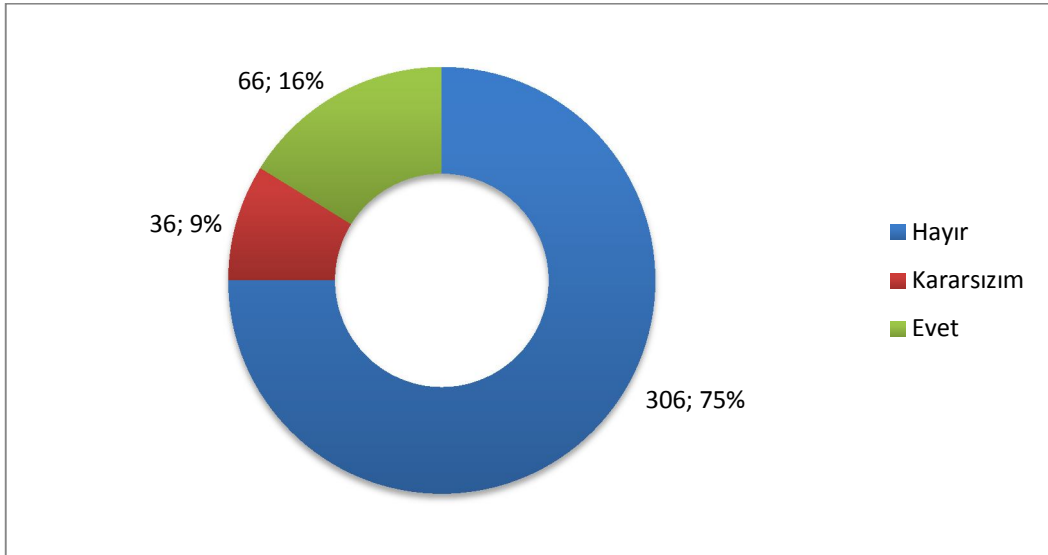
“İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ifadesine katılımcıların %10,3’ü hayır, %4,9’u kararsızım ve %84,8’i evet yanıtını vermiştir.

2.1.26. Engelli gençlerin “insanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” değişkenine göre dağılımı

Tablo 2.1.26-1: Engelli gençlerin “insanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum	Hayır	306	75,0
	Kararsızım	36	8,8
	Evet	66	16,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.26-1: Engelli gençlerin “insanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” değişkenine göre dağılımı

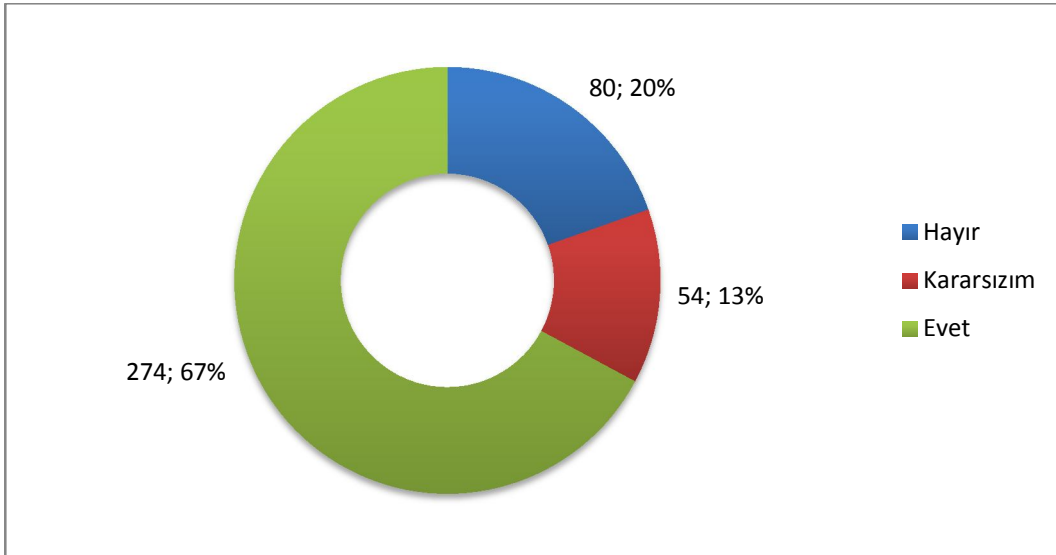
“İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ifadesine katılımcıların %75’i hayır, %8,8’i kararsızım ve %16,2’si evet yanıtını vermiştir.

2.1.27. Engelli gençlerin “dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” değişkenine göre dağılımı

Tablo 2.1.27-1: Engelli gençlerin “dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım	Hayır	80	19,6
	Kararsızım	54	13,2
	Evet	274	67,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.27-1: Engelli gençlerin “dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” değişkenine göre dağılımı

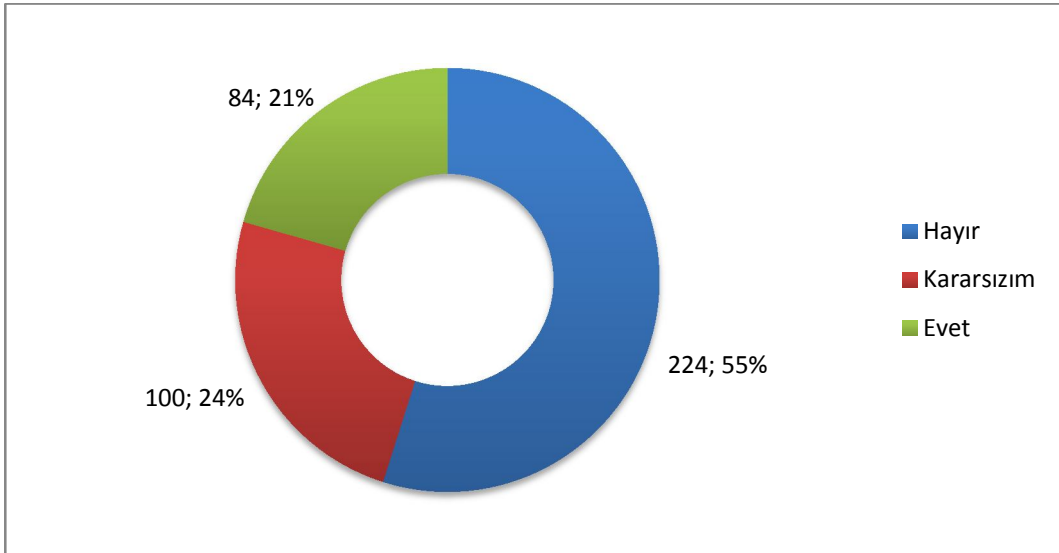
“Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ifadesine katılımcıların %19,6’sı hayır, %13,2’si kararsızım ve %67,2’si evet yanıtını vermiştir.

2.1.28. Engelli gençlerin “internet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” değişkenine göre dağılımı

Tablo 2.1.28-1: Engelli gençlerin “internet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor	Hayır	224	54,9
	Kararsızım	100	24,5
	Evet	84	20,6
	Toplam	408	100,0

Grafik 2.1.28-1: Engelli gençlerin “internet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” değişkenine göre dağılımı

“İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ifadesine katılımcıların %54,9’u hayır, %24,5’i kararsızım ve %20,6’sı evet yanıtını vermiştir.

2.2. KULLANILAN ARACIN ETKİLERİ

2.2.1. Kullanılan araç ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

Tablo 2.2.1-1: Kullanılan araç ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?	Kullanılan araç										X ² /p		
	Protez		Akülü tekerlekli sandalye		Tekerlekli sandalye		Koltuk değneği		Araç kullanmıyorum			Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
1 saatten az	0	%0,0	4	%4,4	16	%7,2	0	%0,0	4	%9,1	4	%5,9	X ² =180,074 p=0,000
1-2 saat	0	%0,0	6	%17,8	34	%60,4	5	%12,5	0	%22,7	65	%40,4	
3-5 saat	2	%16,7	4	%37,8	2	%27,9	5	%37,5	4	%31,8	27	%31,1	
6-8 saat	0	%0,0	2	%24,4	4	%1,8	8	%20,0	0	%22,7	44	%10,8	
9 saat ve daha fazla	0	%83,3	4	%15,6	6	%2,7	2	%30,0	6	%13,6	8	%11,8	
Toplam	2	%100,0	0	%100,0	22	%100,0	0	%100,0	4	%100,0	08	%100,0	

Kullanılan araç ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=180,074$; $p=0,000<0.05$).

Protez kullanan 12 engelli gencin 10'u (%83,3) bir günde 9 saat ve daha fazla zamanını evden uzakta geçirirken, akülü tekerlekli sandalye kullanan 90 gencin ise 34'ü (%37,8) 3-5 saat, 22'si (%24,4) 6-8 saat ve 14'ü (%15,6) 9 saat ve daha fazla zamanını ev dışında geçirmektedir. Tekerlekli sandalye kullananlarda bir günde evden uzakta geçirilen zamanın 1-2 saatte yoğunlaştığı görülmektedir. Tekerlekli sandalye ile akülü tekerlekli sandalye kullanımı arasındaki fark dikkat çekicidir. Bu durumun akülü tekerlekli sandalyelerin kullanım rahatlığından, hızından, uzak mesafelere ulaşımı kolaylaştırıcı etkisinden ve refakatçi ihtiyacını büyük oranda azaltmasından kaynaklanması mümkündür.

Günde 6 saatten fazla evden uzakta bir yerde bulunma oranının da, protez kullananlarda %83,3, koltuk değneği kullananlarda %50, akülü tekerlekli sandalye kullananlarda %40 ve araç kullanmayanlarda % 36,3 iken, tekerlekli sandalye kullananlarda %4,5 gibi çok düşük bir düzeyde kaldığı görülmektedir.

2.2.2. Kullanılan araç ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

Tablo 2.2.2-1: Kullanılan araç ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?	Kullanılan araç											X ² /p	
	Protez		Akülü tekerlekli sandalye		Tekerlekli sandalye		Koltuk değneği		Araç kullanmıyorum		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n		%
Her gün	10	%83,3	4	%48,9	2	%5,4	6	%65,0	26	%59,1	18	%28,9	X ² =186,395 p=0,000
2-3 günde bir	2	%16,7	8	%42,2	0	%31,5	2	%30,0	6	%13,6	28	%31,4	
4-5 günde bir	0	%0,0	4	%4,4	8	%30,6	2	%5,0	0	%0,0	4	%18,1	
Haftada bir	0	%0,0	2	%2,2	6	%20,7	0	%0,0	8	%18,2	6	%13,7	
2 haftada bir ve daha az	0	%0,0	2	%2,2	6	%11,7	0	%0,0	4	%9,1	2	%7,8	
Toplam	2	%100,0	0	%100,0	22	%100,0	0	%100,0	4	%100,0	08	%100,0	

Kullanılan araç ile evden çıkma sıklığı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=186,395$; $p=0,000<0.05$).

Protez kullananların %83,3'ünün, koltuk değneği kullananların %65'inin, araç kullanmayanların % 59,1'inin, akülü tekerlekli sandalye kullananlarınsa %48,9'unun her gün evden uzakta bir yere gittiği, ancak bu oranın tekerlekli sandalye kullananlarda %5,4'e düştüğü görülmektedir. 2 haftada bir veya daha seyrek evden çıkma oranlarında da tekerlekli sandalye kullananlar %11,7 ile ilk sıradadır.

2.2.3. Kullanılan araç ile çalışma durumu arasındaki ilişki

Tablo 2.2.3-1: Kullanılan araç ile çalışma durumu arasındaki ilişki

Şu anki çalışma durumu	Kullanılan araç										X ² /p		
	Protez		Akülü tekerlekli sandalye		Tekerlekli sandalye		Koltuk değneği		Araç kullanmıyorum			Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Ücretli bir işte çalışıyorum	4	%33,3	14	%15,6	5	%2,3	6	%15,0	2	%4,5	31	%7,6	X ² =91,031 p=0,000
Kendi işimi yapıyorum/serbest çalışıyorum	2	%16,7	4	%4,4	5	%2,3	10	%25,0	10	%22,7	31	%7,6	
Çalışmıyorum ama iş arıyorum	0	%0,0	30	%33,3	58	%26,1	14	%35,0	12	%27,3	114	%27,9	
Çalışmıyorum	6	%50,0	42	%46,7	154	%69,4	10	%25,0	20	%45,5	232	%56,9	
Toplam	12	%100,0	90	%100,0	222	%100,0	40	%100,0	44	%100,0	408	%100,0	

Kullanılan araç ile çalışma durumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=91,031; p=0,000<0.05).

Ücretli bir işte çalışma oranının en yüksek olduğu grup %33,3 ile protez kullananlardır. Buna karşılık katılımcıların tümünün yarısından fazlası çalışmamaktadır. %27,9'u ise çalışmamakta ama iş aramaktadır. Bu oranlar araştırmaya katılan engelli gençlerin %84,8'inin bir iş sahibi olmadığını, dahası %56,9'unun bir iş arayışı içinde dahi olmadığını göstermektedir. Çalışmayan ve iş aramayanların en büyük çoğunluğu oluşturduğu grup %69,4 ile yine tekerlekli sandalye kullananlardır.

2.2.4. Kullanılan araç ile “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” arasındaki ilişki

Tablo 2.2.4-1: Kullanılan araç ile “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” arasındaki ilişki

Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum	Kullanılan araç										X ² /p		
	Protez		Akülü tekerlekli sandalye		Tekerlekli sandalye		Koltuk değneği		Araç kullanmıyorum			Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Evet	4	%33,3	46	%51,1	146	%65,8	24	%60,0	22	%50,0	242	%59,3	X ² =22,884 p=0,004
Kararsızım	0	%0,0	18	%20,0	18	%8,1	4	%10,0	4	%9,1	44	%10,8	
Hayır	8	%66,7	26	%28,9	58	%26,1	12	%30,0	18	%40,9	122	%29,9	
Toplam	12	%100,0	90	%100,0	222	%100,0	40	%100,0	44	%100,0	408	%100,0	

Kullanılan araç ile “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=22,884; p=0,004<0.05).

Katılımcıların genelinde dışarıda spor faaliyetleri ve oyunlara katılmamaya bağlı internette oyun oynama davranışının %59,3 olduğu görülmektedir. Bu oran yalnızca protez kullananlarda yarının altına düşmektedir (%33,3).

2.3. ENGELLİ GENÇLERİN EV DIŞINDA GEÇİRDİKLERİ SÜRE VE DIŞARI ÇIKMA SIKLIĞI

2.3.1. Bir günde ev dışında geçirilen süre ile cinsiyet arasındaki ilişki

Tablo 2.3.1-1: Bir günde ev dışında geçirilen süre ile cinsiyet arasındaki ilişki

Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?	Cinsiyet						X ² /p
	Kadın		Erkek		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
1 saatten az	4	%3,1	20	%7,2	24	%5,9	X ² =30,609 p=0,000
1-2 saat	75	%57,3	90	%32,5	165	%40,4	
3-5 saat	38	%29,0	89	%32,1	127	%31,1	
6-8 saat	10	%7,6	34	%12,3	44	%10,8	
9 saat ve daha fazla	4	%3,1	44	%15,9	48	%11,8	
Toplam	131	%100,0	277	%100,0	408	%100,0	

Bir günde ev dışında geçirilen süre ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=30,609; p=0,000<0.05).

Engelli gençlerin gün içinde ev dışında geçirdikleri sürenin ağırlıklı 1-2 saat civarında olduğu görülmektedir. Ancak sosyalleşmeyi önemli ölçüde destekleyen okul, iş ya da düzenli sosyal faaliyetler, dışarıda daha fazla zaman geçirmeyi gerektirmektedir. Kadınların yalnızca %10,7'si günde 6 saat ve daha fazlasını evden uzakta geçirirken, erkeklerde bu oran %28,2'dir. Bu oranlar genç bedensel engelli kadınların erkeklere kıyasla evde daha uzun süre kapalı kaldıklarına, dolayısıyla daha fazla sosyal dışlanma yaşadıklarına işaret etmektedir.

2.3.2. Evden çıkma sıklığı ile cinsiyet arasındaki ilişki

Tablo 2.3.2-1: Evden çıkma sıklığı ile cinsiyet arasındaki ilişki

Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?	Cinsiyet						X ² /p
	Kadın		Erkek		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Her gün	22	%16,8	96	%34,7	118	%28,9	X ² =33,470 p=0,000
2-3 günde bir	34	%26,0	94	%33,9	128	%31,4	
4-5 günde bir	40	%30,5	34	%12,3	74	%18,1	
Haftada bir	26	%19,8	30	%10,8	56	%13,7	
2 haftada bir ve daha az	9	%6,9	23	%8,3	32	%7,8	
Toplam	131	%100,0	277	%100,0	408	%100,0	

Evden çıkma sıklığı ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=33,470$; $p=0,000<0.05$).

Erkeklerin %34,7'sinin evden çıkma sıklığının "her gün" olduğu görülmektedir. Oysa kadınların yalnızca %16,8'i her gün evden çıkmaktadır. Kadınların en yoğun dışarıya çıkma sıklığının "4-5 günde bir" olduğu görülmektedir. Bunun aileyle birlikte çıkmakla ya da rehabilitasyon merkezine gitmekle ilgili olduğunu düşünmek mümkündür. Erkeklerde yalnız ya da arkadaşlarla birlikte ev dışında bulunma toplumsal cinsiyet rollerinin sonucu olarak kadınlara göre daha yaygındır.

2.3.3. Bir günde ev dışında geçirilen süre ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Tablo 2.3.3-1: Bir günde ev dışında geçirilen süre ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?	Eğitim düzeyi												
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	Toplam
1 saatten az	Sayı	2	12	3	5	0	0	2	0	0	0	0	24
	Yüzde	%5,7	%7,9	%16,7	%5,7	%0,0	%0,0	%11,1	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%5,9
1-2 saat	Sayı	31	71	7	26	3	22	2	2	0	1	0	165
	Yüzde	%88,6	%47,0	%38,9	%29,9	%23,1	%55,0	%11,1	%25,0	%0,0	%10,0	%0,0	%40,4
3-5 saat	Sayı	2	50	2	44	2	14	0	2	6	5	0	127
	Yüzde	%5,7	%33,1	%11,1	%50,6	%15,4	%35,0	%0,0	%25,0	%25,0	%50,0	%0,0	%31,1
6-8 saat	Sayı	0	6	6	0	6	2	8	2	12	2	0	44
	Yüzde	%0,0	%4,0	%33,3	%0,0	%46,2	%5,0	%44,4	%25,0	%50,0	%20,0	%0,0	%10,8
9 saat ve daha fazla	Sayı	0	12	0	12	2	2	6	2	6	2	4	48
	Yüzde	%0,0	%7,9	%0,0	%13,8	%15,4	%5,0	%33,3	%25,0	%25,0	%20,0	%100,0	%11,8
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

$X^2=235,671$; $p=0,000$

Bir günde ev dışında geçirilen süre ile eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=235,671$; $p=0,000<0,05$).

Tüm eğitim gruplarında 6 saat ve daha fazla zamanı ev dışında geçirenlerin oranının genel olarak eğitim düzeyi ilerledikçe arttığı görülmektedir. İlkokul mezunlarının %11,9'u, ortaokul öğrencilerinin %33,3'ü, lise öğrencilerinin %61,6'sı, lise mezunlarının %77,7'si, üniversite öğrencilerinin %75'i, üniversite mezunlarının ise tamamı (%100) bir günde 6 saatten fazla zamanı ev dışında geçirmektedir. Açık lise öğrencilerinin lise öğrencilerine göre ve açık öğretim fakültesi öğrencilerinin üniversite öğrencilerine oranla evden daha kısa süre geçirdikleri görülmektedir. Örgün eğitime devam eden öğrencilerin %61,6'sı 6 saatten fazlasını ev dışında geçirirken, açık öğretim lisesine devam edenlerde bu oran %10'dur. Benzer biçimde üniversite öğrencilerinde aynı oran %75'ken, açık öğretim fakültesinde öğrenci olanların yalnızca %40'ı bir günde 6 saat ve daha fazlasını evden uzakta geçirmektedir.

2.3.4. Evden çıkma sıklığı ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Tablo 2.3.4-1: Evden çıkma sıklığı ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?	Eğitim Düzeyi												Toplam
	Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunu	Ortaokul öğrencisi	Ortaokul mezunu	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunu	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum		
Her gün	Sayı	0	20	4	32	10	6	12	6	18	6	4	118
	Yüzde	%0,0	%13,2	%22,2	%36,8	%76,9	%15,0	%66,7	%75,0	%75,0	%60,0	%100,0	%28,9
2-3 günde bir	Sayı	5	49	5	34	1	26	2	0	2	4	0	128
	Yüzde	%14,3	%32,5	%27,8	%39,1	%7,7	%65,0	%11,1	%0,0	%8,3	%40,0	%0,0	%31,4
4-5 günde bir	Sayı	12	48	0	10	0	4	0	0	0	0	0	74
	Yüzde	%34,3	%31,8	%0,0	%11,5	%0,0	%10,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%18,1
Haftada bir	Sayı	6	30	3	7	2	2	2	2	2	0	0	56
	Yüzde	%17,1	%19,9	%16,7	%8,0	%15,4	%5,0	%11,1	%25,0	%8,3	%0,0	%0,0	%13,7
2 haftada bir ve daha az	Sayı	12	4	6	4	0	2	2	0	2	0	0	32
	Yüzde	%34,3	%2,6	%33,3	%4,6	%0,0	%5,0	%11,1	%0,0	%8,3	%0,0	%0,0	%7,8
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

Evden çıkma sıklığı ile eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=222,360$; $p=0,000<0.05$).

Eğitim düzeyi yüksek grupların her gün evden çıkma oranlarının düşük gruplara kıyasla çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Sırasıyla üniversite mezunları (%100), lise öğrencileri (%76,9), üniversite öğrencileri (%75), açık lise mezunları (%75), lise mezunları (%66,7) ve açık öğretim fakültesi öğrencileri (%60) her gün evden uzakta bir yere gittiklerini belirtmişlerdir. Buna karşılık hiç okula gitmeyenlerde bu oran %0, ilkokul mezunlarında ise %13,2'dir.

3.BÖLÜM

İNTERNET KULLANIMI İLE SOSYAL DIŞLANMA İLİŞKİSİ

3.1. SOSYAL DIŞLANMA ÖLÇEĞİ

3.1.1. Ölçek hakkında genel bilgi

Tablo 3.1.1-1: Sosyal dışlanma ölçeği faktör yapısı

Boyut	Madde	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
F1m (Özdeğer=6.383)	Çeşitli sosyal çevrelere girebiliyorum*	0,648	15,516	0,769
	Sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum	0,645		
	İyi bir iş bulma umudum yok	0,590		
	Sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarım (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)*	0,565		
	Yeni arkadaşlar edinemiyorum	0,539		
F2m (Özdeğer=1.838)	Ulaşım araçlarını kullanamıyorum	0,689	13,895	0,721
	Arkadaşlarımla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum*	0,664		
	Kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum	0,588		
	Arkadaşlarımla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum*	0,528		
F3m (Özdeğer=1.188)	Arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder*	0,646	13,204	0,787
	İhtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*	0,642		
	Toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum	0,588		
	Okulda teneffüslerde çoğunlukla yalnız kalıyor(d)um	0,542		
F4m (Özdeğer=1.103)	İnsanlar beni aralarında görmek istemiyorlar	0,627	12,712	0,725
	Yakın çevrem dışındaki insanlar bana yeterince değer vermiyorlar	0,621		
	Başkalarının değersiz olduğumu düşündüklerini hissediyorum	0,616		
	Dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum	0,611		
	İnsanların beni gördüklerinde rahatsız olduklarını hissediyorum	0,563		
	Cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor	0,552		
Toplam Varyans %55.327				

Sosyal dışlanma ölçeğindeki 24 maddenin güvenilirliğini hesaplamak için iç tutarlılık katsayısı olan "Cronbach Alpha" hesaplanmıştır. Ölçeğin genel güvenilirliği $\alpha=0.875$ olarak çok yüksek bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığını olumsuz etkileyen 5 madde çıkartılarak 19 maddenin güvenilirliği tekrar hesaplandığında $\alpha=0.885$ bulunmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliliğini ortaya koymak için açıklayıcı (açımlayıcı) faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Yapılan Barlett testi sonucunda ($p=0.000<0.05$) faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan test sonucunda ($KMO=0.873>0,60$) örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Faktör analizi uygulamasında varimax yöntemi seçilerek faktörler arasındaki ilişkinin yapısının aynı kalması sağlanmıştır. Faktör analizi sonucunda değişkenler, toplam açıklanan varyansı %55.327 olan 4 faktör altında toplanmıştır. Güvenirliğine ilişkin bulunan alpha ve açıklanan varyans değerine göre sosyal dışlanma ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğe ait oluşan faktör yapısı aşağıda görülmektedir.

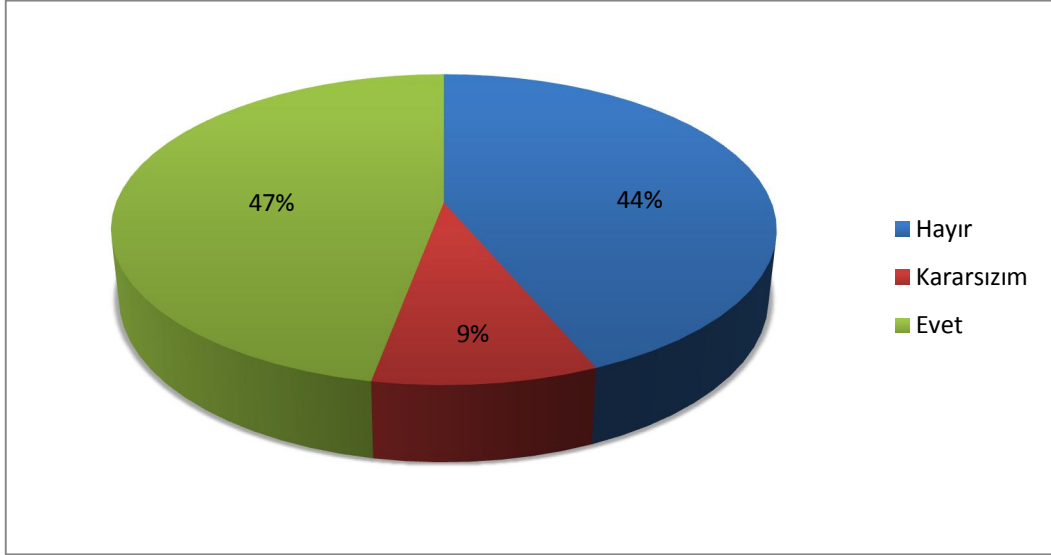
Araştırmada ölçeğe ait faktör yapısı isimlendirilmeyip ölçeğin genel puanı kullanılmıştır. Ölçek puanı hesaplanırken maddelere verilen değerler toplandıktan sonra madde sayısına bölünmüştür (aritmetik ortalama). Sosyal dışlanma ölçeğinden alınan puan 1-3 arasında değişmektedir. Sosyal dışlanma ölçek puanının artması sosyal dışlanmanın arttığını göstermektedir. Sosyal dışlanma düzeyi ortalamasının 2,008 olarak orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

3.1.2. Sosyal dışlanma ölçek maddelerinin genel dağılımı

Tablo 3.1.2-1: Engelli gençlerin “sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum	Evet	192	47,1
	Kararsızım	38	9,3
	Hayır	178	43,6
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-1: Engelli gençlerin “sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum” değişkenine göre dağılımı

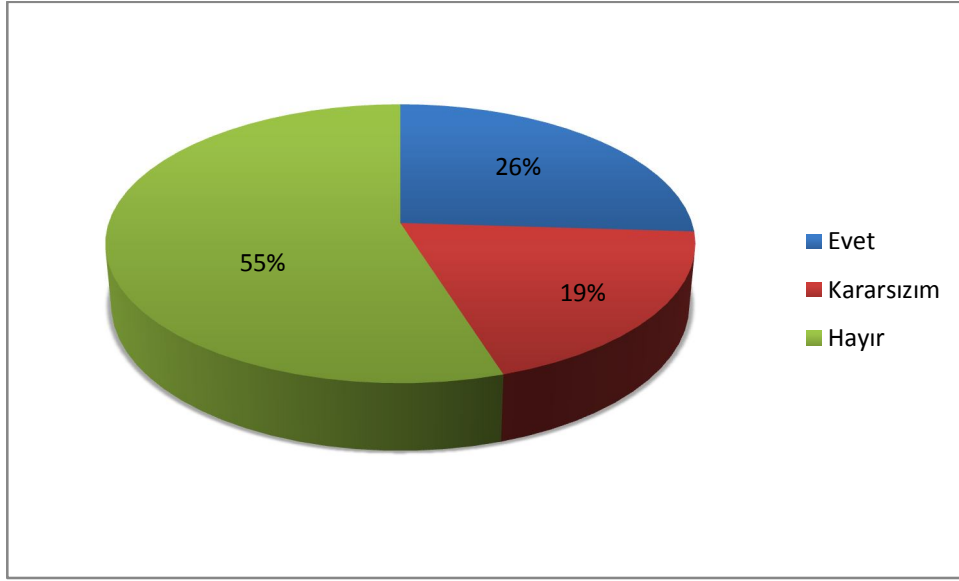
“Sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum” önermesine katılımcıların %47,1’i evet, %9,3’ü kararsızım ve %43,6’sı hayır yanıtını vermiştir.

Bireyi topluma bağlayan ve sosyal sermayesinin zenginliğini ve kalitesini gösteren en önemli unsur arkadaş ve tanıdıklarıdır. Bedensel engelli genç bireylerin yarıya yakını (%47,1) çok az arkadaşı ve tanıdığı olduğunu düşünmektedir. Bu durum engelli gençlerin toplumla bağlarının zayıf olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.1.2-2: Engelli gençlerin “çeşitli sosyal çevrelere girebiliyorum**” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Çeşitli sosyal çevrelere girebiliyorum*	Evet	106	26,0
	Kararsızım	78	19,1
	Hayır	224	54,9
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-2: Engelli gençlerin “çeşitli sosyal çevrelere girebiliyorum**” değişkenine göre dağılımı

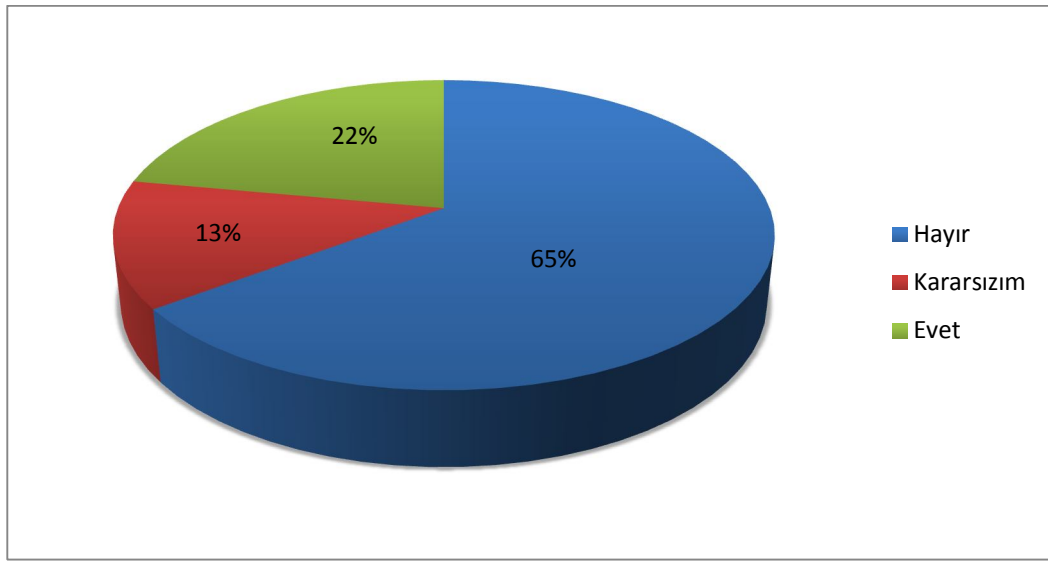
“Çeşitli sosyal çevrelere girebiliyorum**” önermesine katılımcıların %26’sı evet, %19,1’i kararsızım ve %54,9’u hayır yanıtını vermiştir.

Toplumla bütünleşmenin, sosyal sermayeyi geliştirmenin ve zenginleşirmenin en belirgin yolu bireyin farklı sosyal çevreler içinde yer almasıdır. Ancak engelli genç bireylerin yarıdan fazlasının (%54,9) sosyalleşme alanlarına giremedikleri dikkat çekmektedir. Neredeyse her beş gençten biri (%19,1) ise çeşitli sosyal çevrelere girebilip giremediği konusunda kararsızdır.

Tablo 3.1.2-3: Engelli gençlerin “insanlar beni aralarında görmek istemiyorlar” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
İnsanlar beni aralarında görmek istemiyorlar	Evet	90	22,1
	Kararsızım	54	13,2
	Hayır	264	64,7
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-3: Engelli gençlerin “insanlar beni aralarında görmek istemiyorlar” değişkenine göre dağılımı

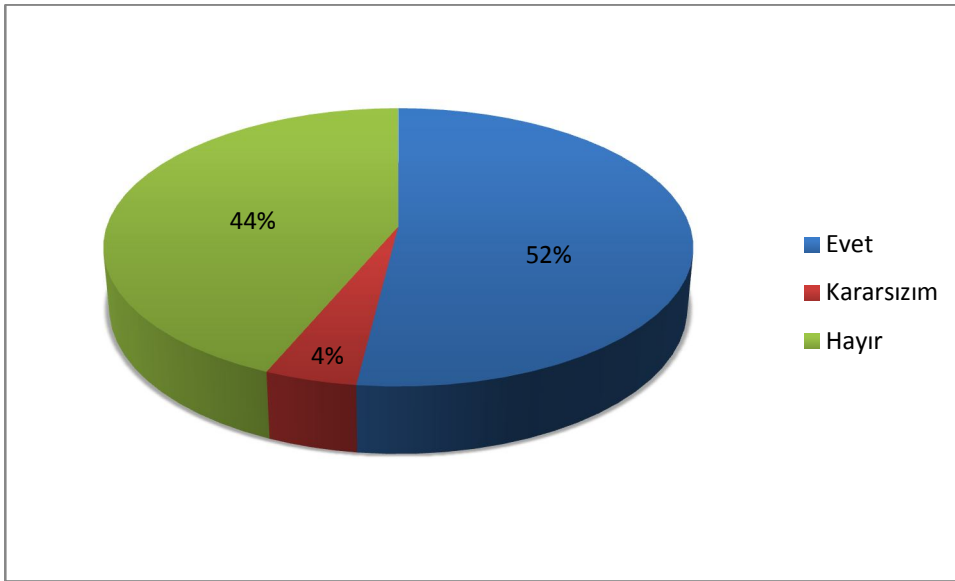
“İnsanlar beni aralarında görmek istemiyorlar” önermesine katılımcıların %22,1’i evet, %13,2’si kararsızım ve %64,7’si hayır yanıtını vermiştir.

Sosyal bir varlık olarak birey yaşadığı sosyal çevre tarafından kabul görmek ister. Topluluğun kabul edilen bir üyesi olmak bireye güç ve moral verir, toplumla olan bağlarını güçlendirir. Her beş bedensel engelli bireyden birinin (%22) toplumun üyeleri tarafından aralarında görülmek istenmediğini, diğer bir deyişle toplumdan dışlandığını hissetmesi, %13’ünün ise bu konuda kararsız kalması önemli bir toplumla bütünleşme sorununa işaret etmektedir.

Tablo 3.1.2-4: Engelli gençlerin “arkadaşlarıyla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum**” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Arkadaşlarıyla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum*	Evet	212	52,0
	Kararsızım	18	4,4
	Hayır	178	43,6
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-4: Engelli gençlerin “arkadaşlarıyla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum**” değişkenine göre dağılımı

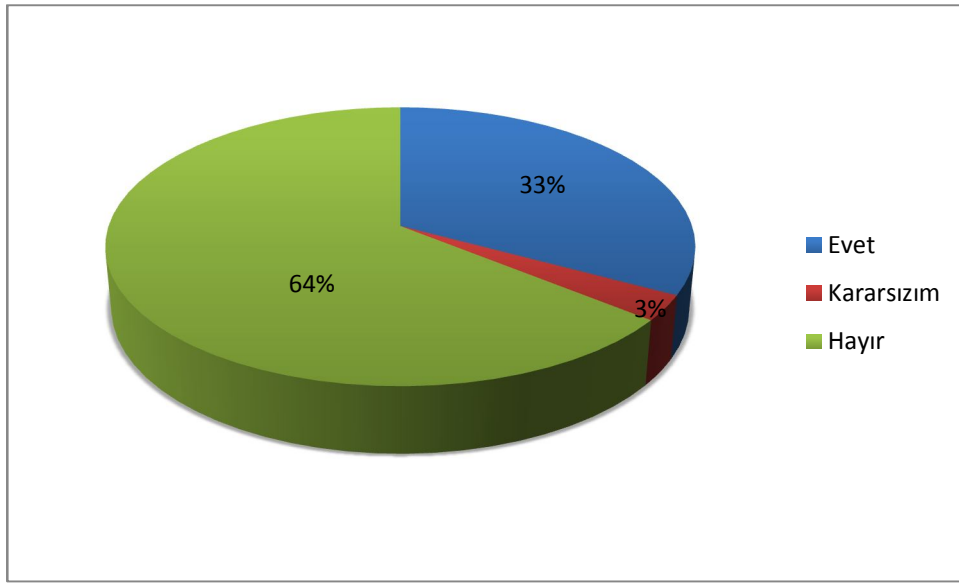
“Arkadaşlarıyla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum” önermesine katılımcıların %52’si evet, %4,4’ü kararsızım ve %43,6’sı hayır yanıtını vermiştir.

Genç bireyler için ev ortamının dışında akranları ve arkadaşları ile sık sık buluşmaları toplumsallaşmaları ve ruhsal sağlıkları için önemlidir. Arkadaşlık ortamlarında birey dayanışma, rekabet ve çatışmayı öğrenir. Bedensel engelli gençlerin %43,6’sının kafe, kahvehane, park gibi kamusal alanlarda arkadaşlarıyla sık sık bir araya gelememeleri bu gençlerin toplumsallaşmaları bakımından dikkat çekici bir sorundur.

Tablo 3.1.2-5: Engelli gençlerin “arkadaşlarıyla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Arkadaşlarıyla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum*	Evet	134	32,8
	Kararsızım	12	2,9
	Hayır	262	64,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-5: Engelli gençlerin “arkadaşlarıyla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum” değişkenine göre dağılımı

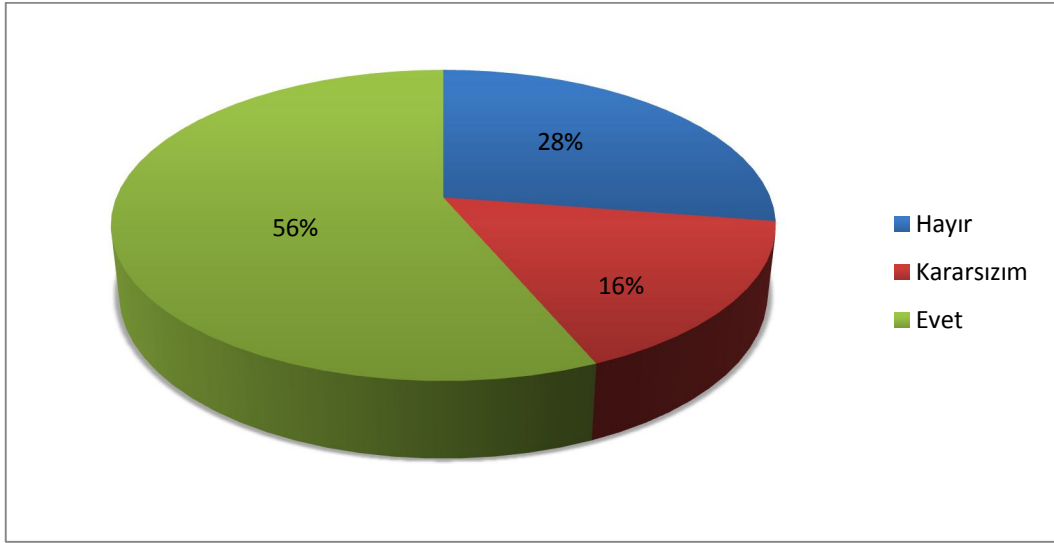
“Arkadaşlarıyla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum” önermesine katılımcıların %32,8’i evet, %2,9’u kararsızım ve %64,2’si hayır yanıtını vermiştir.

Katılımcıların bir önceki “arkadaşlarıyla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum” önermesine %52 oranında evet yanıtı verirken, bu önermeye sadece %32,8 oranında evet demesi dikkat çekicidir. Gençlerin yaklaşık üçte ikisi ise (%64,2) arkadaşlarıyla evden uzakta sık sık vakit geçiremediklerini ifade etmektedirler. Bu durum bedensel engelli gençlerin arkadaşlarıyla daha çok evin yakın çevresinde (sokak, park, kahve vs.) buluşabildiklerini göstermektedir. Ayrıca bu veri, bireylerin yakın çevreleri (mahalle ortamı) dışındaki farklı sosyalleşme alanlarına genel olarak ulaşımda ve erişimde sorunları olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 3.1.2-6: Engelli gençlerin “yeni arkadaşlar edinemiyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yeni arkadaşlar edinemiyorum	Evet	230	56,4
	Kararsızım	66	16,2
	Hayır	112	27,5
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-6: Engelli gençlerin “yeni arkadaşlar edinemiyorum” değişkenine göre dağılımı

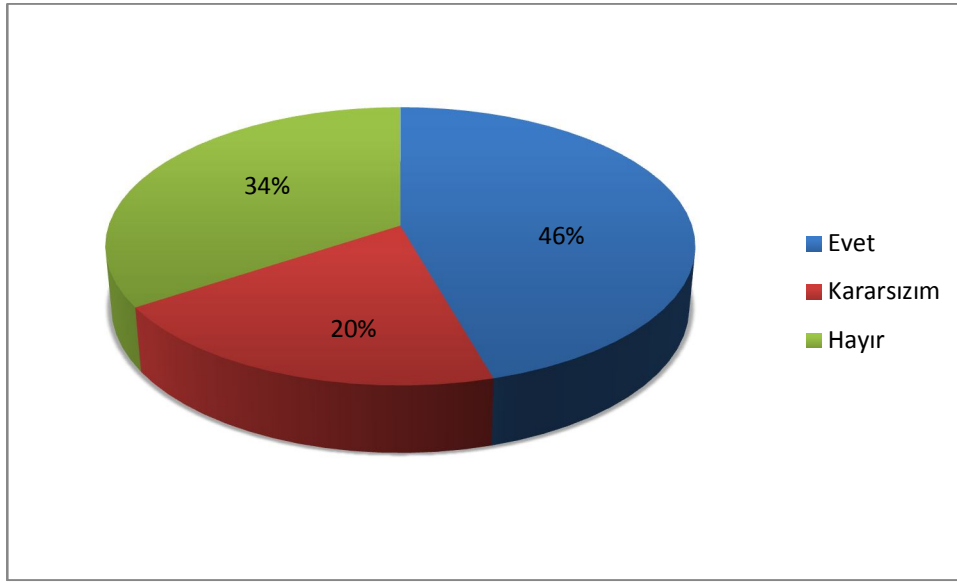
“Yeni arkadaşlar edinemiyorum” önermesine katılımcıların %56,4’ü evet, %16,2’si kararsızım ve %27,5’i hayır yanıtını vermiştir.

Bireyin kendini yenileyip geliştirmesinde ve toplumla olan ilişkilerini sağlamlaştırmasında en önemli vasıtalarından biri yeni tanışıklıklar ve arkadaşlıklardır. Katılımcıların yarısından fazlasının (%56,4) “yeni arkadaşlar edinemiyorum” önermesine katılması ve %16,2’sinin bu önerme karşısında kararsız kalması önemli bir toplumsal dışlanma sorununa işaret etmektedir. Ankete katılan bedensel engelli gençlerin sadece çeyreğinden biraz fazlasının (%27,5) yeni insanlarla arkadaşlık kurabildikleri dolayısıyla sosyal sermayelerini zenginleştirebildikleri görülmektedir.

Tablo 3.1.2-7: Engelli gençlerin “arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder**” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder*	Evet	186	45,6
	Kararsızım	82	20,1
	Hayır	140	34,3
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-7: Engelli gençlerin “arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder**” değişkenine göre dağılımı

“Arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder” önermesine katılımcıların %45,6’sı evet, %20,1’i kararsızım ve %34,3’ü hayır yanıtını vermiştir.

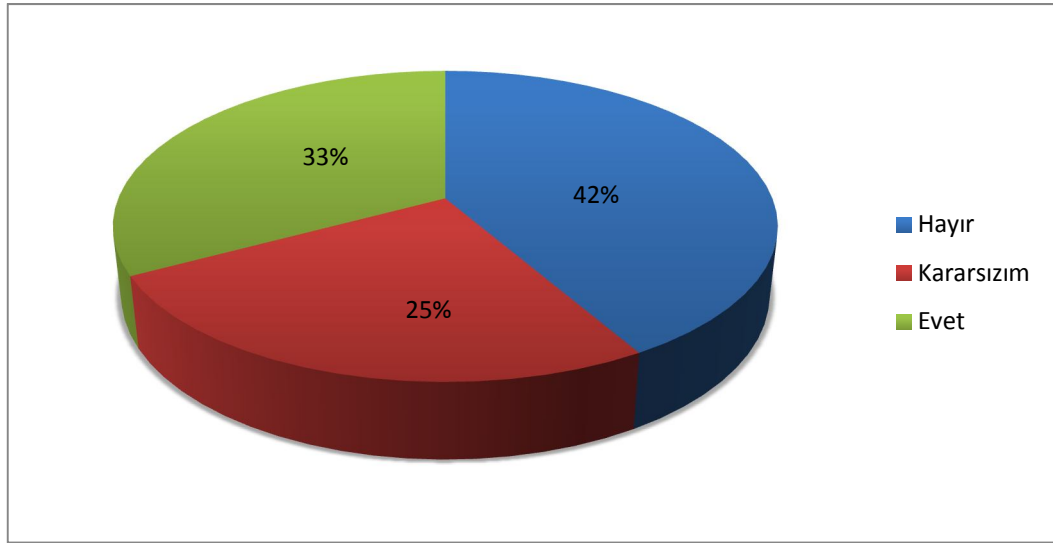
Genç bireylerin arkadaşlarıyla beraber vakit geçirmeleri sosyalleşmeleri için olduğu kadar içinde yaşadıkları sosyal çevrenin bir parçası olduğunu hissetmeleri için de önemlidir. Ankete katılan bedensel engelli gençlerin %34,3’ünün “arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder” önermesine katılmadığı görülmektedir. Her on gençten ikisinin de (%20,1) bu konuda kararsız olması dikkat çekicidir. Bu durum engelli bireylerin yarısından fazlasının (hayır ve kararsız olanlar) arkadaşları tarafından tam olarak grubun bir parçası olarak görülmediklerini, kenarda ya da dışarıda tutulduklarını düşündürmektedir.

Tablo 3.1.2-8: Engelli gençlerin “toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum	Evet	134	32,8
	Kararsızım	104	25,5
	Hayır	170	41,7
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-8: Engelli gençlerin “toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum” değişkenine göre dağılımı

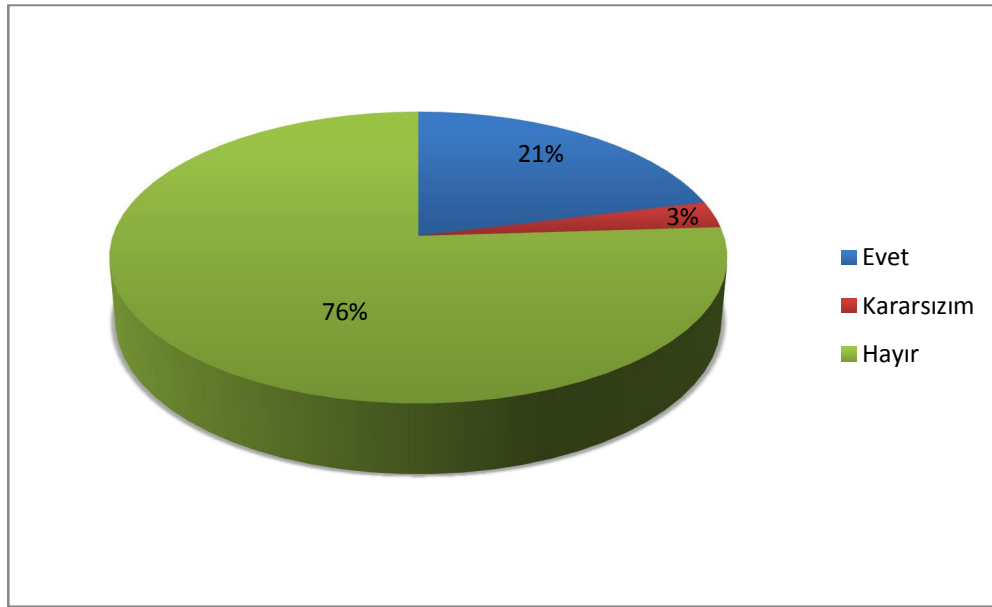
“Toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum” önermesine katılımcıların %32,8’i evet, %25,5’i kararsızım ve %41,7’si hayır yanıtını vermiştir.

Bedensel engelli bireyler hareket imkânlarının kısıtlılığı ve toplumsal düzenin buna uygun olarak inşa edilmemesi nedeniyle yaşamlarının çoğu aşamasında dezavantajlı konumdadır. Ankete katılan bedensel engelli her on gençten üçü (%32,3) toplumun dışında bırakıldığını hissetmektedir. Her dört bireyden birinin de bu önerme karşısında kararsız olması dikkat çekicidir.

Tablo 3.1.2-9: Engelli gençlerin “sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarım (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarım (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)*	Hayır	310	76,0
	Kararsızım	12	2,9
	Evet	86	21,1
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-9: Engelli gençlerin “sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarım (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)” değişkenine göre dağılımı

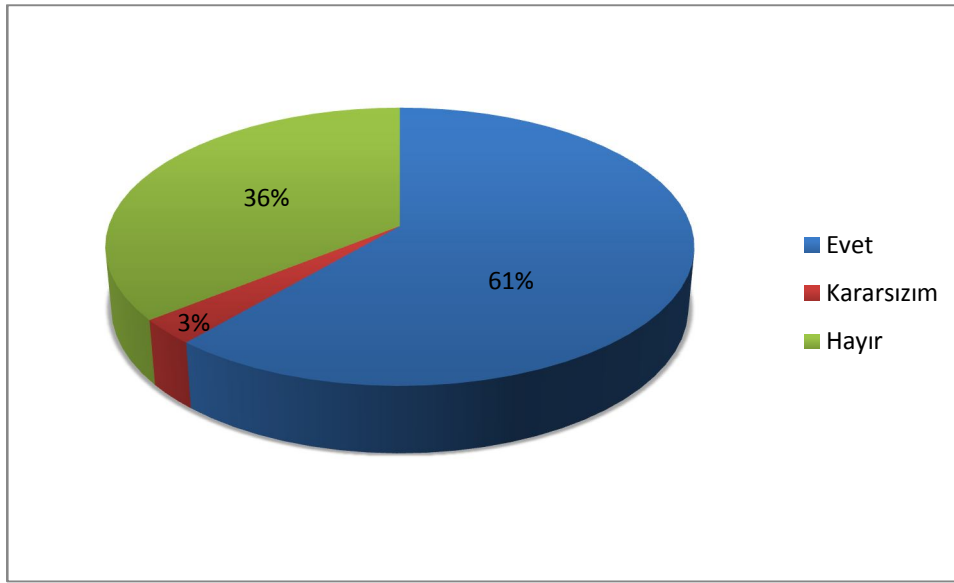
“Sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarım (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)” önermesine katılımcıların %21,1’i evet, %2,9’u kararsızım ve %76’sı hayır yanıtını vermiştir.

Toplumsal hayatın en önemli unsurlarından biri olan kültür ve spor aktivitelerine katılmak, izlemek genç bireylerin toplumla bütünleşmesi, sosyal ve kültürel sermayelerini geliştirmeleri açısından hayati öneme sahiptir. Ankete katılanların dörtte üçü gibi (%76) büyük bir kısmının “sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarım (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)” önermesine katılmadığı görülmektedir. Sadece on engelliden ikisi (%21) sık sık eğlence amacıyla dışarı çıktığını söylemektedir. Bu durum bedensel engelli genç bireylerin eğlenmek amacıyla spor ve kültür aktivitelerine erişemediklerini, dışlanmış olduklarını düşündürmektedir.

Tablo 3.1.2-10: Engelli gençlerin “ihtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
İhtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*	Evet	250	61,3
	Kararsızım	12	2,9
	Hayır	146	35,8
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-10: Engelli gençlerin “ihtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*” değişkenine göre dağılımı

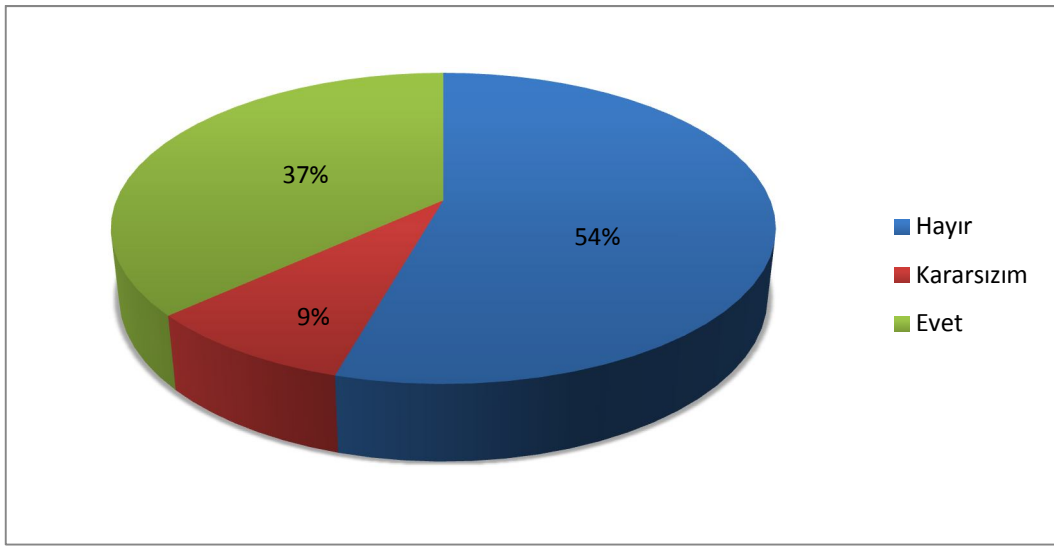
“İhtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum” önermesine katılımcıların %61,3’ü evet, %2,9’u kararsızım ve %35,8’i hayır yanıtını vermiştir.

Kamusal alanların genellikle engelsiz bireylere göre düzenlenmesi, yollar, ulaşım araçları, tuvaletler, merdivenler, asansörler ve bina girişleri ile bağlantılı sorunlar, engelli gençlerin dışarıda refakatçi olmadan zaman geçirmelerini zorlaştırarak sosyal hayata katılmaları önündeki en büyük engelleri oluşturmaktadırlar. Ankete katılan engelli gençlerin %35,8’inin bu engeller karşısında ihtiyaçlarını tek başlarına karşılayamadıkları için arkadaşlarıyla buluşmak için dışarıya çıkamadıkları görülmektedir.

Tablo 3.1.2-11: Engelli gençlerin “kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum	Evete	150	36,8
	Kararsızım	36	8,8
	Hayır	222	54,4
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-11: Engelli gençlerin “kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum” değişkenine göre dağılımı

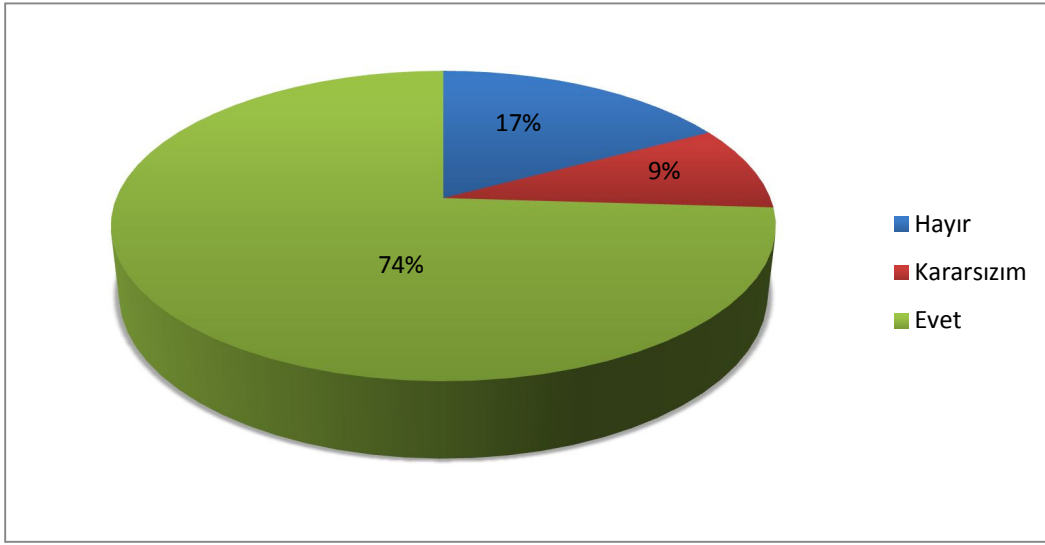
“Kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum” önermesine katılımcıların %36,8’i evet, %8,8’i kararsızım ve %54,4’ü hayır yanıtını vermiştir.

Ankete katılanların üçte biri kadarının (%36,8) kendilerine yeterince güvenmedikleri için evden çıkmamayı tercih etmeleri dikkat çekicidir. Kendine yeterince güvenmeme durumu, bireysel bir sorun gibi görünmekle birlikte, toplumsal koşullarla büyük ölçüde belirlenmektedir. Bedensel engelli gençlerin hareketliliklerini ve dolayısıyla toplumsal hayata katılmalarını engelleyen çevresel sorunlar, toplumsal önyargılar ve olumsuz davranışlar, ailelerin aşırı koruyucu tutum ve davranışları zaman içinde özgüvenlerini zedeleyebilmekte ve evden çıkma motivasyonlarını köreltebilmektedir.

Tablo 3.1.2-12: Engelli gençlerin “yaşadığım şehrin fiziki koşulları daha uygun olsa evde daha az vakit geçiririm” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaşadığım şehrin fiziki koşulları daha uygun olsa evde daha az vakit geçiririm	Evet	302	74,0
	Kararsızım	36	8,8
	Hayır	70	17,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-12: Engelli gençlerin “yaşadığım şehrin fiziki koşulları daha uygun olsa evde daha az vakit geçiririm” değişkenine göre dağılımı

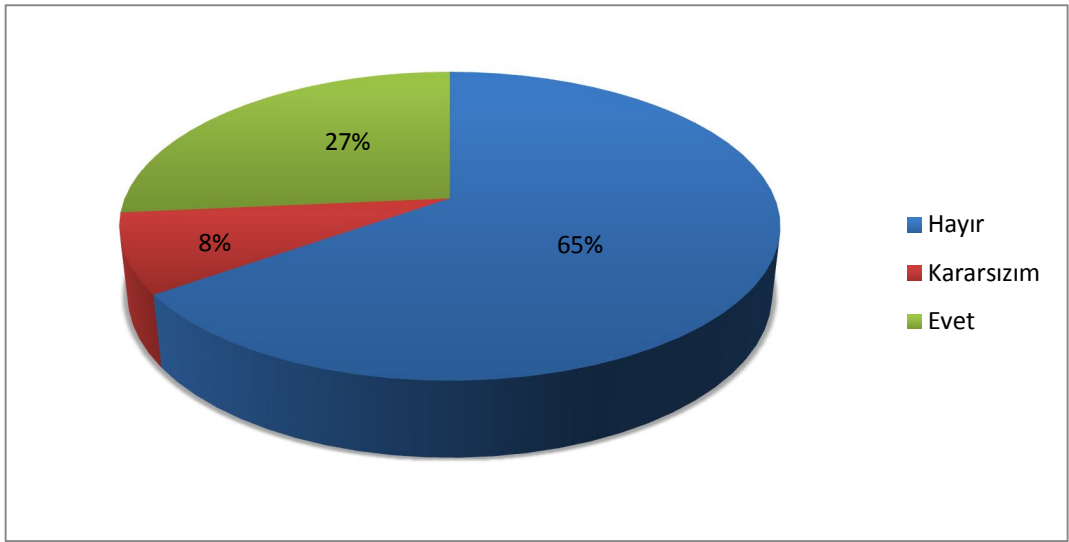
“Yaşadığım şehrin fiziki koşulları daha uygun olsa evde daha az vakit geçiririm” önermesine katılımcıların %74’ü evet, %8,8’i kararsızım ve %17,2’si hayır yanıtını vermiştir.

Bireysel bir neden gibi görünen özgüven eksikliğine kıyasla (bkz. Tablo 3.1.2.11) yaşanan şehrin çevresel ve fiziki engellemelerinin bedensel engelli gençlerin toplumsal hayata katılmaları önünde daha büyük bir engel oluşturduğu görülmektedir. Ankete katılan her dört kişiden üçü (%74) yaşadıkları şehrin fiziki koşulları daha uygun olsa evde daha az vakit geçireceklerini söylemiştir. Bu durum toplumsal yaşam alanlarının engellilerin ihtiyaçlarına göre tasarlanmadığını düşündürmektedir.

Tablo 3.1.2-13: Engelli gençlerin “kamu hizmetlerinde (ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kamu hizmetlerinde (ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum	Evet	108	26,5
	Kararsızım	34	8,3
	Hayır	266	65,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-13: Engelli gençlerin “kamu hizmetlerinde (ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum” değişkenine göre dağılımı

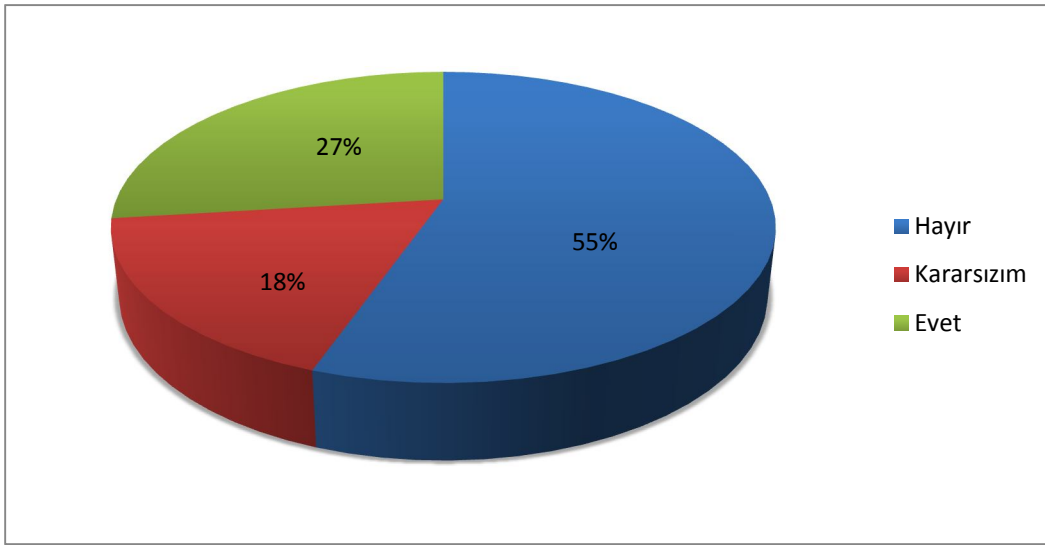
“Kamu hizmetlerinde (ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum” önermesine katılımcıların %26,5’i evet, %8,3’ü kararsızım ve %65,2’si hayır yanıtını vermiştir.

Engelliler farklı nedenlerle sosyal dışlanmaya uğrayan dezavantajlı grup ve bireyler içinde en önde gelenlerdendir. Bedensel engelli her dört bireyden biri ulaşım, sağlık, eğitim gibi kamu hizmetleri alırken ayrımcılığa uğradığını düşünmektedir. Bir topluluğun dörtte birinin kamu hizmetleri alırken ayrımcılıkla karşılaştığını ifade etmesi oldukça dikkat çekicidir ve bu durum sosyal dışlanmanın boyutunu göstermektedir.

Tablo 3.1.2-14: Engelli gençlerin “dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum	Evet	110	27,0
	Kararsızım	72	17,6
	Hayır	226	55,4
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-14: Engelli gençlerin “dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum” değişkenine göre dağılımı

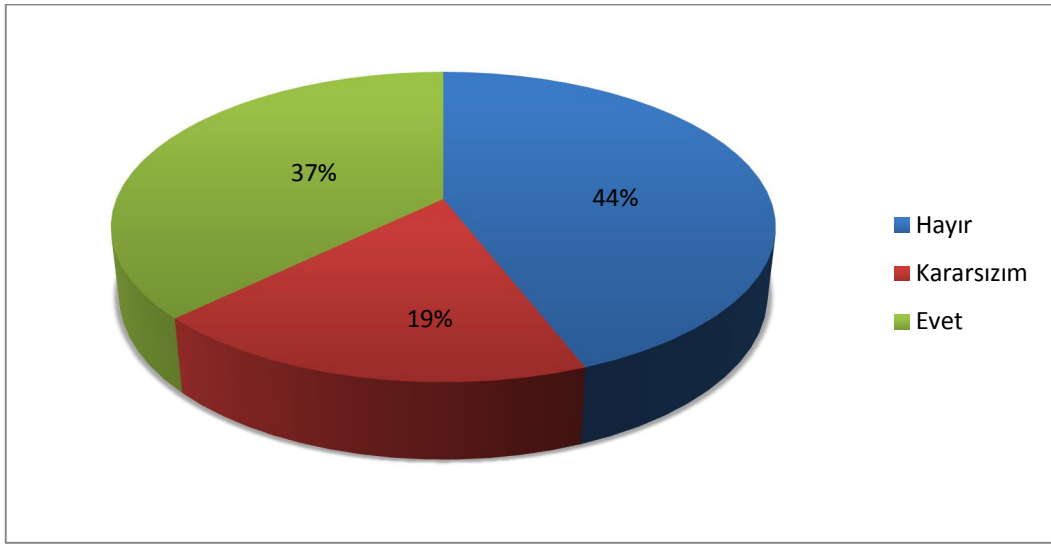
“Dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum” önermesine katılımcıların %27’si evet, %17,6’sı kararsızım ve %55,4’ü hayır yanıtını vermiştir.

Toplumsal hayata yeterince katılamayan engelli bireyler zaman içinde kamusal alanda görünmezleşmektedir. Bunun sonucu da toplumun nadiren karşılaştığı, tanımadığı bu gruba karşı ürettiği olumsuz önyargıların ve ayrımcılığın yeniden üretimidir. Bedensel engelli genç bireylerin dörtte birinden fazlası (%27) kamusal alanda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kaldıklarını düşünmektedirler. Yaklaşık her on engelliden ikisinin (%17,6) de bu önerme karşısında kararsız kaldığı görülmektedir. Bir topluluğun yaklaşık %45’inin dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara uğramadığını net olarak ifade edememesi oldukça dikkat çekicidir.

Tablo 3.1.2-15: Engelli gençlerin “insanların beni gördüklerinde rahatsız olduklarını hissediyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
İnsanların beni gördüklerinde rahatsız olduklarını hissediyorum	Evet	152	37,3
	Kararsızım	76	18,6
	Hayır	180	44,1
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-15: Engelli gençlerin “insanların beni gördüklerinde rahatsız olduklarını hissediyorum” değişkenine göre dağılımı

“İnsanların beni gördüklerinde rahatsız olduklarını hissediyorum” önermesine katılımcıların %37,3’ü evet, %18,6’sı kararsızım ve %44,1’i hayır yanıtını vermiştir.

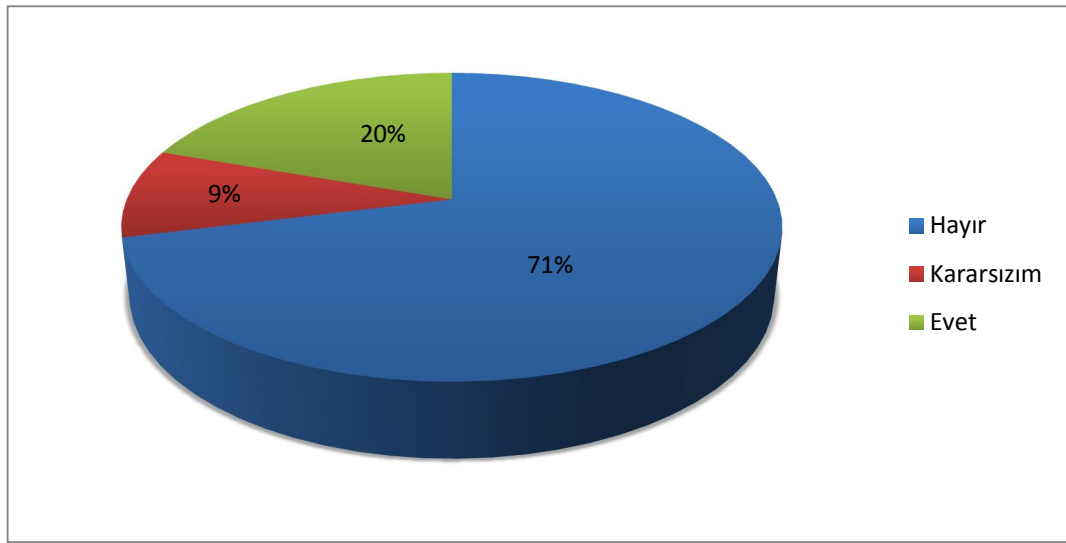
Bedensel engellilerin toplumsal hayatın içinde yeterince yer alamamaları toplumun geri kalanının meraklı gözlerle onları süzmesine ya da ne yapacağını, nasıl davranacağını bilmmeden dolayı rahatsızlık hissine neden olabilmekte, tanınmayan bu gruba karşı olumsuz önyargı ve tutumları yeniden üretmektedir. Bedensel engellilerin toplum içinde daha fazla yer almaları ve engeli olan ve olmayan insanların karşılıklı iletişimiyle bu his ve bu hisse neden olan toplumsal şartlar ortadan kaldırılabılır. Ancak yaklaşık her on bedensel engelli gençten dördü “insanların beni gördüklerinde rahatsız olduklarını hissediyorum” önermesine katılmaktadır. Bu durum onların toplumsal olarak dışlanmışlık hissi yaşadıklarına da işaret etmektedir.

Tablo 3.1.2-16: Engelli gençlerin “cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor	Evet	80	19,6
	Kararsızım	38	9,3
	Hayır	290	71,1
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-16: Engelli gençlerin “cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor” değişkenine göre dağılımı

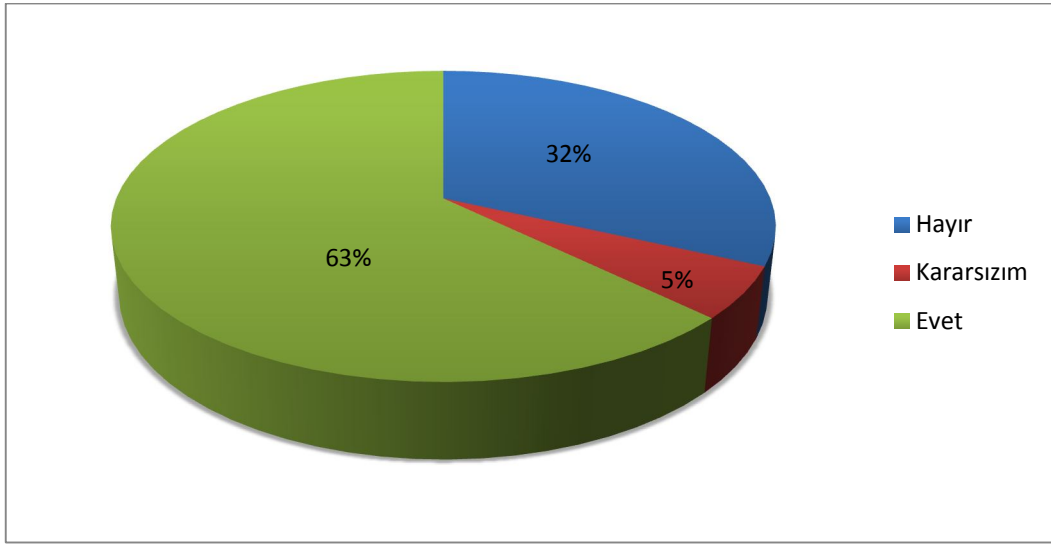
“Cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor” önermesine katılımcıların %19,6’sı evet, %9,3’ü kararsızım ve %71,1’i hayır yanıtını vermiştir.

Engelliler de tıpkı engeli olmayanlar gibi cinsiyetli bedenlere, toplumsal cinsiyet rollerine ve cinsel yönelimlere sahiptir. Ancak toplum engelli bireyleri, engellerinden dolayı, cinsel kimliği olmayan insanlar olarak algılayabilmektedir. Ankete katılan bedensel engelli her on kişiden ikisi diğer insanların kendisine cinsel kimliği yokmuş gibi davrandığını düşünmektedir. Her on katılımcıdan biri ise bu konuda kararsızdır. Bu durum engellilerin cinsel kimliklerinin yok sayılması yoluyla da sosyal dışlanmaya maruz kalabildiklerine işaret etmektedir.

Tablo 3.1.2-17: Engelli gençlerin “ulaşım araçlarını kullanamıyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Ulaşım araçlarını kullanamıyorum	Evet	256	62,7
	Kararsızım	22	5,4
	Hayır	130	31,9
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-17: Engelli gençlerin “ulaşım araçlarını kullanamıyorum” değişkenine göre dağılımı

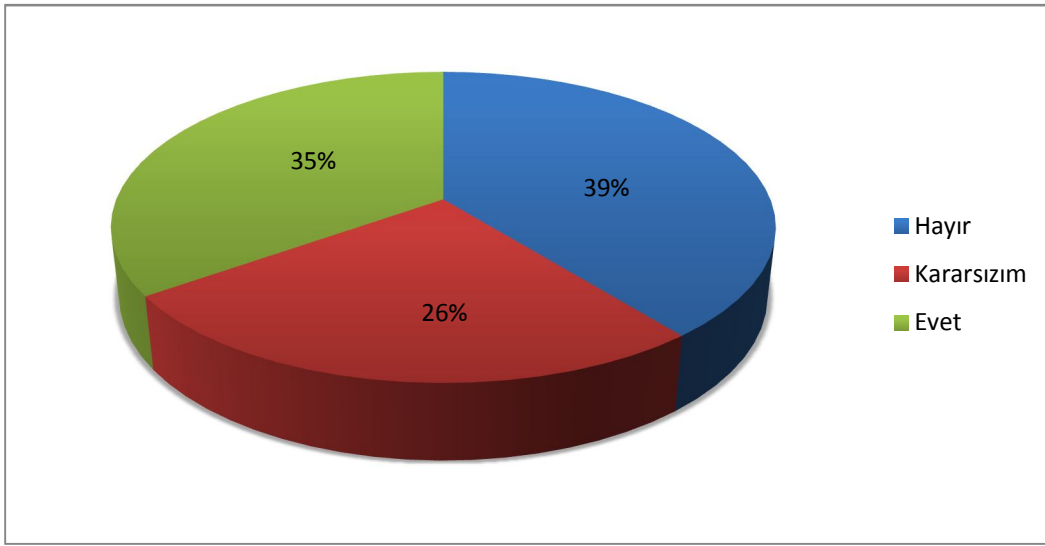
“Ulaşım araçlarını kullanamıyorum” önermesine katılımcıların %62,7’si evet, %5,4’ü kararsızım ve %31,9’u hayır yanıtını vermiştir.

Engelli gençlerin önemli bir kısmının (%62,7) ulaşım araçlarını kullanamaması dikkat çekicidir. Ulaşım araçlarını kullanabilmek toplumsal hayata dahil olmak açısından hayati önem arz etmektedir. Ulaşım araçları kamusal alanda hareketliliğe ve eğitim, iş, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerine erişime olanak sağlamaktadır. Bunları kullanamamak yoksullaşmaya, eğitimsiz ve sağlıksız kalmaya yol açarak engellilerin farklı sosyal dışlanma biçimlerini de doğrudan ya da dolaylı olarak yaşamalarına neden olabilmektedir.

Tablo 3.1.2-18: Engelli gençlerin “başkalarının değersiz olduğumu düşündüklerini hissediyorum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Başkalarının değersiz olduğumu düşündüklerini hissediyorum	Evet	142	34,8
	Kararsızım	106	26,0
	Hayır	160	39,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-18: Engelli gençlerin “başkalarının değersiz olduğumu düşündüklerini hissediyorum” değişkenine göre dağılımı

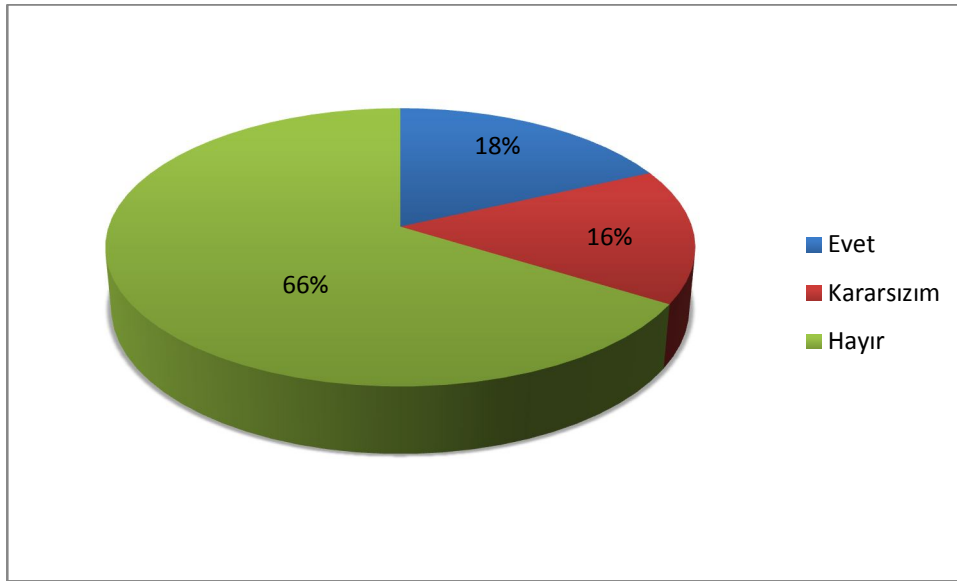
“Başkalarının değersiz olduğumu düşündüklerini hissediyorum” önermesine katılımcıların %34,8’i evet, %26’sı kararsızım ve %39,2’si hayır yanıtını vermiştir.

Toplumların bireylerden sosyal hayat içinde eğitim alma, evlenme, çocuk yapma, bir işte çalışma gibi yerine getirmelerini beklediği roller vardır. Statüye göre toplumsal olarak belirlenen bu rollerin icra edilebildiği ölçüde birey kendini toplumda değer gören bir birey olarak görür ve bu rolleri yerine getirememesi durumunda toplum tarafından değersiz görüldüğünü düşünür. Bu nedenle toplumsal hayata katılamayan, eğitim ve iş olanaklarından dışlanan engelli bireylerin önemli bir kısmı “başkalarının değersiz olduğumu düşündüklerini hissediyorum” önermesine katılmaktadır.

Tablo 3.1.2-19: Engelli gençlerin “okulun (rampa, asansör, tuvalet gibi) yapısal özellikleri yeterli(ydi)” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Okulun (rampa, asansör, tuvalet gibi) yapısal özellikleri yeterli(ydi)*	Evet	74	18,1
	Kararsızım	64	15,7
	Hayır	270	66,2
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-19: Engelli gençlerin “okulun (rampa, asansör, tuvalet gibi) yapısal özellikleri yeterli(ydi)” değişkenine göre dağılımı

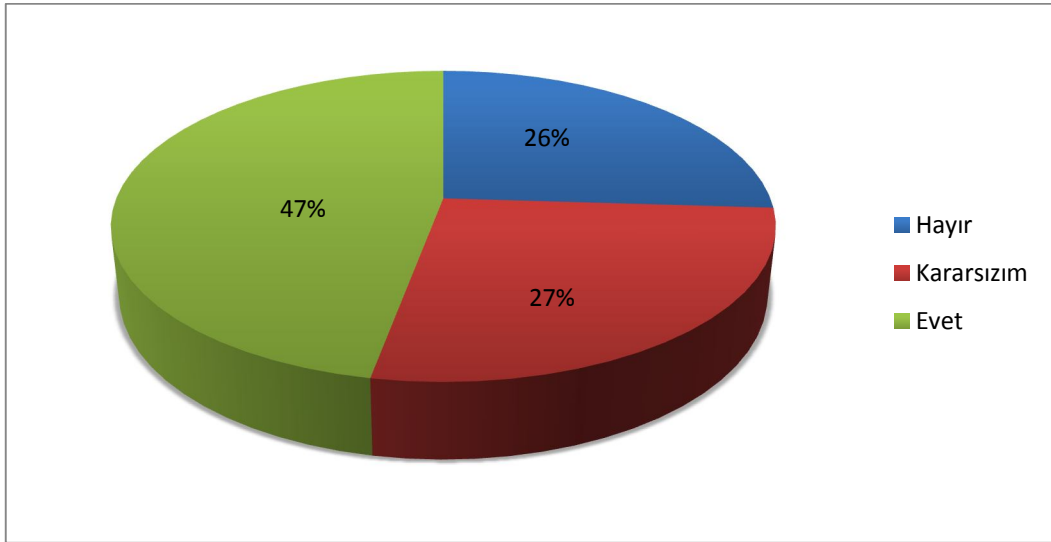
“Okulun (rampa, asansör, tuvalet gibi) yapısal özellikleri yeterli(ydi)” önermesine katılımcıların %18,1’i evet, %15,7’si kararsızım ve %66,2’si hayır yanıtını vermiştir.

Engelli bireyleri yok sayarak ya da engelsiz bireyi “normal” ya da “standart” kabul ederek inşa edilen bir düzende, engellilik bir “sapma” halini almaktadır. Böylece engelliler kurulu düzen içinde başta eğitim, iş ve sosyalleşme olanaklarından büyük ölçüde mahrum kalmaktadırlar. Okulların yapısal özelliklerinin engellilerin önemli bir kesimi tarafından yetersiz görülmesi ya da bu konuda kararsız kalınması, engellilerin eğitim alanında yaşadıkları zorlukları ve dışlanmayı göstermektedir.

Tablo 3.1.2-20: Engelli gençlerin “okulda diğer öğrencilerin davranışları beni mutsuz ediyor(du)” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Okulda diğer öğrencilerin davranışları beni mutsuz ediyor(du)	Evet	192	47,1
	Kararsızım	110	27,0
	Hayır	106	26,0
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-20: Engelli gençlerin “okulda diğer öğrencilerin davranışları beni mutsuz ediyor(du)” değişkenine göre dağılımı

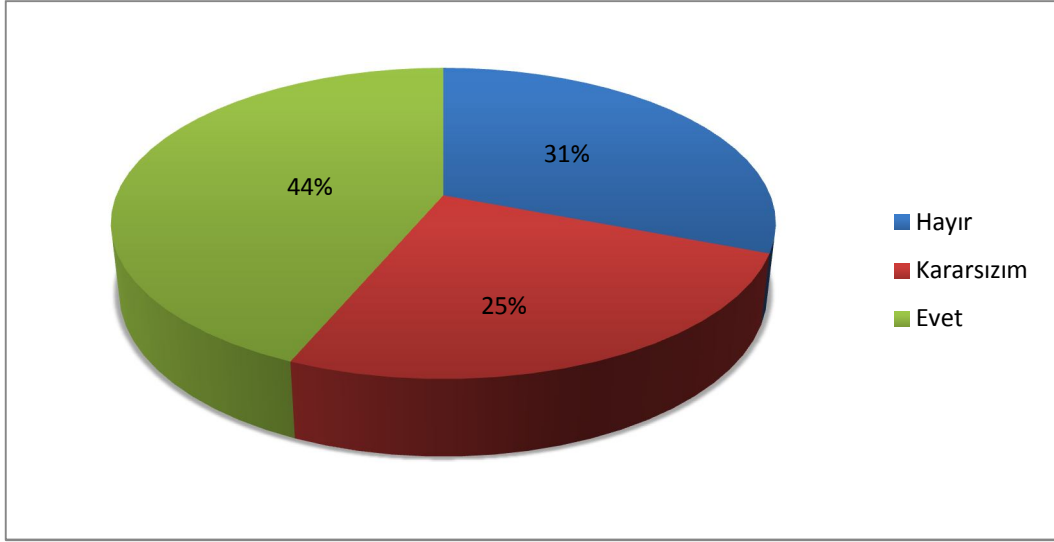
“Okulda diğer öğrencilerin davranışları beni mutsuz ediyor(du)” önermesine katılımcıların %47,1’i evet, %27’si kararsızım ve %26’sı hayır yanıtını vermiştir.

Engelli gençlerin yarıya yakınının bu önermeye katılması dikkat çekicidir. Bedensel engelli gençler fiziksel farklılıkları dolayısıyla kimi zaman diğer öğrenciler tarafından okulda hedef seçilebilmekte, alay konusu olabilmektedirler. Ancak bedensel engelli gençleri mutsuz eden sadece arkadaşları tarafından engelleri dolayısıyla sembolik, psikolojik ya da fiziksel şiddete maruz kalmaları değildir. Bazen engelsiz çocukların engelli arkadaşlarının başına bir şey gelmesinden korktukları için onları oyunlardan ve bazı aktivitelerden uzak tutması, dışlaması da engelli gençleri mutsuz etmektedir. Sonuç olarak diğer öğrencilerin kimi zaman kötü, kimi zaman da iyi niyetle göstermiş oldukları tutum ve davranışlar engelli öğrencilerin yarıya yakınının mutsuz ederken, dörtte biri kadarını da bu konuda kararsız bırakmıştır.

Tablo 3.1.2-21: Engelli gençlerin “okulda teneffüslerde çoğunlukla yalnız kalıyor(d)um” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Okulda teneffüslerde çoğunlukla yalnız kalıyor(d)um	Evet	178	43,6
	Kararsızım	104	25,5
	Hayır	126	30,9
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-21: Engelli gençlerin “okulda teneffüslerde çoğunlukla yalnız kalıyor(d)um” değişkenine göre dağılımı

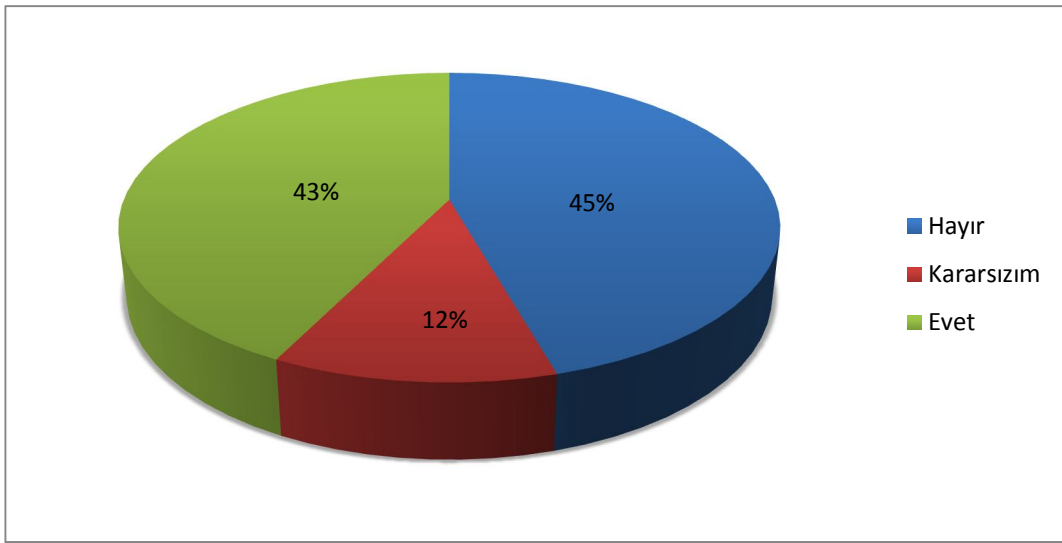
“Okulda teneffüslerde çoğunlukla yalnız kalıyor(d)um” önermesine katılımcıların %43,6’sı evet, %25,5’i kararsızım ve %30,9’u hayır yanıtını vermiştir.

Okulların giriş, koridor, sınıf ve tuvalet gibi alanlarının genel olarak engelli bireylerin ihtiyaçlarına göre tasarlanmamış olması, çoğunlukla anne ya da babaları tarafından sınıflarına kadar götürülen engelli öğrencilerin ders aralarında arkadaşlarıyla beraber sınıftan dışarı çıkmasına engel olmaktadır. Bu durumda hareket etme olanağı olmayan bedensel engelli gençlerin büyük bir kısmı teneffüs zamanını sınıfta tek başına geçirmektedir. Öğrencilerin oyunlar ve diğer aktivitelerle birbirleriyle en fazla kaynaştığı bu zaman diliminde bedensel engelli öğrenciler dışarıda bırakıldıklarını hissedebilmektedirler. Bununla beraber, refakatçiye ihtiyaç duyulmadan ya da birinin yardımıyla ders aralarında dışarı çıkma durumlarında da bu yalnızlık devam edebilmektedir. Engelli gençler diğer öğrenciler içinde ötekileştirilebilmekte ve dışlanabilmektedirler.

Tablo 3.1.2-22: Engelli gençlerin “dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum	Evet	174	42,6
	Kararsızım	48	11,8
	Hayır	186	45,6
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-22: Engelli gençlerin “dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum” değişkenine göre dağılımı

“Dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum” önermesine katılımcıların %42,6’sı evet, %11,8’i kararsızım ve %45,6’sı hayır yanıtını vermiştir.

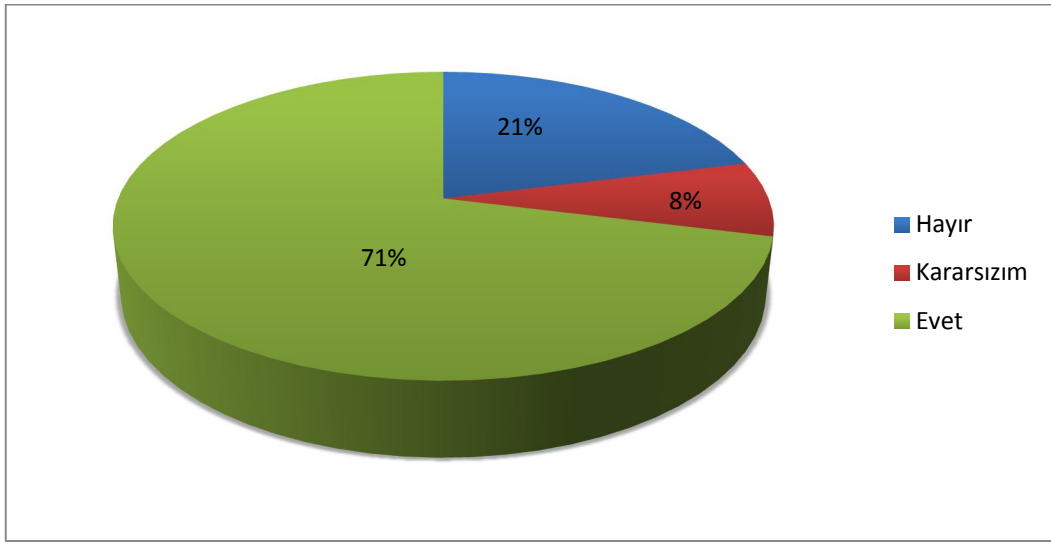
Engelli bireylerin sağlık ve rehabilitasyon harcamaları gibi çeşitli ek hizmetler almaları gerektiğinden ve toplu taşıma araçları gibi kamusal hizmetlere yeterince erişim imkânına sahip olmamalarından dolayı, engeli olmayanların ekonomik doyumuna ulaşabilmeleri için 2,16 kez daha fazla ekonomik gelire sahip olmaları gerekmektedir⁸². Bu durumda engellilik yoksulluk ihtimalini artırmaktadır. Aynı zamanda engellilerin iş ve eğitim olanaklarına erişim ve ulaşımındaki zorlukları onların yine maddi olarak yoksul kalmalarını desteklemektedir. Bu nedenle katılımcıların %42,6 gibi azımsanmayacak bir kesimi dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksun olduğunu ifade etmiştir.

⁸² Aldo Rosano, Federica Mancini ve Alessandro Solipaca, “Poverty in People with Disabilities: Indicators from the Capability Approach”, *Springer Science+Business Media B.V.*, 2008, s. 81.

Tablo 3.1.2-23: Engelli gençlerin “iyi bir iş bulma umudum yok” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
İyi bir iş bulma umudum yok	Evet	290	71,1
	Kararsızım	32	7,8
	Hayır	86	21,1
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-23: Engelli gençlerin “iyi bir iş bulma umudum yok” değişkenine göre dağılımı

“İyi bir iş bulma umudum yok” önermesine katılımcıların %71,1’i evet, %7,8’i kararsızım ve %21,1’i hayır yanıtını vermiştir.

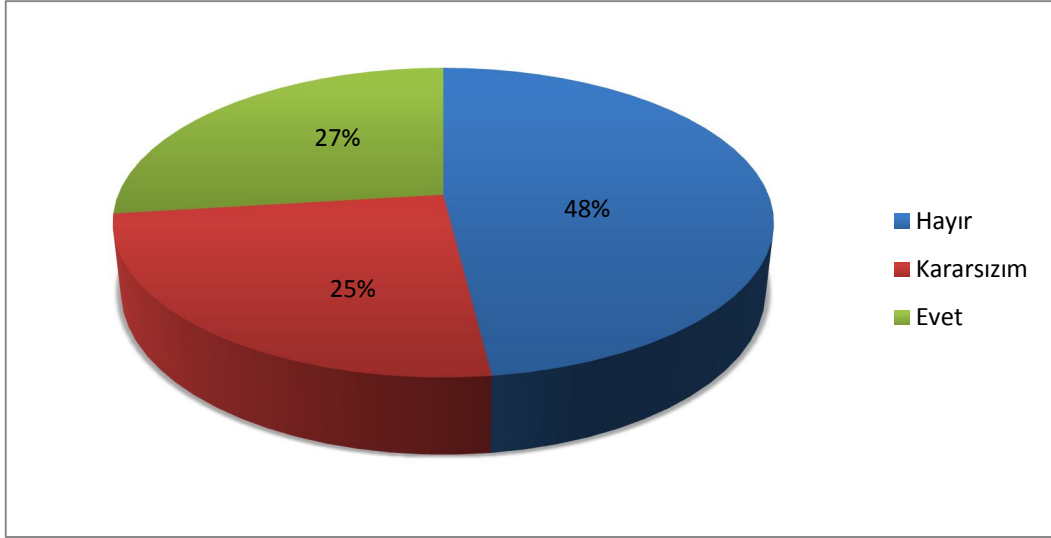
Çalışma hayatında iyi bir iş bulmanın en önemli kriterlerinden biri nitelikli bir eğitim almaktır. Ancak bedensel engelli gençlerin önemli bir kısmı kentlerin fiziksel yapısı, ulaşım araçlarının, kamusal alanların, okulların genellikle engeli olmayanlara göre düzenlenmesi, engellilerin maddi olanaklarının engelli olmayanlara kıyasla genel olarak daha kötü olması gibi nedenlerle eğitim olanaklara yeterince erişememektedirler. Bununla beraber işverenler de engelli bireylerdence engeli olmayanları istihdam etmeyi tercih etmektedirler. Bu nedenlerle her on bedensel engelli gençten yedisi iyi bir iş bulma umuduna sahip değildir.

Tablo 3.1.2-24: Engelli gençlerin “yakın çevrem dışındaki insanlar bana yeterince değer vermiyorlar” değişkenine göre dağılımı

	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yakın çevrem dışındaki insanlar bana yeterince değer vermiyorlar	Evet	110	27,0
	Kararsızım	102	25,0
	Hayır	196	48,0
	Toplam	408	100,0

Grafik 3.1.2-24: Engelli gençlerin “yakın çevrem dışındaki insanlar bana yeterince değer vermiyorlar” değişkenine göre dağılımı

“Yakın çevrem dışındaki insanlar bana yeterince değer vermiyorlar” önermesine katılımcıların %27’si evet, %25’i kararsızım ve %48’i hayır yanıtını vermiştir.

Bedensel engelli gençlerin bu önermeye katılmaları için çeşitli toplumsal nedenler vardır. Bunların başında sosyal hayat içinde engelli gençlerin maruz kaldıkları bazı olumsuz tutum ve davranışlar gelmektedir. Ayrıca engelli gençlerin içinde yaşadıkları toplumun yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek gibi statülere bağlı olarak beklediği kimi rolleri yeterince yerine getirememesi endişeleri mevcuttur. Bu nedenle engelli gençlerin çeyreğinden fazlası yakın çevresi dışındaki insanların kendilerine yeterince değer vermediğini düşünmektedir. Katılımcıların dörtte biri ise bu konuda kararsızdır.

3.1.3. Sosyal dışlanma ölçek maddelerinin cinsiyete göre dağılımı

Tablo 3.1.3-1: “Sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki

Sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum		Cinsiyet		
		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	46	132	178
	Yüzde	%35,1	%47,7	%43,6
Kararsızım	Sayı	12	26	38
	Yüzde	%9,2	%9,4	%9,3
Evet	Sayı	73	119	192
	Yüzde	%55,7	%43,0	%47,1
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=6,290$; $p=0,043<0.05$).

“Sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum” ifadesine kadınların %35,1’i hayır, %9,2’si kararsızım, %55,7’si evet; erkeklerin %47,7’si hayır, %9,4’ü kararsızım ve %43’ü evet yanıtını vermiştir. Bu ifadeye katılımın kadınlarda erkeklerden daha fazla olması dikkat çekicidir. Bu veri, kadın katılımcıların, egemen toplumsal cinsiyet rolleri ile uyum içinde, erkeklere kıyasla daha az sosyalleştiğini göstermektedir.

Tablo 3.1.3-2: “Arkadaşlarımla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum**” ile cinsiyet arasındaki ilişki

Arkadaşlarımla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum*		Cinsiyet		
		Kadın	Erkek	Toplam
Evet	Sayı	44	168	212
	Yüzde	%33,6	%60,6	%52,0
Kararsızım	Sayı	0	18	18
	Yüzde	%0,0	%6,5	%4,4
Hayır	Sayı	87	91	178
	Yüzde	%66,4	%32,9	%43,6
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Arkadaşlarımla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum**” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=44,008$; $p=0,000<0.05$).

“Arkadaşlarımla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum**” ifadesine kadınların %33,6’sı evet, %66,4’ü hayır; erkeklerin %60,6’sı evet, %6,5’i kararsızım, %32,9’u hayır yanıtını vermiştir. Erkeklerin bu tür alanlarda arkadaşları ile zaman geçirme sıklığının, kadınlardan çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bunda ataerkil toplumda genel olarak tüm kamusal alanların öncelikle erkek alanları olarak kabul edilmesinin yanında, özellikle kahvehane gibi mekânların geleneksel olarak erkeklerin homo-sosyal topluluklar halinde sosyalleşme alanları olmasının da etkisi büyüktür. Parklar da benzer biçimde -tıpkı sokaklar ve köşe başları gibi- erkeklerin toplu halde zaman geçirdiği kent alanlarıdır. Kadınlar için ise bu alanlar zorunlu olmadıkça önünden geçilmesinin dahi “uygun” görülmediği “yasak” bölgeler olabilmektedir. Engelli gençler için de, mekânların cinsiyetinin farklı bir inşasının söz konusu olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.1.3-3: “Arkadaşlarımla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum**” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Arkadaşlarımla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum*		Kadın	Erkek	Toplam
Evet	Sayı	18	116	134
	Yüzde	%13,7	%41,9	%32,8
Kararsızım	Sayı	0	12	12
	Yüzde	%0,0	%4,3	%2,9
Hayır	Sayı	113	149	262
	Yüzde	%86,3	%53,8	%64,2
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Arkadaşlarımla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum**” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=41,715$; $p=0,000<0.05$).

“Arkadaşlarımla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum**” ifadesine kadınların %13,7’si evet, %86,3’ü hayır; erkeklerin %41,9’u evet, %4,3’ü kararsızım, %53,8’i hayır yanıtını vermiştir. Kadın ve erkek katılımcıların bu ifadeye katılım oranlarının birbirinden bu kadar farklı olmasını, hem arkadaşlarla vakit geçirme hem de evden uzaklaşma bağlamında ele almak gerekir. Erkeklerin dışarıda arkadaşlarla sosyalleşmesinin kadınlara göre daha fazla olduğu açıktır. Bununla beraber kadınların ev dışına çıkışları okul, iş, dernek, kulüp, rehabilitasyon merkezi, bir komşunun ya da akrabanın evi ya da çoğunlukla aile ile birlikte gidilen mekânlara gitmekten ibaretken, erkek kimliğinin oluşumu büyük ölçüde ev dışındaki mekânlarda biçimlenmektedir. Kadının öncelikli yerinin ev ve aile içinde görülmesinin bir sonucu olarak, genç engelli kadınların erkeklere kıyasla evden uzakta sosyalleşme imkânlarının darlığı dikkat çekicidir. Engellilik egemen toplumsal cinsiyet rollerinde bir kırılma yaratmamakta, engelli genç kadın ve erkekler genelden farklı bir toplumsal cinsiyet kurgusu üretmemektedirler. Böylece engelli kadınlar –tıpkı sınıfsal, ırksal, etnik, dinsel ve cinsel olarak da ikincil konumda olan kadınlar gibi- iki kez dezavantajlı hale gelmektedir.

Tablo 3.1.3-4: “Yeni arkadaşlar edinemiyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Yeni arkadaşlar edinemiyorum		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	28	84	112
	Yüzde	%21,4	%30,3	%27,5
Kararsızım	Sayı	6	60	66
	Yüzde	%4,6	%21,7	%16,2
Evet	Sayı	97	133	230
	Yüzde	%74,0	%48,0	%56,4
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Yeni arkadaşlar edinemiyorum” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=29,327$; $p=0,000<0.05$).

“Yeni arkadaşlar edinemiyorum” ifadesine kadınların %21,4’ü hayır, %4,6’sı kararsızım, %74’ü evet; erkeklerin %30,3’ü hayır, %21,7’si kararsızım, %48’i evet yanıtını vermiştir. Erkek katılımcıların yeni arkadaşlar edinme oranlarının kadınlara kıyasla fazla olduğu görülmektedir. Erkekler gerek evin dışında kadınlardan daha sık ve fazla zaman geçirmelerine, gerekse internet üzerinden tanışıklıklar gerçekleştirmekte daha açık ve esnek olmalarına bağlı olarak kadınlardan daha fazla arkadaş edinebilmektedirler. Kadınların büyük çoğunluğunun yeni arkadaşlar edinemediğini ifade etmesi (%74), sosyal dışlanma bağlamında engelli kadınların engelli erkeklere göre daha dezavantajlı olduğunu gösterir niteliktedir.

Tablo 3.1.3-5: “Arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder**” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
		Kadın	Erkek	Toplam
Arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder*	Sayı	44	142	186
	Yüzde	%33,6	%51,3	%45,6
Kararsızım	Sayı	32	50	82
	Yüzde	%24,4	%18,1	%20,1
Hayır	Sayı	55	85	140
	Yüzde	%42,0	%30,7	%34,3
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder**” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=11,204$; $p=0,004<0.05$).

“Arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder**” ifadesine kadınların %33,6’sı evet, %24,4’ü kararsızım, %42’si hayır; erkeklerin %51,3’ü evet, %18,1’i kararsızım, %30,7’si hayır yanıtını vermiştir. Arkadaşlar tarafından davet edilmede de erkek katılımcıların kadınlara oranla daha önde oldukları, sosyalleşme ağlarında engelli kadınların engeli erkeklerden daha fazla dışlandıkları görülmektedir.

Tablo 3.1.3-6: “Toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	42	128	170
	Yüzde	%32,1	%46,2	%41,7
Kararsızım	Sayı	35	69	104
	Yüzde	%26,7	%24,9	%25,5
Evet	Sayı	54	80	134
	Yüzde	%41,2	%28,9	%32,8
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($\chi^2=8,511$; $p=0,014<0.05$).

“Toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum” ifadesine kadınların %32,1’i hayır, %26,7’si kararsızım, %41,2’si evet; erkeklerin %46,2’si hayır, %24,9’u kararsızım, %28,9’u evet yanıtını vermiştir. Araştırmada sosyal dışlanmanın sosyal ilişkilerden dışlanma boyutunun en net ifade edildiği madde belki de budur. Kadın katılımcıların yaklaşık yarısı toplumun dışında bırakıldığını düşünmektedir. Erkeklerin bu ifadeye katılım oranı da azımsanmayacak ölçüde olmakla birlikte, burada da kadınların toplumla bütünleşmesinin erkeklere oranla daha düşük düzeyde kaldığı görülmektedir.

Tablo 3.1.3-7: “Sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarm (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarm (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)*		Kadın	Erkek	Toplam
Evet	Sayı	14	72	86
	Yüzde	%10,7	%26,0	%21,1
Kararsızım	Sayı	4	8	12
	Yüzde	%3,1	%2,9	%2,9
Hayır	Sayı	113	197	310
	Yüzde	%86,3	%71,1	%76,0
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarm (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=12,576$; $p=0,002<0.05$).

“Sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarm (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)” ifadesine kadınların %10,7’si evet, %3,1’i kararsızım, %86,3’ü hayır; erkeklerin %26’sı evet, %2,9’u kararsızım, %71,1’i hayır yanıtını vermiştir. Her iki cinsiyet grubunda eğlence amacıyla sık sık dışarı çıkma oranlarının düşük olmasıyla birlikte, genç engelli erkeklerin maç, sinema, tiyatro, konser vb. etkinliklere katılımının daha fazla olduğu görülmektedir. Burada ağırlığı futbol maçlarının oluşturduğunu düşünmek mümkündür. Bununla beraber, engelli kadınların evden çıkmaları çoğunlukla “zorunlu” durumlarla sınırlı kalmakta, erkeklerse “keyfi” nedenlerle evden uzaklaşma şansına biraz daha fazla sahip olmaktadır.

Tablo 3.1.3-8: “İhtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum**” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
		Kadın	Erkek	Toplam
İhtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*	Sayı	66	184	250
	Yüzde	%50,4	%66,4	%61,3
Kararsızım	Sayı	4	8	12
	Yüzde	%3,1	%2,9	%2,9
Hayır	Sayı	61	85	146
	Yüzde	%46,6	%30,7	%35,8
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

İhtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum** ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=10,011$; $p=0,007<0.05$).

“İhtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum**” ifadesine kadınların %50,4’ü evet, %3,1’i kararsızım, %46,6’sı hayır; erkeklerin %66,4’ü evet, %2,9’u kararsızım ve %30,7’si hayır yanıtını vermiştir. Erkeklerin ihtiyaçlarını karşılayabilmeye bağlı olarak tek başlarına evden dışarı çıkıp arkadaşlarıyla buluşma sıklıklarının kadınlardan daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3.1.3-9: “Kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
		Kadın	Erkek	Toplam
Kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum	Sayı	58	164	222
	Yüzde	%44,3	%59,2	%54,4
Hayır	Sayı	10	26	36
	Yüzde	%7,6	%9,4	%8,8
Kararsızım	Sayı	63	87	150
	Yüzde	%48,1	%31,4	%36,8
Evet	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=10,687$; $p=0,005<0.05$).

“Kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum” ifadesine kadınların %44,3’ü hayır, %7,6’sı kararsızım, %48,1’i evet; erkeklerin %59,2’si hayır, %9,4’ü kararsızım, %31,4’ü evet yanıtını vermiştir. Bedensel bir engeli bulunmasa dahi bir kadının “kadın başına” özellikle ev dışında bir faaliyette bulunması ataerkil zihniyete ters düşmektedir. Her ne kadar nispeten gelişmiş kent yaşamında kadınlar kamusal alanda varlıklarını artırmakta olsalar da, bu eril anlayışın kadınların sosyalleşme örüntülerinde hala büyük oranda belirleyici olduğu bilinmektedir. Ev dışı yaşam alanında bedensel ve toplumsal olarak daha fazla dezavantaja sahip olan engelli kadınların bu ifadeye katılım oranının erkeklerle göre daha yüksek olmasını bu çerçevede değerlendirmek anlamlı olacaktır.

Tablo 3.1.3-10: “Kamu hizmetlerinde (ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Kamu hizmetlerinde (ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	102	164	266
	Yüzde	%77,9	%59,2	%65,2
Kararsızım	Sayı	6	28	34
	Yüzde	%4,6	%10,1	%8,3
Evet	Sayı	23	85	108
	Yüzde	%17,6	%30,7	%26,5
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Kamu hizmetlerinde (ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=13,801$; $p=0,001<0.05$).

“Kamu hizmetlerinde (ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum” ifadesine kadınların %77,9’u hayır, %4,6’sı kararsızım, %17,6’sı evet; erkeklerin %59,2’si hayır, %10,1’i kararsızım, %30,7’si evet yanıtını vermiştir. Kadınların erkeklere kıyasla kamu hizmetlerine erişimde daha az ayrımcılığa uğradıklarını düşünmeleri öncelikli olarak evden daha az çıkmalarıyla ilişkilidir. Bunun yanı sıra kadınların toplumsal yaşamdaki ikincilliğinin, engelli kadınların engelleri nedeniyle maruz kaldıkları ayrımcılığı daha az hissetmelerine neden olduğu düşünülebilir. Oysa erkek egemen toplum yapısında engelli bir erkeğin ayrımcılığa uğraması doğrudan engeliyle bağlantılı olarak algılanacaktır.

Tablo 3.1.3-11: “Dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	80	146	226
	Yüzde	%61,1	%52,7	%55,4
Kararsızım	Sayı	14	58	72
	Yüzde	%10,7	%20,9	%17,6
Evet	Sayı	37	73	110
	Yüzde	%28,2	%26,4	%27,0
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=6,537$; $p=0,038<0.05$).

“Dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum” ifadesine kadınların %61,1’i hayır, %10,7’si kararsızım, %28,2’si evet; erkeklerin %52,7’si hayır, %20,9’u kararsızım, %26,4’ü evet yanıtını vermiştir. Bu ifadeye katılım oranları kadınlarda ve erkeklerde çok fazla değişmemekle birlikte, katılmama ve kararsızlık oranlarının bir hayli farklı olduğu görülmektedir. Kadınların çoğunluğu dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalmadığını düşünmektedir. Bunda kadınların erkeklere kıyasla ev dışında, yanında “koruyucu” bir aile üyesi olmaksızın, çok daha kısıtlı zaman geçiriyor olması oldukça belirleyicidir. Bunun yanında, erkeklerin %20’sinin kararsız olması dikkat çekicidir. Bu kararsızlığın “dışarı” kavramının geniş kapsamıyla bağlantılı olduğunu düşünmek mümkündür. Kamu hizmetlerinde ayrımcılığa uğradığını düşünen genç engelli erkeklerin bir kısmının, evlerinin ve daha fazla güçlü bağa sahip oldukları tanıdıklarının bulunduğu sokakta ya da mahallede, olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalmadığını düşünmesi olasıdır.

Tablo 3.1.3-12: “Cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	88	202	290
	Yüzde	%67,2	%72,9	%71,1
Kararsızım	Sayı	6	32	38
	Yüzde	%4,6	%11,6	%9,3
Evet	Sayı	37	43	80
	Yüzde	%28,2	%15,5	%19,6
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=12,395$; $p=0,002<0.05$).

“Cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor” ifadesine kadınların %67,2’si hayır, %4,6’sı kararsızım, %28,2’si evet; erkeklerin %72,9’u hayır, %11,6’sı kararsızım, %15,5’i evet yanıtını vermiştir. Kadınların %28,2’sinin ve erkeklerin %15,5’inin kendisine toplum içinde bir cinsel kimliği yokmuş gibi davranıldığına inanması oldukça dikkat çekici bir veridir. Engelli gençler toplumda yetişkin kadın ve erkekler yerine çocuk gibi görülebilmektedirler. Kadınlarda bu oranın erkeklerden daha fazla olmasını, yine toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargılar bağlamında değerlendirmek mümkündür. Kamusal alanda görünürlüğü artan, “erkek alanlarına” girmeye teşebbüs eden kadınlar ya cinsel nesnelere indirgenmekte ya da cinsiyetsizleştirilmektedir. Ataerkil, kadınlardan ya cinsellikle özdeşleşmelerini ya da cinselliklerini tümüyle inkâr etmelerini, en azından evde-özel alanda bırakmalarını talep etmektedir. Genç engelli kadınların bu ifadeye erkeklerden daha fazla katılmaları, kadınların toplumsal yaşamdaki varlık koşulları ile yakından ilişkilidir.

Tablo 3.1.3-13: “Dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	48	138	186
	Yüzde	%36,6	%49,8	%45,6
Kararsızım	Sayı	8	40	48
	Yüzde	%6,1	%14,4	%11,8
Evet	Sayı	75	99	174
	Yüzde	%57,3	%35,7	%42,6
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=18,289$; $p=0,000<0.05$).

“Dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum” ifadesine kadınların %36,6’sı hayır, %6,1’i kararsızım, %57,3’ü evet; erkeklerin %49,8’i hayır, %14,4’ü kararsızım, %35,7’si evet yanıtını vermiştir. Bu ifadeye katılımın kadınlarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye’de kadının ikincil konumunu yeniden üreten en önemli değişkenlerden biri ekonomik bağımsızlıktan mahrumiyettir. Kadının öncelikli toplumsal rollerinin “eş” ve “anne” olmak, çocuk doğurmak ve büyütme biçiminde belirlenmesi, ekonomik aktivitenin erkek egemenliğinde kalmasını kolaylaştırmaktadır. Böylece genel olarak erkeklerin “eve ekmek getiren” olduğu bir düzenin devamı sağlanmaktadır. Engelliler için de bu egemen terminolojinin değişmediği görülmektedir. Engelli kadınlar ekonomik kaynaklara erişimde engelli erkeklere kıyasla daha dezavantajlıdır. Para kazanma haricinde, aileden harçlık alma durumlarında da “erkek adamın cebinde parası olması gerekir” düşüncesinden hareketle erkeklerin dışarıda zaman geçirmek için gerekli maddi imkânlara sahip olmaları olasılığının kadınlara kıyasla daha fazla olduğunu düşünmek mümkündür.

3.2. ENGELLİ GENÇLERİN İNTERNET KULLANIMI İLE SOSYAL DIŞLANMA DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

3.2.1. İnternette geçirilen süre ile sosyal dışlanma düzeyi arasındaki ilişki

Tablo 3.2.1-1: İnternette geçirilen süre ile sosyal dışlanma düzeyi arasındaki ilişki

Değişken		Sosyal Dışlanma
Genel olarak bir günde internette geçirilen süre	r	0,363**
	p	0,000
	N	408

Bir günde internette geçirilen süre ile sosyal dışlanma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.363$; $p=0,000<0.05$).

3.2.2. İnternet kullanım sıklığı ile sosyal dışlanma düzeyi arasındaki ilişki

Tablo 3.2.2-1: İnternet kullanım sıklığı ile sosyal dışlanma düzeyi arasındaki ilişki

Değişken		Sosyal Dışlanma
Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak	r	-0,315**
	p	0,000
	N	408
Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek	r	-0,112*
	p	0,023
	N	408
Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)	r	0,257**
	p	0,000
	N	408
Blogları, sözlükleri okumak	r	-0,175**
	p	0,000
	N	408
Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)	r	-0,203**
	p	0,000
	N	408
Sohbet odalarına katılmak	r	0,109*
	p	0,028
	N	408

Değişken		Sosyal Dışlanma
Alışveriş yapmak	r	-0,266**
	p	0,000
	N	408
Webde gezinmek	r	-0,186**
	p	0,000
	N	408
Bilgi aramak	r	-0,309**
	p	0,000
	N	408
Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak	r	0,052
	p	0,296
	N	408

“Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile sosyal dışlanma arasında zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.315$; $p=0,000<0.05$).

“Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile sosyal dışlanma arasında çok zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.112$; $p=0,023<0.05$).

“Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile sosyal dışlanma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.257$; $p=0,000<0.05$).

“Blogları, sözlükleri okumak” ile sosyal dışlanma arasında çok zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.175$; $p=0,000<0.05$).

“Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype vb.)” ile sosyal dışlanma arasında çok zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.203$; $p=0,000<0.05$).

“Sohbet odalarına katılmak” ile sosyal dışlanma arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.109$; $p=0,028<0.05$).

“Alışveriş yapmak” ile sosyal dışlanma arasında zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.266$; $p=0,000<0.05$).

Webde gezinmek ve sosyal dışlanma arasında çok zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.186$; $p=0,000<0.05$).

Bilgi aramak ve sosyal dışlanma arasında zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.309$; $p=0,000<0.05$).

Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$).

3.2.3. İnternet kullanımına iten nedenler ile sosyal dışlanma düzeyi arasındaki ilişki

Tablo 3.2.3-1: İnternet kullanımına iten nedenler ile sosyal dışlanma düzeyi arasındaki ilişki

Değişken		Sosyal Dışlanma
Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum	r	0,548**
	p	0,000
	N	408
İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım	r	0,196**
	p	0,000
	N	408
Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum	r	0,161**
	p	0,001
	N	408
Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum	r	-0,469**
	p	0,000
	N	408
İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor	r	0,362**
	p	0,000
	N	408
İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum	r	0,424**
	p	0,000
	N	408
Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım	r	0,414**
	p	0,000
	N	408
İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor	r	-0,297**
	p	0,000
	N	408

“Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ile sosyal dışlanma arasında orta, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.548$; $p=0,000<0.05$).

“İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” ile sosyal dışlanma arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.196$; $p=0,000<0.05$).

“Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile sosyal dışlanma arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.161$; $p=0,001<0.05$).

“Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile sosyal dışlanma arasında zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.469$; $p=0,000<0.05$).

“İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile sosyal dışlanma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.362$; $p=0,000<0.05$).

“İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile sosyal dışlanma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.424$; $p=0,000<0.05$).

“Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile sosyal dışlanma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.414$; $p=0,000<0.05$).

“İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ile sosyal dışlanma arasında zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.297$; $p=0,000<0.05$).

Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$).

3.3. EĞİTİMİN SOSYALLEŞME İLE İLİŞKİSİ

3.3.1. Eğitim düzeyi ile sosyal ağlardaki arkadaş sayısı arasındaki ilişki

Tablo 3.3.1-1: Eğitim düzeyi ile sosyal ağlardaki arkadaş sayısı arasındaki ilişki

	Grup	N	Ort.	Ss	F	p	Fark
Facebook gibi sosyal ağlarda kaç arkadaşınız var?	Hiç okula gitmedim	35	115,940	79,223	9,706	0,000	2 > 1
	İlkokul mezunuyum	151	185,760	129,797			4 > 1
	Ortaokul öğrencisiyim	16	181,880	51,668			5 > 1
	Ortaokul mezunuyum	87	199,540	63,957			6 > 1
	Lise öğrencisiyim	13	298,620	187,107			7 > 1
	Açık lisede öğrenciyim	40	221,000	58,520			9 > 1
	Lise mezunuyum	18	460,000	431,468			5 > 2
	Açık lise mezunuyum	8	197,500	135,726			7 > 2
	Üniversite öğrencisiyim	24	284,750	126,676			9 > 2
	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	10	160,000	38,297			5 > 3
	Üniversite mezunuyum	4	205,000	40,415			7 > 3
							9 > 3
5 > 4							
7 > 4							
9 > 4							
				7 > 5			
				7 > 6			
				7 > 8			
				7 > 9			
				5 > 10			
				7 > 10			
				9 > 10			
				7 > 11			

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ortalamalarının eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (F=9,706; p=0<0.05). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır.

Lise mezunu olan katılımcıların Facebook gibi sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ortalaması (460,000 ± 431,468) diğer tüm gruplardan yüksek bulunmuştur. Hiç okula gitmeyenlerin arkadaş sayısı ortalaması ise (115,940 ± 79,223) diğer tüm gruplardan düşüktür. Bununla beraber lise öğrencisi olanların ortalaması (298,620 ± 187,107) açık lise öğrencisi olanlardan (221,000 ± 58,520), lise mezunu olanların ortalaması (460,000 ± 431,468) açık lise mezunlarından (197,500 ± 135,726) ve üniversite öğrencilerinin ortalaması (284,750 ± 126,676) açık öğretim fakültesi öğrencilerinden (160,000 ± 38,297) yüksek bulunmuştur. Örgün öğretim yoluyla kazanılan arkadaşlar Facebook vb. ağlardaki arkadaş listelerine eklenmekte, bu da gerçek hayattaki tanışıklıkların sanal ilişkilere yansıdığını göstermektedir.

3.3.2. Eğitim düzeyi ile sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme arasındaki ilişki

Tablo 3.3.2-1: Eğitim düzeyi ile sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme arasındaki ilişki

	Grup	N	Ort.	Ss	F	p	Fark
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçını gerçek hayatta GÖRDÜNÜZ?	Hiç okula gitmedim	35	62,230	67,073	12,827	0,000	7 > 1
	İlkokul mezunuyum	151	60,530	27,569			9 > 1
	Ortaokul öğrencisiyim	16	58,120	21,670			11 > 1
	Ortaokul mezunuyum	87	75,400	32,736			4 > 2
	Lise öğrencisiyim	11	62,910	36,289			7 > 2
	Açık lisede öğrenciyim	40	69,750	31,070			9 > 2
	Lise mezunuyum	14	95,710	36,735			11 > 2
	Açık lise mezunuyum	8	77,500	34,949			7 > 3
	Üniversite öğrencisiyim	24	160,830	108,063			9 > 3
	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	10	79,000	37,771			11 > 3
	Üniversite mezunuyum	4	130,000	0,000			9 > 4
						11 > 4	
						9 > 5	
						11 > 5	
						9 > 6	
						11 > 6	
						9 > 7	
						11 > 7	
						9 > 8	
						11 > 8	
						9 > 9	
						11 > 9	
						9 > 10	
						11 > 10	

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanları ortalamalarının eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=12,827$; $p=0<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır.

Sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanları ortalamasının en yüksek olduğu grubu üniversite öğrencileri oluşturmaktadır ($160,830 \pm 108,063$). Bu grubu üniversite mezunları izlemektedir ($130,000 \pm 0,000$). Sırasıyla ortaokul öğrencileri ($58,120 \pm 21,670$), ilkokul mezunları ($60,530 \pm 27,569$), hiç okula gitmeyenler ($62,230 \pm 67,073$) ve lise öğrencileri ($62,910 \pm 36,289$) en düşük puanlara sahiptir. Bunları açık lise öğrencileri ($69,750 \pm 31,070$) izlemektedir.

3.3.3. Eğitim düzeyi ile sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme arasındaki ilişki

Tablo 3.3.3-1: Eğitim düzeyi ile sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme arasındaki ilişki

	Grup	N	Ort.	Ss	F	p	Fark
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçıyla YÜZ YÜZE GÖRÜŞÜYORSUNUZ?	Hiç okula gitmedim	35	3,970	4,183	26,418	0,000	
	İlkokul mezunuyum	151	7,910	4,614			7 > 1
	Ortaokul öğrencisiyim	16	10,880	7,822			9 > 1
	Ortaokul mezunuyum	87	9,890	4,905			11 > 1
	Lise öğrencisiyim	11	12,180	9,877			7 > 2
	Açık lisede öğrenciyim	40	10,100	4,771			9 > 2
	Lise mezunuyum	18	63,330	48,689			7 > 3
	Açık lise mezunuyum	8	11,000	6,141			9 > 3
	Üniversite öğrencisiyim	24	60,080	68,930			7 > 4
	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	10	16,000	7,746			9 > 4
	Üniversite mezunuyum	4	27,500	2,887			7 > 5

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları ortalamalarının eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=26,418$; $p=0<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır.

Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları ortalamasının en yüksek olduğu grubu lise mezunları oluşturmaktadır ($63,330 \pm 48,689$). Bu grubu üniversite öğrencileri ($60,080 \pm 68,930$) izlemektedir. Hiç okula gitmeyenler ($3,970 \pm 4,183$) ile ilkokul mezunları ($7,910 \pm 4,614$) en düşük puanlara sahiptir.

3.4. SANALDAN GERÇEĞE SOSYAL İLİŞKİLER

3.4.1. Sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ile arkadaşları gerçek hayatta görme arasındaki ilişki

Tablo 3.4.1-1: Sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ile arkadaşları gerçek hayatta görme arasındaki ilişki

		Facebook gibi sosyal ağlarda kaç arkadaşınız var?	Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçını gerçek hayatta GÖRDÜNÜZ?	Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçıyla YÜZ YÜZE GÖRÜŞÜYORSUNUZ?
Facebook gibi sosyal ağlarda kaç arkadaşınız var?	r	1,000		
	p	0,000		
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçını gerçek hayatta GÖRDÜNÜZ?	r	0,369**	1,000	
	p	0,000	0,000	
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçıyla YÜZ YÜZE GÖRÜŞÜYORSUNUZ?	r	0,283**	0,567**	1,000
	p	0,000	0,000	0,000

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanları ile sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.369$; $p=0,000<0.05$). Buna göre sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanları arttıkça sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ortalamaları artmaktadır.

3.4.2. Sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ile bu arkadaşlarla yüz yüze görüşme arasındaki ilişki

Tablo 3.4.2-1: Sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ile bu arkadaşlarla yüz yüze görüşme arasındaki ilişki

		Facebook gibi sosyal ağlarda kaç arkadaşınız var?	Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçını gerçek hayatta GÖRDÜNÜZ?	Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçıyla YÜZ YÜZE GÖRÜŞÜYORSUNUZ?
Facebook gibi sosyal ağlarda kaç arkadaşınız var?	r	1,000		
	p	0,000		
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçını gerçek hayatta GÖRDÜNÜZ?	r	0,369**	1,000	
	p	0,000	0,000	
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçıyla YÜZ YÜZE GÖRÜŞÜYORSUNUZ?	r	0,283**	0,567**	1,000
	p	0,000	0,000	0,000

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları ortalamaları ile sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0.283$; $p=0,000<0.05$). Buna göre sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları arttıkça sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ortalamaları artmaktadır.

3.4.3. Sosyal ağlardaki arkadaş sayısı, arkadaşları gerçek hayatta görme ve arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile internet ortamında tanışılan biriyle bir araya gelme arasındaki ilişki

Tablo 3.4.3-1: Sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ile internet ortamında tanışılan biriyle bir araya gelme arasındaki ilişki

	Grup	N	Ort.	Ss	t	p
Facebook gibi sosyal ağlarda kaç arkadaşınız var?	Evet	74	279,650	252,955	4,744	0,004
	Hayır	328	189,880	110,282		
	Hayır	326	10,720	13,542		

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ortalamalarının daha önce internette tanışılan biriyle gerçek hayatta bir araya gelme değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=4,744$; $p=0,004<0,05$). Daha önce internette tanışılan biriyle gerçek hayatta bir araya gelenlerin sosyal ağlardaki arkadaş sayısı puanları ($x=279,650$), daha önce internette tanışılan biriyle gerçek hayatta bir araya gelmeyenlerin sosyal ağlardaki arkadaş sayısı puanlarından ($x=189,880$) yüksek bulunmuştur. İnternette kurulan tanışıklıkların gerçek hayata yansması internet üzerindeki sosyalleşme arttıkça artış göstermektedir.

Tablo 3.4.3-2: Sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme ile internet ortamında tanışılan biriyle bir araya gelme arasındaki ilişki

	Grup	N	Ort.	Ss	t	p
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçını gerçek hayatta GÖRDÜNÜZ?	Hayır	328	189,880	110,282	3,889	0,011
	Evet	70	94,140	77,782		
	Hayır	326	69,290	39,599		
	Hayır	326	10,720	13,542		

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanları ortalamalarının daha önce internette tanışılan biriyle gerçek hayatta bir araya gelme değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=3,889$; $p=0,011<0,05$). Daha önce internette tanışılan biriyle gerçek hayatta bir araya gelenlerin sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanları ($x=94,140$), daha önce internette tanışılan biriyle gerçek hayatta bir araya gelmeyenlerin sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanlarından ($x=69,290$) yüksek bulunmuştur.

Tablo 3.4.3-3: Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile internet ortamında tanışılan biriyle bir araya gelme arasındaki ilişki

	Grup	N	Ort.	Ss	t	p
	Hayır	326	69,290	39,599		
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçıyla YÜZ YÜZE GÖRÜŞÜYORSUNUZ?	Evet	74	31,490	49,657	6,572	0,001
	Hayır	326	10,720	13,542		

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları ortalamalarının daha önce internette tanışılan biriyle gerçek hayatta bir araya gelme değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=6,572$; $p=0,001<0,05$). Daha önce internette tanışılan biriyle gerçek hayatta bir araya gelenlerin sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları ($x=31,490$), daha önce internette tanışılan biriyle gerçek hayatta bir araya gelmeyenlerin sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanlarından ($x=10,720$) yüksek bulunmuştur.

3.5. YÜZ YÜZE İLETİŞİM

3.5.1. Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

Tablo 3.5.1-1: Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

	Grup	N	Ort.	Ss	F	p	Fark
Facebook gibi sosyal ağlarda kaç arkadaşınız var?	1 saatten az	24	177,500	186,600	2,983	0,019	
	1-2 saat	165	188,920	131,552			5 > 1
	3-5 saat	127	206,310	100,474			5 > 2
	6-8 saat	42	236,190	117,056			5 > 3
	9 saat ve daha fazla	48	263,750	270,505			
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçını gerçek hayatta GÖRDÜNÜZ?	1 saatten az	24	64,170	69,933	15,805	0,000	4 > 1
	1-2 saat	165	57,800	36,181			5 > 1
	3-5 saat	125	75,380	41,898			3 > 2
	6-8 saat	40	91,500	27,226			4 > 2
	9 saat ve daha fazla	46	114,350	75,532			5 > 2 5 > 3 5 > 4
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçıyla YÜZ YÜZE GÖRÜŞÜYORSUNUZ?	1 saatten az	24	19,420	40,725	15,147	0,000	4 > 1
	1-2 saat	165	7,020	4,222			1 > 2
	3-5 saat	125	11,580	18,895			4 > 2
	6-8 saat	42	32,480	31,673			5 > 2
	9 saat ve daha fazla	48	29,380	47,137			4 > 3 5 > 3

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaş sayısı ortalamalarının bir günde ev dışında geçirilen süre değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=2,983$; $p=0.019<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır.

Bir günde ev dışında geçirdikleri süre 9 saat ve daha fazla olanların sosyal ağlardaki arkadaş sayısı puanları ($263,750 \pm 270,505$) en yüksek bulunurken, bir günde ev dışında geçirdikleri süre 1 saatten az olanların puanları ($177,500 \pm 186,600$) en düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanları ortalamalarının bir günde ev dışında geçirilen süre değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=15,805$; $p=0<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır.

Bir günde ev dışında geçirdikleri süre 9 saat ve daha fazla olanların sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanları ($114,350 \pm 75,532$) en yüksek bulunurken, bir günde ev dışında geçirdikleri süre 1-2 saat olanların puanları ($57,800 \pm 36,181$) en düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları ortalamalarının bir günde ev dışında geçirilen süre değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (F=15,147; p=0<0.05). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır.

Bir günde ev dışında geçirdikleri süre 6-8 saat olanların sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları (32,480 ± 31,673), diğer tüm grupların puanlarından yüksek bulunmuştur. Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanlarının en düşük olduğu grup günde 1-2 saatini ev dışında geçirenler (7,020 ± 4,222) olmuştur.

3.5.2. Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

Tablo 3.5.2-1: Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

	Grup	N	Ort.	Ss	F	p	Fark
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçıyla YÜZ YÜZE GÖRÜŞÜYORSUNUZ?	Her gün	116	25,470	30,123	9,103	0,000	1 > 2 1 > 3 1 > 4 1 > 5
	2-3 günde bir	128	12,580	30,364			
	4-5 günde bir	74	6,460	3,631			
	Haftada bir	56	7,180	4,601			
	2 haftada bir ve daha az	30	13,400	26,360			

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları ortalamalarının evden çıkma sıklığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (F=9,103; p=0<0.05). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır.

Her gün evden çıkanların sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları (25,470 ± 30,123), diğer tüm grupların puanlarından yüksek bulunmuştur. Bu grubu 2-3 günde bir evden çıkanlar izlemektedir (12,580 ± 30,364).

3.5.3. Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile kullanılan araç arasındaki ilişki

Tablo 3.5.3-1: Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme ile kullanılan araç arasındaki ilişki

	Grup	N	Ort.	Ss	F	p	Fark
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçını gerçek hayatta GÖRDÜNÜZ?	Protez	12	125,000	38,964	13,026	0,000	1 > 2
	Akülü tekerlekli sandalye	88	82,360	36,581			5 > 2
	Tekerlekli sandalye	220	60,820	37,163			1 > 3
	Koltuk değneği	38	77,630	24,515			2 > 3
	Araç kullanmıyorum	42	103,380	97,945			4 > 3
							5 > 3
							1 > 4
							5 > 4
Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçıyla YÜZ YÜZE GÖRÜŞÜYORSUNUZ?	Protez	12	40,000	51,874	20,732	0,000	1 > 2
	Akülü tekerlekli sandalye	88	19,430	20,711			5 > 2
	Tekerlekli sandalye	222	7,050	4,191			1 > 3
	Koltuk değneği	38	11,680	4,765			2 > 3
	Araç kullanmıyorum	44	37,450	58,778			5 > 3
							1 > 4
							5 > 4

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanları ortalamalarının kullanılan araç değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (F=13,026; p=0<0.05). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır.

Sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanları protez kullananlarda (125,000 ± 38,964) ve araç kullanmayanlarda (103,380 ± 97,945) en yüksek düzeyde bulunmuştur. En düşük sosyal ağlardaki arkadaşları gerçek hayatta görme puanına sahip grup, tekerlekli sandalye kullananlardır (60,820 ± 37,163).

Araştırmaya katılan engellilerin sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları ortalamalarının kullanılan araç değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (F=20,732; p=0<0.05). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır.

Protez kullananların (40,000 ± 51,874) ve araç kullanmayanların (37,450 ± 58,778) sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları diğer tüm grupların puanlarından yüksek bulunmuştur. Sosyal ağlardaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanları en düşük olan grup tekerlekli sandalye kullananlardır (7,050 ± 4,191).

3.5.4. İnternette tanışılan biriyle gerçek hayatta görüşme ile cinsiyet arasındaki ilişki

Tablo 3.5.4-1: İnternette tanışılan biriyle gerçek hayatta görüşme ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Daha önce internette tanıştığınız biriyle gerçek hayatta bir araya geldiniz mi?		Kadın	Erkek	Toplam
Evet	Sayı	12	64	76
	Yüzde	%9,2	%23,4	%18,8
Hayır	Sayı	119	209	328
	Yüzde	%90,8	%76,6	%81,2
Toplam	Sayı	131	273	404
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

İnternette tanışılan biriyle gerçek hayatta görüşme ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=11,824$; $p=0,000<0.05$). Kadınların büyük çoğunluğu bu soruya hayır yanıtı vermiştir (%90,8). Buna karşılık erkeklerin çoğunun (%76,6) internette tanıştıkları kişilerle gerçek hayatta bir araya geldikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

3.5.5. İnternette tanışılan biriyle gerçek hayatta görüşme ile çalışma durumu arasındaki ilişki

Tablo 3.5.5-1: İnternette tanışılan biriyle gerçek hayatta görüşme ile çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
Daha önce internette tanıştığınız biriyle gerçek hayatta bir araya geldiniz mi?		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum /serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X^2/p
Evet	Sayı	14	10	26	26	76	$X^2=28,224$ $p=0,000$
	Yüzde	%45,2	%32,3	%23,6	%11,2	%18,8	
Hayır	Sayı	17	21	84	206	328	
	Yüzde	%54,8	%67,7	%76,4	%88,8	%81,2	
Toplam	Sayı	31	31	110	232	404	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

İnternette tanışılan biriyle gerçek hayatta görüşme ile çalışma durumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=28,224$; $p=0,000<0.05$). Ücretli bir işte çalışanların %45,2'si bu soruya evet yanıtını verirken, çalışmayanlarda evet yanıtı %11,2'ye düşmektedir. Bu durum, dışarıda bir sosyal çevreye sahip olanların internette yeni insanlarla tanışmaya ya da onlarla dışarıda da bir araya gelmeye daha açık olduğunu, çalışmayanlarınsa bu imkândan yoksun olduğunu göstermektedir.

4.BÖLÜM

ENGELLİ GENÇLERİN İNTERNET KULLANIMI

4.1. İNTERNETTE GEÇİRİLEN SÜRE VE KULLANIM SIKLIĞI DAĞILIMLARI

4.1.1. Genel dağılım

Tablo 4.1.1-1: İnternette geçirilen süre ve kullanım sıklığı dağılımları

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Bir günde internette geçirilen süre	1 saatten az	8	2,0
	1-2 saat	40	9,8
	3-5 saat	154	37,7
	6-8 saat	144	35,3
	9 saat ve daha fazla	62	15,2
	Toplam	408	100,0
Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak	Hiç	50	12,3
	Ayda en az bir kez	76	18,6
	Haftada en az bir kez	166	40,7
	Günde en az bir kez	116	28,4
	Toplam	408	100,0
Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek	Hiç	8	2,0
	Haftada en az bir kez	36	8,8
	Günde en az bir kez	364	89,2
	Toplam	408	100,0
Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)	Hiç	8	2,0
	6 ayda en az bir kez	2	0,5
	Ayda en az bir kez	34	8,3
	Haftada en az bir kez	104	25,5
	Günde en az bir kez	260	63,7
Toplam	408	100,0	
Blogları, sözlükleri okumak	Hiç	180	44,1
	6 ayda en az bir kez	30	7,4
	Ayda en az bir kez	136	33,3
	Haftada en az bir kez	42	10,3
	Günde en az bir kez	20	4,9
	Toplam	408	100,0
Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)	Hiç	50	12,3
	Haftada en az bir kez	120	29,4
	Günde en az bir kez	238	58,3
	Toplam	408	100,0
Sohbet odalarına katılmak	Hiç	198	48,5
	6 ayda en az bir kez	10	2,5
	Ayda en az bir kez	42	10,3
	Haftada en az bir kez	124	30,4
	Günde en az bir kez	34	8,3
	Toplam	408	100,0
Alışveriş yapmak	Hiç	314	77,0
	6 ayda en az bir kez	64	15,7
	Ayda en az bir kez	14	3,4
	Haftada en az bir kez	6	1,5
	Günde en az bir kez	10	2,5
Toplam	408	100,0	

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Webde gezinmek	Hiç	38	9,3
	Ayda en az bir kez	110	27,0
	Haftada en az bir kez	194	47,5
	Günde en az bir kez	66	16,2
	Toplam	408	100,0
Bilgi aramak	Hiç	36	8,8
	6 ayda en az bir kez	20	4,9
	Ayda en az bir kez	184	45,1
	Haftada en az bir kez	114	27,9
	Günde en az bir kez	54	13,2
	Toplam	408	100,0
Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak	Hiç	14	3,4
	Ayda en az bir kez	22	5,4
	Haftada en az bir kez	102	25,0
	Günde en az bir kez	270	66,2
	Toplam	408	100,0

Araştırmaya katılan engelli gençlerin %2'si günde bir saatten az, %9,8'i 1-2 saat, %37,7'si 3-5 saat, %35,3'ü 6-8 saat, %15,2'si ise 9 saat ve daha fazla süreyle internet kullanmaktadır. Katılımcıların çoğu (%73) günde 3-8 saatini internette geçirmektedir.

Araştırmaya katılan engelli gençlerin %40,7'si haftada en az bir kez, %28,4'ü günde en az bir kez ve %18,6'sı ayda en az bir kez günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak için internet kullanmaktadır.

Araştırmaya katılan engelli gençlerin %89,2'si günde en az bir kez, %8,8'i ise haftada en az bir kez, Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek için internet kullanmaktadır.

Araştırmaya katılan engelli gençlerin %63,7'si günde en az bir kez, %25,5'i haftada en az bir kez, %8,3'ü ayda en az bir kez ve %0,5'i 6 ayda en az bir kez eğlenmek amacı ile internet kullanmaktadır.

Araştırmaya katılan engelli gençlerin %33,3'ü ayda en az bir kez, %10,3'ü haftada en az bir kez, %7,4'ü 6 ayda en az bir kez ve %4,9'u günde en az bir kez blogları, sözlükleri okumak için internet kullanmaktadır.

Araştırmaya katılan engelli gençlerin %58,3'ü günde en az bir kez, %29,4'ü ise haftada en az bir kez anlık mesajlaşma amacı ile internet kullanmaktadır.

Araştırmaya katılan engelli gençlerin %30,4'ü haftada en az bir kez, %10,3'ü ayda en az bir kez, %8,3'ü günde en az bir kez ve %2,5'i 6 ayda en az bir kez sohbet odalarına katılmak amacı ile internet kullanmaktadır.

Araştırmaya katılan engelli gençlerin %77'si interneti alışveriş amaçlı kullanmamaktadır. Bununla beraber, %15,7'si 6 ayda en az bir kez, %3,4'ü ayda en az bir kez, %2,5'i günde en az bir kez ve %1,5'i haftada en az bir kez alışveriş yapmak amacı ile internet kullanmaktadır.

Araştırmaya katılan engelli gençlerin %47,5'i haftada en az bir kez, %27'si ayda en az bir kez ve %16,2'si günde en az bir kez webde gezinmek için internet kullanmaktadır.

Araştırmaya katılan engelli gençlerin %45,1'i ayda en az bir kez, %27,9'u haftada en az bir kez, %13,2'si günde en az bir kez ve %4,9'u 6 ayda en az bir kez bilgi aramak için internet kullanmaktadır.

Araştırmaya katılan engelli gençlerin %66,2'si günde en az bir kez, %25'i haftada en az bir kez ve %5,4'ü ayda en az bir kez oyun oynamak amacı ile internet kullanmaktadır.

4.2. ENGELLİ GENÇLERİN İNTERNETTE GEÇİRDİKLERİ SÜRE

4.2.1. İnternette geçirilen süre ile cinsiyet arasındaki ilişki

Tablo 4.2.1-1: İnternette geçirilen süre ile cinsiyet arasındaki ilişki

Genel olarak günde kaç saatinizi internette geçiriyorsunuz?		Cinsiyet		
		Kadın	Erkek	Toplam
1 saatten az	Sayı	4	4	8
	Yüzde	%3,1	%1,4	%2,0
1-2 saat	Sayı	10	30	40
	Yüzde	%7,6	%10,8	%9,8
3-5 saat	Sayı	74	80	154
	Yüzde	%56,5	%28,9	%37,7
6-8 saat	Sayı	39	105	144
	Yüzde	%29,8	%37,9	%35,3
9 saat ve daha fazla	Sayı	4	58	62
	Yüzde	%3,1	%20,9	%15,2
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Genel olarak bir günde internette geçirilen süre ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=40,451$; $p=0,000<0.05$).

Kadınların yarısından fazlası (%56,5) günde 3-5 saatini internette geçirirken, erkeklerin %37,9'unun bir günde internette geçirdiği sürenin 6-8 saat olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Günde 9 saat ve daha fazla internet kullanımının da erkeklerde (%20,9) kadınlara (%3,1) kıyasla çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.2.2. İnternette geçirilen süre ile “ihtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*” arasındaki ilişki

Tablo 4.2.2-1: İnternette geçirilen süre ile “ihtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*” arasındaki ilişki

Genel olarak günde kaç saatinizi internette geçiriyorsunuz?	İhtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*				Toplam	X ² /p
	Hayır	Kararsızım	Evet			
Toplam	Sayı	4	0	0	4	X ² =54,237 p=0,000
	Yüzde	%1,6	%0,0	%0,0	%1,0	
1 saatten az	Sayı	0	0	4	4	
	Yüzde	%0,0	%0,0	%2,7	%1,0	
1-2 saat	Sayı	36	0	4	40	
	Yüzde	%14,4	%0,0	%2,7	%9,8	
3-5 saat	Sayı	100	6	48	154	
	Yüzde	%40,0	%50,0	%32,9	%37,7	
6-8 saat	Sayı	92	2	50	144	
	Yüzde	%36,8	%16,7	%34,2	%35,3	
9 saat ve daha fazla	Sayı	18	4	40	62	
	Yüzde	%7,2	%33,3	%27,4	%15,2	
Toplam	Sayı	250	12	146	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

Genel olarak bir günde internette geçirilen süre ile “ihtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=54,237; p=0,000<0.05).

“İhtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum*” negatif ifadesine evet diyenlerin %27,4’ünün günde 9 saat ve daha fazla zamanı internette geçirdiği görülmektedir. Hayır diyenlerde bu oran %7,2’dir. Uzun saatleri internete bağlı geçirme davranışına, dışarıda vakit geçirme imkânına sahip olmayanlarda, dışarı çıkabilenlere kıyasla çok daha fazla rastlanmaktadır.

4.2.3. İnternette geçirilen süre ile kullanılan araç arasındaki ilişki

Tablo 4.2.3-1: İnternette geçirilen süre ile kullanılan araç arasındaki ilişki

Genel olarak günde kaç saatinizi internette geçiriyorsunuz?	Kullanılan araç						Toplam
	Protez	Akülü tekerlekli sandalye	Tekerlekli sandalye	Koltuk değneği	Araç kullanmıyorum		
1 saatten az	Sayı	0	0	2	0	6	8
	Yüzde	%0,0	%0,0	%0,9	%0,0	%13,6	%2,0
1-2 saat	Sayı	2	14	8	10	6	40
	Yüzde	%16,7	%15,6	%3,6	%25,0	%13,6	%9,8
3-5 saat	Sayı	8	40	74	14	18	154
	Yüzde	%66,7	%44,4	%33,3	%35,0	%40,9	%37,7
6-8 saat	Sayı	2	28	92	14	8	144
	Yüzde	%16,7	%31,1	%41,4	%35,0	%18,2	%35,3
9 saat ve daha fazla	Sayı	0	8	46	2	6	62
	Yüzde	%0,0	%8,9	%20,7	%5,0	%13,6	%15,2
Toplam	Sayı	12	90	222	40	44	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

İnternette geçirilen süre ile kullanılan araç arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=81,216$; $p=0,000<0.05$).

Toplamda ve tek tek tüm gruplarda 1 günde internette geçirilen süre 3-5 saat aralığında yoğunlaşmaktadır. Ancak tekerlekli sandalye kullananlarda diğer gruplardan farklı olarak 1 günde internette geçirilen sürenin en yoğun olduğu aralığın 6-8 olduğu görülmektedir (%41,4). Buna ek olarak tekerlekli sandalye kullananların %20,7'si de günde 9 saat ve daha fazla süreyle internet kullanmaktadır. Bu durumun tekerlekli sandalye kullanımının diğer araçlara kıyasla hareket kabiliyetini yeterince arttırmamasından, dolayısıyla evde geçirilen süreyi uzatmasından kaynaklandığını düşünmek mümkündür.

4.2.4. İnternette geçirilen süre ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Tablo 4.2.4-1: İnternette geçirilen süre ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Genel olarak günde kaç saatinizi internette geçiriyorsunuz?	Eğitim düzeyi												
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunu	Ortaokul öğrencisi	Ortaokul mezunu	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunu	Açık lise mezunuyum	Üniversite öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	Toplam
1 saatten az	Sayı	0	2	0	0	2	0	2	0	2	0	0	8
	Yüzde	%0,0	%1,3	%0,0	%0,0	%15,4	%0,0	%11,1	%0,0	%8,3	%0,0	%0,0	%2,0
1-2 Saat	Sayı	6	4	2	6	2	2	2	0	12	4	0	40
	Yüzde	%17,1	%2,6	%11,1	%6,9	%15,4	%5,0	%11,1	%0,0	%50,0	%40,0	%0,0	%9,8
3-5 Saat	Sayı	12	54	7	33	6	12	8	4	10	4	4	154
	Yüzde	%34,3	%35,8	%38,9	%37,9	%46,2	%30,0	%44,4	%50,0	%41,7	%40,0	%100,0	%37,7
6-8 Saat	Sayı	11	57	7	38	3	22	0	4	0	2	0	144
	Yüzde	%31,4	%37,7	%38,9	%43,7	%23,1	%55,0	%0,0	%50,0	%0,0	%20,0	%0,0	%35,3
9 Saat ve Daha Fazla	Sayı	6	34	2	10	0	4	6	0	0	0	0	62
	Yüzde	%17,1	%22,5	%11,1	%11,5	%0,0	%10,0	%33,3	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%15,2
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

$X^2=141,298$; $p=0,000$

Genel olarak günde kaç saatin internette geçirildiği ile eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=141,298$; $p=0,000<0.05$).

Hiç okula gitmeyenlerin %34,3'ü 3-5 saat, ilkokul mezunlarının %35,8'i, ortaokul öğrencilerinin %38,9'u, ortaokul mezunlarının %37,9'u, lise öğrencilerinin %46,2'si, açık lise öğrencilerinin %30'u, lise mezunlarının %44,4'ü, açık lise mezunlarının %50'si, üniversite öğrencilerinin %41,7'si, açık öğretim fakültesi öğrencilerinin %40'ı ve üniversite mezunlarının %100'ü, günde 3-5 saat internet kullanmaktadır. Üniversite öğrencilerinin %50'si günde 1-2 saatini, açık lise öğrencilerinin ise %55'i günde 6-8 saatini internette geçirmektedir.

4.2.5. İnternette geçirilen süre ile çalışma durumu arasındaki ilişki

Tablo 4.2.5-1: İnternette geçirilen süre ile çalışma durumu arasındaki ilişki

Şu anki çalışma durumu	Genel olarak 1 günde internette geçirilen süre												X ² /p		
	Toplam		1 saatten az		1-2 saat		3-5 saat		6-8 saat		9 saat ve daha fazla			Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Ücretli bir işte çalışıyorum	0	%0,0	0	%0,0	8	%20,0	20	%13,0	1	%0,7	2	%3,2	31	%7,6	X ² =82,791 p=0,000
Kendi işimi yapıyorum /serbest çalışıyorum	2	%50,0	0	%0,0	6	%15,0	16	%10,4	5	%3,5	2	%3,2	31	%7,6	
Çalışmıyorum ama iş arıyorum	0	%0,0	0	%0,0	4	%10,0	36	%23,4	66	%45,8	8	%12,9	114	%27,9	
Çalışmıyorum	2	%50,0	4	%100,0	22	%55,0	82	%53,2	72	%50,0	50	%80,6	232	%56,9	
Toplam	4	%100,0	4	%100,0	40	%100,0	154	%100,0	144	%100,0	62	%100,0	408	%100,0	

İnternette geçirilen süre ile çalışma durumu arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=82,791; p=0,000<0.05).

Günde 9 saat ve daha fazla zamanını internette geçirenlerin %80,6'sı (50 kişi) çalışmamaktadır. Günde bir saatten az internet kullanan 4 kişi de ücretli bir işte çalışmamaktadır. Bunun internete erişim olanaklarının kısıtlılığından ya da okuma yazma güçlüğünden kaynaklandığını düşünmek mümkündür. Bununla beraber katılımcılar içinde günde 6-8 saat (%0,7) ve 9 saat ve daha fazla (%3,7) internet kullananların çok küçük bir kısmını ücretli bir işte çalışanlar oluşturmaktadır.

4.2.6. İnternette geçirilen süre ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

Tablo 4.2.6-1: İnternette geçirilen süre ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?	Genel olarak 1 günde internette geçirilen süre												X ² /p		
	Toplam		1 saatten az		1-2 saat		3-5 saat		6-8 saat		9 saat ve daha fazla			Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
1 saatten az	2	%50,0	0	%0,0	0	%0,0	4	%2,6	6	%4,2	12	%19,4	24	%5,9	X ² =151,971 p=0,000
1-2 saat	0	%0,0	4	%100,0	5	%12,5	56	%36,4	60	%41,7	40	%64,5	165	%40,4	
3-5 saat	2	%50,0	0	%0,0	11	%27,5	40	%26,0	68	%47,2	6	%9,7	127	%31,1	
6-8 saat	0	%0,0	0	%0,0	8	%20,0	26	%16,9	8	%5,6	2	%3,2	44	%10,8	
9 saat ve daha fazla	0	%0,0	0	%0,0	16	%40,0	28	%18,2	2	%1,4	2	%3,2	48	%11,8	
Toplam	4	%100,0	4	%100,0	40	%100,0	154	%100,0	144	%100,0	62	%100,0	408	%100,0	

İnternette geçirilen süre ile bir günde ev dışında geçirilen süre anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=151,971; p=0,000<0.05).

Günde 9 saat ve daha fazla internet kullananların %64,5'i (40 kişi) günde 1-2 saatini ev dışında geçirmektedir. Günde 6-8 saat internet kullananların %41,7'si 1-2 saatini, %47,2'si ise 3-5 saatini ev dışında geçirmektedir. Günde 1-2 saat internet kullananların ise %60'ı günde 6 saat ve daha fazla zamanı ev dışında geçirmektedir.

4.2.7. İnternette geçirilen süre ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

Tablo 4.2.7-1: İnternette geçirilen süre ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?	Genel olarak 1 günde internette geçirilen süre												X ² /p		
	Toplam		1 saatten az		1-2 saat		3-5 saat		6-8 saat		9 saat ve daha fazla			Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Her gün	2	%50,0	0	%0,0	28	%70,0	68	%44,2	16	%11,1	4	%6,5	118	%28,9	X ² =140,185 p=0,000
2-3 günde bir	0	%0,0	0	%0,0	8	%20,0	34	%22,1	70	%48,6	16	%25,8	128	%31,4	
4-5 günde bir	0	%0,0	2	%50,0	0	%0,0	28	%18,2	32	%22,2	12	%19,4	74	%18,1	
Haftada bir	0	%0,0	2	%50,0	4	%10,0	16	%10,4	16	%11,1	18	%29,0	56	%13,7	
2 haftada bir ve daha az	2	%50,0	0	%0,0	0	%0,0	8	%5,2	10	%6,9	12	%19,4	32	%7,8	
Toplam	4	%100,0	4	%100,0	40	%100,0	154	%100,0	144	%100,0	62	%100,0	408	%100,0	

İnternette geçirilen süre ile evden çıkma sıklığı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=140,185; p=0,000<0.05).

Günde 1-2 saat internet kullananların %70'i ve günde 3-5 saat internet kullananların %44,2'si her gün evden çıkmaktadır. Günde 6-8 saat internet kullananların %48,6'sının 2-3 günde bir evden uzakta bir yere gittiği bulgusuna ulaşılmıştır. Günde 9 saat ve daha fazla internet kullananların içinde ise haftada bir kez ya da daha az evden çıkanların oranı %48,4'tür.

4.3. ENGELLİ GENÇLERİN İNTERNET KULLANIM SIKLIKLARI

4.3.1. İnternet kullanım sıklığı ile yaş arasındaki ilişki

Tablo 4.3.1-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile yaş arasındaki ilişki

		Yaş				
Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak		14-18 yaş	19-22 yaş	23-25 yaş	26-29 yaş	Toplam
Hiç	Sayı	12	16	10	12	50
	Yüzde	%20,7	%21,1	%8,5	%7,7	%12,3
Ayda en az bir kez	Sayı	2	10	22	42	76
	Yüzde	%3,4	%13,2	%18,6	%26,9	%18,6
Haftada en az bir kez	Sayı	28	26	56	56	166
	Yüzde	%48,3	%34,2	%47,5	%35,9	%40,7
Günde en az bir kez	Sayı	16	24	30	46	116
	Yüzde	%27,6	%31,6	%25,4	%29,5	%28,4
Toplam	Sayı	58	76	118	156	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Günlük Gazeteleri Ve Haber Sitelerini Okumak” ile yaş arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=30,881$; $p=0,000<0.05$).

Yaşı 14-18 aralığında olanların %20,7’si, yaşı 19-22 aralığında olanların %21,1’i, yaşı 23-25 aralığında olanların %8,5’i ve yaşı 26-29 aralığında olanlarında olanların %7,7’si interneti hiçbir zaman günlük gazeteleri ve haber sitelerini takip etmek amacıyla kullanmamaktadır. Günde en az bir kez günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak amacıyla internet kullanma sıklığının oransal olarak en fazla olduğu grup %31,6 ile 19-22 yaş grubudur.

Tablo 4.3.1-2: “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile yaş arasındaki ilişki

		Yaş				
Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek		14-18 yaş	19-22 yaş	23-25 yaş	26-29 yaş	Toplam
Hiç	Sayı	4	2	2	0	8
	Yüzde	%6,9	%2,6	%1,7	%0,0	%2,0
Haftada en az bir kez	Sayı	8	8	12	8	36
	Yüzde	%13,8	%10,5	%10,2	%5,1	%8,8
Günde en az bir kez	Sayı	46	66	104	148	364
	Yüzde	%79,3	%86,8	%88,1	%94,9	%89,2
Toplam	Sayı	58	76	118	156	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile yaş arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=16,272$; $p=0,012<0,05$).

Yaşı 14-18 aralığında olanların %6,9'u, yaşı 19-22 aralığında olanların %2,6'sı, yaşı 23-25 aralığında olanların %1,7'si ve yaşı 26-29 aralığında olanlarında olanların hiçbiri interneti hiçbir zaman Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek amacıyla kullanmamaktadır. Yaş ilerledikçe bu amaçla internet kullanımı artmaktadır. Günde en az bir kez bu amaçla internet kullanımı oranlarında da yaşa göre artış olduğu dikkat çekmektedir. 26-29 yaş aralığındaki katılımcıların neredeyse tamamı %94,9 her gün Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek amacıyla internet kullanmaktadır.

Tablo 4.3.1-3: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile yaş arasındaki ilişki

		Yaş				
Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)		14-18 yaş	19-22 yaş	23-25 yaş	26-29 yaş	Toplam
Hiç	Sayı	0	0	6	2	8
	Yüzde	%0,0	%0,0	%5,1	%1,3	%2,0
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	0	2	0	2
	Yüzde	%0,0	%0,0	%1,7	%0,0	%0,5
Ayda en az bir kez	Sayı	4	8	4	18	34
	Yüzde	%6,9	%10,5	%3,4	%11,5	%8,3
Haftada en az bir kez	Sayı	12	12	28	52	104
	Yüzde	%20,7	%15,8	%23,7	%33,3	%25,5
Günde en az bir kez	Sayı	42	56	78	84	260
	Yüzde	%72,4	%73,7	%66,1	%53,8	%63,7
Toplam	Sayı	58	76	118	156	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile yaş arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=31,350$; $p=0,002<0,05$).

Eğlenmek amacıyla internet kullanım sıklığı genel olarak yaş ilerledikçe azalma göstermektedir. 26-29 yaş aralığında olanların günde en az bir kez bu amaçla internet kullanımı oranı (%53,8), 14-18 (%72,4) ve 19-22 (%73,7) yaş gruplarına göre daha düşüktür.

Tablo 4.3.1-4: “Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype vb.)” ile yaş arasındaki ilişki

		Yaş				
Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype vb.)		14-18 yaş	19-22 yaş	23-25 yaş	26-29 yaş	Toplam
Hiç	Sayı	6	20	12	12	50
	Yüzde	%10,3	%26,3	%10,2	%7,7	%12,3
Haftada en az bir kez	Sayı	20	10	50	40	120
	Yüzde	%34,5	%13,2	%42,4	%25,6	%29,4
Günde en az bir kez	Sayı	32	46	56	104	238
	Yüzde	%55,2	%60,5	%47,5	%66,7	%58,3
Toplam	Sayı	58	76	118	156	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype vb.)” ile yaş arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=34,742$; $p=0,000<0.05$).

İnterneti anlık mesajlaşma için en sık kullanan yaş grubunu 26-29 yaş aralığındakiler oluşturmaktadır. Bu grubun %66,7’si günde en az bir kez anlık mesajlaşma için internet kullanmaktadır. Bununla beraber interneti bu amaçla kullananlar içinde en küçük sıklık oranı 14-18 yaş aralığındadır. Bu yaş grubunun %34,5’i interneti bu amaçla haftada en az bir kez kullanmaktadır.

Tablo 4.3.1-5: “Bilgi aramak” ile yaş arasındaki ilişki

		Yaş				
Bilgi Aramak		15-18 yaş	19-22 yaş	23-25 yaş	26-29 yaş	Toplam
Hiç	Sayı	8	12	8	8	36
	Yüzde	%13,8	%15,8	%6,8	%5,1	%8,8
6 ayda en az bir kez	Sayı	4	2	4	10	20
	Yüzde	%6,9	%2,6	%3,4	%6,4	%4,9
Ayda en az bir kez	Sayı	20	24	70	70	184
	Yüzde	%34,5	%31,6	%59,3	%44,9	%45,1
Haftada en az bir kez	Sayı	20	22	26	46	114
	Yüzde	%34,5	%28,9	%22,0	%29,5	%27,9
Günde en az bir kez	Sayı	6	16	10	22	54
	Yüzde	%10,3	%21,1	%8,5	%14,1	%13,2
Toplam	Sayı	58	76	118	156	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Bilgi aramak” ile yaş arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=29,653$; $p=0,003<0.05$).

14-18 yaş grubundakilerin %34,5'i haftada en az bir kez ve yine %34,5'i ayda en az bir kez bilgi arama amaçlı internet kullanmaktadır. 19-22 yaş aralığındaki katılımcıların ise %21,1'i günde en az bir kez bilgi arama amacıyla internet kullanmaktadır.

Tablo 4.3.1-6: Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak ile yaş arasındaki ilişki

		Yaş				
Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak		14-18 yaş	19-22 yaş	23-25 yaş	26-29 yaş	Toplam
Hiç	Sayı	0	6	4	4	14
	Yüzde	%0,0	%7,9	%3,4	%2,6	%3,4
Ayda en az bir kez	Sayı	0	4	4	14	22
	Yüzde	%0,0	%5,3	%3,4	%9,0	%5,4
Haftada en az bir kez	Sayı	8	18	28	48	102
	Yüzde	%13,8	%23,7	%23,7	%30,8	%25,0
Günde en az bir kez	Sayı	50	48	82	90	270
	Yüzde	%86,2	%63,2	%69,5	%57,7	%66,2
Toplam	Sayı	58	76	118	156	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile yaş arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=25,098$; $p=0,003<0.05$).

Günde en az bir kez oyun oynamak amaçlı internet kullanımında en fazla oransal ağırlığın 14-18 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Haftada en az bir kez oyun oynamak amaçlı internet kullanımı ise yaşa göre artış göstermektedir. 14-18 yaş aralığındakilerin %13,8'i, 19-22 yaş aralığındakilerin %23,7'si, 23-25 yaş aralığındakilerin %23,7'si ve 26-29 yaş aralığındakilerin %30,8'i haftada en az bir kez internette oyun oynamaktadır.

4.3.2. İnternet kullanım sıklığı ile cinsiyet arasındaki ilişki

Tablo 4.3.2-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak		Kadın	Erkek	Toplam
Hiç	Sayı	24	26	50
	Yüzde	%18,3	%9,4	%12,3
Ayda en az bir kez	Sayı	34	42	76
	Yüzde	%26,0	%15,2	%18,6
Haftada en az bir kez	Sayı	56	110	166
	Yüzde	%42,7	%39,7	%40,7
Günde en az bir kez	Sayı	17	99	116
	Yüzde	%13,0	%35,7	%28,4
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($\chi^2=27,764$; $p=0,000<0.05$).

İnternetin “her gün” günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak amaçlı kullanımında erkeklerin oranının (%35,7) kadınlara göre (%13,0) yüksek olduğu, bu amaçla interneti hiç kullanmama oranlarında ise kadınların oranının (%18,3) erkeklere (%9,4) kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Erkeklerin dışarıdaki hayattan haberdar olma amacıyla internet kullanımının kadınlardan daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.2-2: “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek		Kadın	Erkek	Toplam
Hiç	Sayı	2	6	8
	Yüzde	%1,5	%2,2	%2,0
Haftada en az bir kez	Sayı	22	14	36
	Yüzde	%16,8	%5,1	%8,8
Günde en az bir kez	Sayı	107	257	364
	Yüzde	%81,7	%92,8	%89,2
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=15,306$; $p=0,000<0.05$).

Erkeklerin %92,8’inin, kadınlarınsa %81,7’sinin sosyal ağları takip etmek için interneti her gün kullandığı, buna karşılık haftada en az bir kez kullanımın kadınlarda (%16,8) erkeklere kıyasla (%5,1) daha yoğun olduğu görülmektedir. Sosyal ağların seyrek kullanımı kadınlarda erkeklere oranla daha fazladır.

Tablo 4.3.2-3: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)		Kadın	Erkek	Toplam
Hiç	Sayı	0	8	8
	Yüzde	%0,0	%2,9	%2,0
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	2	2
	Yüzde	%0,0	%0,7	%0,5
Ayda en az bir kez	Sayı	6	28	34
	Yüzde	%4,6	%10,1	%8,3
Haftada en az bir kez	Sayı	26	78	104
	Yüzde	%19,8	%28,2	%25,5
Günde en az bir kez	Sayı	99	161	260
	Yüzde	%75,6	%58,1	%63,7
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=14,651$; $p=0,005<0,05$).

Kadınların interneti eğlenmek amacıyla “her gün” kullanma oranı (%75,6) erkeklerden (%58,1) daha fazla, “hiç” kullanmama oranı (%0) erkeklerden (%2,9) daha düşüktür. Buna göre kadınlar eğlenmek amacıyla interneti erkeklere kıyasla daha sık kullanmaktadır.

Tablo 4.3.2-4: “Blogları, sözlükleri okumak” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Blogları, sözlükleri okumak		Kadın	Erkek	Toplam
Hiç	Sayı	79	101	180
	Yüzde	%60,3	%36,5	%44,1
6 ayda en az bir kez	Sayı	10	20	30
	Yüzde	%7,6	%7,2	%7,4
Ayda en az bir kez	Sayı	28	108	136
	Yüzde	%21,4	%39,0	%33,3
Haftada en az bir kez	Sayı	12	30	42
	Yüzde	%9,2	%10,8	%10,3
Günde en az bir kez	Sayı	2	18	20
	Yüzde	%1,5	%6,5	%4,9
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Blogları, sözlükleri okumak” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=24,486$; $p=0,000<0.05$).

Kadınların bu amaçla interneti “hiç” kullanmama oranı (%60,3) erkeklere göre (%36,5) daha yüksektir. Erkek katılımcılar bu tür internet sitelerini kadınlara kıyasla daha fazla takip etmektedirler.

Tablo 4.3.2-5: Sohbet odalarına katılmak ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Sohbet odalarına katılmak		Kadın	Erkek	Toplam
Hiç	Sayı	60	138	198
	Yüzde	%45,8	%49,8	%48,5
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	10	10
	Yüzde	%0,0	%3,6	%2,5
Ayda en az bir kez	Sayı	12	30	42
	Yüzde	%9,2	%10,8	%10,3
Haftada en az bir kez	Sayı	53	71	124
	Yüzde	%40,5	%25,6	%30,4
Günde en az bir kez	Sayı	6	28	34
	Yüzde	%4,6	%10,1	%8,3
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Sohbet odalarına katılmak” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=14,960$; $p=0,005<0.05$).

İnterneti bu amaçla “hiç” kullanmama oranları birbirine yakinken (kadınlarda %45,8, erkeklerde %49,8), “her gün” kullanımında erkeklerin (%10,1) kadınlara (%4,6) göre önde olduğu görülmektedir. Kadınların sohbet odalarını kullanımının haftada bir sıklığında yoğunlaştığı görülmektedir (%40,5).

Tablo 4.3.2-6: Alışveriş yapmak ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Alışveriş yapmak		Kadın	Erkek	Toplam
Hiç	Sayı	115	199	314
	Yüzde	%87,8	%71,8	%77,0
6 ayda en az bir kez	Sayı	10	54	64
	Yüzde	%7,6	%19,5	%15,7
Ayda en az bir kez	Sayı	2	12	14
	Yüzde	%1,5	%4,3	%3,4
Haftada en az bir kez	Sayı	4	2	6
	Yüzde	%3,1	%0,7	%1,5
Günde en az bir kez	Sayı	0	10	10
	Yüzde	%0,0	%3,6	%2,5
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Alışveriş yapmak” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=20,971$; $p=0,000<0.05$).

İnternetin alışveriş amaçlı kullanımının her iki grupta da düşük olduğu görülmektedir. Kadınların %87,8'i, erkeklerinse %71,8'i interneti bu amaçla hiç kullanmamaktadır. Ancak erkek katılımcıların 6 ayda bir (%19,5) ve günde en az bir kez (%3,6) alışveriş amaçlı internet kullanımının kadınlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumu erkeklerin genel olarak kadınlardan daha fazla ekonomik özgürlüğe sahip olmaları ile açıklamak mümkündür.

Tablo 4.3.2-7: “Webde gezinmek” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Webde gezinmek		Kadın	Erkek	Toplam
Hiç	Sayı	14	24	38
	Yüzde	%10,7	%8,7	%9,3
Ayda en az bir kez	Sayı	48	62	110
	Yüzde	%36,6	%22,4	%27,0
Haftada en az bir kez	Sayı	59	135	194
	Yüzde	%45,0	%48,7	%47,5
Günde en az bir kez	Sayı	10	56	66
	Yüzde	%7,6	%20,2	%16,2
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Webde gezinmek” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=16,058$; $p=0,001<0.05$).

Hem kadınlar (%45) hem de erkekler (%48,7) bu amaçla interneti en fazla “haftada bir kez” sıklığında kullanmaktadır. Erkeklerin günde en az bir kez bu amaçla internet kullanımı (%20,2), kadınlara göre (%7,6) daha yüksektir.

Tablo 4.3.2-8: Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak		Kadın	Erkek	Toplam
Hiç	Sayı	12	2	14
	Yüzde	%9,2	%0,7	%3,4
Ayda en az bir kez	Sayı	8	14	22
	Yüzde	%6,1	%5,1	%5,4
Haftada en az bir kez	Sayı	66	36	102
	Yüzde	%50,4	%13,0	%25,0
Günde en az bir kez	Sayı	45	225	270
	Yüzde	%34,4	%81,2	%66,2
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=97,893$; $p=0,000<0.05$).

Kadınların yarısından fazlası (%50,4) haftada en az bir kez, erkeklerinse büyük çoğunluğu (%81,2) günde en az bir kez oyun oynamak amacıyla internet kullanmaktadır. Buna göre erkek katılımcıların bu amaçla internet kullanım sıklığı kadınlara göre daha fazladır. Bunda erkeklerin toplumsal rolleri ile bağlantılı olarak internet üzerinde futbol gibi takım oyunlarına ya da savaş oyunlarına yönelmesinin etkisi büyüktür. Kadınlar için internette oynanan oyunlar çoğu zaman yalnızca bir vakit geçirme/eğlenme aracından ibaretken, erkeklerin oynadığı oyunlar, toplumun erkeklerden beklentileri doğrultusunda savaşçılık, rekabet, avcılık gibi alanlardaki “boşluğu” ikame etme işlevi görmektedir.

4.3.3. İnternet kullanım sıklığı ile engel türü arasındaki ilişki

Tablo 4.3.3-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv						
Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak		Bacak	Kol	Ayak omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	56	9	25	2	24	116	X ² =31,997 p=0,001
	Yüzde	%30,6	%56,2	%39,7	%13,3	%18,3	%28,4	
Haftada en az bir kez	Sayı	76	6	22	8	54	166	
	Yüzde	%41,5	%37,5	%34,9	%53,3	%41,2	%40,7	
Ayda en az bir kez	Sayı	38	0	10	3	25	76	
	Yüzde	%20,8	%0,0	%15,9	%20,0	%19,1	%18,6	
Hiç	Sayı	13	1	6	2	28	50	
	Yüzde	%7,1	%6,2	%9,5	%13,3	%21,4	%12,3	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile engelin kaynaklandığı uzuv arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=31,997; p=0,001<0.05).

Engeli kolunda bulunanların %56,2’si günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak amacıyla internet kullanmaktadır. Hareket ve ev dışında sosyalleşme imkânı en fazla olan bu gruba kıyasla diğerlerinde bu oranın düşük olduğu görülmektedir. Bu amaçla interneti hiç kullanmayan grupların başında birden çok uzvunda (%21,4) ve kalçasında (%13,3) engel bulunanlar gelmektedir.

Tablo 4.3.3-2: “Blogları, sözlükleri okumak” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv						
Blogları, sözlükleri okumak		Bacak	Kol	Ayak omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	4	2	12	0	2	20	X ² =75,481 p=0,000
	Yüzde	%2,2	%12,5	%19,0	%0,0	%1,5	%4,9	
Haftada en az bir kez	Sayı	18	3	5	3	13	42	
	Yüzde	%9,8	%18,8	%7,9	%20,0	%9,9	%10,3	
Ayda en az bir kez	Sayı	68	4	28	10	26	136	
	Yüzde	%37,2	%25,0	%44,4	%66,7	%19,8	%33,3	
6 ayda en az bir kez	Sayı	15	1	2	2	10	30	
	Yüzde	%8,2	%6,2	%3,2	%13,3	%7,6	%7,4	
Hiç	Sayı	78	6	16	0	80	180	
	Yüzde	%42,6	%37,5	%25,4	%0,0	%61,1	%44,1	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Blogları, sözlükleri okumak” ile engelin kaynaklandığı uzuv arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=75,481; p=0,000<0.05).

Bu amaçla internet kullanımı en yoğun olarak engeli kalçasında olanlarda ayda en az bir kez sıklığında görülmektedir (%66,7). Bu amaçla internet kullanımının en düşük olduğu grup birden çok uzvunda engeli bulunanlardır. Bu grubun %61,1'i interneti blogları, sözlükleri okumak amacıyla hiç kullanmamaktadır.

Tablo 4.3.3-3: "Sohbet odalarına katılmak" ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv						
Sohbet odalarına katılmak		Bacak	Kol	Ayak omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	6	3	7	4	14	34	X ² =45,710 p=0,000
	Yüzde	%3,3	%18,8	%11,1	%26,7	%10,7	%8,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	78	4	12	1	29	124	
	Yüzde	%42,6	%25,0	%19,0	%6,7	%22,1	%30,4	
Ayda en az bir kez	Sayı	16	0	8	4	14	42	
	Yüzde	%8,7	%0,0	%12,7	%26,7	%10,7	%10,3	
6 ayda en az bir kez	Sayı	6	0	0	0	4	10	
	Yüzde	%3,3	%0,0	%0,0	%0,0	%3,1	%2,5	
Hiç	Sayı	77	9	36	6	70	198	
	Yüzde	%42,1	%56,2	%57,1	%40,0	%53,4	%48,5	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

"Sohbet odalarına katılmak" ile engelin kaynaklandığı uzuv arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=45,710; p=0,000<0.05).

Araştırmaya katılan engelli gençlerin bu amaçla internet kullanımının en fazla görüldüğü sıklık haftada en az bir kezdir (%30,4). Bu sıklıkta en fazla kullanım engeli bacaklarında olanlarda görülmektedir (%42,6). Ayrıca engelli ayak, omurga ve kemikte olanlar (%57, 1) ile kolunda olanların (%56,2) interneti bu amaçla hiç kullanmadıkları görülmektedir.

Tablo 4.3.3-4: “Alışveriş yapmak” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv						
Alışveriş yapmak		Bacak	Kol	Ayak omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	2	3	5	0	0	10	X ² =71,720 p=0,000
	Yüzde	%1,1	%18,8	%7,9	%0,0	%0,0	%2,5	
Haftada en az bir kez	Sayı	2	2	2	0	0	6	
	Yüzde	%1,1	%12,5	%3,2	%0,0	%0,0	%1,5	
Ayda en az bir kez	Sayı	8	0	4	0	2	14	
	Yüzde	%4,4	%0,0	%6,3	%0,0	%1,5	%3,4	
6 ayda en az bir kez	Sayı	37	3	14	0	10	64	
	Yüzde	%20,2	%18,8	%22,2	%0,0	%7,6	%15,7	
Hiç	Sayı	134	8	38	15	119	314	
	Yüzde	%73,2	%50,0	%60,3	%100,0	%90,8	%77,0	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Alışveriş yapmak” ile engelin kaynaklandığı uzuv arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=71,720; p=0,000<0.05).

Engeli kalçasında bulunanların tamamı (%100) ve engeli birden çok uzvundan kaynaklananların %90,8'i hiçbir zaman interneti bu amaçla kullanmamaktadır. Bununla beraber interneti günde en az bir kez bu amaçla kullananların çoğunlukla engeli kolundan kaynaklananlar (%18,8) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.3-5: “Bilgi aramak” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv						
Bilgi Aramak		Bacak	Kol	Ayak omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	22	5	15	1	11	54	X ² =46,523 p=0,000
	Yüzde	%12,0	%31,2	%23,8	%6,7	%8,4	%13,2	
Haftada en az bir kez	Sayı	52	6	20	6	30	114	
	Yüzde	%28,4	%37,5	%31,7	%40,0	%22,9	%27,9	
Ayda en az bir kez	Sayı	88	4	24	6	62	184	
	Yüzde	%48,1	%25,0	%38,1	%40,0	%47,3	%45,1	
6 ayda en az bir kez	Sayı	13	1	0	2	4	20	
	Yüzde	%7,1	%6,2	%0,0	%13,3	%3,1	%4,9	
Hiç	Sayı	8	0	4	0	24	36	
	Yüzde	%4,4	%0,0	%6,3	%0,0	%18,3	%8,8	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Bilgi aramak” ile engelin kaynaklandığı uzuv arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=46,523; p=0,000<0.05).

İnterneti bilgi aramak amacıyla en sık kullanan grup engeli kolundan kaynaklananlardır. Bu grubun %31,2’si günde en az bir kez interneti bu amaçla kullanmaktadır. Bu da hareket imkânı ile dolaylı bir ilişkiye işaret etmektedir.

Tablo 4.3.3-6: “Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak		Engelin kaynaklandığı uzuv					Toplam	X ² /p
		Bacak	Kol	Ayak omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv		
Günde en az bir kez	Sayı	111	6	47	13	93	270	X ² =30,883 p=0,002
	Yüzde	%60,7	%37,5	%74,6	%86,7	%71,0	%66,2	
Haftada en az bir kez	Sayı	62	6	8	2	24	102	
	Yüzde	%33,9	%37,5	%12,7	%13,3	%18,3	%25,0	
Ayda en az bir kez	Sayı	8	2	4	0	8	22	
	Yüzde	%4,4	%12,5	%6,3	%0,0	%6,1	%5,4	
Hiç	Sayı	2	2	4	0	6	14	
	Yüzde	%1,1	%12,5	%6,3	%0,0	%4,6	%3,4	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile engelin kaynaklandığı uzuv arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=30,883; p=0,002<0.05).

İnterneti bu amaçla en sık kullanan grup engeli kalçasından kaynaklananlardır (%86,7). Bu grubu engeli ayak, omurga ve kemikten (%74,6) ve birden çok uzuvdan (%71) kaynaklananlar izlemektedir. Günde en az bir kez internetin oyun oynama amaçlı kullanımında en düşük oran engeli kolundan kaynaklananlarda (%37,5) görülmektedir. Bu durum, hareket imkânı arttıkça internette oyun oynayarak geçirilen zamanın azaldığını göstermektedir.

4.3.4. İnternet kullanım sıklığı ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Tablo 4.3.4-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak		Eğitim düzeyi											Toplam
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	
Hiç	Sayı	24	12	6	4	2	0	0	2	0	0	0	50
	Yüzde	%68,6	%7,9	%33,3	%4,6	%15,4	%0,0	%0,0	%25,0	%0,0	%0,0	%0,0	%12,3
Ayda en az bir kez	Sayı	4	42	1	14	1	8	4	0	2	0	0	76
	Yüzde	%11,4	%27,8	%5,6	%16,1	%7,7	%20,0	%22,2	%0,0	%8,3	%0,0	%0,0	%18,6
Haftada en az bir kez	Sayı	5	75	7	45	4	20	2	2	2	4	0	166
	Yüzde	%14,3	%49,7	%38,9	%51,7	%30,8	%50,0	%11,1	%25,0	%8,3	%40,0	%0,0	%40,7
Günde en az bir kez	Sayı	2	22	4	24	6	12	12	4	20	6	4	116
	Yüzde	%5,7	%14,6	%22,2	%27,6	%46,2	%30,0	%66,7	%50,0	%83,3	%60,0	%100,0	%28,4
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

$X^2=222,662$; $p=0,000$

“Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=222,662$; $p=0,000<0.05$).

Katılımcılardan üniversite mezunlarının tamamının, üniversite öğrencilerinin %83,3’ünün, lise öğrencilerinin %46,2’sinin, ilkokul mezunlarının %14,6’sının ve hiç okula gitmeyenlerin %5,7’sinin günde en az bir kez günlük gazeteleri ve haber sitelerini okuduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi arttıkça gazete okuma sıklığında genel olarak oransal bir artışın olduğu dikkati çekmektedir. Ancak açık lise (%30’u günde en az bir kez) ve açık öğretim fakültesi (%60’ı günde en az bir kez) öğrencilerinin, buldukları eğitim seviyesine göre kendilerine denk olan örgün öğretim öğrencilerinden daha az sıklıkla günlük gazeteleri ve haber sitelerini okudukları anlaşılmaktadır. Bu durum uzaktan eğitim alanların toplumsal olaylara örgün eğitim alanlara kıyasla daha az ilgi duyduklarını göstermektedir.

Tablo 4.3.4-2: “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

		Eğitim düzeyi											Toplam
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	
Hiç	Sayı	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
	Yüzde	%22,9	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%2,0
Haftada en az bir kez	Sayı	0	22	4	8	2	0	0	0	0	0	0	36
	Yüzde	%0,0	%14,6	%22,2	%9,2	%15,4	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%8,8
Günde en az bir kez	Sayı	27	129	14	79	11	40	18	8	24	10	4	364
	Yüzde	%77,1	%85,4	%77,8	%90,8	%84,6	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%89,2
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=109,972$; $p=0,000<0.05$).

Açık lise öğrencilerinin, lise mezunlarının, açık lise mezunlarının, üniversite öğrencilerinin, açık öğretim fakültesi öğrencilerinin ve üniversite mezunlarının tümünün günde en az bir kez Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip ettiği görülmektedir. Hiç okula gitmeyenler hariç, bütün eğitim düzeylerinde farklı sıklıklarla da olsa tüm katılımcıların bu ağları takip ettiği dikkat çekmektedir. Hiç okula gitmeyenlerin %22,9'unun sosyal ağları hiç takip etmediği görülmektedir. Bu durum hiç okula gitmeyenlerin eğitim alanlara kıyasla sanal dünyada sosyal sermayelerini geliştirme güçlüğü yaşadıklarına işaret etmektedir.

Tablo 4.3.4-3: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)		Eğitim düzeyi											Toplam
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	
Hiç	Sayı	0	4	0	2	0	2	0	0	0	0	0	8
	Yüzde	%0,0	%2,6	%0,0	%2,3	%0,0	%5,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%2,0
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2
	Yüzde	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%8,3	%0,0	%0,0	%0,5
Ayda en az bir kez	Sayı	0	10	4	4	4	4	2	2	4	0	0	34
	Yüzde	%0,0	%6,6	%22,2	%4,6	%30,8	%10,0	%11,1	%25,0	%16,7	%0,0	%0,0	%8,3
Haftada en az bir kez	Sayı	5	43	5	28	5	6	0	0	8	2	2	104
	Yüzde	%14,3	%28,5	%27,8	%32,2	%38,5	%15,0	%0,0	%0,0	%33,3	%20,0	%50,0	%25,5
Günde en az bir kez	Sayı	30	94	9	53	4	28	16	6	10	8	2	260
	Yüzde	%85,7	%62,3	%50,0	%60,9	%30,8	%70,0	%88,9	%75,0	%41,7	%80,0	%50,0	%63,7
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=84,700$; $p=0,000<0.05$).

Katılımcılardan lise mezunlarının (%88,9), hiç okula gitmeyenlerin (%85,7), açık öğretim fakültesi öğrencilerinin (%80) ve açık lisesi mezunlarının (%75) ve açık lise öğrencilerinin (%70) büyük çoğunluğunun; ilkokul mezunlarının (%62,3) ve ortaokul mezunlarının (%60,9) yarıdan fazlasının; ortaokul öğrencilerinin ve üniversite mezunlarının yarısının (%50); üniversite öğrencilerinin yarıdan azının (%41,7) ve lise öğrencilerinin %30,8’inin günde en az bir kez TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programlarını takip etmek için internet kullandığı görülmektedir. Örgün öğretimin içinde yer alan lise, üniversite ve ortaokul öğrencilerinin genel olarak interneti eğlence amacıyla diğer gruplara kıyasla daha az sıklıkla kullanması dikkat çekmektedir.

Tablo 4.3.4-4: “Blogları, sözlükleri okumak” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Blogları, sözlükleri okumak		Eğitim düzeyi											Toplam
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	
Hiç	Sayı	29	75	7	36	1	18	4	2	6	2	0	180
	Yüzde	%82,9	%49,7	%38,9	%41,4	%7,7	%45,0	%22,2	%25,0	%25,0	%20,0	%0,0	%44,1
6 ayda en az bir kez	Sayı	2	6	1	13	2	2	4	0	0	0	0	30
	Yüzde	%5,7	%4,0	%5,6	%14,9	%15,4	%5,0	%22,2	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%7,4
Ayda en az bir kez	Sayı	4	62	8	30	6	12	2	2	4	6	0	136
	Yüzde	%11,4	%41,1	%44,4	%34,5	%46,2	%30,0	%11,1	%25,0	%16,7	%60,0	%0,0	%33,3
Haftada en az bir kez	Sayı	0	8	2	4	2	6	2	4	10	2	2	42
	Yüzde	%0,0	%5,3	%11,1	%4,6	%15,4	%15,0	%11,1	%50,0	%41,7	%20,0	%50,0	%10,3
Günde en az bir kez	Sayı	0	0	0	4	2	2	6	0	4	0	2	20
	Yüzde	%0,0	%0,0	%0,0	%4,6	%15,4	%5,0	%33,3	%0,0	%16,7	%0,0	%50,0	%4,9
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Blogları, sözlükleri okumak” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($\chi^2=182,275$; $p=0,000<0,05$).

Üniversite mezunlarının blog ve sözlükleri okumak için interneti en sık kullanan grup olduğu görülmektedir. Üniversite mezunlarının yarısının günde en az bir kez, diğer yarısının ise haftada en az bir kez interneti bu amaçla kullandığı dikkat çekmektedir. Üniversite mezunlarının ardından, örgün öğretimde yer alan lise mezunlarının üçte birinin (%33,3), üniversite öğrencilerinin %16,7’sinin ve lise öğrencilerinin %15,4’ünün blog ve sözlükleri günde en az bir kez sıklıkla okudukları görülmektedir. Açık lise öğrencilerinin yarıya yakınının interneti bu amaçla hiç kullanmaması da dikkat çekicidir. Bu durum genel olarak örgün eğitim içinde bulunan engelli gençlerin internette blog ve sözlükleri diğer gruplara kıyasla daha sıklıkta okuduklarını göstermektedir.

Tablo 4.3.4-5: “Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

		Eğitim düzeyi											Toplam
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	
Hiç	Sayı	20	16	4	6	0	0	2	0	2	0	0	50
	Yüzde	%57,1	%10,6	%22,2	%6,9	%0,0	%0,0	%11,1	%0,0	%8,3	%0,0	%0,0	%12,3
Haftada en az bir kez	Sayı	4	60	5	26	3	18	0	0	0	4	0	120
	Yüzde	%11,4	%39,7	%27,8	%29,9	%23,1	%45,0	%0,0	%0,0	%0,0	%40,0	%0,0	%29,4
Günde en az bir kez	Sayı	11	75	9	55	10	22	16	8	22	6	4	238
	Yüzde	%31,4	%49,7	%50,0	%63,2	%76,9	%55,0	%88,9	%100,0	%91,7	%60,0	%100,0	%58,3
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype vb.)” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=118,714$; $p=0,000<0.05$).

Hiç okula gitmeyenlerin yarıdan fazlasının (%57,1) diğer insanlarla iletişime geçmek için internet üzerindeki anlık mesajlaşma uygulamalarını kullanmadığı görülmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyleri yükseldikçe genel olarak bu uygulamaları kullanma sıklıklarının arttığı görülmektedir. Açık lise öğrencileri (%55) ve açık öğretim fakültesi öğrencilerinin (%60) istisnai bir durum oluşturdukları da dikkat çekmektedir. Bu gençlerin anlık mesajlaşma uygulamalarını kendilerine denk eğitim düzeyinde bulunan örgün eğitimdeki lise öğrencilerinden (%76,9) ve üniversite öğrencilerinden (%91,7) daha az sıklıkla kullandıkları görülmektedir.

Tablo 4.3.4-6: “Sohbet odalarına katılmak” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Sohbet odalarına katılmak		Eğitim düzeyi											Toplam
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	
Hiç	Sayı	27	63	14	35	13	10	8	6	14	4	4	198
	Yüzde	%77,1	%41,7	%77,8	%40,2	%100,0	%25,0	%44,4	%75,0	%58,3	%40,0	%100,0	%48,5
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	0	0	2	0	4	0	0	0	4	0	10
	Yüzde	%0,0	%0,0	%0,0	%2,3	%0,0	%10,0	%0,0	%0,0	%0,0	%40,0	%0,0	%2,5
Ayda en az bir kez	Sayı	2	20	4	10	0	2	4	0	0	0	0	42
	Yüzde	%5,7	%13,2	%22,2	%11,5	%0,0	%5,0	%22,2	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%10,3
Haftada en az bir kez	Sayı	4	54	0	32	0	24	0	2	6	2	0	124
	Yüzde	%11,4	%35,8	%0,0	%36,8	%0,0	%60,0	%0,0	%25,0	%25,0	%20,0	%0,0	%30,4
Günde en az bir kez	Sayı	2	14	0	8	0	0	6	0	4	0	0	34
	Yüzde	%5,7	%9,3	%0,0	%9,2	%0,0	%0,0	%33,3	%0,0	%16,7	%0,0	%0,0	%8,3
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Sohbet odalarına katılmak” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=173,991$; $p=0,000<0,05$).

Katılımcıların yarıya yakınının (%48,5) sohbet odalarına hiç katılmadığı, yaklaşık üçte birinin (%30,4) ise haftada en az bir kez sohbet odalarına katıldığı görülmektedir. Lise mezunlarının üçte biri (%33,3) günde en az bir kez sohbet odalarında diğer insanlarla iletişime geçmektedir. Haftada en az bir kez sıklıkla sohbet odalarına katılım kategorisinde açık lise mezunlarının yarıdan fazlasının (%60) bulunması dikkat çekicidir.

Tablo 4.3.4-7: “Alışveriş yapmak” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Alışveriş yapmak		Eğitim düzeyi											Toplam
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	
Hiç	Sayı	29	141	16	65	5	34	2	6	8	8	0	314
	Yüzde	%82,9	%93,4	%88,9	%74,7	%38,5	%85,0	%11,1	%75,0	%33,3	%80,0	%0,0	%77,0
6 ayda en az bir kez	Sayı	6	10	0	16	4	6	4	2	12	2	2	64
	Yüzde	%17,1	%6,6	%0,0	%18,4	%30,8	%15,0	%22,2	%25,0	%50,0	%20,0	%50,0	%15,7
Ayda en az bir kez	Sayı	0	0	2	2	2	0	4	0	2	0	2	14
	Yüzde	%0,0	%0,0	%11,1	%2,3	%15,4	%0,0	%22,2	%0,0	%8,3	%0,0	%50,0	%3,4
Haftada en az bir kez	Sayı	0	0	0	4	2	0	0	0	0	0	0	6
	Yüzde	%0,0	%0,0	%0,0	%4,6	%15,4	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%1,5
Günde en az bir kez	Sayı	0	0	0	0	0	0	8	0	2	0	0	10
	Yüzde	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%44,4	%0,0	%8,3	%0,0	%0,0	%2,5
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Alışveriş yapmak” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=294,981$; $p=0,000<0.05$).

Katılımcıların %77'sinin internet üzerinde hiç alışveriş yapmadığı görülmektedir. İlkokul mezunlarının %93,4'ünün, ortaokul öğrencilerinin %88,9'unun, açık öğretim fakültesi öğrencilerinin %80'inin, açık lise öğrencilerinin %85'inin ve hiç okula gitmeyenlerin %82'sinin internette hiç alışveriş deneyimi olmadığı dikkat çekmektedir. Üniversite mezunlarının yarısı ayda en az bir kez, diğer yarısı ise altı ayda en az bir kez alışveriş yapmaktadır. Ayrıca lise mezunu 18 katılımcıdan 8'i (%44,4) günde en az bir kez alışveriş yaptığını açıklamıştır. Eğitim düzeyi ortaokul ve altı olan katılımcılar ile uzaktan eğitim alan açık lise ve açık öğretim fakültesi öğrencilerinin internette alışveriş yapma deneyimlerinin, örgün eğitimden geçen üniversite ve lise mezunları ile örgün öğretimde okuyan üniversite ve lise öğrencilerine kıyasla çok daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.4-8: “Webde gezinmek” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Webde gezinmek		Eğitim düzeyi											Toplam
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	
Hiç	Sayı	24	10	0	2	0	0	2	0	0	0	0	38
	Yüzde	%68,6	%6,6	%0,0	%2,3	%0,0	%0,0	%11,1	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%9,3
Ayda en az bir kez	Sayı	6	50	5	26	1	16	0	0	2	4	0	110
	Yüzde	%17,1	%33,1	%27,8	%29,9	%7,7	%40,0	%0,0	%0,0	%8,3	%40,0	%0,0	%27,0
Haftada en az bir kez	Sayı	1	81	12	46	8	24	2	6	12	2	0	194
	Yüzde	%2,9	%53,6	%66,7	%52,9	%61,5	%60,0	%11,1	%75,0	%50,0	%20,0	%0,0	%47,5
Günde en az bir kez	Sayı	4	10	1	13	4	0	14	2	10	4	4	66
	Yüzde	%11,4	%6,6	%5,6	%14,9	%30,8	%0,0	%77,8	%25,0	%41,7	%40,0	%100,0	%16,2
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Webde gezinmek” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=289,565$; $p=0,000<0.05$).

Katılımcılardan hiç okula gitmeyenlerin %68,6’sının webde gezinme deneyimleri yoktur. Buna karşılık üniversite mezunlarının tamamı günde en az bir kez webde gezinmektedir. Üniversite mezunlarından sonra günde en az bir kez webde gezinen gruplar arasında en büyük orana lise mezunları sahiptir (%77,8). Açık lise mezunları arasında ise günde en az bir kez webde gezinen bulunmamaktadır. Genel olarak örgün eğitimin içinde yer alan katılımcıların uzaktan eğitim alanlara kıyasla webde daha sıklıkla gezindiği görülmektedir.

Tablo 4.3.4-9: “Bilgi aramak” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Bilgi aramak		Eğitim düzeyi											Toplam	
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum		
Hiç	Sayı	22	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	36
	Yüzde	%62,9	%9,3	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%8,8
6 ayda en az bir kez	Sayı	3	5	3	5	2	2	0	0	0	0	0	0	20
	Yüzde	%8,6	%3,3	%16,7	%5,7	%15,4	%5,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%4,9
Ayda en az bir kez	Sayı	2	80	9	58	3	22	2	4	0	4	0	184	
	Yüzde	%5,7	%53,0	%50,0	%66,7	%23,1	%55,0	%11,1	%50,0	%0,0	%40,0	%0,0	%45,1	
Haftada en az bir kez	Sayı	2	50	2	22	6	14	2	2	10	2	2	114	
	Yüzde	%5,7	%33,1	%11,1	%25,3	%46,2	%35,0	%11,1	%25,0	%41,7	%20,0	%50,0	%27,9	
Günde en az bir kez	Sayı	6	2	4	2	2	2	14	2	14	4	2	54	
	Yüzde	%17,1	%1,3	%22,2	%2,3	%15,4	%5,0	%77,8	%25,0	%58,3	%40,0	%50,0	%13,2	
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Bilgi aramak” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=339,068$; $p=0,000<0.05$).

Katılımcılardan hiç okula gitmeyenlerin %62,9'unun internette hiç bilgi aramadığı görülmektedir. Üniversite mezunlarının yarısı günde en az bir kez, diğer yarısı ise haftada en az bir kez interneti bilgi aramak için kullanmaktadır. Üniversite öğrencilerinin ise %58,3'ü günde en az bir kez, geri kalan %41,7'si ise haftada en az bir kez bilgi aramak için internete girmektedir. Açık öğretim fakültesi öğrencilerinin %40'ının, açık lise öğrencilerinin ise %5'inin günde en az bir kez bilgi aramak için interneti kullandığı görülmektedir. Bu durum genel olarak eğitim düzeyi yüksek olanların ve örgün eğitimin içinde yer alanların interneti diğer eğitim düzeylerindekiyle kıyasla daha sıklıkla bilgi aramak için kullandığını göstermektedir.

Tablo 4.3.4-10: “Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak	Eğitim düzeyi												
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	Toplam
Hiç	Sayı	0	4	0	2	2	0	2	2	2	0	0	14
	Yüzde	%0,0	%2,6	%0,0	%2,3	%15,4	%0,0	%11,1	%25,0	%8,3	%0,0	%0,0	%3,4
Ayda en az bir kez	Sayı	0	8	2	8	0	0	0	0	4	0	0	22
	Yüzde	%0,0	%5,3	%11,1	%9,2	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%16,7	%0,0	%0,0	%5,4
Haftada en az bir kez	Sayı	4	42	0	14	2	14	4	6	8	4	4	102
	Yüzde	%11,4	%27,8	%0,0	%16,1	%15,4	%35,0	%22,2	%75,0	%33,3	%40,0	%100,0	%25,0
Günde en az bir kez	Sayı	31	97	16	63	9	26	12	0	10	6	0	270
	Yüzde	%88,6	%64,2	%88,9	%72,4	%69,2	%65,0	%66,7	%0,0	%41,7	%60,0	%0,0	%66,2
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($\chi^2=87,167$; $p=0,000<0,05$).

Katılımcılardan ortaokul öğrencilerinin (%88,9) ve hiç okula gitmeyenlerin (%88,6) büyük çoğunluğunun, ortaokul mezunlarının %72,4’ünün, lise öğrencilerin (%69,2), lise mezunlarının (%66,7), açık lise öğrencilerinin (%65) ve ilkökul mezunlarının (%64,2) üçte ikisi kadarının, açık öğretim fakültesi öğrencilerinin yarıdan fazlasının (%60) ve üniversite öğrencilerinin yarıdan azının (%41,7) günde en az bir kez internet üzerinde oyun oynadığı görülmektedir. Açık lise mezunları ve üniversite mezunları arasında günde en az bir kez oyun oynayan bulunmamaktadır. Lise mezunu ve daha alt düzey eğitim seviyesine doğru gidildikçe internette çevrimiçi oyun oynama sıklığının genel olarak artması dikkat çekicidir.

4.3.5. İnternet kullanım sıklığı ile çalışma durumu arasındaki ilişki

Tablo 4.3.5-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum /serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
Hiç	Sayı	0	2	10	38	50	X ² =51,871 p=0,000
	Yüzde	%0,0	%6,5	%8,8	%16,4	%12,3	
Ayda en az bir kez	Sayı	5	1	28	42	76	
	Yüzde	%16,1	%3,2	%24,6	%18,1	%18,6	
Haftada en az bir kez	Sayı	4	12	48	102	166	
	Yüzde	%12,9	%38,7	%42,1	%44,0	%40,7	
Günde en az bir kez	Sayı	22	16	28	50	116	
	Yüzde	%71,0	%51,6	%24,6	%21,6	%28,4	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=51,871$; $p=0,000<0.05$).

Katılımcılardan ücretli bir işte çalışanların %71’inin, kendi işini yapan/serbest çalışanların yarısı kadarının (%51,6), çalışmayıp iş arayanların çeyreği kadarının (%24,6) ve çalışmayanların %21,6’sının günde en az bir kez gazete veya haber sitelerini okuduğu görülmektedir. Genelde düzenli çalışma saatleri olduğu düşünülen ücretli çalışanların toplumsal olayları takip etmek için günlük gazete ve haber sitelerini en fazla sıklıkla takip eden grup olduğu görülmektedir. Mesai saatlerinin esnek ve çalışma yerlerinin ev-ofis olabileceği kendi işini yapan/serbest çalışanların ücretli çalışanlara kıyasla daha az sıklıkla günlük gazete ve haber sitelerini okuduğu dikkat çekmektedir. En çok toplum dışında kalan “çalışmayanlar”ın ise çalışma isteği olan “iş arayanlar”dan daha az sıklıkla günlük gazete ve haber sitelerini okuduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.5-2: “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu						
Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p	
	Hiç							Sayı
	Yüzde	%0,0	%6,5	%1,8	%1,7	%2,0		
Haftada en az bir kez	Sayı	0	0	6	30	36		
	Yüzde	%0,0	%0,0	%5,3	%12,9	%8,8		
Günde en az bir kez	Sayı	31	29	106	198	364		
	Yüzde	%100,0	%93,5	%93,0	%85,3	%89,2		
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408		
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0		

“Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=16,472$; $p=0,011<0.05$).

Katılımcılardan ücretli bir işte çalışanların tamamının, kendi işini yapan/serbest çalışanların (%93,5) ve çalışmayıp iş arayanların (%93) tamamına yakınının, çalışmayanların ise büyük çoğunluğunun (%85,3) günde en az bir kez Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip ettiği görülmektedir. Çalışanların çalışmayanlara kıyasla sosyal ağları daha yüksek oranda takip etmesinin, toplumsal hayatla daha fazla ilişkileri olmasından kaynaklandığını düşünmek mümkündür.

Tablo 4.3.5-3: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
	Yüzde	%3,2	%3,2	%3,5	%0,9	%2,0	
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	0	0	2	2	
	Yüzde	%0,0	%0,0	%0,0	%0,9	%0,5	
Ayda en az bir kez	Sayı	8	2	6	18	34	
	Yüzde	%25,8	%6,5	%5,3	%7,8	%8,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	4	6	44	50	104	
	Yüzde	%12,9	%19,4	%38,6	%21,6	%25,5	
Günde en az bir kez	Sayı	18	22	60	160	260	
	Yüzde	%58,1	%71,0	%52,6	%69,0	%63,7	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=32,807; p=0,001<0.05).

Katılımcılardan ücretli bir işte çalışanların %58,1’inin, kendi işini yapan/serbest çalışanların %71’inin, çalışmayıp iş arayanların %52,6’sının ve çalışmayanların %69’unun günde en az bir kez eğlenmek amacıyla internette film, dizi, belgesel, eğlence programı izlediği ya da müzik dinlediği görülmektedir. İnterneti eğlence amacıyla en az kullanan grubun çalışmayıp iş arayanlar olması dikkat çekicidir.

Tablo 4.3.5-4: “Blogları, sözlükleri okumak” ile “şu anki çalışma durumu” arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
Blogları, sözlükleri okumak		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
	Hiç						
	Yüzde	%32,3	%51,6	%47,4	%43,1	%44,1	
6 ayda en az bir kez	Sayı	6	0	6	18	30	
	Yüzde	%19,4	%0,0	%5,3	%7,8	%7,4	
Ayda en az bir kez	Sayı	7	9	44	76	136	
	Yüzde	%22,6	%29,0	%38,6	%32,8	%33,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	4	4	8	26	42	
	Yüzde	%12,9	%12,9	%7,0	%11,2	%10,3	
Günde en az bir kez	Sayı	4	2	2	12	20	
	Yüzde	%12,9	%6,5	%1,8	%5,2	%4,9	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Blogları, sözlükleri okumak” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=21,335; p=0,046<0.05).

Katılımcılardan ücretli bir işte çalışanların %12,9'unun, kendi işini yapan/serbest çalışanların %6,5'inin, çalışmayıp iş arayanların %1,8'inin ve çalışmayanların %5,2'sinin günde en az bir kez blog ve sözlükleri okuduğu görülmektedir. Çalışma durumlarına göre tüm grupların blog ve sözlüklere, sosyal ağlar ve haber siteleri kadar önem vermediği dikkat çekmektedir. Ücretli çalışanların diğer çalışma durumlarına kıyasla blog ve sözlükleri daha sıklıkla okuduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.5-5: “Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
Hiç	Sayı	0	2	12	36	50	X ² =28,412 p=0,000
	Yüzde	%0,0	%6,5	%10,5	%15,5	%12,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	2	4	36	78	120	
	Yüzde	%6,5	%12,9	%31,6	%33,6	%29,4	
Günde en az bir kez	Sayı	29	25	66	118	238	
	Yüzde	%93,5	%80,6	%57,9	%50,9	%58,3	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype vb.)” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=28,412; p=0,000<0.05).

Katılımcılardan ücretli bir işte çalışanların tamamına yakınının (%93,5), kendi işini yapan/serbest çalışanların büyük çoğunluğunun (%80,6), çalışmayıp iş arayanların yarıdan fazlasının (%57,9) ve çalışmayanların yarısının (%50,9) internet üzerinde anlık mesajlaşma uygulamalarını günde en az bir kez kullandığı görülmektedir. Toplumsal hayatla daha çok bağı olan ücretli çalışanların ve kendi işini yapan/serbest çalışanların çalışmayan gruplara kıyasla diğer insanlarla iletişime geçmek için anlık mesajlaşma uygulamalarını daha sıklıkla kullandığı dikkati çekmektedir.

Tablo 4.3.5-6: “Sohbet odalarına katılmak” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
Sohbet odalarına katılmak		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
Hiç	Sayı	16	22	44	116	198	X ² =28,060 p=0,005
	Yüzde	%51,6	%71,0	%38,6	%50,0	%48,5	
6 ayda en az bir kez	Sayı	2	0	2	6	10	
	Yüzde	%6,5	%0,0	%1,8	%2,6	%2,5	
Ayda en az bir kez	Sayı	5	1	16	20	42	
	Yüzde	%16,1	%3,2	%14,0	%8,6	%10,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	6	2	44	72	124	
	Yüzde	%19,4	%6,5	%38,6	%31,0	%30,4	
Günde en az bir kez	Sayı	2	6	8	18	34	
	Yüzde	%6,5	%19,4	%7,0	%7,8	%8,3	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Sohbet odalarına katılmak” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=28,060; p=0,005<0.05).

Çalışma durumlarına göre katılımcıların yarıya yakınının (%48,5) sohbet odalarını hiç kullanmaması dikkat çekicidir. Katılımcılardan ücretli bir işte çalışanların %6,5’inin, kendi işini yapan/serbest çalışanların %19,4’ünün, çalışmayıp iş arayanların %7’sinin ve çalışmayanların %7,8’inin günde en az bir kez sohbet odalarına katıldığı görülmektedir.

Tablo 4.3.5-7: “Alışveriş yapmak” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu						
Alışveriş yapmak		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p	
Hiç	Sayı	5	17	98	194	314	X ² =112,690 p=0,000	
	Yüzde	%16,1	%54,8	%86,0	%83,6	%77,0		
6 ayda en az bir kez	Sayı	18	8	12	26	64		
	Yüzde	%58,1	%25,8	%10,5	%11,2	%15,7		
Ayda en az bir kez	Sayı	6	0	2	6	14		
	Yüzde	%19,4	%0,0	%1,8	%2,6	%3,4		
Haftada en az bir kez	Sayı	0	2	2	2	6		
	Yüzde	%0,0	%6,5	%1,8	%0,9	%1,5		
Günde en az bir kez	Sayı	2	4	0	4	10		
	Yüzde	%6,5	%12,9	%0,0	%1,7	%2,5		
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408		
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0		

“Alışveriş yapmak” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=112,690; p=0,000<0.05).

Katılımcılardan ücretli bir işte çalışanların %16,1’inin, kendi işini yapan/serbest çalışanların %54,8’inin, çalışmayıp iş arayanların %86’sının ve çalışmayanların %83,6’sının internet üzerinde hiç alışveriş yapmadığı görülmektedir. Ücretli bir işte çalışanların %58,1’inin 6 ayda en az bir kez internet üzerinde alışveriş yaptığı dikkati çekmektedir. Ücretli çalışma durumu ile birlikte ekonomik özgürlüğün artması internet üzerinde alışveriş yapma imkânını da artırmaktadır.

Tablo 4.3.5-8: “Webde gezinmek” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu						
Webde gezinmek		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p	
Hiç	Sayı	0	4	4	30	38	X ² =47,130 p=0,000	
	Yüzde	%0,0	%12,9	%3,5	%12,9	%9,3		
Ayda en az bir kez	Sayı	9	5	22	74	110		
	Yüzde	%29,0	%16,1	%19,3	%31,9	%27,0		
Haftada en az bir kez	Sayı	8	16	74	96	194		
	Yüzde	%25,8	%51,6	%64,9	%41,4	%47,5		
Günde en az bir kez	Sayı	14	6	14	32	66		
	Yüzde	%45,2	%19,4	%12,3	%13,8	%16,2		
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408		
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0		

“Webde gezinmek” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=47,130; p=0,000<0.05).

Katılımcılardan ücretli bir işte çalışanların %45,2’sinin, kendi işini yapan/serbest çalışanların %19,4’ünün, çalışmayıp iş arayanların %12,3’ünün ve çalışmayanların %13,8’inin günde en az bir kez webde gezindiği görünmektedir. Ücretli çalışanların diğer çalışma durumlarındakilere kıyasla webde gezinme sıklığının daha fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 4.3.5-9: “Bilgi aramak” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu						
Bilgi aramak		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p	
Hiç	Sayı	0	4	4	28	36	X ² =37,284 p=0,000	
	Yüzde	%0,0	%12,9	%3,5	%12,1	%8,8		
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	0	4	16	20		
	Yüzde	%0,0	%0,0	%3,5	%6,9	%4,9		
Ayda en az bir kez	Sayı	11	9	68	96	184		
	Yüzde	%35,5	%29,0	%59,6	%41,4	%45,1		
Haftada en az bir kez	Sayı	12	12	32	58	114		
	Yüzde	%38,7	%38,7	%28,1	%25,0	%27,9		
Günde en az bir kez	Sayı	8	6	6	34	54		
	Yüzde	%25,8	%19,4	%5,3	%14,7	%13,2		
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408		
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0		

“Bilgi aramak” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=37,284; p=0,000<0.05).

Katılımcılardan ücretli bir işte çalışanların %25,8’inin, kendi işini yapan/serbest çalışanların %19,4’ünün, çalışmayıp iş arayanların %5,3’ünün ve çalışmayanların %14,7’sinin günde en az bir kez bilgi aramak için interneti kullandığı görülmektedir. Bilgi aramak için interneti haftada en az bir kez kullanan gruplar arasında da ücretli çalışanların oranlarının (%38,7), kendi işini yapan/serbest çalışanlar (%38,7) ile beraber en yüksek olması dikkat çekmektedir. Bu veriler çalışanların çalışmayanlara kıyasla interneti bilgi aramak için daha sıklıkla kullandığı göstermektedir.

Tablo 4.3.5-10: “Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
Hiç	Sayı	2	2	0	10	14	X ² =21,195 p=0,012
	Yüzde	%6,5	%6,5	%0,0	%4,3	%3,4	
Ayda en az bir kez	Sayı	2	2	4	14	22	
	Yüzde	%6,5	%6,5	%3,5	%6,0	%5,4	
Haftada en az bir kez	Sayı	15	7	22	58	102	
	Yüzde	%48,4	%22,6	%19,3	%25,0	%25,0	
Günde en az bir kez	Sayı	12	20	88	150	270	
	Yüzde	%38,7	%64,5	%77,2	%64,7	%66,2	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=21,195; p=0,012<0.05).

Katılımcılardan ücretli bir işte çalışanların %38,7’sinin, kendi işini yapan/serbest çalışanların %64,5’inin, çalışmayıp iş arayanların %77,2’sinin ve çalışmayanların %64,7’sinin günde en az bir kez çevrimiçi oyun oynadığı görülmektedir. Belirli mesai saatleri olan ve toplumsal hayatın içinde yer alan ücretli çalışanların diğer çalışma durumundakilere kıyasla internette daha az sıklıkla oyun oynaması dikkat çekicidir.

4.3.6. İnternet kullanım sıklığı ile kullanılan araç arasındaki ilişki

Tablo 4.3.6-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile kullanılan araç arasındaki ilişki

		Kullanılan araç						
Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak		Protez	Akülü tekerlekli sandalye	Tekerlekli sandalye	Koltuk değneği	Araç kullanmıyorum	Toplam	X ² /p
	Hiç	Sayı	0	6	38	0	6	50
Yüzde		%0,0	%6,7	%17,1	%0,0	%13,6	%12,3	
Ayda en az bir kez	Sayı	0	4	60	6	6	76	
	Yüzde	%0,0	%4,4	%27,0	%15,0	%13,6	%18,6	
Haftada en az bir kez	Sayı	2	44	92	16	12	166	
	Yüzde	%16,7	%48,9	%41,4	%40,0	%27,3	%40,7	
Günde en az bir kez	Sayı	10	36	32	18	20	116	
	Yüzde	%83,3	%40,0	%14,4	%45,0	%45,5	%28,4	
Toplam	Sayı	12	90	222	40	44	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile “kullanılan araç” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=80,069; p=0,000<0.05).

Katılımcılardan protez kullananların büyük çoğunluğunun (%83,3), akülü tekerlekli sandalye kullananların %40'ının, koltuk değneği kullananların (%45) ve araç kullanmayanların (%45,5) yarıya yakınının ve tekerlekli sandalye kullananların %14,4'ünün günde en az bir kez internette günlük gazeteleri ve haber sitelerini okuduğu görülmektedir. Tekerlekli sandalye kullananların bu siteleri hiç okumayanlar arasında da en yüksek oranda (%17,1) olması dikkat çekicidir.

Tablo 4.3.6-2: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile kullanılan araç arasındaki ilişki

		Kullanılan araç						
Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)		Protez	Akülü tekerlekli sandalye	Tekerlekli sandalye	Koltuk değneği	Araç kullanmıyorum	Toplam	X ² /p
	Hiç	Sayı	0	2	6	0	0	
	Yüzde	%0,0	%2,2	%2,7	%0,0	%0,0	%2,0	
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	2	0	0	0	2	
	Yüzde	%0,0	%2,2	%0,0	%0,0	%0,0	%0,5	
Ayda en az bir kez	Sayı	2	14	10	6	2	34	
	Yüzde	%16,7	%15,6	%4,5	%15,0	%4,5	%8,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	2	24	54	14	10	104	
	Yüzde	%16,7	%26,7	%24,3	%35,0	%22,7	%25,5	
Günde en az bir kez	Sayı	8	48	152	20	32	260	
	Yüzde	%66,7	%53,3	%68,5	%50,0	%72,7	%63,7	
Toplam	Sayı	12	90	222	40	44	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile “kullanılan araç” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=29,185$; $p=0,023<0.05$).

Katılımcılardan araç kullanmayanların %72,7’sinin, tekerlekli sandalye kullananların %68,5’inin, protez kullananların %66,7’sinin, akülü tekerlekli sandalye kullananların %53,3’ünün ve koltuk değneği kullananların yarısının günde en az bir kez interneti eğlenmek amacıyla kullandığı görülmektedir. Koltuk değneği ve akülü sandalye kullananların diğer engelli araçları kullananlara kıyasla interneti eğlenmek amacıyla daha az sıklıkta kullandığı dikkat çekmektedir.

Tablo 4.3.6-3: “Blogları, sözlükleri okumak” ile kullanılan araç arasındaki ilişki

		Kullanılan araç						
Blogları, sözlükleri okumak		Protez	Akülü tekerlekli sandalye	Tekerlekli sandalye	Koltuk değneği	Araç kullanmıyorum	Toplam	X ² /p
Hiç	Sayı	4	24	120	12	20	180	X ² =69,051 p=0,000
	Yüzde	%33,3	%26,7	%54,1	%30,0	%45,5	%44,1	
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	12	14	2	2	30	
	Yüzde	%0,0	%13,3	%6,3	%5,0	%4,5	%7,4	
Ayda en az bir kez	Sayı	4	34	68	20	10	136	
	Yüzde	%33,3	%37,8	%30,6	%50,0	%22,7	%33,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	0	18	14	4	6	42	
	Yüzde	%0,0	%20,0	%6,3	%10,0	%13,6	%10,3	
Günde en az bir kez	Sayı	4	2	6	2	6	20	
	Yüzde	%33,3	%2,2	%2,7	%5,0	%13,6	%4,9	
Toplam	Sayı	12	90	222	40	44	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Blogları, sözlükleri okumak” ile “kullanılan araç” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=69,051; p=0,000<0.05).

Katılımcılardan protez kullananların %33,3’ünün ve araç kullanmayanların %13,6’sının günde en az bir kez interneti blog ve sözlükleri okumak için kullanması dikkat çekicidir. Buna karşılık, koltuk değneği (%5), tekerlekli sandalye (%2,7) ve akülü tekerlekli sandalye (%2,2) kullananların çok küçük bir kısmı günde en az bir kez internet üzerinden blogları ve sözlükleri okumaktadır. İnternette blog ve sözlükleri hiç okumayanlar arasında en büyük orana tekerlekli sandalye kullananların (%54,1) sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.6-4: “Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” ile kullanılan araç arasındaki ilişki

		Kullanılan araç						
Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype vb.)		Protez	Akülü tekerlekli sandalye	Tekerlekli sandalye	Koltuk değneği	Araç kullanmıyorum	Toplam	X ² /p
Hiç	Sayı	0	6	38	0	6	50	X ² =37,770 p=0,000
	Yüzde	%0,0	%6,7	%17,1	%0,0	%13,6	%12,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	0	24	78	14	4	120	
	Yüzde	%0,0	%26,7	%35,1	%35,0	%9,1	%29,4	
Günde en az bir kez	Sayı	12	60	106	26	34	238	
	Yüzde	%100,0	%66,7	%47,7	%65,0	%77,3	%58,3	
Toplam	Sayı	12	90	222	40	44	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype, vb.)” ile “kullanılan araç” anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=37,770; p=0,000<0.05).

Katılımcılardan protez kullananların tamamının, araç kullanmayanların %73,3’ünün, akülü tekerlekli sandalye kullananların (%66,7) ve koltuk değneği kullananların (%65) üçte ikisi kadarının ve tekerlekli sandalye kullananların yarıya yakınının (%47,7) günde en az bir kez internet üzerindeki anlık mesajlaşma uygulamalarıyla diğer insanlarla iletişime geçtiği görülmektedir. Hareket olanağı yüksek, dolayısıyla toplumsal yaşama en fazla katılma şansı olan protez kullananların bu uygulamaları kullanma sıklığı dikkat çekicidir (%100). Buna karşılık hareket imkânları zayıf, dolayısıyla toplumsal yaşama katılmaları en zor olan tekerlekli sandalye kullananların (%47,7), anlık mesajlaşma uygulamalarını diğer engelli gruplarına kıyasla az sıklıkla kullanmaları öne çıkan veridir.

Tablo 4.3.6-5: “Sohbet odalarına katılmak” ile kullanılan araç arasındaki ilişki

Sohbet odalarına katılmak		Kullanılan araç					Toplam	X ² /p
		Protez	Akülü tekerlekli sandalye	Tekerlekli sandalye	Koltuk değneği	Araç kullanmıyorum		
Hiç	Sayı	8	44	96	22	28	198	X ² =26,882 p=0,043
	Yüzde	%66,7	%48,9	%43,2	%55,0	%63,6	%48,5	
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	4	6	0	0	10	
	Yüzde	%0,0	%4,4	%2,7	%0,0	%0,0	%2,5	
Ayda en az bir kez	Sayı	0	12	24	4	2	42	
	Yüzde	%0,0	%13,3	%10,8	%10,0	%4,5	%10,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	2	28	72	14	8	124	
	Yüzde	%16,7	%31,1	%32,4	%35,0	%18,2	%30,4	
Günde en az bir kez	Sayı	2	2	24	0	6	34	
	Yüzde	%16,7	%2,2	%10,8	%0,0	%13,6	%8,3	
Toplam	Sayı	12	90	222	40	44	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Sohbet odalarına katılmak” ile “kullanılan araç” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=26,882; p=0,043<0.05).

Katılımcıların yarıya yakınının (%48,5) internette sohbet odalarına hiç katılmadığı dikkat çekmektedir. Protez kullananların (%66,7) ve araç kullanmayanların (%63,6) üçte ikisi kadarının, koltuk değneği kullananların yarıdan fazlasının (%55), akülü tekerlekli sandalye kullananların yarıya yakınının (%48,9) ve tekerlekli sandalye kullananların %43,2'sinin hiç sohbet odalarına katılmadığı görülmektedir. Haftada en az bir kez ve günde en az bir kez sıklığı toplamında da (%43,2) tekerlekli sandalye kullananların en fazla oranda sohbet odalarına katıldığı dikkat çekmektedir.

Tablo 4.3.6-6: “Alışveriş yapmak” ile kullanılan araç arasındaki ilişki

		Kullanılan araç						
Alışveriş yapmak		Protez	Akülü tekerlekli sandalye	Tekerlekli sandalye	Koltuk değneği	Araç kullanmıyorum	Toplam	X ² /p
Hiç	Sayı	4	50	208	28	24	314	X ² =175,072 p=0,000
	Yüzde	%33,3	%55,6	%93,7	%70,0	%54,5	%77,0	
6 ayda en az bir kez	Sayı	4	28	10	12	10	64	
	Yüzde	%33,3	%31,1	%4,5	%30,0	%22,7	%15,7	
Ayda en az bir kez	Sayı	0	12	0	0	2	14	
	Yüzde	%0,0	%13,3	%0,0	%0,0	%4,5	%3,4	
Haftada en az bir kez	Sayı	0	0	2	0	4	6	
	Yüzde	%0,0	%0,0	%0,9	%0,0	%9,1	%1,5	
Günde en az bir kez	Sayı	4	0	2	0	4	10	
	Yüzde	%33,3	%0,0	%0,9	%0,0	%9,1	%2,5	
Toplam	Sayı	12	90	222	40	44	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Alışveriş yapmak” ile “kullanılan araç” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=175,072; p=0,000<0.05).

Katılımcılardan tekerlekli sandalye kullananların tamamına yakınının (%97), koltuk değneği kullananların üçte ikisinden fazlasının (%70), akülü tekerlekli sandalye kullananların (%55,6) ve araç kullanmayanların (%54,5) yarısından fazlasının ve protez kullananların üçte birinin (%33,3) internet üzerinde hiç alışveriş yapmadığı görülmektedir. İnternet üzerinden en sık alışveriş yapan grubun çalışma hayatının içinde de diğer engelli gruplarına kıyasla en fazla yer alan protez kullananlar olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 4.3.6-7: “Webde gezinmek” ile kullanılan araç arasındaki ilişki

		Kullanılan araç						
Webde gezinmek		Protez	Akülü tekerlekli sandalye	Tekerlekli sandalye	Koltuk değneği	Araç kullanmıyorum	Toplam	X ² /p
Hiç	Sayı	0	2	34	0	2	38	X ² =75,444 p=0,000
	Yüzde	%0,0	%2,2	%15,3	%0,0	%4,5	%9,3	
Ayda en az bir kez	Sayı	2	16	74	10	8	110	
	Yüzde	%16,7	%17,8	%33,3	%25,0	%18,2	%27,0	
Haftada en az bir kez	Sayı	6	46	98	28	16	194	
	Yüzde	%50,0	%51,1	%44,1	%70,0	%36,4	%47,5	
Günde en az bir kez	Sayı	4	26	16	2	18	66	
	Yüzde	%33,3	%28,9	%7,2	%5,0	%40,9	%16,2	
Toplam	Sayı	12	90	222	40	44	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Webde gezinmek” ile “kullanılan araç” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=75,444; p=0,000<0.05).

Katılımcılardan hiç araç kullanmayanların %40,9’unun, protez kullananların üçte birinin (%33,3), akülü tekerlekli sandalye kullananların %28,9’unun, tekerlekli sandalye kullananların %7,2’sinin ve koltuk değneği kullananların ise sadece %5’inin günde en az bir kez webde gezindiği görülmektedir. Diğer engelli gruplarına kıyasla evden uzakta en az zaman geçiren tekerlekli sandalye kullananların %15,3’ünün hiç webde gezinmediği dikkat çekmektedir.

Tablo 4.3.6-8: “Bilgi aramak” ile kullanılan araç arasındaki ilişki

		Kullanılan araç						
Bilgi aramak		Protez	Akülü tekerlekli sandalye	Tekerlekli sandalye	Koltuk değneği	Araç kullanmıyorum	Toplam	X ² /p
Hiç	Sayı	0	2	30	2	2	36	X ² =66,169 p=0,000
	Yüzde	%0,0	%2,2	%13,5	%5,0	%4,5	%8,8	
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	8	12	0	0	20	
	Yüzde	%0,0	%8,9	%5,4	%0,0	%0,0	%4,9	
Ayda en az bir kez	Sayı	4	32	116	16	16	184	
	Yüzde	%33,3	%35,6	%52,3	%40,0	%36,4	%45,1	
Haftada en az bir kez	Sayı	4	32	50	18	10	114	
	Yüzde	%33,3	%35,6	%22,5	%45,0	%22,7	%27,9	
Günde en az bir kez	Sayı	4	16	14	4	16	54	
	Yüzde	%33,3	%17,8	%6,3	%10,0	%36,4	%13,2	
Toplam	Sayı	12	90	222	40	44	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Bilgi aramak” ile “kullanılan araç” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=66,169; p=0,000<0.05).

Katılımcılardan araç kullanmayanların (%36,4) ve protez kullananların (%33,3) üçte biri kadarının, akülü sandalye kullananların %17,3'ünün, koltuk değneği kullananların %10'unun ve tekerlekli sandalye kullananların ise sadece %6,3'ünün günde en az bir kez bilgi aramak için interneti kullandığı görülmektedir. Diğer engelli gruplarına göre evden uzakta en az zaman geçiren tekerlekli sandalye kullananların %13,5'inin bilgi aramak için interneti hiç kullanmaması dikkat çekmektedir.

4.3.7. İnternet kullanım sıklığı ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

Tablo 4.3.7-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

		Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?						
Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak		1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla	Toplam	X ² /p
		Günde en az bir kez	Sayı	6	19	31	22	38
Yüzde	%25,0		%11,5	%24,4	%50,0	%79,2	%28,4	
Haftada en az bir kez	Sayı	10	74	60	14	8	166	
	Yüzde	%41,7	%44,8	%47,2	%31,8	%16,7	%40,7	
Ayda en az bir kez	Sayı	0	38	32	4	2	76	
	Yüzde	%0,0	%23,0	%25,2	%9,1	%4,2	%18,6	
Hiç	Sayı	8	34	4	4	0	50	
	Yüzde	%33,3	%20,6	%3,1	%9,1	%0,0	%12,3	
Toplam	Sayı	24	165	127	44	48	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile “bir günde ev dışında geçirilen süre” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=127,385; p=0,000<0.05).

Günde 9 saat ve daha fazla zamanını evden uzakta geçirenlerin %79,2'sinin günde en az bir kez günlük gazeteleri ve haber sitelerini okuduğu dikkat çekmektedir. Günde 6-8 saatini evden uzakta geçirenlerin ise yarısı günde en az bir kez günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumaktadır. Günde dokuz saat ve daha fazla evden uzakta olanlarda gazete ve haber sitelerini okumayan bulunmazken, günde bir saatten az evden uzakta zaman geçirenlerin üçte birinin (%33,3) gazete ve haber sitelerini hiç okumadığı görülmektedir. Buna göre evden uzakta geçirilen zaman arttıkça toplumsal olayları takip etmek için günlük gazete ve haber sitelerini okuma sıklığı da artış göstermektedir.

Tablo 4.3.7-2: “Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

		Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?						
Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek		1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	24	131	117	44	48	364	X ² =34,555 p=0,000
	Yüzde	%100,0	%79,4	%92,1	%100,0	%100,0	%89,2	
Haftada en az bir kez	Sayı	0	26	10	0	0	36	
	Yüzde	%0,0	%15,8	%7,9	%0,0	%0,0	%8,8	
Hiç	Sayı	0	8	0	0	0	8	
	Yüzde	%0,0	%4,8	%0,0	%0,0	%0,0	%2,0	
Toplam	Sayı	24	165	127	44	48	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek” ile “bir günde ev dışında geçirilen süre” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=34,555; p=0,000<0.05).

Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%89,2) günde en az bir kez Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmesi dikkat çekicidir. Günde 9 saat ve daha fazla, 6-8 saat ve günde bir saatten daha az evden uzakta zaman geçirenlerin tamamı günde en az bir kez sosyal ağları takip etmektedir. Günde 3-5 saatini evden uzakta geçirenlerin %92,1'inin ve 1-2 saatini evden uzakta geçirenlerin %79,4'ünün günde en az bir kez sosyal ağları takip ettiği görülmektedir.

Tablo 4.3.7-3: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)		Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?					Toplam	X ² /p
		1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla		
Günde en az bir kez	Sayı	20	119	73	24	24	260	X ² =74,358 p=0,000
	Yüzde	%83,3	%72,1	%57,5	%54,5	%50,0	%63,7	
Haftada en az bir kez	Sayı	4	34	46	10	10	104	
	Yüzde	%16,7	%20,6	%36,2	%22,7	%20,8	%25,5	
Ayda en az bir kez	Sayı	0	6	6	8	14	34	
	Yüzde	%0,0	%3,6	%4,7	%18,2	%29,2	%8,3	
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	0	0	2	0	2	
	Yüzde	%0,0	%0,0	%0,0	%4,5	%0,0	%0,5	
Hiç	Sayı	0	6	2	0	0	8	
	Yüzde	%0,0	%3,6	%1,6	%0,0	%0,0	%2,0	
Toplam	Sayı	24	165	127	44	48	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile “bir günde ev dışında geçirilen süre” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=74,358; p=0,000<0.05).

Günde bir saatten az zamanını evden uzakta geçirenlerin %83,3’ü, 1-2 saatini evden uzakta geçirenlerin %72,1’i, 3-5 saatini evden uzakta geçirenlerin %57,5’i, 6-8 saatini evden uzakta geçirenlerin %54,5’i ve 9 saat ve daha fazla zamanını evden uzakta geçirenlerin yarısı günde en az bir kez eğlenmek amacıyla internet üzerinden TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programlarını takip etmektedir. Bu veri engelli gençlerin evden uzakta zaman geçirip toplumsal hayata daha fazla dahil oldukça interneti eğlence amacıyla daha az sıklıkta kullandığını göstermektedir.

Tablo 4.3.7-4: “Blogları, sözlükleri okumak” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

		Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?						
Blogları, sözlükleri okumak		1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla	Toplam	X ² /p
	Günde en az bir kez	Sayı	0	4	6	4	6	20
Yüzde		%0,0	%2,4	%4,7	%9,1	%12,5	%4,9	
Haftada en az bir kez	Sayı	8	13	7	4	10	42	
	Yüzde	%33,3	%7,9	%5,5	%9,1	%20,8	%10,3	
Ayda en az bir kez	Sayı	2	48	50	24	12	136	
	Yüzde	%8,3	%29,1	%39,4	%54,5	%25,0	%33,3	
6 ayda en az bir kez	Sayı	4	12	6	6	2	30	
	Yüzde	%16,7	%7,3	%4,7	%13,6	%4,2	%7,4	
Hiç	Sayı	10	88	58	6	18	180	
	Yüzde	%41,7	%53,3	%45,7	%13,6	%37,5	%44,1	
Toplam	Sayı	24	165	127	44	48	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Blogları, sözlükleri okumak” ile “bir günde ev dışında geçirilen süre” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=65,644; p=0,000<0.05).

Katılımcıların %44,1’inin blogları ve sözlükleri hiç okumaması dikkat çekicidir. Günde 9 saat ve daha fazla zamanını evden uzakta geçirenlerin %12,5’inin, 6-8 saatini evden uzakta geçirenlerin %9,1’inin, 3-5 saatini evden uzakta geçirenlerin %4,7’sinin ve 1-2 saatini evden uzakta geçirenlerin %2,4’ünün günde en az bir kez blogları ve sözlükleri okudukları görülmektedir. Bir saatten az zamanını evden uzakta geçirenlerin içinde günde en az bir kez blogları ve sözlükleri okuyanın hiç bulunmaması dikkat çekicidir.

Tablo 4.3.7-5: “Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)		Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?					Toplam	X ² /p
		1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla		
Günde en az bir kez	Sayı	18	80	58	38	44	238	X ² =71,508 p=0,000
	Yüzde	%75,0	%48,5	%45,7	%86,4	%91,7	%58,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	0	55	57	6	2	120	
	Yüzde	%0,0	%33,3	%44,9	%13,6	%4,2	%29,4	
Hiç	Sayı	6	30	12	0	2	50	
	Yüzde	%25,0	%18,2	%9,4	%0,0	%4,2	%12,3	
Toplam	Sayı	24	165	127	44	48	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp , Messenger, Skype vb.)” ile “bir günde ev dışında geçirilen süre” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=71,508; p=0,000<0.05).

Günde 9 saat ve daha fazla zamanını evden uzakta geçirenlerin %91,7’sinin günde en az bir kez diğer insanlarla iletişime geçmek için anlık mesajlaşma uygulamalarını kullandığı görülmektedir. Anlık mesajlaşma uygulamalarını günde bir saatten az evden dışarı çıkarların %25’i hiç kullanmazken, günde 9 saat ve daha fazlasını evden uzakta geçirenler içinde bu uygulamaları hiç kullanmayanların oranının sadece %4,2 olması dikkat çekicidir. Evden gün içinde uzun süre uzakta olanların bu uygulamaları dışarıdaki sosyal çevreleriyle iletişim kurmak için kullandığı düşünülürken, bir saatten daha az zamanı evden uzakta geçirenlerin bu uygulamaları bir dönem internet dünyasında popüler olan sohbet odalarının yerine kullandığı düşünülmektedir.

Tablo 4.3.7-6: "Sohbet odalarına katılmak" ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

		Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?						
Sohbet odalarına katılmak		1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	6	14	8	2	4	34	X ² =40,512 p=0,001
	Yüzde	%25,0	%8,5	%6,3	%4,5	%8,3	%8,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	0	58	48	8	10	124	
	Yüzde	%0,0	%35,2	%37,8	%18,2	%20,8	%30,4	
Ayda en az bir kez	Sayı	2	18	16	6	0	42	
	Yüzde	%8,3	%10,9	%12,6	%13,6	%0,0	%10,3	
6 ayda en az bir kez	Sayı	0	4	2	2	2	10	
	Yüzde	%0,0	%2,4	%1,6	%4,5	%4,2	%2,5	
Hiç	Sayı	16	71	53	26	32	198	
	Yüzde	%66,7	%43,0	%41,7	%59,1	%66,7	%48,5	
Toplam	Sayı	24	165	127	44	48	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

"Sohbet odalarına katılmak" ile "bir günde ev dışında geçirilen süre" arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=40,512; p=0,001<0.05).

Katılımcıların yarıya yakınının internette sohbet odalarına hiç giriş yapmadığı görülmektedir. Bir saatten daha az zamanını evden uzakta geçirenlerin %25'inin günde en az bir kez sohbet odalarına katılması dikkat çekicidir. Bu oranın günde bir saatin üzerinde evden uzakta zaman geçiren tüm gruplarda %8,5'i aşmadığı görülmüştür. Son yıllarda popüler olan ve yaygınlık kazanan Facebook, Twitter gibi sosyal ağların aynı zamanda sohbet imkânlarına olanak sağlaması bunun nedeni olarak görülebilir. Evden uzakta zaman geçirenlerin iletişim için mobil araçlarla daha uyumlu olan sosyal ağ uygulamalarını, evde daha uzun zaman geçirenlerin ise çoğunlukla sabit bilgisayarlarla kullanılan sohbet odalarını daha sıklıkla tercih ettikleri düşünülebilir.

Tablo 4.3.7-7: “Alışveriş yapmak” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

		Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?						
Alışveriş yapmak		1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	2	0	2	2	4	10	X ² =133,385 p=0,000
	Yüzde	%8,3	%0,0	%1,6	%4,5	%8,3	%2,5	
Haftada en az bir kez	Sayı	0	2	4	0	0	6	
	Yüzde	%0,0	%1,2	%3,1	%0,0	%0,0	%1,5	
Ayda en az bir kez	Sayı	2	0	0	6	6	14	
	Yüzde	%8,3	%0,0	%0,0	%13,6	%12,5	%3,4	
6 ayda en az bir kez	Sayı	4	10	12	16	22	64	
	Yüzde	%16,7	%6,1	%9,4	%36,4	%45,8	%15,7	
Hiç	Sayı	16	153	109	20	16	314	
	Yüzde	%66,7	%92,7	%85,8	%45,5	%33,3	%77,0	
Toplam	Sayı	24	165	127	44	48	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Alışveriş yapmak” ile “bir günde ev dışında geçirilen süre” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=133,385; p=0,000<0.05).

Katılımcıların %77’sinin internet üzerinden hiç alışveriş yapmaması dikkat çekicidir. İnternet üzerinde en yoğun alışveriş yapılan zaman aralığı 6 ayda en az bir kezdir. Günde 9 saat ve üstü zamanını evden uzakta geçirenlerin %45,8’inin, günde 6-8 saatini evden uzakta geçirenlerin %36,4’ünün, günde 3-5 saatini evden uzakta geçirenlerin %9,4’ünün, günde 1-2 saatini ev dışında geçirenlerin %6,1’inin ve bir saatten daha az zamanını evden uzakta geçirenlerin %16’sının 6 ayda en az bir kez internette alışveriş yaptığı görülmektedir. Ev dışında geçirilen zaman arttıkça internette 6 ayda bir kez alışveriş yapma oranı da gruplar içinde artmaktadır. Günde bir saatten daha az evden uzakta zaman geçirenlerin oranlarının 5 saate kadar olan diğer zaman dilimlerinden fazla olması da dikkat çekicidir. Bu durum evden en az çıkabilen grubun bazı ihtiyaçlarını satın alabilmek için internete mecbur kaldığı şeklinde düşünülebilir.

Tablo 4.3.7-8: “Webde gezinmek” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

		Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?						
Webde gezinmek		1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	14	8	18	14	12	66	X ² =100,798 p=0,000
	Yüzde	%58,3	%4,8	%14,2	%31,8	%25,0	%16,2	
Haftada en az bir kez	Sayı	4	75	67	26	22	194	
	Yüzde	%16,7	%45,5	%52,8	%59,1	%45,8	%47,5	
Ayda en az bir kez	Sayı	0	54	40	4	12	110	
	Yüzde	%0,0	%32,7	%31,5	%9,1	%25,0	%27,0	
Hiç	Sayı	6	28	2	0	2	38	
	Yüzde	%25,0	%17,0	%1,6	%0,0	%4,2	%9,3	
Toplam	Sayı	24	165	127	44	48	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Webde gezinmek” ile “bir günde ev dışında geçirilen süre” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=100,798; p=0,000<0.05).

Katılımcıların yarıya yakınının (%47,5) haftada en az bir kez webde gezindiği görülmektedir. Günde bir saatten daha azını evden uzakta geçiren katılımcıların %58,3’ünün günde en az bir kez webde gezindiği dikkat çekmektedir. Günde 9 saat ve daha fazla evden uzakta geçirenlerin ise %25’i günde en az bir kez webde gezinmektedir. Zaman değişkenine bağlı olarak gruplar arasında webde gezinme sıklık oranlarının doğrusal artmaması, her grubun farklı ihtiyaçlarla ve nedenlerle (oyalanma, yeni keşifler vs.) webde gezindiğini düşündürmektedir.

Tablo 4.3.7-9: “Bilgi aramak” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

		Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?						
Bilgi aramak		1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	6	9	11	20	8	54	X ² =134,989 p=0,000
	Yüzde	%25,0	%5,5	%8,7	%45,5	%16,7	%13,2	
Haftada en az bir kez	Sayı	2	36	38	12	26	114	
	Yüzde	%8,3	%21,8	%29,9	%27,3	%54,2	%27,9	
Ayda en az bir kez	Sayı	4	86	72	10	12	184	
	Yüzde	%16,7	%52,1	%56,7	%22,7	%25,0	%45,1	
6 ayda en az bir kez	Sayı	2	12	4	2	0	20	
	Yüzde	%8,3	%7,3	%3,1	%4,5	%0,0	%4,9	
Hiç	Sayı	10	22	2	0	2	36	
	Yüzde	%41,7	%13,3	%1,6	%0,0	%4,2	%8,8	
Toplam	Sayı	24	165	127	44	48	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Bilgi aramak” ile “bir günde ev dışında geçirilen süre” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=134,989; p=0,000<0.05).

Katılımcıların yarıya yakınının (%45,1) ayda en az bir kez internette bilgi aradığı görülmektedir. Bir saatten daha az zamanını evden uzakta geçirenlerin %41,7’sinin bilgi aramak için interneti hiç kullanmaması dikkat çekicidir. Buna karşılık evden uzakta uzun zaman geçirenlerde bilgi amacıyla interneti kullanma sıklıklarının yüksek olduğu görülmektedir. Günde 6-8 saat evden uzakta zaman geçirenlerin yarıya yakını (%45,5) günde en az bir kez, çeyreğinden fazlası da (%27,3) haftada en az bir kez bilgi aramak için interneti kullanmaktadır. 9 saat ve daha fazla evden uzakta zaman geçirenlerin ise %16,7’si günde en az bir kez, yarısından fazlası (%54,2) haftada en az bir kez internete bu amaç için giriş yapmaktadır. Bu durum evden uzakta geçirilen zaman arttıkça genel olarak bilgi aramak için internete başvurma sıklığının yükseldiğini göstermektedir.

Tablo 4.3.7-10: “Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile bir günde ev dışında geçirilen süre arasındaki ilişki

		Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?						
Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak		1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla	Toplam	X ² /p
		Günde en az bir kez	Sayı	20	100	104	30	16
Yüzde	%83,3		%60,6	%81,9	%68,2	%33,3	%66,2	
Haftada en az bir kez	Sayı	0	55	15	10	22	102	
	Yüzde	%0,0	%33,3	%11,8	%22,7	%45,8	%25,0	
Ayda en az bir kez	Sayı	2	6	4	4	6	22	
	Yüzde	%8,3	%3,6	%3,1	%9,1	%12,5	%5,4	
Hiç	Sayı	2	4	4	0	4	14	
	Yüzde	%8,3	%2,4	%3,1	%0,0	%8,3	%3,4	
Toplam	Sayı	24	165	127	44	48	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile “bir günde ev dışında geçirilen süre” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=57,470$; $p=0,000<0.05$).

Katılımcıların %66,2’sinin günde en az bir kez çevrimiçi oyunlar oynadığı görülmektedir. Günde bir saatten daha az zamanını evden uzakta geçirenlerin %83,3’ünün günde en az bir kez çevrimiçi oyun oynaması dikkat çekicidir. Günde 9 saat ve daha fazlasını evden uzakta geçirenlerin üçte birinin (%33,3), 6-8 saatini evden uzakta geçirenlerin %68,2’sinin, 3-5 saatini evden uzakta geçirenlerin %81,9’unun ve 1-2 saatini evden uzakta geçirenlerin %60,6’sının günde en az bir kez çevrimiçi oyun oynadığı görülmektedir. Bu durum, günde 1-2 saatini evden uzakta zaman geçirenler hariç tutulduğunda, toplumsal hayatın içinde harcanan zaman azaldıkça gruplar içinde oyun oynama sıklığının yükseldiğini göstermektedir.

4.3.8. İnternet kullanım sıklığı ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

Tablo 4.3.8-1: “Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

		Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?						
Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak		Her gün	2-3 günde bir	4-5 günde bir	Haftada bir	2 haftada bir ve daha az	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	68	24	6	8	10	116	X ² =144,588 p=0,000
	Yüzde	%57,6	%18,8	%8,1	%14,3	%31,2	%28,4	
Haftada en az bir kez	Sayı	36	68	24	28	10	166	
	Yüzde	%30,5	%53,1	%32,4	%50,0	%31,2	%40,7	
Ayda en az bir kez	Sayı	6	32	32	4	2	76	
	Yüzde	%5,1	%25,0	%43,2	%7,1	%6,2	%18,6	
Hiç	Sayı	8	4	12	16	10	50	
	Yüzde	%6,8	%3,1	%16,2	%28,6	%31,2	%12,3	
Toplam	Sayı	118	128	74	56	32	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak ile “evden çıkma sıklığı” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=144,588; p=0,000<0.05).

Her gün evden uzakta bir yere giden katılımcıların %57,6’sının günde en az bir kez, %30,5’inin haftada en az bir kez ve %5,1’inin ayda en az bir kez günlük gazeteleri ve haber sitelerini okuduğu bulgusuna ulaşılmıştır. 4-5 günde bir dışarı çıkanların ise %8,1’i günde en az bir kez, %32,4’ü haftada en az bir kez, %43,24’ü ayda en az bir kez günlük gazete ve haber sitelerini okumaktadır. Bu veri bedensel engelli gençlerin evden çıkma sıklığı arttıkça genel olarak toplumsal olaylara ilgilerinin arttığını ve günlük gazeteleri ve haber sitelerini okuma eğilimlerinin yükseldiğini düşündürmektedir.

Tablo 4.3.8-2: "Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek" ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

		Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?						
Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek		Her gün	2-3 günde bir	4-5 günde bir	Haftada bir	2 haftada bir ve daha az	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	116	114	64	42	28	364	X ² =26,197 p=0,001
	Yüzde	%98,3	%89,1	%86,5	%75,0	%87,5	%89,2	
Haftada en az bir kez	Sayı	2	12	8	10	4	36	
	Yüzde	%1,7	%9,4	%10,8	%17,9	%12,5	%8,8	
Hiç	Sayı	0	2	2	4	0	8	
	Yüzde	%0,0	%1,6	%2,7	%7,1	%0,0	%2,0	
Toplam	Sayı	118	128	74	56	32	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

"Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek" ile "evden çıkma sıklığı" arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=26,197; p=0,001<0.05).

Evden uzakta bir yere gidenlerin tamamına yakınının (%98,3) günde en az bir kez sosyal ağları takip ettiği görülmektedir. 4-5 günde bir evden uzakta bir yere gidenlerin %86,5'i günde en az bir kez ve %10,8'i haftada en az bir kez Facebook, Twitter gibi sosyal ağlara giriş yapmaktadır. Haftada bir evden uzakta bir yere gidenlerin ise dörtte üçü (%75) günde en az bir kez ve %17,9'u haftada en az bir kez sosyal ağları takip etmektedir. Genel olarak evden çıkma sıklığı arttıkça sosyal ağları takip etme sıklığının da artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 4.3.8-3: “Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

		Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?						
Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)		Her gün	2-3 günde bir	4-5 günde bir	Haftada bir	2 haftada bir ve daha az	Toplam	X ² /p
		Günde en az bir kez	Sayı	68	76	50	42	24
Yüzde	%57,6		%59,4	%67,6	%75,0	%75,0	%63,7	
Haftada en az bir kez	Sayı	26	38	20	14	6	104	
	Yüzde	%22,0	%29,7	%27,0	%25,0	%18,8	%25,5	
Ayda en az bir kez	Sayı	22	8	2	0	2	34	
	Yüzde	%18,6	%6,2	%2,7	%0,0	%6,2	%8,3	
6 ayda en az bir kez	Sayı	2	0	0	0	0	2	
	Yüzde	%1,7	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,5	
Hiç	Sayı	0	6	2	0	0	8	
	Yüzde	%0,0	%4,7	%2,7	%0,0	%0,0	%2,0	
Toplam	Sayı	118	128	74	56	32	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)” ile “evden çıkma sıklığı” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=42,462; p=0,000<0.05).

Evden her gün çıkanların %57,6’sı, 2-3 günde bir çıkanların %59,4’ü, 4-5 günde bir çıkanların %67,6’sı, haftada bir ve 2 haftada bir ve daha az çıkanların ise %75’i günde en az bir kez eğlenmek amacıyla internet kullanmaktadır. Evden çıkma sıklığı azaldıkça bedensel engelli gençlerin eğlenmek amacıyla internet üzerinde TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programlarını takip etme sıklığının arttığı dikkat çekmektedir.

Tablo 4.3.8-4: “Blogları, sözlükleri okumak” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

		Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?						
Blogları, sözlükleri okumak		Her gün	2-3 günde bir	4-5 günde bir	Haftada bir	2 haftada bir ve daha az	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	10	4	0	2	4	20	X ² =47,437 p=0,000
	Yüzde	%8,5	%3,1	%0,0	%3,6	%12,5	%4,9	
Haftada en az bir kez	Sayı	18	12	2	8	2	42	
	Yüzde	%15,3	%9,4	%2,7	%14,3	%6,2	%10,3	
Ayda en az bir kez	Sayı	44	50	26	8	8	136	
	Yüzde	%37,3	%39,1	%35,1	%14,3	%25,0	%33,3	
6 ayda en az bir kez	Sayı	12	4	4	8	2	30	
	Yüzde	%10,2	%3,1	%5,4	%14,3	%6,2	%7,4	
Hiç	Sayı	34	58	42	30	16	180	
	Yüzde	%28,8	%45,3	%56,8	%53,6	%50,0	%44,1	
Toplam	Sayı	118	128	74	56	32	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Blogları, sözlükleri okumak” ile “evden çıkma sıklığı” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=47,437; p=0,000<0.05).

Bedensel engelli gençlerin sözlük ve blogları okumak konusunda internetteki diğer aktiviteler konusunda olduğundan daha ilgisiz olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların %41,1’i blog ve sözlükleri hiç okumamaktadır. Evden her gün çıkanların %28,8’i, 2-3 günde bir çıkanların %45,3’ü, haftada bir çıkanların %53,6’sı ve hiç çıkmayanların yarısı blog ve sözlükleri takip etmemektedir. Genel olarak evden çıkma sıklığı yükseldikçe (2 haftada bir ve daha az hariç) blog ve sözlükleri okuyanların oranlarının arttığı görülmüştür.

Tablo 4.3.8-5: “Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype, vb.)” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

		Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?						
Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype, vb.)		Her gün	2-3 günde bir	4-5 günde bir	Haftada bir	2 haftada bir ve daha az	Toplam	X ² /p
	Günde en az bir kez	Sayı	98	58	34	28	20	238
Yüzde		%83,1	%45,3	%45,9	%50,0	%62,5	%58,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	16	58	26	16	4	120	
	Yüzde	%13,6	%45,3	%35,1	%28,6	%12,5	%29,4	
Hiç	Sayı	4	12	14	12	8	50	
	Yüzde	%3,4	%9,4	%18,9	%21,4	%25,0	%12,3	
Toplam	Sayı	118	128	74	56	32	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Anlık mesajlaşma (Msn, Whatsapp, Messenger, Skype vb.)” ile “evden çıkma sıklığı” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=63,025; p=0,000<0.05).

Her gün evden uzakta bir yere giden katılımcıların %83,1’inin günde en az bir kez diğer insanlarla iletişime geçmek için anlık mesajlaşma uygulamalarını kullandıkları dikkat çekmektedir. Her gün evden uzakta bir yere giden katılımcıların %3,4’ünün, iki haftada bir ve daha az evden uzakta bir yere giden katılımcıların ise %25’inin Msn, Whatsapp, Messenger, Skype gibi uygulamaları hiç kullanmadığı görülmektedir. Anlık mesajlaşma deneyiminin evden uzakta bir yere gitme sıklığı arttıkça artış gösterdiğini söylemek mümkündür.

Tablo 4.3.8-6: “Sohbet odalarına katılmak” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

		Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?						
Sohbet odalarına katılmak		Her gün	2-3 günde bir	4-5 günde bir	Haftada bir	2 haftada bir ve daha az	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	6	6	8	6	8	34	X ² =68,137 p=0,000
	Yüzde	%5,1	%4,7	%10,8	%10,7	%25,0	%8,3	
Haftada en az bir kez	Sayı	22	52	30	10	10	124	
	Yüzde	%18,6	%40,6	%40,5	%17,9	%31,2	%30,4	
Ayda en az bir kez	Sayı	6	20	6	4	6	42	
	Yüzde	%5,1	%15,6	%8,1	%7,1	%18,8	%10,3	
6 ayda en az bir kez	Sayı	2	6	0	2	0	10	
	Yüzde	%1,7	%4,7	%0,0	%3,6	%0,0	%2,5	
Hiç	Sayı	82	44	30	34	8	198	
	Yüzde	%69,5	%34,4	%40,5	%60,7	%25,0	%48,5	
Toplam	Sayı	118	128	74	56	32	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Sohbet odalarına katılmak” ile “evden çıkma sıklığı” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=68,137; p=0,000<0.05).

Her gün evden uzakta bir yere gidenlerin %69,5'inin sohbet odalarına hiç katılmaması dikkat çekicidir. İki haftada bir ve daha az evden çıkanların %25'i günde en az bir kez sohbet odalarında diğer insanlarla sanal iletişime geçmektedir. Buna karşılık her gün evden çıkanların sadece %5,1'inin günde en az bir kez sohbet odalarına giriş yaptığı görülmektedir. Bu veri evden çıkma sıklığı azaldıkça bedensel engelli gençlerin diğer insanlarla iletişime geçmek için sohbet odalarına daha sık katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 4.3.8-7: “Webde gezinmek” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

		Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?						
Webde gezinmek		Her gün	2-3 günde bir	4-5 günde bir	Haftada bir	2 haftada bir ve daha az	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	26	18	2	12	8	66	X ² =57,771 p=0,000
	Yüzde	%22,0	%14,1	%2,7	%21,4	%25,0	%16,2	
Haftada en az bir kez	Sayı	70	64	32	16	12	194	
	Yüzde	%59,3	%50,0	%43,2	%28,6	%37,5	%47,5	
Ayda en az bir kez	Sayı	18	42	26	18	6	110	
	Yüzde	%15,3	%32,8	%35,1	%32,1	%18,8	%27,0	
Hiç	Sayı	4	4	14	10	6	38	
	Yüzde	%3,4	%3,1	%18,9	%17,9	%18,8	%9,3	
Toplam	Sayı	118	128	74	56	32	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Webde gezinmek” ile “evden çıkma sıklığı” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=57,771; p=0,000<0.05).

Katılımcıların yarıya yakınının (%47,5) haftada en az bir kez webde gezindiği dikkat çekmektedir. Her gün evden uzakta bir yere gidenlerin %22’sinin günde en az bir kez, %59,3’ünün ise haftada en az bir kez webde gezindiği görülmektedir. İki haftada bir ve daha az evden uzakta bir yere giden katılımcıların ise %25’inin günde en az bir kez, %37,5’inin ise haftada en bir kez webde gezindiği görülmektedir.

Tablo 4.3.8-8: “Bilgi aramak” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

		Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?						
Bilgi aramak		Her gün	2-3 günde bir	4-5 günde bir	Haftada bir	2 haftada bir ve daha az	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	28	10	2	4	10	54	X ² =89,164 p=0,000
	Yüzde	%23,7	%7,8	%2,7	%7,1	%31,2	%13,2	
Haftada en az bir kez	Sayı	42	42	12	10	8	114	
	Yüzde	%35,6	%32,8	%16,2	%17,9	%25,0	%27,9	
Ayda en az bir kez	Sayı	42	64	44	22	12	184	
	Yüzde	%35,6	%50,0	%59,5	%39,3	%37,5	%45,1	
6 ayda en az bir kez	Sayı	4	8	4	4	0	20	
	Yüzde	%3,4	%6,2	%5,4	%7,1	%0,0	%4,9	
Hiç	Sayı	2	4	12	16	2	36	
	Yüzde	%1,7	%3,1	%16,2	%28,6	%6,2	%8,8	
Toplam	Sayı	118	128	74	56	32	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Bilgi aramak” ile “evden çıkma sıklığı” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=89,164; p=0,000<0.05).

Katılımcıların yarıya yakınının (%45,2) ayda en az bir kez, %27,9’unun ise haftada en az bir kez bilgi aramak için interneti kullandığı görülmektedir. Her gün evden dışarı çıkan engellilerin %35,6’sının, 2-3 günde bir çıkanların yarısının, haftada bir çıkanların %39,3’ünün ve 2 haftada bir ve daha az çıkanların %37,5’inin ayda en az bir kez bilgi almak amacıyla interneti kullandığı ortaya çıkmaktadır. Her gün dışarı çıkan katılımcılar içinde bilgi almak için interneti hiç kullanmayanların oranının ise sadece %1,7 olması dikkat çekicidir.

Tablo 4.3.8-9: “Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile evden çıkma sıklığı arasındaki ilişki

		Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?						
Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak		Her gün	2-3 günde bir	4-5 günde bir	Haftada bir	2 haftada bir ve daha az	Toplam	X ² /p
Günde en az bir kez	Sayı	66	102	50	26	26	270	X ² =41,175 p=0,000
	Yüzde	%55,9	%79,7	%67,6	%46,4	%81,2	%66,2	
Haftada en az bir kez	Sayı	38	24	16	20	4	102	
	Yüzde	%32,2	%18,8	%21,6	%35,7	%12,5	%25,0	
Ayda en az bir kez	Sayı	10	2	2	6	2	22	
	Yüzde	%8,5	%1,6	%2,7	%10,7	%6,2	%5,4	
Hiç	Sayı	4	0	6	4	0	14	
	Yüzde	%3,4	%0,0	%8,1	%7,1	%0,0	%3,4	
Toplam	Sayı	118	128	74	56	32	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak” ile “evden çıkma sıklığı” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=41,175; p=0,000<0.05).

Katılımcıların %66,2’sinin günde en az bir kez çevrimiçi oyunlar oynadığı dikkat çekmektedir. Her gün evden uzakta bir yere giden katılımcıların %55,9’unun günde en az bir kez, 2-3 günde bir evden uzakta bir yere gidenlerin %79,7’sinin ve 2 haftada bir ve daha az sıklıkla evden uzakta bir yere gidenlerin %81,2’sinin ise her gün çevrimiçi oyun oynadığı görülmektedir.

4.4. ENGELLİ GENÇLERİ İNTERNET KULLANIMINA İTEN NEDENLER

4.4.1. İnternet kullanımına iten nedenler ile yaş arasındaki ilişki

Tablo 4.4.1-1: “Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ile yaş arasındaki ilişki

		Yaş				
Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum		14-18 yaş	19-22 yaş	23-25 yaş	26-29 yaş	Toplam
Hayır	Sayı	22	26	18	52	118
	Yüzde	%37,9	%34,2	%15,3	%33,3	%28,9
Kararsızım	Sayı	2	2	10	16	30
	Yüzde	%3,4	%2,6	%8,5	%10,3	%7,4
Evet	Sayı	34	48	90	88	260
	Yüzde	%58,6	%63,2	%76,3	%56,4	%63,7
Toplam	Sayı	58	76	118	156	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ile “yaş” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=20,997$; $p=0,002<0.05$).

23-25 yaş grubundaki katılımcıların %15,3’ü “dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ifadesine katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer yaş gruplarında ise bu ifadeye katılmayanlar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Bu veri 23-25 yaş arası gruptakilerin 14-18, 19-22 ve 26-29 yaş gruplarına kıyasla dışarıdaki etkinliklere katılmadıklarından dolayı daha fazla internet başında zaman geçirdiklerini göstermektedir.

Tablo 4.4.1-2: "İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım" ile yaş arasındaki ilişki

		Yaş				
İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım		14-18 yaş	19-22 yaş	23-25 yaş	26-29 yaş	Toplam
Hayır	Sayı	14	24	20	60	118
	Yüzde	%24,1	%31,6	%16,9	%38,5	%28,9
Kararsızım	Sayı	12	20	36	24	92
	Yüzde	%20,7	%26,3	%30,5	%15,4	%22,5
Evet	Sayı	32	32	62	72	198
	Yüzde	%55,2	%42,1	%52,5	%46,2	%48,5
Toplam	Sayı	58	76	118	156	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

"İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım" ile "yaş" arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=20,582$; $p=0,002<0,05$).

14-18 yaş grubundaki katılımcıların %55,2'si, 23-25 yaş grubundaki katılımcıların %52,5'i, 26-29 yaş grubundaki katılımcıların %48,5'i ve 19-22 yaş grubundaki katılımcıların %42,1'i "internet olmasa dışarıya daha çok çıkardım" ifadesine katıldıklarını ifade etmiştir. Bu veri 14-18 yaş arası bedensel engelli gençlerin internet olmasaydı evden dışarı çıkmaya daha istekli olacaklarını göstermektedir.

Tablo 4.4.1-3: “Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile yaş arasındaki ilişki

		Yaş				
Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum		14-18 yaş	19-22 yaş	23-25 yaş	26-29 yaş	Toplam
Hayır	Sayı	56	54	106	124	340
	Yüzde	%96,6	%71,1	%89,8	%79,5	%83,3
Kararsızım	Sayı	2	10	8	10	30
	Yüzde	%3,4	%13,2	%6,8	%6,4	%7,4
Evet	Sayı	0	12	4	22	38
	Yüzde	%0,0	%15,8	%3,4	%14,1	%9,3
Toplam	Sayı	58	76	118	156	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile “yaş” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=25,504$; $p=0,000<0.05$).

14-18 yaş grubundaki katılımcıların tamamına yakını (%96,6), 23-25 yaş grubundaki katılımcıların çok büyük bir kısmı (%89,8), 26-29 yaş grubunun (%79,5) ve 19-22 yaş grubunun (%71,1) önemli bir kısmı “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ifadesine katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu veri 14-18 yaş grubundaki katılımcıların diğer yaş gruplarına göre internet kullanmak için evde daha fazla zamanlarının olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.4.1-4: "İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor" ile yaş arasındaki ilişki

		Yaş				
İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor		14-18 yaş	19-22 yaş	23-25 yaş	26-29 yaş	Toplam
Hayır	Sayı	4	12	6	20	42
	Yüzde	%6,9	%15,8	%5,1	%12,8	%10,3
Kararsızım	Sayı	2	0	10	8	20
	Yüzde	%3,4	%0,0	%8,5	%5,1	%4,9
Evet	Sayı	52	64	102	128	346
	Yüzde	%89,7	%84,2	%86,4	%82,1	%84,8
Toplam	Sayı	58	76	118	156	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

"İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor" ile "yaş" arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=14,363$; $p=0,026<0.05$).

"İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor" ifadesine tüm yaş gruplarının birbirlerine yakın ve yüksek oranlarda evet yanıtı verdiği dikkat çekmektedir. 14-18 yaş grubundaki bireysel engelli gençler için internet diğer yaş gruplarına göre daha fazla evde oyalanma işlevi görmektedir.

Tablo 4.4.1-5: “Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile yaş arasındaki ilişki

		Yaş				
Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım		14-18 yaş	19-22 yaş	23-25 yaş	26-29 yaş	Toplam
Hayır	Sayı	10	24	10	36	80
	Yüzde	%17,2	%31,6	%8,5	%23,1	%19,6
Kararsızım	Sayı	0	12	18	24	54
	Yüzde	%0,0	%15,8	%15,3	%15,4	%13,2
Evet	Sayı	48	40	90	96	274
	Yüzde	%82,8	%52,6	%76,3	%61,5	%67,2
Toplam	Sayı	58	76	118	156	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile “yaş” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=29,779$; $p=0,000<0.05$).

“Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ifadesine 14-18 yaş arası katılımcıların %82,8’inin katıldığı dikkat çekmektedir. Diğer (sırasıyla 23-25, 26-29 ve 19-22) yaş gruplarında katılım oranları, %76,3, %61,5 ve %52,6’dır. Bu veri özellikle 14-18 yaş grubu içindeki bedensel engelli gençlerin dışarı çıkma imkânları olabilse internet başında diğer yaş gruplarına göre daha az zaman geçireceklerini göstermektedir.

4.4.2. İnternet kullanımına iten nedenler ile cinsiyet arasındaki ilişki

Tablo 4.4.2-1: “Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	64	58	122
	Yüzde	%48,9	%20,9	%29,9
Kararsızım	Sayı	15	29	44
	Yüzde	%11,5	%10,5	%10,8
Evet	Sayı	52	190	242
	Yüzde	%39,7	%68,6	%59,3
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile “cinsiyet” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=35,780$; $p=0,000<0.05$).

Erkek katılımcıların %68,6’sı “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ifadesine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadeye desteğin kadın katılımcılarda %39,7 oranında kaldığı görülmüştür. Spor faaliyetlerine ve oyunlara katılmama nedeniyle internette oyun oynama davranışının erkeklerde kadınlara kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumu engelli olmayan kadınlara kıyasla engelli olmayan genç erkeklerin hayatında genel olarak sporun, özellikle futbolun daha önemli bir yere sahip olmasıyla açıklamak mümkündür. Toplumsal olarak tanımlanan erkek rolüne uyum gereksinimi bu oyunların internette oynanmasını beraberinde getirmektedir.

Tablo 4.4.2-2: “Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	119	221	340
	Yüzde	%90,8	%79,8	%83,3
Kararsızım	Sayı	4	26	30
	Yüzde	%3,1	%9,4	%7,4
Evet	Sayı	8	30	38
	Yüzde	%6,1	%10,8	%9,3
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile “cinsiyet” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=8,286$; $p=0,016<0.05$).

Kadın katılımcıların %90,8'i ve erkek katılımcıların %79,8'i “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ifadesine katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Aynı ifadeye bedensel engelli genç kadınların %6,1'inin, erkeklerin ise %10,8'inin katıldıkları görülmüştür. Bu verilerden yola çıkarak erkeklerin kadınlara kıyasla dışarıda daha çok zaman geçirdikleri söylenebilir.

Tablo 4.4.2-3: “İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	14	28	42
	Yüzde	%10,7	%10,1	%10,3
Kararsızım	Sayı	0	20	20
	Yüzde	%0,0	%7,2	%4,9
Evet	Sayı	117	229	346
	Yüzde	%89,3	%82,7	%84,8
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile “cinsiyet” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=9,950$; $p=0,007<0.05$).

Kadın katılımcıların %89,3'ü ve erkek katılımcıların %82,7'si “İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ifadesine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu veri erkeklerin kadınlara göre az farkla da olsa sosyal hayata daha fazla katıldıklarını göstermektedir. Erkeklerin kadınlara kıyasla İnterneti bir oyalanma aracı olarak görme oranı daha fazladır.

Tablo 4.4.2-4: “İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	98	208	306
	Yüzde	%74,8	%75,1	%75,0
Kararsızım	Sayı	6	30	36
	Yüzde	%4,6	%10,8	%8,8
Evet	Sayı	27	39	66
	Yüzde	%20,6	%14,1	%16,2
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile “cinsiyet” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=6,284$; $p=0,043<0.05$).

Kadın katılımcıların %20,6’sı ve erkek katılımcıların %14,1’i “insanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ifadesine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu veri bedensel engelli genç kadınların erkeklere kıyasla daha fazla oranda engellerini insanlardan saklamak için internette iletişim kurmayı tercih ettiklerini göstermektedir. Bu durumu ataerkil toplum yapısında kadınların seyredilme ve beğenilme üzerinden kimliklenmelerinin bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür.

Tablo 4.4.2-5: “Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	26	54	80
	Yüzde	%19,8	%19,5	%19,6
Kararsızım	Sayı	9	45	54
	Yüzde	%6,9	%16,2	%13,2
Evet	Sayı	96	178	274
	Yüzde	%73,3	%64,3	%67,2
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

“Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile “cinsiyet” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=6,990$; $p=0,030<0,05$).

Kadın katılımcıların %73,3’ü ve erkek katılımcıların %64,3’ü “dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ifadesine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Aynı ifadeye katılmayan kadınların (%19,8) ve erkeklerin (%19,5) arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Ancak kararsız erkeklerin (%16,2) oranının, kararsız kadınlardan (%6,9) fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu veri bedensel engelli genç kadınların erkeklerden daha az dışarı çıkabildiklerini düşündürmektedir.

Tablo 4.4.2-6: "İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor" ile cinsiyet arasındaki ilişki

		Cinsiyet		
İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor		Kadın	Erkek	Toplam
Hayır	Sayı	93	131	224
	Yüzde	%71,0	%47,3	%54,9
Kararsızım	Sayı	22	78	100
	Yüzde	%16,8	%28,2	%24,5
Evet	Sayı	16	68	84
	Yüzde	%12,2	%24,5	%20,6
Toplam	Sayı	131	277	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

"İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor" ile "cinsiyet" arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=20,359$; $p=0,000<0.05$).

Kadın katılımcıların %12,2'si ve erkek katılımcıların %24,5'i "internet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor" ifadesine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşılık kadınların %71'i, erkeklerin %47,3'ü bu ifadeye hayır yanıtı vermiştir. Bu veri internet kullanıcısı erkeklerin kadınlara kıyasla bu iletişim aracını sosyal çevrelerini genişletmek için daha etkin kullandıklarını göstermektedir.

4.4.3. İnternet kullanımına iten nedenler ile engel türü arasındaki ilişki

Tablo 4.4.3-1: “Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv					Toplam	X ² /p
		Bacak	Kol	Ayak, omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv		
Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum	Sayı	96	7	33	12	112	260	X ² =61,217 p=0,000
	Yüzde	%52,5	%43,8	%52,4	%80,0	%85,5	%63,7	
Evet	Sayı	17	5	2	0	6	30	
	Yüzde	%9,3	%31,2	%3,2	%0,0	%4,6	%7,4	
Kararsızım	Sayı	70	4	28	3	13	118	
	Yüzde	%38,3	%25,0	%44,4	%20,0	%9,9	%28,9	
Hayır	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ile “engelin kaynaklandığı uzuv” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=61,217; p=0,000<0.05).

Birden çok uzuvda engeli bulunanların %85,5’inin, kalçasında engeli bulunanların %80’inin, ayak ve omurga kemiklerinde engeli bulunanların (%52,4) ve bacağında engeli bulunanların yarısı kadarının (%52,5) ve kolunda engeli bulunanların %43,8’inin dışarıdaki etkinliklere katılmadığı için internette zaman geçirdiği görülmektedir. Dışarıdaki etkinliklere katılma gücünü en az olan engeli kolundan kaynaklanan gençlerin bu ifadeye en az oranda katıldığı dikkat çekmektedir.

Tablo 4.4.3-2: “Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv						
Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum		Bacak	Kol	Ayak, omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv	Toplam	X ² /p
	Evet	Sayı	107	4	39	10	82	
Yüzde		%58,5	%25,0	%61,9	%66,7	%62,6	%59,3	
Kararsızım	Sayı	22	0	0	1	21	44	
	Yüzde	%12,0	%0,0	%0,0	%6,7	%16,0	%10,8	
Hayır	Sayı	54	12	24	4	28	122	
	Yüzde	%29,5	%75,0	%38,1	%26,7	%21,4	%29,9	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

X²=31,548
p=0,000

“Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile “engelin kaynaklandığı uzuv” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=31,548; p=0,000<0.05).

Bacakta (%58,5), birden çok uzvunda (%62,6), kalçada (%66,7), ayak, omurga ve kemiklerinde (%61,9) engeli bulunan katılımcıların “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ifadesine birbirlerine yakın oranlarda katıldıkları görülmektedir. Kolunda engeli bulunan katılımcıların %75'i ise aynı ifadeye katılmamaktadır. Bu veri spor faaliyetlerine ve oyunlara katılmak için araç ve desteğe ihtiyacı daha az olan engeli kolundan kaynaklanan engelli gençlerin dışarıdaki etkinliklere diğer engelli gruplarına göre daha fazla katılabildiklerini düşündürmektedir.

Tablo 4.4.3-3: “Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv						
Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum		Bacak	Kol	Ayak, omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv	Toplam	X ² /p
Evet	Sayı	26	0	10	0	2	38	X ² =40,479 p=0,000
	Yüzde	%14,2	%0,0	%15,9	%0,0	%1,5	%9,3	
Kararsızım	Sayı	17	4	7	0	2	30	
	Yüzde	%9,3	%25,0	%11,1	%0,0	%1,5	%7,4	
Hayır	Sayı	140	12	46	15	127	340	
	Yüzde	%76,5	%75,0	%73,0	%100,0	%96,9	%83,3	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile “engelin kaynaklandığı uzuv” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=40,479; p=0,000<0.05).

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%83,3) dışarıda çok zaman geçirdiği için internete zaman bulamadığını düşünmemektedir. Engeli kalçasından kaynaklananların tamamı, engeli birden çok uzvundan kaynaklananların tamamına yakını (%96,9), engeli bacak (%76,5), kol (%75) ile ayak, omurga ve kemiklerinden (%73) kaynaklananların dörtte üç kadarı “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ifadesine katılmamaktadırlar.

Tablo 4.4.3-4: “İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv						
İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor		Bacak	Kol	Ayak, omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv	Toplam	X ² /p
Evet	Sayı	157	10	43	15	121	346	X ² =41,532 p=0,000
	Yüzde	%85,8	%62,5	%68,3	%100,0	%92,4	%84,8	
Kararsızım	Sayı	6	0	6	0	8	20	
	Yüzde	%3,3	%0,0	%9,5	%0,0	%6,1	%4,9	
Hayır	Sayı	20	6	14	0	2	42	
	Yüzde	%10,9	%37,5	%22,2	%0,0	%1,5	%10,3	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile “engelin kaynaklandığı uzuv” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=41,532; p=0,000<0.05).

Engeli kalçasından kaynaklanan katılımcıların tamamının, birden çok uzvundan kaynaklananların tamamına yakınının (%92,4), bacağından kaynaklananların önemli bir kısmının (%85,8), ayak, omurga ve kemiğinden kaynaklananların %68,3'ünün ve kolunda kaynaklananların %62,5'inin “İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ifadesine katıldıkları görülmüştür. Diğer engelli gruplarına kıyasla bir yerden başka yere hareket etme sorunu en az olan engeli kolundan kaynaklananların bu ifadeye en fazla oranda hayır yanıtını vermeleri dikkat çekicidir (%37,5). Hareket imkânının artması toplumsal yaşama katılmayı teşvik etmekte, bu durum da internetin oyalanma aracı olarak görülmesini azaltmaktadır.

Tablo 4.4.3-5: “İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv						
İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum		Bacak	Kol	Ayak, omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv	Toplam	X ² /p
	Evet	Sayı	20	4	6	4	32	
	Yüzde	%10,9	%25,0	%9,5	%26,7	%24,4	%16,2	
Kararsızım	Sayı	12	3	5	1	15	36	
	Yüzde	%6,6	%18,8	%7,9	%6,7	%11,5	%8,8	
Hayır	Sayı	151	9	52	10	84	306	
	Yüzde	%82,5	%56,2	%82,5	%66,7	%64,1	%75,0	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile “engelin kaynaklandığı uzuv” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=20,965; p=0,007<0.05).

Katılımcıların %75’inin “insanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ifadesine katılmamaları dikkat çekicidir. Bu ifadeye katıldıklarını ifade edenler arasında en yüksek oranda katılım, engeli kalçasından kaynaklanarlarda gerçekleşirken (%26,7) en düşük oranda katılımın, engeli ayak, omurga ve kemikten (%9,5) kaynaklanarlarda olduğu görülmektedir.

Tablo 4.4.3-6: “Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv					Toplam	X ² /p
		Bacak	Kol	Ayak, omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv		
Evet	Sayı	120	8	30	12	104	274	X ² =45,041 p=0,000
	Yüzde	%65,6	%50,0	%47,6	%80,0	%79,4	%67,2	
Kararsızım	Sayı	27	6	5	1	15	54	
	Yüzde	%14,8	%37,5	%7,9	%6,7	%11,5	%13,2	
Hayır	Sayı	36	2	28	2	12	80	
	Yüzde	%19,7	%12,5	%44,4	%13,3	%9,2	%19,6	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile “engelin kaynaklandığı uzuv” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=45,041; p=0,000<0.05).

Engeli kalçasından (%80) ve birden çok uzvundan (%79.4) kaynaklananların büyük çoğunluğu, bacağından kaynaklananların üçte ikisi kadarı (%65,6), kolundan kaynaklananların yarısı ve ayak, omurga ve kemiğinden kaynaklananların yarıya yakını (%47,6) “dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ifadesine katılmaktadırlar. Bu veri engeli kalçasından ve birden çok uzvundan kaynaklanan katılımcıların diğerlerine kıyasla daha az dışarı çıkabildiklerini düşündürmektedir.

Tablo 4.4.3-7: “İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ile engel türü (engelin kaynaklandığı uzuv) arasındaki ilişki

		Engelin kaynaklandığı uzuv					Toplam	X ² /p
		Bacak	Kol	Ayak, omurga ve kemik	Kalça	Birden çok uzuv		
internet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor	Sayı	44	0	20	5	15	84	X ² =29,028 p=0,000
	Yüzde	%24,0	%0,0	%31,7	%33,3	%11,5	%20,6	
Kararsızım	Sayı	47	8	9	6	30	100	
	Yüzde	%25,7	%50,0	%14,3	%40,0	%22,9	%24,5	
Hayır	Sayı	92	8	34	4	86	224	
	Yüzde	%50,3	%50,0	%54,0	%26,7	%65,6	%54,9	
Toplam	Sayı	183	16	63	15	131	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ile “engelin kaynaklandığı uzuv” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=29,028; p=0,000<0.05).

“İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ifadesine katılımcıların %54,9’u hayır derken, 24,5’inin kararsız kalması dikkat çekicidir. Engeli bacağından (%50,3), kolundan (%50) ve ayak, omurga ve kemiğinden (%54) kaynaklanan katılımcıların yarısı kadarı, kalçasından kaynaklananların %26,7’si ve birden çok uzvundan kaynaklananların üçte ikisi kadarı (%65,6) “internet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ifadesine katılmamaktadırlar. Engeli kolundan kaynaklanan katılımcılar içinde bu ifadeye hiç katılanın bulunmaması da dikkat çekicidir. Bu veri, bu engelli grubunun toplumsal hayata diğer gruplara kıyasla daha fazla katılabildiği için sosyal çevresini internet ortamı dışında geliştirebildiğini düşündürmektedir.

4.4.4. İnternet kullanımına iten nedenler ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Tablo 4.4.4-1: “Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

		Eğitim düzeyi											
Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	Toplam
	Hayır	Sayı	2	38	10	18	6	10	8	4	18	0	4
Yüzde		%5,7	%25,2	%55,6	%20,7	%46,2	%25,0	%44,4	%50,0	%75,0	%0,0	%100,0	%28,9
Kararsızım	Sayı	0	2	3	6	1	4	4	2	4	4	0	30
	Yüzde	%0,0	%1,3	%16,7	%6,9	%7,7	%10,0	%22,2	%25,0	%16,7	%40,0	%0,0	%7,4
Evet	Sayı	33	111	5	63	6	26	6	2	2	6	0	260
	Yüzde	%94,3	%73,5	%27,8	%72,4	%46,2	%65,0	%33,3	%25,0	%8,3	%60,0	%0,0	%63,7
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

$X^2=115,809$; $p=0,000$

“Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ile “eğitim düzeyi arasında” anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=115,809$; $p=0,000<0.05$).

Hiç okula gitmeyen engelli genç bireylerin tamamına yakını (%94,3), ilkokul mezunlarının yaklaşık dörtte üçü (%73,5) ve lise öğrencilerinin yarıya yakını (%46,2) “dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ifadesine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşılık sosyal hayatın içinde yer almaları daha olası olan üniversite mezunlarından bu ifadeye katılan olmamıştır. Üniversite öğrencilerinin ise çok küçük bir kesimi (%8,3) bu ifadeye katılmıştır. Bu durum eğitim düzeyinin artmasıyla beraber dışarıdaki sosyal etkinliklere katılımın arttığını ve internette daha az zaman geçirildiğini göstermektedir. Açık öğretim fakültesi öğrencilerinin (%60) ve açık lise öğrencilerinin (%65) “dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum” ifadesine kendilerine denk düzeydeki örgün öğretime devam edenlere kıyasla yüksek oranda katılmaları dikkat çekicidir. Bu sonuç uzaktan eğitimin sosyal hayata ve dışarıdaki etkinliklere katılımı desteklemediğini göstermektedir.

Tablo 4.4.4-2: “İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

		Eğitim düzeyi											
İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	Toplam
	Hayır	Sayı	2	52	7	19	6	8	8	2	10	0	4
Yüzde		%5,7	%34,4	%38,9	%21,8	%46,2	%20,0	%44,4	%25,0	%41,7	%0,0	%100,0	%28,9
Kararsızım	Sayı	12	30	2	16	2	8	8	2	10	2	0	92
	Yüzde	%34,3	%19,9	%11,1	%18,4	%15,4	%20,0	%44,4	%25,0	%41,7	%20,0	%0,0	%22,5
Evet	Sayı	21	69	9	52	5	24	2	4	4	8	0	198
	Yüzde	%60,0	%45,7	%50,0	%59,8	%38,5	%60,0	%11,1	%50,0	%16,7	%80,0	%0,0	%48,5
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=57,877$; $p=0,000<0,05$).

Bu ifadeye eğitim düzeyi en yüksek olan üniversite mezunlarının arasında katılan olmamıştır. Üniversite öğrencilerinin %16,7’si, lise mezunlarının %11,1’i ve lise öğrencilerinin %38,5’i “internet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” ifadesine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşılık eğitim düzeyi en düşük olan hiç okula gitmeyen engelli genç bireylerin ve açık lise öğrencilerinin %60’ının, açık öğretim fakültesi öğrencilerinin %80’inin aynı ifadeye katıldıkları görülmüştür. Açık öğretim fakültesi ve açık lise öğrencilerinin oranının örgün eğitimde yer alanlara kıyasla bu kadar yüksek çıkması uzaktan eğitim alan gençlerin toplumsal hayata katılamadıkları ve internette vakit geçirerek bu sorunlarını aşmaya çalıştıkları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4.4.4-3: “Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

		Eğitim düzeyi											Toplam
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrenciyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrenciyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrenciyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	
Hayır	Sayı	0	46	6	24	6	12	8	6	10	2	2	122
	Yüzde	%0,0	%30,5	%33,3	%27,6	%46,2	%30,0	%44,4	%75,0	%41,7	%20,0	%50,0	%29,9
Kararsızım	Sayı	2	10	1	8	3	6	4	2	4	2	2	44
	Yüzde	%5,7	%6,6	%5,6	%9,2	%23,1	%15,0	%22,2	%25,0	%16,7	%20,0	%50,0	%10,8
Evet	Sayı	33	95	11	55	4	22	6	0	10	6	0	242
	Yüzde	%94,3	%62,9	%61,1	%63,2	%30,8	%55,0	%33,3	%0,0	%41,7	%60,0	%0,0	%59,3
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=58,014$; $p=0,000<0,05$).

Hiç okula gitmeyen engelli genç bireylerin tamamına yakını (%94,3), ilkokul mezunları (%62,9), ortaokul öğrencileri (%61), ortaokul mezunları (%63,2) ve açık öğretim fakültesi öğrencilerinin (%60) yaklaşık beşte üçü, “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ifadesine katıldıklarını ifade etmiştir. Eğitim düzeyi en yüksek olan üniversite mezunları arasında ise bu ifadeye katılan olmamıştır.

Tablo 4.4.4-4: “Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum		Eğitim düzeyi											Toplam
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	
Hayır	Sayı	35	143	18	75	9	38	8	4	2	8	0	340
	Yüzde	%100,0	%94,7	%100,0	%86,2	%69,2	%95,0	%44,4	%50,0	%8,3	%80,0	%0,0	%83,3
Kararsızım	Sayı	0	0	0	8	2	2	8	0	8	2	0	30
	Yüzde	%0,0	%0,0	%0,0	%9,2	%15,4	%5,0	%44,4	%0,0	%33,3	%20,0	%0,0	%7,4
Evet	Sayı	0	8	0	4	2	0	2	4	14	0	4	38
	Yüzde	%0,0	%5,3	%0,0	%4,6	%15,4	%0,0	%11,1	%50,0	%58,3	%0,0	%100,0	%9,3
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

$X^2=230,970$; $p=0,000$

“Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=230,970$; $p=0,000<0.05$).

Eğitim düzeyi örgün eğitimde genel olarak arttıkça “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ifadesine katılanların oranının da arttığı görülmektedir. Hiç okula gitmeyenlerin, ortaokul, açık lise ve açık öğretim fakültesi öğrencilerinin arasında bu ifadeye katılan olmamıştır. İlkokul mezunları (%5,3) ve ortaokul mezunları (%4,6) arasında “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ifadesine katılımın çok düşük düzeyde olduğu dikkat çekmektedir. Buna karşılık örgün öğretimi tamamlayan üniversite mezunlarının tamamı (%100) ve üniversite öğrencilerinin %58,3’ü dışarıda çok zaman geçirdikleri için internete ayıracak zaman bulamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.4.4-5: “İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

		Eğitim düzeyi											
İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum	Toplam
		Hayır	Sayı	0	4	2	6	4	0	8	2	10	2
Yüzde	%0,0		%2,6	%11,1	%6,9	%30,8	%0,0	%44,4	%25,0	%41,7	%20,0	%100,0	%10,3
Kararsızım	Sayı	0	4	2	6	0	2	4	0	2	0	0	20
	Yüzde	%0,0	%2,6	%11,1	%6,9	%0,0	%5,0	%22,2	%0,0	%8,3	%0,0	%0,0	%4,9
Evet	Sayı	35	143	14	75	9	38	6	6	12	8	0	346
	Yüzde	%100,0	%94,7	%77,8	%86,2	%69,2	%95,0	%33,3	%75,0	%50,0	%80,0	%0,0	%84,8
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=134,735$; $p=0,000<0.05$).

Bütün örneklem içinde eğitim düzeyinden bağımsız olarak katılımcıların önemli bir kısmının internetin öncelikle evde oyalanmaya yaradığını ifade etmeleri dikkat çekicidir (%84,8). Hiç okula gitmeyen engelli genç bireylerin tamamı, ilkokul mezunlarının (94,7) ve açık lise öğrencilerinin (%95) tamamına yakını, ortaokul mezunlarının (%86,2) ve açık öğretim fakültesi öğrencilerinin (%80) büyük çoğunluğu “internet öncelikle evde oyalanmama yarıyor” ifadesini kabul etmişlerdir. İnterneti bilgi almak, güncel haberleri takip etmek için kullandıkları düşünülen üniversite mezunları arasında bu ifadeyi kabul eden olmazken (%0), üniversite öğrencilerinin sadece yarısı (%50) interneti evde bir oyalanma aracı olarak görmektedir.

Tablo 4.4.4-6: “İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum	Eğitim düzeyi												Toplam
	Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum		
Hayır	Sayı	26	114	16	76	8	30	8	4	16	4	4	306
	Yüzde	%74,3	%75,5	%88,9	%87,4	%61,5	%75,0	%44,4	%50,0	%66,7	%40,0	%100,0	%75,0
Kararsızım	Sayı	3	9	0	4	2	0	6	2	6	4	0	36
	Yüzde	%8,6	%6,0	%0,0	%4,6	%15,4	%0,0	%33,3	%25,0	%25,0	%40,0	%0,0	%8,8
Evet	Sayı	6	28	2	7	3	10	4	2	2	2	0	66
	Yüzde	%17,1	%18,5	%11,1	%8,0	%23,1	%25,0	%22,2	%25,0	%8,3	%20,0	%0,0	%16,2
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0

“İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=58,817$; $p=0,000<0.05$).

Eğitim düzeyinden bağımsız olarak katılımcıların üçte birinin “insanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ifadesine katılmadıklarını ifade etmeleri dikkat çekicidir. Katılımcıların sadece %16,2’si engelini gizlediği için iletişim aracı olarak interneti kullanmaktadır. Eğitim düzeyine göre ise açık lise öğrencileri ve açık lise mezunlarının çeyreğinin, lise öğrencilerinin %23,1’inin, lise mezunların %22,5’inin ve açık öğretim fakültesi öğrencilerinin %20’sinin bu ifadeye en yüksek oranlarda katıldığı dikkat çekmektedir. Üniversite mezunları arasında ise bu ifadeyi destekleyen bulunmamaktadır.

Tablo 4.4.4-7: “Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

		Eğitim düzeyi											Toplam	
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum		
Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım	Hayır	Sayı	2	22	6	18	4	4	6	4	12	0	2	80
	Yüzde	%5,7	%14,6	%33,3	%20,7	%30,8	%10,0	%33,3	%50,0	%50,0	%0,0	%50,0	%19,6	
Kararsızım	Sayı	0	14	0	18	0	4	10	0	4	2	2	54	
	Yüzde	%0,0	%9,3	%0,0	%20,7	%0,0	%10,0	%55,6	%0,0	%16,7	%20,0	%50,0	%13,2	
Evet	Sayı	33	115	12	51	9	32	2	4	8	8	0	274	
	Yüzde	%94,3	%76,2	%66,7	%58,6	%69,2	%80,0	%11,1	%50,0	%33,3	%80,0	%0,0	%67,2	
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($\chi^2=98,481$; $p=0,000<0.05$).

Hiç okula gitmeyen katılımcıların tamamına yakınının (%94,3) ve uzaktan eğitim alan açık lise öğrencilerinin ve açık öğretim fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğunun (%80) “dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ifadesine katıldıkları dikkat çekmektedir. Bu ifadeye toplumsal hayatın içine en fazla dahil olan üniversite mezunu engelli gençlerden, lise mezunları içinde %11,1, üniversite öğrencileri içinde ise %33,3 oranında evet yanıtı veren olmuştur.

Tablo 4.4.4-8: “İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

		Eğitim düzeyi											Toplam	
		Hiç okula gitmedim	İlkokul mezunuyum	Ortaokul öğrencisiyim	Ortaokul mezunuyum	Lise öğrencisiyim	Açık lisede öğrenciyim	Lise mezunuyum	Açık lise mezunuyum	Üniversitede öğrencisiyim	Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim	Üniversite mezunuyum		
İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor	Hayır	Sayı	31	83	6	52	2	22	2	4	12	6	4	224
	Yüzde	%88,6	%55,0	%33,3	%59,8	%15,4	%55,0	%11,1	%50,0	%50,0	%60,0	%100,0	%54,9	
Kararsızım	Sayı	4	40	6	17	7	10	4	2	6	4	0	100	
	Yüzde	%11,4	%26,5	%33,3	%19,5	%53,8	%25,0	%22,2	%25,0	%25,0	%40,0	%0,0	%24,5	
Evet	Sayı	0	28	6	18	4	8	12	2	6	0	0	84	
	Yüzde	%0,0	%18,5	%33,3	%20,7	%30,8	%20,0	%66,7	%25,0	%25,0	%0,0	%0,0	%20,6	
Toplam	Sayı	35	151	18	87	13	40	18	8	24	10	4	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ile “eğitim düzeyi” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=62,827$; $p=0,000<0,05$).

Katılımcıların eğitim düzeyinden bağımsız olarak sadece beşte birinin (%20,6) “internet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ifadesine katıldığını ifade etmesi genel olarak internetin sosyal çevreyi genişletmede önemli bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Eğitim düzeyi açısından sadece lise mezunları arasında internet kullanımının sosyal çevrenin genişlemesi üzerinde dikkate değer bir etki yaptığı görülmektedir (%66,7). Dikkat çekici bir başka durum ise hiç okula gitmeyenler ile eğitim düzeyi en yüksek olan üniversite öğrencilerinin bu ifadeye katılmamasıdır. Bunun nedeni olarak, hiç okula gitmeyenlerin internette başkalarıyla iletişim kuracak donanıma yeterince sahip olmadıkları düşünülebilir. Üniversite mezunlarının ise sosyal çevrelerini internet dışındaki ortamlarda geliştirecek imkân ve yetileri vardır.

4.4.5. İnternet kullanımına iten nedenler ile çalışma durumu arasındaki ilişki

Tablo 4.4.5-1: “Dışarıdaki etkinliklere katılamadığım için internette zaman geçiriyorum” ile şu anki çalışma durumu ile arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
Dışarıdaki etkinliklere katılamadığım için internette zaman geçiriyorum		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
	Hayır						
	Yüzde	%64,5	%64,5	%19,3	%24,1	%28,9	
Kararsızım	Sayı	6	0	10	14	30	
	Yüzde	%19,4	%0,0	%8,8	%6,0	%7,4	
Evet	Sayı	5	11	82	162	260	
	Yüzde	%16,1	%35,5	%71,9	%69,8	%63,7	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Şu anki çalışma durumu” ile “dışarıdaki etkinliklere katılamadığım için internette zaman geçiriyorum” arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (X²=59,320; p=0,000<0.05).

Ücretli bir işte çalışan genç engellilerin çoğunluğu (%64,5) “dışarıdaki etkinliklere katılamadığım için internette zaman geçiriyorum” ifadesine hayır demişlerdir. Çalışan grubu içinde bu ifade karşısında kararsız olan gençlerin oranı %19,4 iken hayır diyenlerin oranı sadece %16,1’dir. Kendi işini yapan/serbest çalışan engelli genç grubu içinde bu ifadeye katılmayanların oranının (%64,5) ücretli bir işte çalışan grubuyla eşit olduğu görülmektedir. Ancak kendi işini yapan/serbest çalışanların içinde kararsız yokken, ifadeye hayır diyenler grubun üçte biri kadardır (%35,5). Buna karşılık çalışmayan ama iş arayan engelli gençlerin %71,9’u ve çalışmayanların %69,8’i “dışarıdaki etkinliklere katılamadıkları için internette zaman geçiriyorum” ifadesine evet yanıtı vermişlerdir. Bu durumda çalışarak toplumsal hayatın içinde yer alan engelli gençlerin çalışmayan ya da çalışmayıp iş arayanlara kıyasla sosyal etkinliklere daha fazla katılabildikleri için internette daha az zaman harcadıkları söylenebilir. Çalışmayan engelli gençler ise toplumsal hayattan uzak kalmaları nedeniyle zamanlarını internet başında geçirmektedirler. Ücretli bir işte çalışanlar ile kendi işlerini yapan/serbest çalışan engelli gençlerin arasında evet ve kararsızım yanıtı arasında bir farklılaşma (%19,4) görülmektedir. Bu durumun ise kendi işini yapan/serbest çalışanların işlerini evden yapabilme şanslarının olmasından ya da aile işlerinde çalıştıkları için ücretli olanlara kıyasla dışarı daha az çıkma durumları olmasından kaynaklanması mümkündür.

Tablo 4.4.5-2: “İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
	Hayır						
Yüzde		%45,2	%45,2	%19,3	%29,3	%28,9	
Kararsızım	Sayı	10	4	20	58	92	
	Yüzde	%32,3	%12,9	%17,5	%25,0	%22,5	
Evet	Sayı	7	13	72	106	198	
	Yüzde	%22,6	%41,9	%63,2	%45,7	%48,5	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=23,767; p=0,001<0.05).

Ücretli bir işte çalışanların ve kendi işini yapan/serbest çalışanların yarıya yakını (%45,2) “internet olmasa dışarı daha çok çıkardım” ifadesine hayır demişlerdir. Bu konuda ücretli bir işte çalışanların (%32,3) kendi işini yapan/serbest çalışanlara (%12,9) kıyasla daha kararsız olduğu dikkati çekmektedir. Bu iki farklı çalışan grubunu karşılaştırdığımızda evet diyenlerin oranında (sırasıyla %22,6 ve %41,9) yaklaşık iki kat fark olduğu görülmektedir. Bu durum öncelikli olarak ücretli bir çalışanla kendi hesabına çalışan arasında işlerinin niteliği ve çalışma koşulları bakımından farklılıklar olduğuna işaret etmektedir. Zira ücretli bir iş genel olarak evden çıkılarak, bir iş yerinde, belli mesai saatleri içinde ve başkalarıyla iletişim kurularak yapılmaktadır. Kendi işini yapan/serbest çalışanlar ise evde çalışabilmekte ya da daha esnek mesai saatleri içinde işlerini yapabilmektedirler. Bu nedenle ikinciler, birincilere kıyasla daha az evden çıkmak zorunda kalabilmektedirler. Evde geçirilen süre ise internete olan bağlılığı artırmaktadır. Bu nedenle kendi işini yapanlar ve serbest meslek sahipleri, ücretli işte çalışanlara kıyasla, internet olmaması durumunda daha fazla oranda dışarı çıkacaklarını ifade etmişlerdir. Buna karşılık “çalışmıyorum ama iş arıyorum” diyenlerin %63,2’si ve “çalışmıyorum” yanıtını verenlerin %45,7’si “internet olmasa dışarı daha çok çıkardım” ifadesine katıldıklarını belirtmişlerdir. Zira çalışmayanlar çalışanlara kıyasla toplumsal ilişkilerden daha uzakta yaşamaktadırlar ve dışarı çıkmak için zorunlu bir nedenleri yoktur. Bu nedenle internetin olmaması durumunda oyalanmak için ya da başka güdülerle dışarı daha çok çıkacakları düşünülmektedir. Çalışmayan ama iş arayanların (%63,2) “internet olmasa daha çok dışarı çıkardım” ifadesine çalışmayanlara (%45,7) göre daha fazla oranda katılmalarının nedeni ise grupların kendi içyapısıyla açıklanabilir. Çalışmayan ama iş arayanların önemli bir kısmı eğitim hayatıyla dolayısıyla ev dışı hayatla bağıni önemli ölçüde koparmıştır. Buna karşılık çalışmayanlar kategorisi içinde evden dışarı eğitim amacıyla çıkan öğrenciler de bulunmaktadır.

Tablo 4.4.5-3: “Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
	Hayır						
	Yüzde	%41,9	%48,4	%22,8	%29,3	%29,9	
Kararsızım	Sayı	10	0	12	22	44	
	Yüzde	%32,3	%0,0	%10,5	%9,5	%10,8	
Evet	Sayı	8	16	76	142	242	
	Yüzde	%25,8	%51,6	%66,7	%61,2	%59,3	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=31,317; p=0,000<0.05).

Çalışmayan ama iş arayanlar ile çalışmayanların yarısından fazlası (sırasıyla %66,7 ve %61,2) “dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ifadesine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Toplumsal hayatın içinde çalışarak yer alamayan bu grupların aynı zamanda dışarıda spor faaliyetlerine ve oyunlara da katılmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle bu gençler spor yapma ve oyun oynamayı internette oyun oynayarak ikame etmektedirler. “Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum” ifadesine katılan çalışanların çalışmayanlardan daha az oranda olduğu görülmektedir. Ancak çalışan grupları içindeki ayrışma bu ifadeye de dikkat çekmektedir. Söz konusu ifadeye ücretli bir işte çalışanların %25,8’i evet ve %32,3’ü kararsızım demiştir. Kendi işini yapan/serbest çalışanların ise %51,6’sı bu ifadeye katılmaktadır. Aralarında kararsız yoktur. Bu durum ücretli bir işte çalışanların toplumsal hayata kendi işini yapan/serbest çalışanlara kıyasla daha iyi entegre olduklarını düşündürmektedir.

Tablo 4.4.5-4: “Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu						
Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p	
	Hayır	Sayı	11	19	106	204		340
	Yüzde	%35,5	%61,3	%93,0	%87,9	%83,3		
Kararsızım	Sayı	8	4	8	10	30		
	Yüzde	%25,8	%12,9	%7,0	%4,3	%7,4		
Evet	Sayı	12	8	0	18	38		
	Yüzde	%38,7	%25,8	%0,0	%7,8	%9,3		
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408		
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0		

“Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=79,816$; $p=0,000<0.05$).

Çalışmayan ama iş arayanlar (%93) ile çalışmayan genç engelli bireylerin (%87,9) büyük çoğunluğu “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ifadesine katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum çalışmayan gençlerin ev dışında az, internette çok vakit geçirdiği biçiminde yorumlanabilir. “Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ifadesine katılmadığını ifade eden çalışan gençlerin çalışmayanlardan daha az oranda olduğu görülmektedir. Ancak çalışan grupları içindeki ayrışma bu ifadede de dikkat çekmektedir. Söz konusu ifadeye ücretli bir işte çalışanların %35,5’i hayır ve %25,8’i kararsızım yanıtını vermiştir. Kendi işini yapan/serbest çalışanların ise %61,3ü “dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum” ifadesine katılmamaktadır, %12,9’u ise kararsızdır. Bu analiz bir kez daha iş hayatında ücretli bir işte çalışanların kendi işini yapan/serbest çalışanlara kıyasla ev dışında daha fazla vakit geçirdiklerini ve internete daha az zaman ayırdıklarını göstermektedir.

Tablo 4.4.5-5: "İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor" ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
	Hayır						
	Yüzde	%38,7	%25,8	%1,8	%8,6	%10,3	
Kararsızım	Sayı	4	2	6	8	20	
	Yüzde	%12,9	%6,5	%5,3	%3,4	%4,9	
Evet	Sayı	15	21	106	204	346	
	Yüzde	%48,4	%67,7	%93,0	%87,9	%84,8	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

"İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor" ile "şu anki çalışma durumu" arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=52,579; p=0,000<0.05).

Şu anki çalışma durumuna göre bütün engelli gruplarının "internet öncelikle evde oyalanmama yarıyor" ifadesine dikkat çekici oranlarda katıldıkları görülmektedir. Ücretli bir işte çalışanların yaklaşık yarısı (%48,4), kendi işini yapan/serbest çalışanların üçte ikisi kadarı (%67,7), çalışmayan ama iş arayanların tamamına yakını (%93) ve çalışmayanların çok önemli bir kısmı (%87,9) interneti öncelikle evde bir oyalanma aracı olarak görmektedirler. Ancak çalışma hayatının içinde yer alan engelli gençler ile iş hayatında yer almayanlar arasında anlamlı bir açık olduğu da dikkat çekmektedir. Ücretli çalışanların üçte birinden fazlası (%38,7) ve kendi işini yapan ya da serbest çalışanların çeyreği (%25,8) "internet öncelikle evde oyalanmama yarıyor" ifadesine katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bununla beraber, çalışmayan ama iş arayanların neredeyse hiçbiri (%1,8) ve çalışmayanların yalnızca %8,6'sı bu ifadeye katılmadığını belirtmiştir. Bu durum çalışma hayatının içinde yer alan engelli gençlerin çoğunun interneti bir evde oyalanma aracından ziyade, bir bilgi edinme ve haber alma aracı olarak gördüklerini düşündürmektedir.

Tablo 4.4.5-6: “İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
	Hayır						
	Yüzde	%71,0	%83,9	%84,2	%69,8	%75,0	
Kararsızım	Sayı	6	2	4	24	36	
	Yüzde	%19,4	%6,5	%3,5	%10,3	%8,8	
Evet	Sayı	3	3	14	46	66	
	Yüzde	%9,7	%9,7	%12,3	%19,8	%16,2	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=15,462; p=0,017<0.05).

Çalışma durumundan bağımsız olarak her dört engelliden üçünün “insanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ifadesine hayır yanıtını verdiği görülmektedir. Engellilerin sadece %16,2’si engeli görülmediği için internette iletişimi tercih ettiğini ifade etmiştir. Çalışma durumuna göre engeli görünmediği için iletişim aracı olarak internet kullanmayı tercih edenlerin başında çalışmayan, dolayısıyla sosyal ilişkilerden kopuk yaşadığını düşünebileceğimiz engelli gençler gelmektedir (%19,8). Toplumsal hayata katılma isteği gösteren, çalışmayan ama iş arayan grup içinde “insanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum” ifadesine katılanların oranı ise %12,3’tür. Hâlihazırda çalışma hayatının içinde insanlarla ilişki içinde bulunan ücretli çalışanlar ve kendi işini yapan/serbest çalışanlar bu ifadeye en az oranda ve eşit düzeyde katılmaktadırlar (%9,7).

Tablo 4.4.5-7: “Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
	Hayır						
	Yüzde	%32,3	%51,6	%8,8	%19,0	%19,6	
Kararsızım	Sayı	12	6	16	20	54	
	Yüzde	%38,7	%19,4	%14,0	%8,6	%13,2	
Evet	Sayı	9	9	88	168	274	
	Yüzde	%29,0	%29,0	%77,2	%72,4	%67,2	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=61,548; p=0,000<0.05).

Çalışanların ve çalışmayanların “dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” ifadesine verdikleri yanıtlar arasında önemli bir fark olduğu dikkat çekmektedir. Ücretli bir işte çalışanların ve kendi işini yapan/serbest çalışanların yaklaşık üçte biri (%29) dışarıya daha çok çıkma imkânları olsa internette daha az zaman geçireceklerini ifade etmişlerdir. Buna karşılık çalışmayan ama iş arayanların %77,2’si, çalışmayanların ise %72,4’ü dışarıya daha çok çıkma olanağı olsa interneti daha az kullanacaklarını ifade etmişlerdir. Bu durum çalışma yaşamına dahil olamayan engelli gençler için internetin evden çıkamamaya bağlı olarak bir tercihten öte zorunluluk olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.4.5-8: “İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ile şu anki çalışma durumu arasındaki ilişki

		Şu anki çalışma durumu					
İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor		Ücretli bir işte çalışıyorum	Kendi işimi yapıyorum / serbest çalışıyorum	Çalışmıyorum ama iş arıyorum	Çalışmıyorum	Toplam	X ² /p
	Hayır	Sayı	14	10	56	144	
Yüzde		%45,2	%32,3	%49,1	%62,1	%54,9	
Kararsızım	Sayı	3	13	26	58	100	
	Yüzde	%9,7	%41,9	%22,8	%25,0	%24,5	
Evet	Sayı	14	8	32	30	84	
	Yüzde	%45,2	%25,8	%28,1	%12,9	%20,6	
Toplam	Sayı	31	31	114	232	408	
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0	

“İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ile “şu anki çalışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($X^2=32,285$; $p=0,000<0.05$).

“İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ifadesine karşılık ücretli bir işte çalışanlar dışında tüm gruplarda kararsızların oranı %20’leri aşmaktadır. Kararsızların oranı sırasıyla kendi işini yapan/serbest çalışanlarda %41,9, çalışmayıp iş arayanlarda %22,8, çalışmayanlarda ise %25’tir. “İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor” ifadesine katılan ve katılmayan ücretli çalışanların oranlarının da eşit olması dikkat çekicidir (%45,2). İnternet sayesinde sosyal çevresinin genişlediğine en az inanan grup ise çalışmayanlardır (%62,1). Onu sırasıyla çalışmayan ama iş arayanlar (%49,1), ücretli çalışanlar (%45,2) ve kendi işini yapan serbest çalışanlar (%32,3) takip etmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Bedensel engelli gençlerin yaşadıkları sosyal dışlanma olgusu ile internet kullanım alışkanlıkları arasındaki ilişkiyi ele alan bu çalışma Türkiye'deki 14-29 yaş arası bedensel engelli gençlerin toplumla bütünleşme sorunlarını ve internet teknolojilerine bağlı kalarak oluşturulacak sosyal politikaların bu sorunu çözmeyeceğini, aksine sosyal dışlanmayı farklı formlarda yeniden üreteceğini ve daha da ağırlaştıracağını ortaya koymaktadır. Engelsiz bireylerin standart olarak "normal" kabul edildiği ve onlara göre tasarlanan toplumsal düzen değişmedikçe sanal ortamın engelli gençlerin sosyal sermayelerinin zenginleşmesi ve gelişmesine dikkate değer bir katkısının olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın çıkış noktasını oluşturan bedensel engelli gençlerin toplumla bütünleşme sorunlarının çözümünde internetin nasıl etkileri olduğu sorusunu yanıtlamak için oluşturduğumuz sosyal dışlama ölçeği, Türkiye'de bedensel engelli genç bireylerin orta düzeyde (3 üzerinden 2,008) toplumsal hayattan dışlandığını göstermektedir. Ölçekteki (Tablo 3.1.1-1) ifadelere verilen bazı yanıtlara bakmak bile bedensel engelli gençlerin toplumsal hayattan nasıl dışlandıklarını çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır.

Birey doğumuyla birlikte kendini en küçük sosyal çevre olan aile ortamı içinde bulur ve ilk sosyalleşme deneyimlerini burada yaşar. Ancak yaşın ilerlemesiyle birlikte akran çevresi, okul ve iş ortamı, kulüp, parti, sendika, vakıf gibi farklı sosyal çevreler içinde toplumsallaşır, toplumun bir parçası olur. Bu sosyal çevreler içinde önce içinde yaşadığı toplumunun dilini öğrenir, daha sonra zaman içinde ahlaksal, inançsal, felsefi, insani değer ve önyargıları şekillenir. Hayat döngüsü içinde toplumsal hayatın akışında standart olarak kabul gören bu sürece engelli bireylerin tam olarak dahil olmadıkları görülmektedir. Ankete katılan her dört engelli bireyden sadece biri çeşitli sosyal çevrelere girebildiğini ifade etmiştir (Tablo 3.1.2-2).

Genç bireyler için en önemli sosyalleşme alanlarından bazıları akranlarıyla beraber vakit geçirdikleri kahvehane, kafe ve park gibi kamusal alanlardır. Ebeveynler ve aile büyükleri tarafından doğrudan kontrol edilmeyen bu buluşma ortamlarında birey arkadaşlarıyla dayanışmayı, rekabeti ve çatışmayı öğrenir. Bedensel engelli gençlerin yarıya yakınının (%43,6) bu gibi kamusal alanlarda arkadaşlarıyla bir araya gelememesi toplumsallaşmaları açısından önemli bir sorun oluşturmaktadır (Tablo 3.1.2-4).

Kültür ve spor aktivitelerine katılmak ve bunları izlemek genç bireyler için arkadaşlarıyla kamusal alanlarda buluşmak kadar önemlidir. Zira birey bu faaliyetlerin içinde sosyal ve kültürel sermayesini geliştirir, toplumla olan bağlarını güçlendirir. Bedensel engelli gençlerin dörtte üçü gibi (%76) büyük bir kısmının sık sık eğlence amacıyla (maç, sinema, tiyatro, konser vb. etkinliklere katılmak amacıyla) evinden dışarı çık(a)maması çalışmanın dikkat çekici bulgularından biridir (Tablo 3.1.2-9). Engelli gençlerin birçok başka alana olduğu gibi spor ve kültür aktivitelerine de yeterli düzeyde erişemedikleri görülmektedir.

Engelli bireyleri ev ortamında ya da evin yakın çevresinde zaman geçirmeye iten en önemli neden kentlerin, kamusal alanların, binaların engelsiz bireyler norm alınarak tasarlanmış olmasıdır. Bu olumsuz fiziki şartlar hareket kısıtlılığı olan bedensel engelli gençlerin adeta ev ortamına hapsolmesine sebep olmaktadır. Her dört engelli bireyden üçü (%74) yaşadıkları şehrin fizik şartları daha uygun olsa evde daha az vakit geçireceğini ifade etmektedir (Tablo 3.1.2-12). Büyük ölçüde yukarıda sözü edilen olumsuz fiziksel koşullar nedeniyle bedensel engelli gençlerin ancak %28,9'u her gün evden uzakta bir yere gidebilmektedir (Tablo 2.1.7-1). Yarısına yakınının (%46.3) ise bir günde ev dışında geçirdiği zaman iki saatten azdır (Tablo 2.1.6-1) . Bu kısıtlı zaman ise evin önü, evin bulunduğu sokak veya mahalle içinde geçmektedir. Bu dar alanda yeni tanışıklıklar kurulamamakta ve farklı sosyal çevrelere girme imkânı olamamaktadır.

Sosyal çevrelere girmenin, evde oturma ile kıyaslandığında, çoğunlukla ulaşım, yiyecek, içecek, uygun bir kıyafet gibi harcamalar için ekstra bir maddi bedeli bulunmaktadır. Bu bedelleri karşılayabilme gücü arttıkça bireyin toplumsal hayata dahil olma olanağı artmaktadır. Engelli bireylerin ise ek sağlık harcamaları, özel ulaşım araçları kullanma zorunluluğu, eğitimsizlik ve işsizlik gibi nedenlerden dolayı engelsiz bireylere kıyasla yoksul kalma ihtimalleri çok daha yüksektir. Bu dezavantajlı konum onları toplumun dışına itmekte hatta toplumsal hayatta büyük ölçüde görünmez kılmaktadır. Engelli gençlerin yarıya yakını (%42,6) dışarıda zaman geçirecek maddi imkâna sahip değildir (Tablo 3.1.2-22). Bu sonuç bu dezavantajlı grubun sosyal dahil edilmesi için maddi sorunlarının da çözülmesi gerektiğini göstermektedir. Ancak maddi yardım soruna geçici bir çözümdür. Bu sorunun kalıcı olarak ortadan kalkması, engelli bireylerin eğitim ve iş yaşamına katılımlarının önündeki engellerin kaldırılmasına bağlıdır.

Engelli bireylerin sosyal dahil edilmeleriyle ilgili olarak özellikle ulaşım araçları üzerinde durulması gereken bir konudur. Bedensel engelli gençlerin yaklaşık üçte ikisi (%62,7) ulaşım araçlarını kullanamamaktadır (Tablo 3.1.2-17). Ulaşım araçları sadece kamusal alanda hareketliliğe, eğitim ve iş olanaklarına ulaşımı sağlamaz, aynı zamanda sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerine erişimi de mümkün kılar. Bu araçları, özellikle de toplu taşıma araçlarını, etkin kullanamamak birbirlerini doğrudan ya da dolaylı şekillerde tetikleyen yoksullaşmaya, eğitimsiz ve sağlıksız kalmaya yol açmaktadır.

Toplumsal hayata dahil olamayan, eğitim ve iş olanaklarından dışlanan, yoksullaşan engelli gençler toplumun kendilerinden beklentileriyle toplumsal yapının yarattığı engeller arasında sıkışıp kalmaktadırlar. Toplumun üyelerinden beklediği iyi bir eğitim alma, aile kurma, ekonomik doyum getiren bir işte çalışma gibi rolleri yerine getirme konusunda engelli bireyler yapısal ve sosyal faktörler nedeniyle zorlanmaktadır. Birey toplumsal statüye göre yukarıda anılan rolleri yerine getirebildiği ölçüde kendini toplumun diğer üyeleri gözünde faydalı ve değerli hissetmektedir. Bu bağlamda “başkalarının değersiz olduğumu düşündüklerini hissediyorum” ifadesine katılımcıların %34,8’inin “evet” ve %26’sının “kararsızım” yanıtını vermesi dikkat çekicidir (Tablo 3.1.2-18). Yaşadığı toplumun diğer üyeleri tarafından değersiz görüldüğünü hissetme, toplumla olan bağları zayıflatma, hatta koparma etkisini de beraberinde getirecektir. Sonuç olarak sosyal dışlanma bir kısır döngü gibi kendini yeniden üretmekte ve tekrarlamaktadır.

Sosyal dışlanma ölçeğinin gösterdiği gibi toplumsal yaşamın her alanından dışlanan bedensel engelli gençler için internet kapalı ev ortamında “dış dünyaya açılan” bir pencere olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların %35,3’ü günde 6-8 saat ve %15,2’si 9 saat ve daha fazla internette zaman geçirmektedir (Tablo 2.1.9-1).

Gençleri internet kullanımına iten en önemli nedenin engelsiz bireylere göre tasarlanan toplumsal yaşama erişememek olduğu görülmektedir. Gençlerin üçte ikisine yakını (%63,7) dışarıdaki sosyal etkinliklere katılmadığı için internet kullandığını ifade etmektedir (Tablo 2.1.21-1). Bu veriyi güçlendirici şekilde yaklaşık aynı orandaki genç (%67,2) “dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım” demektedir (Tablo 2.1.27-1). Yalnızca bu iki veri bile başlı başına internet kullanımının bedensel engelli gençler için bir tercihten öte zorunluluk olduğunu göstermek için yeterlidir.

Toplumsal hayattan uzakta, ev ortamında yaşamaya adeta mahkûm edilen engelli gençler için internet başlıca zaman öldürme aracı haline gelmektedir. Gençlerin büyük çoğunluğu (%84,8) interneti öncelikle evde oyalanmaya yarayan bir araç olarak değerlendirmektedir (Tablo 2.1.25-1). Engelli gençler tarafından ev ortamında bir boş zaman geçirme aracı olarak görülen internet aynı zamanda dışarıdaki etkinliklerde yer alamamaktan kaynaklanan yoksunluğu ikame etmek için de kullanılmaktadır. Gençlerin yarısından fazlasının (%59,3) dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığı için internette oyun oynadığını ifade etmesi dikkat çekicidir (Tablo 2.1.23-1). Gerçek hayatta spor faaliyetleri ve oyunlar bireye disiplin, çalışma, mücadele azmi, rekabet, yardımlaşma,

dayanışma, sorumluluk ve grup kimliği ile ilgili yeti ve değerler kazandırır. Ancak sanal ortamda çevrimiçi oynanan oyunların bireye bu yetileri ve değerleri kazandırması ihtimali zayıftır. Bu yoksunluk ise toplumsal hayatın içinde yer almada ve düzene uyumda zorluk yaşanmasına, dolayısıyla sosyal dışlanmanın yeniden inşasına yol açmaktadır.

Toplumsal yaşamdan kopuk bir hayat sürmeye itilen bireyler gerçek hayatta yoksunluğu hissedilen sosyal çevreye sanal ağlar üzerinden erişmeye çabalamaktadır. Ancak bu yoksunluklarını yapısal nedenlerden dolayı telafi edememektedirler. Gençlerin sadece beşte biri (%20,6) “internet kullandığım için sosyal çevrem sürekli olarak genişliyor” ifadesine katılmaktadır (Tablo 2.1.28-1). Bu oran konusunda da ihtiyatlı davranmak gerekmektedir. Çünkü sahadaki gözlemlerde, evden kısıtlı olarak çıkan bireylerin sanal ortamdaki tanışıklıklarının nicel artışını kimi zaman sosyal çevrelerinin genişlediği şeklinde yorumladıkları görülmüştür.

Aile kurumundan sonra bireyin sosyalleşme sürecini yaşadığı en önemli ikincil grup okul ve akran grubudur⁸³. Bireyin birincil olarak sosyalleştiği aile kurumunun dışında değer yargılarını ve davranış biçimlerini öğrendiği, akranlarıyla kaynaştığı ve istihdam olanaklarını arttırdığı okulun, modern çağda insan hayatı üzerindeki etkileri çok önemlidir. Bireyin toplumsal hayattaki statüsünü belirleyen en önemli faktörlerden biri olan okul bedensel engelli gençler için ise sorunlarla doludur. Bu gençler çoğunlukla okulda mutsuz, yalnız ve rahatsızdırlar. Rahatsızlıkların temelini ve en büyüğünü okulların rampa, asansör, tuvalet gibi yapısal özelliklerinin engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun olmayışı ya da yetersizliği oluşturmaktadır (Tablo 3.1.2-19).

Söz konusu alanların genel olarak engelli bireylerin ihtiyaçlarına göre tasarlanmamış olması bedensel engelli gençlerin okulda yaşadıkları zamanı zorlaştırdığı gibi sosyal çevreleriyle bütünleşememelerine de neden olabilmektedir. Genellikle aile bireylerinin yardımıyla dersliklerine kadar ulaşabilen engelli gençler teneffüslerde dersliklerinin dışına çıkamamaktadırlar. Diğer öğrencilerin oyunlar ve farklı faaliyetler aracılığıyla sosyal yanlarını geliştirdikleri bu zaman zarfında engelli öğrenciler çoğu zaman sınıfta tek başına kalmaktadırlar. Her 10 engelli öğrenciden sadece 3'ünün (%30,9) teneffüs zamanı yalnız kalmadığını (Tablo 3.1.2-21) düşünmesi, engelli gençlerin okuldaki yalnızlığını, dışlanmışlığını göstermektedir.

Fiziki yapı nedeniyle okulda yalnızlığa itilen, yalnızlaştıkça ötekileşen bedensel engelli öğrenciler, fiziksel farklılıklarından dolayı da diğer öğrenciler tarafından okulda hedef seçilebilmekte, küçümsenmekte hatta fiziksel şiddete maruz kalabilmektedirler. Çoğunlukla engellilik durumunun bilinmemesinden, engelli bireylerin tanınmamasından ya da yanlış ön kabullerden kaynaklanan bu olumsuz tutum ve davranışlar, bedensel engelli gençlerin yarıya yakınının (%47,1) okulda mutsuz olmasına neden olmaktadır (Tablo 3.1.2-20). Okulda mutsuzluğu üreten sadece sembolik, psikolojik ya da fiziksel şiddet değildir. Bazen engelsiz öğrencilerin engelli arkadaşlarını koruma güdüsüyle ya da onların başına geleceklerden kendilerinin sorumlu tutulmasından çekindiklerinden, engelli arkadaşlarını oyun ve aktivitelerden dışlaması ya da pozitif ayrımcılık yapması da engelli gençleri mutsuz edebilmektedir.

Okula erişim ve ulaşmaları zor olan, ulaştıklarında da çeşitli sorunlar yaşayan bedensel engelli gençlerin eğitim düzeyleri Türkiye ortalamasının çok gerisinde kalmaktadır. Türkiye’de 2013-2014 verilerine göre okullaşma oranı ilkökul düzeyinde %99,57, ortaokul düzeyinde %94,52 ve lise düzeyinde (ortaöğretim) % 76,65’tir⁸⁴. Buna karşılık araştırmaya katılan bedensel engelli gençlerin %8,6’sı hiç okula gitmemiştir. Mezun olunan okula göre en büyük grubu %37 ile ilkökul mezunları oluşturmaktadır. Ortaokul öğrencisi ya da mezunu olanların oranı ise %25,7’dir. Açık

⁸³ Peter L. Berger, Thomas Luckmann, *The Social Construction of Reality: A Treatise its the Sociology of Knowledge* (Garden City, New York: Anchor Books, 1966, s.157.

⁸⁴ Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 2013-2014 s.1

http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2013_2014.pdf Erişim tarihi: 20 Ekim 2014

öğretime devam edenler de dahil lise öğrencisi ve mezunlarının oranı ise %19,4'tür. Eğitim düzeyi genel bedensel engelli nüfusta çok daha alt düzeydedir⁸⁵.

Bedensel engelli gençlerin eğitim düzeyi düştükçe sosyal hayatın her alanında dışlanmalarının da yükseldiği görülmektedir. Bu durumda eğitim seviyesinin yükseltilmesi için sosyal politikalar üretilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Gençlerin ulaşım araçlarını kullanamamaları, okulda karşılaştıkları çevresel ve sosyal sorunlar nedeniyle açık öğretim, sosyal dahil etme için bir alternatif gibi görülebilir. Ancak araştırma verileri açık öğretime devam eden bedensel engelli gençlerin örgün eğitim alan akranlarına kıyasla toplumsal hayatın her alanında daha fazla dışlandıklarını ve bu sosyal dışlanma sonucu daha çok internet kullandıklarını göstermektedir. Örneğin "dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum" ifadesine açık öğretim fakültesi (%60) ve açık lise öğrencileri (%65) kendileriyle denk düzeydeki örgün öğretime devam eden lise (%46,2) ve üniversite öğrencilerinden (%8,3) daha yüksek oranlarda katılmışlardır (Tablo 4.4.4-1). Bu sonuç açık öğretimin sosyal hayata ve dışarıdaki etkinliklere katılımı desteklemediğini göstermektedir.

Bir günde ev dışında geçirilen süre ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde de benzer biçimde açık öğretim öğrencilerinin örgün eğitime devam edenlere göre dezavantajlı bir konumda oldukları görülmektedir. Örgün eğitime devam eden lise öğrencilerinin %61,6'sı bir günün 6 saat ve daha fazlasını ev dışında geçirirken, açık öğretim lisesine devam edenler içinde bu oran %10'dur. Benzer biçimde üniversite öğrencilerinin %75'i bir günün 6 saat ve daha fazlasını evden uzakta geçirirken, açık öğretim fakültesinde öğrenci olanlarda bu oran yalnızca %40'tır (Tablo 2.3.3-1). Bu iki farklı eğitim sisteminde yer alan öğrencilerin evden çıkma sıklıkları arasında da örgün eğitimde yer alanlar lehine anlamlı farklılıklar olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 2.3.4-1). Bu durumda evden daha az sıklıkla çıkan açık öğretim öğrencilerinin internette örgün öğretimdeki denklelerinden daha fazla vakit geçirdikleri görülmektedir (Tablo 4.2.4-1).

İnternette, özellikle sanal sosyal ağlarda geçirilen sürenin uzun olmasının sosyalleşme deneyimlerine dikkate değer bir katkısı olmadığı görülmektedir. Örgün öğretimde okuyanların Facebook gibi sosyal ağlarda arkadaşlık listelerinde bulunan aile dışındaki arkadaşlarla yüz yüze görüşme puanlarının, açık öğretimde okuyan denklelerine göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 3.3.3-1).

Açık öğretim öğrencilerinin internet kullanma amaçları da örgün eğitim alan akranlarına göre farklılık göstermektedir. Örneğin eğitim düzeyi yükseldikçe internet üzerinde haber siteleri ve gazete okuma sıklığında genel olarak oransal bir artışın olduğu dikkat çekmektedir. Ancak açık lise ve açık öğretim fakültesi öğrencilerinin, buldukları eğitim seviyesine göre kendilerine denk olan örgün öğretim öğrencilerinden daha az sıklıkla günlük gazeteleri ve haber sitelerini okudukları görülmektedir (Tablo 4.3.4-1). Benzer biçimde genel olarak eğitim düzeyi yüksek olanların ve örgün eğitimin içinde yer alanların interneti diğer eğitim düzeylerindekiyle kıyasla daha sıklıkla bilgi aramak için kullandıkları görülmektedir (Tablo 4.3.4-9). Bu durum açık öğretim sisteminde yer alan, yani evden daha az çıkan ve sosyal hayata daha az karışan engelli gençlerin, toplumsal olaylara ve bilgiye örgün eğitim öğrencilerine kıyasla daha az ilgi duyduklarını göstermektedir. Buna karşılık örgün öğretimin içinde yer alan ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin genel olarak interneti eğlence amacıyla diğer gruplara oranla daha az sıklıkla kullandığı dikkat çekmektedir (Tablo 4.3.4-3).

⁸⁵ 2010 yılında TÜİK tarafından yapılan Özürlülerin Sorun ve Beklentileri araştırmasına göre ortopedik engellilerin %26,4'ü okur-yazar değildir. %10,9'u ise okur-yazar olup bir okul bitirmemiştir. İlkokul mezunu olanlar %32,9 ve ilköğretim/ortaokul ve dengi mezunlarının oranı %13,4'tür. Lise ve daha üstü eğitim alanların oranı ise sadece %16,4'tür. http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=1&KITAP_ID=244 Erişim tarihi: 20 Ekim 2014. Bizim çalışmamızda engelli bireylerin eğitim düzeylerinin göreceli olarak daha üst düzeyde olduğu görülmektedir. Bunun internet kullanabilen engelli grubun içinde okuma bilmeyenlerin olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bütün bu veriler eğitim düzeyini yükseltmek ve sosyal dışlanmayı azaltmak için engelli gençleri açık öğretime ya da internet aracılığıyla sürdürülen bir eğitime veya işe yönlendirmenin dışlanmayı azaltıcı bir etkisi olmadığını göstermektedir. Çözüm öncelikle engelli gençlerin okula ve diğer sosyal çevrelere girmelerini engelleyen kent biçiminin ve yapısal koşulların yeniden düzenlenmesinden geçmektedir.

Facebook gibi sosyal medya ağları, akranlarına kıyasla gerçek hayatta sosyalleşme deneyimleri daha zayıf olan engelli gençlerin⁸⁶ hayatlarında önemli bir yer tutmaktadır (Tablo 4.1.1-1). Bu sanal ağlar genel olarak yeni insanları takip etmek, tanımak, onlarla ağ üzerinden tanışmak ve mümkünse bu tanışıklıkları gerçek hayatta yüz yüze iletişime dönüştürmek için önemli bir fırsat sunmaktadır. Sosyal medya ağları yeni sanal tanışıklıkların haricinde mevcut sosyal sermaye dahilindeki yakın arkadaşlar, aile bireyleri ve uzakta yaşayan yakın akrabalar ile var olan sosyal bağları koruma, güçlendirme ve zayıf bağların olduğu kontak kişilerle ve tanışıklarla ilişkileri devam ettirme olanağı da vermektedir. Ancak engelli gençler için bu süreçlerin gerçekleşmesi birbirlerinin nedeni ve aynı zamanda sonucu olan eğitim, çalışma, ulaşım gibi birçok toplumsal dışlanma belirleyene (Tablo 3.1.1-1) bağlı olarak bir grup sorunu da içinde barındırmaktadır.

Engelli bireyler kendilerine değer veren, onları koruyan aile ve yakın akrabalarından oluşan güçlü sosyal bağlarını gerçek hayatta bir ölçüde koruyabilmektedirler. Ancak onlara içinde yaşadıkları sosyal çevreninkinden farklı bilgileri, yaşam biçimlerini, değerleri gösterecek, tanıtacak, temin edecek olan zayıf bağları kısıtlıdır. Çünkü sosyal dışlanma ölçeğinin de gösterdiği ve yukarıda tartışıldığı gibi bu gençlerin sosyalleşme alanlarına erişim olanakları yetersizdir. Bu sebeple internet ortamında oluşturulan sanal sosyal ağlar engelli bireyler için engelsiz bireylere göre daha fazla önem arz etmektedir. Fakat sanal sosyal ağların gerçek hayattaki sosyal ağların yerini tutmakta yetersiz kaldığı ve burada kurulan zayıf bağların da engelli gençlere yeni bilgi, yaşam biçimi ve değer değiş tokuşu imkânını sağlamadığı görülmektedir.

Sanal sosyal ağlar öncelikle gerçek hayatta hali hazırda var olan arkadaşlık ya da iş ağlarının korunmasında ve kesintiye uğramış olanların canlandırılmasında işe yaramaktadır. Gerçek hayatla ilişkisi olmayan sanal kontakların ve arkadaşların niceliksel artışının sosyal hayata ve sosyal sermayeye bir katkısı olmamaktadır⁸⁷.

Bu durumda sanal dünya üzerinde kurulan ilişkilerin niteliğini belirleyen en önemli ölçütün gerçek dünyadaki sosyal sermayenin niteliği ve niceliği olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Gerçek hayata dahil olma imkânları arttıkça ve bununla bağlantılı toplumsal engeller kalktıkça sanal dünyadaki ilişkilerin niteliği de toplumsallaşma yönünde gelişebilmektedir. Örgün öğretimde eğitim düzeyinin görece olarak artması (Tablo 3.3.2-1), araç kullanımına gerek duymama, protez ya da akülü tekerlekli sandalye gibi dış dünyada ulaşımı kolaylaştırılan araçların kullanılması (Tablo

---

⁸⁶ Anne Mcmaugh ve Ray Debus, "‘Just Make friends, That's the Most Important Thing!’ School Transition and Making Friends: The Concerns and Worries of Children with Illness and Disability", Association for Research in Education'ın yıllık toplantısında sunulan tebliğ, 1999, Melbourne, Australia. <http://www.aare.edu.au/data/publications/1999/mcm99171.pdf> Erişim tarihi: 10 Ocak 2014 ; Pammi Raghavendra vd., "Activity participation of children with complex communication needs, physical disabilities and typically developing peers", *Developmental Neurorehabilitation*, (14), 2011, ss.145–155 ; Thirumanickam, Raghavendra ve Olsson'dan aktaran Raghavendra vd., 2013: 1) Abirami Thirumanickam, Abirami vd., (2011). Participation and social networks of school-age children with complex communication needs: A descriptive study. *Augmentative and Alternative Communication*'dan aktaran Pammi Raghavendra vd., 'They think I'm really cool and nice': The impact of Internet support on the social networks and loneliness of young people with disabilities. *Telecommunications*, 63(2), 2013, s.22.1, <http://tja.org.au/index.php/tja/article/view/414> Erişim tarihi: 26.11.2013.

⁸⁷ Yannick Fondeur ve France Lhermitte, Réseaux sociaux numériques et marché du travail. *La Revue de l'IRE*, 52, 2006. ss.101-131; Yannick Fondeur, Les friends lists de facebook: des fonctionnalistes limitées (pour le moment). *e-recrutement et marché du travail*, 2007. <http://erecruitment.wordpress.com/2007/12/19/les-friend-lists-de-facebook-des-fonctionnalites-limitees-pour-le-moment/#more-126> Erişim tarihi: 30 Ağustos 2014.

3.5.3-1), çalışma hayatının içinde yer alınması (Tablo 3.5.5-1), ev dışında geçirilen zamanın (Tablo 3.5.1-1) ve evden çıkma sıklığının (Tablo 3.5.2-1) artması ve hatta ataerkil toplum yapısında kadın değil erkek olunması (Tablo 3.5.4-1) gibi belirleyenler, bedensel engelli gençlerin Facebook gibi sanal sosyal ağlardaki aile üyeleri dışındaki arkadaş sayılarını, bu arkadaşları gerçek hayatta görme (Tablo 3.4.1-1) oranlarını ve onlarla yüz yüze iletişime geçme ortalamalarını (Tablo 3.4.2-1) bir miktar arttırmaktadır.

Sonuç olarak sanal hayattaki sosyal sermaye, gerçek hayattaki akran çevresinde, okul ve iş yaşamında kazanılan sosyal sermayeden bağımsız değildir. Bedensel engelli gençler sosyal hayata katılabildikleri oranda güçlü ve zayıf bağlarını sanal dünyada da etkin ve verimli şekilde kullanabilmektedirler. Bununla beraber internet uygulamaları sosyal alandaki yoksunluklarını gidermeye yetmemekte, sosyal sermayede bir artışa ve toplumla bütünleşmeye imkân vermemektedir (Tablo 2.1.20-1). Bu nedenle bedensel engelli gençlerin karşısına gerçek dünyada çıkan fiziki ve sosyal engelleri kaldırmak, onların ev ortamının dışına daha sık ve uzun süreli çıkabilmesini sağlamak gerekmektedir. Aksi takdirde yeni sosyal çevreler edinmek, eğitim düzeyini yükseltmek, hatta iş sahibi olmak için bir çözüm gibi sunulan internet, daha fazla eve kapanmaya (Tablo 2.1.22-1), toplumdan kopmaya ve sonuç olarak daha fazla sosyal dışlanmaya neden olacaktır.

KAYNAKÇA

Aldo Rosano, Federica Mancini ve Alessandro Solipaca, "Poverty in People with Disabilities: Indicators from the Capability Approach", *Springer Science+Business Media*, B.V, 2008.

Attewell, Paul, Belkis Suazo-Garcia ve Juan Battle, "Computers and Young Children: Social Benefit or Social Problem", *Social Forces*, N:82-1, 2003, ss. 277-296.

Asher, R. Steven, Shelley Hymel ve D. Peter Renshaw, "Loneliness in children", *Child Development* N:55, 1984, ss. 1456-1464. <http://dx.doi.org/10.2307/1130015> Erişim tarihi: 29.10.2013.

Barnfather, Alison, Miriam Stewart, Joyce Magill-Evans, Lynne Ray ve Nicole Letourneau, "Computer-mediated support for adolescents with cerebral palsy or spina bifida", *Computer, Informatics & Nursing*, N:29, 2011, ss. 24-33.

<http://dx.doi.org/10.1097/NCN.0b013e3181f9db63> Erişim tarihi: 30.10.2013

Bourdieu, Pierre, "Le capital social", *Les Actes de la Recherche en Science Sociales*, N:31, 1980, ss. 2-3.

British Social Attitudes Survey, 2011, <http://odi.dwp.gov.uk/disability-statistics-and-research/disability-facts-and-figures.php#18> Erişim tarihi: 21.11.2013.

Burt, Ronald Stuart, *Structural Holes: The Social Structure of Competition*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1992.

Charlton, I. James, *Nothing About Us Without Us: Disability Oppression and Empowerment*, University of California Press, Berkeley, 1998.

Coleman, S. James, "Social Capital in the Creation of Human Capital." *American Journal of Sociology*, N: 94, 1988, ss. 95-120.

ComRes, *Scope Discrimination Survey*, 2011. <http://www.comres.co.uk/poll/8/scope-discrimination-survey-15-may-2011.htm> Erişim tarihi: 20.11.2013.

Çağlar, Selda, "Engelli Hakları Sözleşmesi'nde Ayrımcılık Yasağı ve Türkiye'nin Uyum Sorunu", *TBB Dergisi*, N: 96, 2011.

Dutton, H. William, Grant Blank, G. ve Darja Groselj, *Cultures of the Internet: The Internet in Britain. Oxford Internet Survey 2013*, Oxford Internet Institute, University of Oxford, 2013. <http://oxis.oii.ox.ac.uk/blog/almost-half-people-disabilities-dont-use-internet-why#sthash.WXkw8bo4.dpuf> Erişim tarihi: 22.10.2013.

Edmonds, L. Jean, *Disabled People and Development*, Asian Development Bank, Phillipinnes, 2005.

Engelsiz Erişim Çalışma Grubu, *Bilgi ve İletişim Teknolojilerinde Engelsiz Erişim*, BTK, Ankara, 2012.

Erdoğan, Seyhan, "Sosyal Politikada "Avrupalı" Bir Kavram: Sosyal Dışlanma", *Çalışma Ortamı Dergisi*, 2004, Sayı: 5.

Foley, Paul, "Does the Internet Help to Overcome Social Exclusion?", *Electronic Journal of E-Government*, <http://www.ejeg.com/volume2/issue2>, 2004, ss. 139-146 Erişim tarihi: 17.10.2013.

Fondeur, Yannick ve France Lhermitte, "Réseaux sociaux numériques et marché du travail", *La Revue de l'IRES*, 52, 101-131, 2006.

- Fondeur, Yannick, "Les friends lists de facebook: des fonctionnalistes limitées (pour le moment)", *e-recrutement et marché du travail*, 2007.
<http://erecruitment.wordpress.com/2007/12/19/les-friend-lists-de-facebook-des-fonctionnalites-limitees-pour-le-moment/#more-126> Erişim tarihi: 30 Ağustos 2014.
- Giddens, Anthony, *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, Ankara, 2004.
- GLAD, *GLAD (Greater London Action on Disability) for inclusion in the draft Disabled Peoples' Rights and Freedoms Bill*, <http://www.glad.org.uk/Pages/rightsnow.htm> Erişim tarihi: 17.10.2013.
- Gleeson, Brendan, "Teknoloji Sakatlayıcı Kentin Üstesinden Gelebilir mi?", *Sakatlık Çalışmaları: Sosyal Bilimlerden Bakmak*, (Der: Dikmen Bezmez, Sibel Yardımcı ve Yıldırım Şentürk), Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, ss. 363-384.
- Gordon, David, Ruth Levitas, Christina Pantazis vd., *Powerty and Social Exclusion in Britain*, Joseph Rowntree Foundation, York, 2000.
- Granovetter, S. Mark, "The Strength of Weak Ties", *American Journal of Sociology*, N: 78, 1973, ss. 1361-1380.
- Helsper, J. Ellen, *Social Inclusion, Self-Confidence and Group Identity*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, London School of Economics, 2007,
http://etheses.lse.ac.uk/71/1/Helsper_Internet_use_by_teenagers_.pdf Erişim tarihi: 21.10.2013.
- Kalaycı, Ş. *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.
- Kaye, H. Stephen, "Computer and Internet Use Among People with Disabilities". *Disability Statistics Report*, N: 13, Department of Education, National Institute on Disability and Rehabilitation Research, Washington DC, U.S, 2000.
- Keçeli, Arif, Sinan Kocaman ve Gökhan Mert, "Kentiçi Ulaşım Sistemleri ve Sosyal Aktivite İlişkisi: Avcılar İlçesi Örneği", *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 27, 2012.
- Kiresuk, Thomas ve Robert Sherman, "Goal attainment scaling: a general method of evaluating comprehensive community mental health programs", *Community Mental Health Journal*, N:4, 1968, ss. 443-453. <http://dx.doi.org/10.1007/BF01530764> Erişim tarihi: 10.11.2013.
- Lenoir, René, *Les Exclus: Un Français sur Dix*, Editions du Seuil, Paris, 1989.
- Lewis, Makayla, "Cerebral palsy and online social networks", *12th International ACM SIGACCESS Conference on Computers and Accessibility*, Orlando, USA. ACM New York, NY, USA, 2010, ss. 243-244.
- McMaugh, Anne ve Ray Debus, "'Just Make friends, That's the Most Important Thing!' School Transition and Making Friends: The Concerns and Worries of Children with Illness and Disability", Association for Research in Education'ın yıllık toplantısında sunulan tebliğ, Melbourne, Australia, 1999. <http://www.aare.edu.au/data/publications/1999/mcm99171.pdf> Erişim tarihi: 10 Ocak 2014.
- Nadeau, Line ve Réjean Tessier, "Social adjustment of children with cerebral palsy in mainstream classes: peer perception", *Developmental Medicine & Child Neurology*, N: 48, 2005, ss. 331-336, <http://dx.doi.org/10.1017/S0012162206000739> Erişim tarihi: 12.11.2013.
- Newman, Lareen, Denise Wood, Pammi Raghavendra, Jan Lawry ve Darryl Sellwood, "The internet's potential to increase social networks for young Australians with disabilities", *40th National Conference of the Public Health Association of Australia*, Adelaide, Australia, 2010.
- Oliver, Mike, *The Politics of Disablement*, Macmillan, London, 1990.

Özgökçeler, Serhat ve Doğan Bıçkı, "Özürülerin Sosyal Dışlanma Boyutları: Bursa ve Çanakkale Örneklerinden Yansıyanlar", *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, N: 113, Petrol - İş Yayını, İstanbul, 2010, ss. 217-243.

ÖZİDA (Özürüler İdaresi Başkanlığı), *Türkiye Özürüler Araştırması*, 2002, <http://www.eyh.gov.tr/tr/8240/Turkiye-Ozurluler-Arastirmasi-2002> Erişim tarihi: 23.10.2013.

Öztürk, Mustafa, *Türkiye'de Engelli Gerçeği*, MÜSİAD Cep Kitapları, İstanbul, 2011.

"Özürüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", Kanun Numarası: 5378, Kabul Tarihi: 1/7/2005, *Resmi Gazete*, 7/7/2005, Sayı: 25868.

Pénard, Thierry ve Nicolas Poussing, "Internet Use and Social Capital: The Strength of Virtual Ties", *Journal of Economic Issues*, Cilt: XLIV N:3, 2010.

Putnam, Robert, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon and Schuster, New York, 2000.

Quan-Haase, Anabel ve Barry Wellman, "How Does the Internet Affect Social Capital?", 2002, http://homes.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/internetsocialcapital/Net_SC-09.PDF. Erişim tarihi: 27.11.2013

Quinn, Gerard, "The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Towards a New International Politics of Disability", *Jacops eroek Disability Law Symposium, -17 Nisan*, NFB Headquarters Baltimore, Maryland, USA, 2009, ss. 35-36.

Raghavendra, Pammi, Rachael Virgo, Catherine Olsson, Tim Connell ve Alison Lane, "Activity participation of children with complex communication needs, physical disabilities and typically developing peers", *Developmental Neurorehabilitation*, N:14, 2011a, ss. 145-155. <http://dx.doi.org/10.3109/17518423.2011.568994> Erişim tarihi: 26.11.2013

Raghavendra, Pammi, Denise Wood, Lareen Newman, Emma Grace, Tim Connell ve Renee Jose, "Effectiveness of internet solutions to facilitate social participation in young people with acquired brain injury", *Novita Community Paediatric Acquired Brain Injury Conference*, Adelaide, Australia, Kasım, 2011b.

Raghavendra, Pammi, Denise Wood, Lareen Newman ve Jan Lawry, "Why aren't you on Facebook?: Patterns and experiences of using the Internet among young people with physical disabilities", *Technology and Disability*, N:24, 2012, ss. 149-162.

Raghavendra, Pammi, Emma Grace, Lareen Newman, Denise Wood ve Tim Connell, " 'They think I'm really cool and nice': The impact of Internet support on the social networks and loneliness of young people with disabilities", *Telecommunications*, Cilt: 63, N:2, 2013, ss. 22.1-22.15, <http://tja.org.au/index.php/tja/article/view/414> Erişim tarihi: 26.11.2013.

Resnick, Paul, "Beyond Bowling Together: Sociotechnical Capital." *HCI in the New Millenium*, (John Carroll ed.), Addison-Wesley, Boston MA, 2002, ss. 247-272.

Riphagen, Joel ve Alaina Kanfer, "How Does E-mail Affect Our Lives?", *National Center for Supercomputing Applications*, Champaign-Urbana, IL, 1997.

Rosano, Aldo, Federica Mancini, Alessandro Solipaca, (2008), "Poverty in People with Disabilities: Indicators from the Capability Approach", *Springer Science+Business Media B.V*, 2008.

Salant, Priscilla ve Don A. Dillman, *How to Conduct Your Own Survey*, John Wiley & Sons, Inc. Newyork, 1994, s. 55.

Sanders, Matthew, "The Mass Media and The Prevention of Child.

Behavior Problems". *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, Cilt:41 N:7, 2000.

Schönfelder, Stefan, Kay Axhausen, "Activity Spaces: Measures of Social Exclusion", *Transport Policy*, Cilt:10, N:4, 2003, ss. 273-286.

Stewart, Miriam, Alison Barnfather, Joyce Magill-Evans, Lynne Ray ve Nicole Letourneau, "Brief report: An online support intervention: Perceptions of adolescents with physical disabilities", *Journal of Adolescence*, N:34, 2011, ss. 795-800.

<http://dx.doi.org/10.1016/j.adolescence.2010.04.007> Erişim tarihi: 14.11.2013.

Sucu, İpek, "Sosyal Medya Oyunlarında Gerçeklik Duygusunun Yön Değiştirmesi: SMEET Oyunu Örneği", *e-gifder (Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, No: 3, 2012.

<http://egifder.gumushane.edu.tr/media/uploads/egifder/issues/cilt-1-sayi-3/3.sayi.pdf>. Erişim tarihi: 17.11.2013.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, *Engelsiz Bilişim Raporu, Bilgi Toplumu Stratejisinin Yenilenmesi Projesi "Toplumsal Dönüşüm" Odak Grup Çalışmaları*, 2013,

<http://www.engelsizbilisim.org/?p=819> Erişim tarihi: 24.10.2013.

Thirumanickam, Abirami, Pammi Raghavendra ve Catherine Olsson, "Participation and social networks of school-age children with complex communication needs: A descriptive study". *Augmentative and Alternative Communication*, N:27, 2011, ss. 195-204,

<http://dx.doi.org/10.3109/07434618.2011.610818> Erişim tarihi: 16.11.2013.

Thomas, Carol, "Sakatlık Kuramı: Temel Fikirler, Meseleler ve Düşünürler", *Sakatlık Çalışmaları: Sosyal Bilimlerden Bakmak*, (Der: Dikmen Bezmez, Sibel Yardımcı ve Yıldırım Şentürk), Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, ss. 31-50.

TÜİK, *Türkiye Özürlüler Araştırması*, 2002, <http://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf> erişim tarihi: 21.10.2013.

TÜİK, *Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması*, 2010,

www.tuik.gov.tr/jsp/duyuru/upload/Duyuru_06042011.pdf Erişim tarihi: 22.10.2013.

UNDESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs) - Economic and Social Council (ECOSOC), "Building a Better Tomorrow: The Voices of Young People with Disabilities", 2011, <http://undesadspd.org/Youth/ResourcesandPublications/YouthWithDisabilities.aspx> Erişim tarihi: 14.11.2013.

UN Division for Social Policy and Development, "Fact sheet on Youth with Disabilities", 2011, <http://social.un.org/youthyear/docs/Fact%20sheet%20youth%20with%20disabilities.pdf> Erişim tarihi: 14.11.2013.

Wellman, Barry, Anabel Quan-Haase, James Witte ve Keith Hampton, "Does the Internet Increase, Decrease or Supplement Social Capital? Social Networks, Participation, and Community Commitment", *American Behavioral Scientist*, N:45, 2001, ss. 437-456.

World Bank, "Social Exclusion and the EU's Social Inclusion Agenda", The EU8 Social Inclusion Study için hazırlanan bildiri, World Bank, Washington, DC, 2007.

EK: ANKET SORU FORMU

AÇIKLAMA

Bu araştırmanın amacı, 14-29 yaş arası bedensel engelli gençlerin sosyal ilişkileri ile internet kullanımı özelliklerini incelemektir.

Araştırma, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın desteklediği bir bilimsel araştırma projesi kapsamında, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyoloji Bölümü tarafından yürütülmektedir.

Anketler sonucunda elde edilen bilgiler bilimsel amaçlar haricinde kullanılmayacak, kimlik bilgileriniz hiçbir şekilde başka kişi ve kurumlarla paylaşılmayacaktır.

Lütfen soruları dikkatle okuyarak yanıtlayınız ve seçiminizi ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz.

Bu ankete cevap vermekle araştırmanın tamamlanmasına büyük katkınız olacaktır.

Katılımınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

A) İNTERNET KULLANIMI İLE İLGİLİ SORULAR

1- Genel olarak günde kaç saatinizi internette geçiriyorsunuz?

Günde 1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla
( )	( )	( )	( )	( )

İnterneti aşağıdaki amaçlarla hangi sıklıkta kullanıyorsunuz?

		Günde en az 1 kez	Haftada en az 1 kez	Ayda en az 1 kez	6 ayda en az 1 kez	Hiç
2	Günlük gazeteleri ve haber sitelerini okumak	( )	( )	( )	( )	( )
3	Facebook, Twitter gibi sosyal ağları takip etmek	( )	( )	( )	( )	( )
4	Eğlenmek (TV, dizi, film, müzik, belgesel ya da eğlence programları)	( )	( )	( )	( )	( )
5	Blogları, sözlükleri okumak	( )	( )	( )	( )	( )
6	Anlık mesajlaşma (Msn, WhatsApp, Messenger, Skype, vb.)	( )	( )	( )	( )	( )
7	Sohbet odalarına katılmak	( )	( )	( )	( )	( )
8	Alışveriş yapmak	( )	( )	( )	( )	( )
9	Webde gezinmek	( )	( )	( )	( )	( )
10	Bilgi aramak	( )	( )	( )	( )	( )
11	Çevrimiçi (internet üzerinde) oyun oynamak	( )	( )	( )	( )	( )

12- Facebook gibi sosyal ağlarda kaç arkadaşınız var? ..... (Lütfen belirtiniz.)

13- Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçını gerçek hayatta GÖRDÜNÜZ?
..... (Lütfen belirtiniz.)

14- Aileniz dışında sosyal ağlardaki arkadaşlarınızın kaçıyla YÜZ YÜZE
GÖRÜŞÜYORSUNUZ? ..... (Lütfen belirtiniz.)

15- Daha önce internette tanıştığınız biriyle gerçek hayatta bir araya geldiniz mi?
(1) Evet (2) Hayır

Lütfen aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz.

		Evet	Kararsızım	Hayır
16	Dışarıdaki etkinliklere katılmadığım için internette zaman geçiriyorum	( )	( )	( )
17	İnternet olmasa dışarıya daha çok çıkardım	( )	( )	( )
18	Dışarıda spor faaliyetlerine veya oyunlara katılmadığım için internette oyun oynuyorum	( )	( )	( )
19	Dışarıda çok zaman geçirdiğim için internete ayıracak zaman bulamıyorum	( )	( )	( )
20	İnternet öncelikle evde oyalanmama yarıyor	( )	( )	( )
21	İnsanlar engelimi görmedikleri için internette iletişimi tercih ediyorum	( )	( )	( )
22	Dışarıya daha çok çıkabilseydim interneti daha az kullanırdım.	( )	( )	( )
23	İnternet kullandığım için sosyal çevrem sürekli genişliyor	( )	( )	( )

B) SOSYAL İLİŞKİLERLE İLGİLİ SORULAR

24-Günde kaç saatinizi evden uzakta geçiriyorsunuz?

Günde 1 saatten az	1-2 saat	3-5 saat	6-8 saat	9 saat ve daha fazla
( )	( )	( )	( )	( )

25-Kaç günde bir evden uzakta bir yere gidiyorsunuz?

Her gün	2-3 günde 1	4-5 günde 1	Haftada 1	2 haftada 1	Ayda 1	Ayda 1'den daha az	Hiçbir zaman
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

Lütfen aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz.

		Evet	Kararsızım	Hayır
26	Sosyal (arkadaşlık, tanışıklık) çevremi çok sınırlı (kısıtlı) buluyorum.	( )	( )	( )
27	Çeşitli sosyal çevrelere girebiliyorum	( )	( )	( )
28	İnsanlar beni aralarında görmek istemiyorlar	( )	( )	( )
29	Arkadaşlarımla sık sık dışarıda (kafe/kahvehane/park gibi yerlerde) buluşurum	( )	( )	( )
30	Arkadaşlarımla sık sık evden uzakta zaman geçiriyorum	( )	( )	( )
31	Yeni arkadaşlar edinemiyorum	( )	( )	( )
32	Arkadaşlarım beni her zaman birlikte vakit geçirmek için davet eder	( )	( )	( )
33	Toplumun dışında bırakıldığımı hissediyorum	( )	( )	( )
34	Sık sık eğlence amacıyla dışarı çıkarım (maç, sinema, tiyatro, konser vb.)	( )	( )	( )
35	İhtiyaçlarımı tek başıma karşılayabildiğim için arkadaşlarımla dışarıda vakit geçirebiliyorum	( )	( )	( )
36	Kendime yeterince güvenmediğim için evden çıkmamayı tercih ediyorum	( )	( )	( )
37	Yaşadığım şehrin fiziki koşulları daha uygun olsa evde daha az vakit geçiririm	( )	( )	( )
38	Kamu hizmetlerinde(ulaşım, sağlık, eğitim gibi) ayrımcılığa uğruyorum	( )	( )	( )
39	Dışarıda olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalıyorum	( )	( )	( )
40	İnsanların beni gördüklerinde rahatsız olduklarını hissediyorum	( )	( )	( )
41	Cinsel kimliğim (kadın/erkek) yokmuş gibi davranılıyor	( )	( )	( )
42	Ulaşım araçlarını kullanamıyorum	( )	( )	( )

43	Yakın çevrem dışındaki insanlar bana yeterince değer vermiyorlar	( )	( )	( )
44	Okulun (rampa, asansör, tuvalet gibi) yapısal özellikleri yeterli(ydi)	( )	( )	( )
45	Okulda diğer öğrencilerin davranışları beni mutsuz ediyor(du)	( )	( )	( )
46	Okulda teneffüslerde çoğunlukla yalnız kalıyor(d)um	( )	( )	( )
47	Dışarıda zaman geçirecek maddi imkânlardan yoksunum	( )	( )	( )
48	İyi bir iş bulma umudum yok	( )	( )	( )
49	Maddi durumumla ilgili endişelerim var	( )	( )	( )

C) GENEL BİLGİLER

50- Doğum yılınız? ..... (Lütfen belirtiniz.)

51- Cinsiyetiniz? ( ) Kadın ( ) Erkek

52- Hangi ilde yaşıyorsunuz? ..... (Lütfen belirtiniz.)

53- Eğitim durumunuz nedir?

- 1) Hiç okula gitmedim.
- 2) İlkokul mezunuyum.
- 3) Ortaokul öğrencisiyim.
- 4) Ortaokul mezunuyum.
- 5) Lise öğrencisiyim.
- 6) Açık lise öğrencisiyim.
- 7) Lise mezunuyum.
- 8) Açık lise mezunuyum.
- 10) Üniversite öğrencisiyim.
- 11) Açık öğretim fakültesinde öğrenciyim.
- 12) Üniversite mezunuyum.
- 13) Açık öğretim fakültesi mezunuyum.
- 9) Diğer ..... (Lütfen belirtiniz.)

54- (Okula gittiyseniz/gidiyorsanız) Eğitim hayatınızda en fazla karşılaştığınız sorunlar nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- 1) Fiziksel çevre koşulları
- 2) Engelime bağlı sorunlar
- 3) Maddi durumuma bağlı sorunlar
- 4) Olumsuz tutum ve davranışlar

- 5) İsteksizlik
9) Diğer ..... (Lütfen belirtiniz.)

55- Şu anki çalışma durumunuz nedir?

- 1) Ücretli bir işte çalışıyorum
2) Kendi işimi yapıyorum/serbest çalışıyorum
3) Çalışmıyorum ama iş arıyorum
4) Çalışmıyorum
9) Diğer ..... (Lütfen belirtiniz.)

56- Nasıl bir iş yerinde çalışmak istersiniz?

- 1) Kalabalık bir iş ortamında insanlarla iç içe çalışmak isterim.
2) Sakin bir iş yerinde çalışmak isterim.
3) İmkân olsa evden çalışmayı tercih ederim.
4) Çalışmak istemem.
9) Diğer ..... (Lütfen belirtiniz.)

57- Engeliniz

☐	Doğduğumdan beri var	☐	Sonradan oldu (... yıl önce)
--------------------------	----------------------	--------------------------	-------------------------------

58- Lütfen engeliniz bulunduğu organı belirtiniz.

- 1) Bacak
2) Kol
3) Ayak Omurga ve kemik
4) Kalça
5) Birden çok organ
9) Diğer ..... (Lütfen belirtiniz.)

59- Aşağıdaki araçlardan hangisini kullanıyorsunuz?

- 1) Protez
2) Akülü tekerlekli sandalye
3) Tekerlekli sandalye
4) Koltuk değneği
5) Araç kullanmıyorum
9) Diğer ..... (Lütfen belirtiniz.)

KATKILARINIZ İÇİN ÇOK TEŞEKKÜR EDERİZ.